BAIMĖ

DIRK KURBJUWEIT

ROMANAS

Baimė ***keičia mūsų moralės normas. Tai didelis literatūrinis pasiekimas.***

HERMAN KOCH

baltos lankos

Dirk Kurbjuweit

Baimė

Iš vokiečių kalbos vertė Dalia Kižlienė

baltos lankos

Versta iš: Dirk Kurbjuweit,
Angst, Rowohlt Taschenbuch Verlag, 2013

Redaktorė
Asta Bučienė

Korektorė
Marta Jurkevičienė

Maketuotoja
Eglė Jurkūnaitė

Dailininkas
Zigmantas Butautis

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

ISBN 978-609-479-082-9

Mano vaikams

Tėti? Jis neatsiliepė, jis nekalba, beveik visai nekalba. Jis sveiko proto, neserga nei demencija, kaip nūnai sakoma, nei alcheimeriu, nei jokia kita liga, kuri ėstų atmintį. Prisiminimai jo neapleido, tai žinome, nes kartais, retkarčiais, jis vis dėlto prataria žodį kitą, jo sakiniai aiškūs ir rišlūs, juos suformuluoja smegenys, dar susigaudančios gyvenime, kurį tvarkė ir kurį įsiminė, tai ilgas gyvenimas, tėčiui septyniasdešimt aštuoneri. Kai šiandien po pietų jį aplankiau, pažino mane, visada pažįsta, kai aplankau, šyptelėjo, vos vos, nedaug, taip jau su juo yra, atstumas, santūrumas, tačiau sūnų jis atpažįsta, savo vyriausiąjį sūnų, ir džiaugiasi, kad tas sūnus ateina. Tai jau šis tas.

Pone Tyfentaleri? Šitaip kreipėsi ponas Kotkė, kai mano bandymas liko be atsako. Kartais tėvas labiau reaguoja į poną Kotkę nei į mane. Ar pavydžiu? Tenka pripažinti, kad taip, trupučiuką. Kita vertus, būtent su ponu Kotke tėvas dabar leidžia savo dienas, tad džiaugiuosi, turiu džiaugtis, kad juodu sutaria. Ponas Kotkė garbsto mano tėvą, tikrai galima taip pasakyti. Nežinau, ar su visais čionykščiais vyrais jis elgiasi taip rūpestingai ir maloniai kaip su tėčiu, spėju, kad ne, tačiau aš niekada nemačiau jo su kitais vyrais. Šiandien tėvas nereagavo nė į poną Kotkę. Tylomis sėdėjo prie stalo ir spoksojo priešais save. Akys pusiau užmerktos, nugara tiesi, rankos nuleistos prie šonų. Kartais kūnas

pasvirdavo į priekį, ir aš išsigąsdavau, nes jei tėvas trenktųsi veidu į stalą, labai užsigautų, gal net susižeistų, mat stalviršis metalinis. Tačiau tėvas niekada negriūva; vos tik kūnas šiek tiek palinksta, jis liaunasi sviręs ir atsitiesia. Ir šiandien taip. Bet negaliu prie to priprasti, kassyk išsigąstu. Pastebėjau, kaip atsipalaidavo ponas Kotkė, – jis taip pat buvo pasiruošęs prišokti. Žiūrime, atidžiai žiūrime, kad tėčiui nieko nenutiktų.

Jau pusmetis, kai lankau tėvą čia, šitoje vietoje, ir man vis dar liūdna matyti jį šitaip sėdint – su išsitampiusiomis kelnėmis, kurias jis nešioja be diržo, su nudryžusiais marškiniais. Nupirkome jam naujų drabužių, kad padoriai atrodytų, bet jis įsikirtęs laikosi savo įprastųjų, na, kodėl gi ne? Taip sėdėdamas atrodo keistai, nes kėdė per toli nuo stalo, kaip ir manoji, sėdime vienas priešais kitą, bet iš tiesų ne prie stalo, tad šis mūsų nesieja, neleidžia pasibūti kartu. Stalas mus skiria, kaip tik dabar, kai esame artimesni nei bet kada anksčiau. Bent jau man taip atrodo. Deja, kėdžių paslinkti neįmanoma, nes jos prisuktos prie grindų, prisuktas ir stalas.

Tėvas galėtų kalbėti, bet nebenori. Manau, jis pavargęs, nualintas to ilgo gyvenimo, kurį laikė rūsčiu. Nesupratome jo, bet argi tai svarbu? Jam teko įveikti sunkumus, nors gal tik įsivaizduojamus. Jis visą laiką elgėsi taip, tarsi jų būtų. O mes apie jo gyvenimą žinome ne viską. Niekas nežino visko apie kito žmogaus gyvenimą. Gyvename tik savąjį, tačiau net tai nereiškia, kad viską apie jį žinome, nes su mumis susiję dalykai gali nutikti mums nedalyvaujant. Labai svarbūs su mumis susiję dalykai dažnai įvyksta mums nė nenutuokiant. Turbūt turėtume sutikti su pasakymu, kad niekas nežino visko apie kieno nors gyvenimą, netgi apie savo paties. Todėl turėtume būti atsargūs su pasakymais, skirtais ištisiems gyvenimams. Aš atsargus.

Šįryt atsisveikindamas žmonai pasakiau, kad aplankysiu tėvą. Visada taip pasakau, o ji visada atsako tais pačiais žodžiais: Tavo tėvą aplankysiu vėliau. Nė vienas nesakome: Šiandien eisiu pas tėvą į kalėjimą. Tokio tikslumo vengiame, jis skausmingas, vis dar skausmingas. Pusmečio neužtenka, kad be skausmo galėtum ištarti žodį „kalėjimas", juoba šeimoje, kurioje niekas niekada nesėdėjo už grotų ir kuriai dabar tenka priprasti, kad tokia vieta tapo šeimos pasaulio dalimi. Turiu galvoje mus; pasakysime aiškiai: mano tėvas sėdi kalėjime. Pateko ten, būdamas septyniasdešimt septynerių, kaip kalinys sutiko savo gimtadienį, liežuvis nesiverčia sakyti „atšventė". Stengėmės surengti nedidelę šventę, tačiau nesėkmingai. Kalti dėl to buvo ne tiek metalinis stalas ir prisuktos kėdės, ne tiek grotuoti langai, kurie irgi pernelyg aiškiai parodo, jog tai nėra jauki vietelė, vieta, tinkama švęsti savojo gyvenimo įvykį. Kaltas buvau aš.

Pirmas pusvalandis pavyko visai neblogai, užtraukėme „Su gimimo diena", aš, mano žmona Rebeka, mudviejų vaikai Paulius ir Fėja, mano mama ir ponas Kotkė, tą dieną leidęs padaryti keletą išimčių. Valgėme „Bičių avilį", kurį mano mama kone visą gyvenimą kepė savo vyrui ir kurį ji senu papratimu ketino patiekti visą ant skardos, nes pjaustyti jį visiems prieš akis visada yra smagu, visuotinio džiaugsmo minutės, laukiant būsimo malonumo. Tačiau tiek išimčių būtų buvę per daug. Kai mus apieškojo prie vartų, mano septyniasdešimt penkerių metų mamai teko stebėti, kaip teisėtvarkos pareigūnas „Bičių avilį" pjausto į mažus kąsnelius. Bet aš tikrai neįkepiau dildės, apsimestinai žvaliai tarė ji, ir tai mane nuliūdino. Tikriausiai ja patikėjo, tačiau taisyklės yra taisyklės. Nekenčiu šitų žodžių, nekenčiu, kai man primenama, jog esama taisyklių, ribojančių sveiką nuovoką. Bet nuo tada, kai tėvas sėdi kalėjime, dažnai juos girdžiu.

Šnekėjomės apie kitus tėvo gimtadienius, gimtadienius laisvėje, ir staiga ėmiau kūkčioti, visai netikėtai, iš pradžių dar maniau, kad pajėgsiu liautis, kovojau su kūkčiojimu, bet jis vis stiprėjo, kol pratrūkau nevaržomai raudoti. Puikiai mačiau, kaip į šį raudojimą reaguoja kiti, esantys lankytojų kambaryje. Vaikai spoksojo į mane pasibaisėję, jie dar niekada neregėjo savo tėvo šitokio; geruolis ponas Kotkė sumišęs suko akis; mama pakilo nuo prisuktos kėdės ir žengė prie manęs, bet žmona ją aplenkė ir mane apkabino. Verkiau jai ant peties, o kai pramerkiau ašaromis paplūdusias akis, sutikau tėvo žvilgsnį. Tai, ką jose išvydau, tegaliu pavadinti susidomėjimu. Į sūnų jis žiūrėjo su savotišku susidomėjimu, kurio niekaip neperprantu. Nuo tada dažnai apie tai galvoju, bet netopteli niekas, kuo galėčiau tą žvilgsnį paaiškinti. Po penkių minučių priepuolis praėjo, mama padavė man popierinę servetėlę, aš atsiprašiau, greitai ir per daug gyvai prašnekau apie dar vieną tėvo gimtadienį, tačiau tai tebuvo bandymas paskubinti laikrodį. Norėjau iš ten ištrūkti, visi norėjome ištrūkti.

Nederėtų šitaip rašyti; kai tavo tėvas sėdi kalėjime, taip rašydamas gali prisivirti košės. Jeigu kam ir reikėjo ištrūkti, tai tėvui, tačiau ištrūkti jis negalėjo, o mes prieš pat šeštą vakaro sukrovėme likusį „Bičių avilį“ į dvi kartonines lėkštes: vieną tėvui, kitą – ponui Kotkei ir jo kolegoms. Tada apglėbėme tėvą, šešurą, senelį, sutuoktinį ir išėjome, nepamiršę padėkoti ponui Kotkei. Tėvas liko. Jis gavo aštuonerius metus. Įskaičiuojamas pusmetis tardymo izoliatoriuje Moabite, pusmetį atsėdėjo pataisos įstaigoje Tėgelyje, liko septyneri metai. Jei gerai elgsis, gal bus paleistas po trejų ar ketverių. Mes įsitikinę, kad elgsis gerai, ponas Kotkė mums ne sykį tvirtino, jog nesą pavyzdingesnio kalinio už mano tėvą, ir tai palaiko mūsų viltis. Tada jis dar nugyvens gerus porą metų laisvėje, taip vis guodžiu mamą. Jeigu tik jis ten

nenumirs, dažnai sako mama ir čia pat pakartoja: Jeigu tik jis ten nenumirs. Jis sveikas, ištvers, atsakau aš.

Tėti? Kreipiausi dar sykį, valandėlę paplepėjęs su ponu Kotke. Taip dažniausiai ir praleidžiu čia laiką, kalbamės su ponu Kotke, tiksliau, beveik visada kalba jis, jį galima pavadinti labai šnekiu, bet tai gerai, man tai padeda. Kalėjimo tyla man nepakeliama, nes iš jos į lankytojų kambarį skverbiasi svetimi ir nejaukūs garsai. Tai metališkas žvangesys, kurio negaliu perprasti, jis ne skambus, koks turėtų būti, o duslus; iš pradžių maniau girdįs ritmą, lyg kas belstų ar dildytų, tačiau su laiku susivokiau įkliuvęs į savo vaizduotės žabangus, neva kalėjime suvaržyto bendravimo arba bandymo pabėgti garsai neišvengiami. Nebuvo jokio ritmo nei tylaus dūsavimo, kuris kartą lyg ir pasiekė mano ausis. Iš pastato gilumos atsklinda tik keistas, nepaaiškinamas ūžesys. Man tinka, kad šiurkščia berlynietiška tarme plepantis ponas Kotkė nustelbia šiuos garsus. Kalėjimo prižiūrėtojas apžvelgia ilgą savo tarnybos kelią, jis daugiau kaip keturiasdešimt metų tarnauja teisingumui, tad pasakoti gali be galo be krašto. Po teisybei, nusikaltimų ir nusikaltėlių pasaulis man niekada per daug nerūpėjo, tačiau nepasakysi, kad tai neįdomu, juoba kad šis pasaulis prieš kurį laiką įsibrovė į mūsų gyvenimą.

Netrukus ponas Kotkė dirstelėjo į laikrodį. Jis neklysdamas jaučia, kada baigiasi mūsų bendra valanda. Reikės vėl susitikti, tarė kaip ir kiekvieną kartą, o aš buvau jam dėkingas už šią formuluotę, skambančią taip, lyg juodu su tėvu išgėrę kavos kiltų nuo gražiai padengto stalo ir prieš važiuodami namo atsisveikintų. Mano tėvui namai – kalėjimo kamera, nuo teisybės nepabėgsi, tačiau ji ištirpsta vykusiai parinktuose pono Kotkės žodžiuose. Kalėjimo prižiūrėtojo empatija, tokios esama, mums pasisekė.

Per mano apsilankymą ponas Kotkė rymojo prie sienos, į dešinę nuo lango. Vos ištaręs šiuos žodžius, dviem žingsniais perėjo kamerą, atsidūrė prie mano tėvo ir ranka palietė jam kairį žastą. Jis visada taip daro, čia egzistuoja daugybė ritualų, daugybė pasikartojimų ir vienodumų. Toks judesys šioje vietoje yra kaip policininko, atrodo kaip perspėjimas, jog neverta bandyti bėgti, nes ponas Kotkė, kad ir koks malonus, niekada neužmirš savo pareigos ir prireikus nedvejodamas imsis veiksmų. Vis dėlto tikiu, kad jis taip elgiasi iš rūpesčio, nori paremti mano tėvą, nors to nė nereikia, tėtis be vargo gali atsistoti pats vienas. Jis pakilo, kaip ir aš, mudu trumpai apsikabinome, dabar jau galime, o tada išėjo, lydimas pono Kotkės. Tėvas aukštesnis už savo prižiūrėtoją, beveik metras devyniasdešimt greta metro septyniasdešimt su trupučiu, metro devyniasdešimties ištįsėlis greta metro septyniasdešimties su trupučiu dručkio; tėvas vis dar lieknas kaip visada, tačiau jau plikas, o kojos su amžiumi išlinko, todėl vaikšto linguodamas kaip jūreivis, nors jūreiviu niekada nebuvo. Mano tėvas buvo automobilių pardavėjas, iš pradžių mechanikas, o paskui pardavėjas.

Tėvui išėjus iš kameros, pasirodė kitas prižiūrėtojas, kurio pavardės nežinau, jis taip pat storas, čia daugelis stori, žvelgė ne maloniai, o tik dalykiškai, ir kol lydėjo mane iki vartų, mudu nepersimetėme nė žodžiu. Gatvė, pagaliau, automobiliai, paukščiai, vėjas medžiuose, gyvenimas. Mano audi smagiai sumirksėjo, kai per dvidešimt žingsnių spustelėjau raktelį.

Kodėl mano tėvas sėdi kalėjime? Nėra čia ko labai slėpti. Teisėsauga vadina jį žudiku, ir tai, kad skyrė jam tik aštuonerius metus, lėmė jo prisipažinimas ir nusikaltimo motyvai, kurie teismui nepasirodė tokie pasibjaurėtini, kokie paprastai atrodo žmogžudžių motyvai.

Sutikome su nuosprendžiu, laikome jį griežtu, bet negalime teigti, kad nusižengta teisingumui. Tėvas irgi taip mano. Žinoma, tikėjosi švelnesnės bausmės, tačiau suprato, kad dėl šio nusikaltimo neteks laisvės. Jam tai buvo aišku nuo pat pradžių. Negali būti nė kalbos apie spontanišką poelgį, nusikaltimas buvo sumanytas, suplanuotas ir įvykdytas blaiviu protu. Per procesą tėvo amžius neturėjo jokios reikšmės, tėvas veikė ne dėl susijaudinimo ir ne dėl senatvinio pamišimo. Tačiau, spėju, į amžių buvo atsižvelgta skiriant bausmę. Teisėjai norėjo suteikti tėvui viltį, kad savo paskutines dienas jis praleis laisvėje, su šeima. Lengvesnių kalinimo sąlygų galima tikėtis po metų dvejų, o minties apie atvirojo tipo pataisos įstaigą laikomės įsikirtę. Dienas tėvas leistų pas mus, vakarais parvežčiau jį į Tėgelį. Mums patinka sakyti „į Tėgelį". Kiti pagalvoja apie oro uostą, o mes turime omenyje kalėjimą.

Turiu prisipažinti, kad nesu nekaltas dėl šios žmogžudystės, nors tai parodo mane nekokioje šviesoje. Galėjau užkirsti jai kelią, bet nenorėjau. Kai praėjusių metų rugsėjo 25-ąją tėvas mus aplankė, žinojau, ką ketina daryti. Diena buvo saulėta, langai atverti. Tada savo gatvėje Berlyno pietvakariuose, Vakarų Lichterfeldės rajone, automobilius girdime jau iš tolo. Gatvė grįsta netašytais akmenimis, ir kartais, kai dirbu namie, besikratantys automobiliai mane erzina. Žmona mano, kad esu per daug jautrus. Išklojau jai, kad Šopenhaueris teigė, jog jautrumas garsams yra inteligencijos požymis: kuo žmogus jautresnis, tuo inteligentiškesnis. Ar nori tuo pasakyti, kad... pradėjo ji. Ne, nenoriu, atkirtau. Jau mezgėsi vienas iš tų pokalbių, kurie gali apkartinti santuoką. Vėliau jos atsiprašiau. Toks pasakymas tikrai nebuvo malonus, bet, ko gero, teisingas.

Laukiau tėvo. Išvakarėse jis pranešė atvažiuosiąs, o vos jam išvykus iš Oderbrucho paskambino mama ir pasakė, kad

vėliausiai po dviejų valandų jis būsiąs pas mus. Tai buvo palyginti naujas įprotis. Mama manė, kad tėvas jau nebėra patikimas vairuotojas, tad jeigu jis nepasirodytų numanomu laiku, aš turėčiau tučtuojau pulti jo ieškoti ir gelbėti. Tėvas apie tai nieko nežinojo, tai būtų jį įžeidę ir supykdę. Jis save visada laikė nepriklausomu vairuotoju. Tačiau šeimai susidarė įspūdis, kad važinėja jis nesaugiai. Nenorėjome, kad į jo automobilį sėstų mūsų vaikai.

Laukdamas tėvo svarsčiau, ar žmogus, kurio vairavimo įgūdžiai taip suprastėję, gali būti taiklus šaulys. Vis dėlto nevertėjo tikėtis, kad nusitaikyti bus sunku. Jam pavyks. Be to, vyliausi, kad kelionėje jį ištiks kokia nors nelaimė ir jam nereikės tapti šauliu, atvykti sutrukdys kokia nors nedidelė avarija ir žmogžudystė nebus įvykdyta. Tuomet būsimą nusikaltimą mintyse tevadinau žmogžudyste, ir tik po jos mūsų advokatas atkreipė mano dėmesį, jog čia galėjo nebūti sunkinančių aplinkybių, o už nužudymą nesant sunkinančių aplinkybių baudžiama ne taip griežtai.

Mano viltys, kad įvyks avarija, nebuvo nuoširdžios, troškau šitos žmogžudystės, ganėtinai ilgai apie ją mąsčiau, o dabar jai atėjo laikas. Žmona su vaikais buvo išvažiavę pas savo motiną į Lindau, palankesnių aplinkybių nė būti negalėjo. Tikėkimės, kad paskutinė tėvo kelionė bus sėkminga. Kelyje jokių grūsčių – sekiau informaciją per radiją.

Pro šalį pradardėjo keli automobiliai, ir galiausiai išvydau prieš mūsų namą sustojant tėvo fordą. Mūsų namas gražus, iš griunderystės laikų, medinės sijos raudoname mūre, bokštelis, erkeris, stoglangiai. Mes gyvename pirmame aukšte ir turime atskirą išėjimą į sodą. Virš mūsų yra dar vienas aukštas, gyvenama ir pastogėje bei pusrūsyje, taigi iš viso yra keturi butai. Mūsiškis puikus, aukštomis lubomis, su lipdiniais, jis tikrai vertingas ir saugomas kaip architektūros paminklas.

Tėvui stovint tarpduryje, spėliojau, kur jo ginklas. Paprastai jį nešiodavo dėkle po kaire pažastimi, tačiau galėjo įkišti ir į kelionkrepšį. Seniau jis dažnai vaikščiodavo su nedidele odine rankine, į kokias pypkiuotojai mėgsta susidėti šiokias tokias pypkių, kimštuvų ir tabako atsargas. O jis tokioje rankinėje laikė pistoletą „Walther PPK", „Glock" arba „Colt". Tą rankinę padovanojome jam per Kalėdas, nebeatsimenu, kelintais metais, – mama, mano sesuo, broliukas ir aš. Kurį laiką tėvas ją naudojo, gal labiau dėl mūsų, kad jaustumės įteikę trokštamą dovaną, bet paskui grįžo prie savo dėklo. Jo akimis, ginklą protingiau nešioti po pažasčia, nes taip jį greičiau išsitrauksi. O kai ginklas rankinėje, iš pradžių reikia atsegti užtrauktuką – taip prarandi sekundes, galinčias kainuoti tau gyvybę. Manau, jis mąstė šitaip.

Tėvas vilkėjo languotą švarką ir mūvėjo pilkas kelnes, avėjo patogius batus – su tokiais jautiesi drąsiai ir tvirtai. Man regis, suimamas jis norėjo atrodyti solidžiai, ne kaip koks valkata, nusikaltęs per neapdairumą, o kaip brandus žmogus, padaręs tai, ką gerai apgalvojo, be to, pasielgęs teisingai, nors šitaip į tai pažiūrėti gali ne visi, ką jau kalbėti apie teisėsaugą, aišku, šitaip sakydamas neketinu abejoti teisėsaugos įgaliojimais ir kompetencija.

Sveikindamiesi staiga sudvejojome – paduoti kits kitam ranką ar apsikabinti. Tėvas neryžtingai ištiesė man dešiniąją, jau ketinau ją paspausti, bet ūmai apsigalvojau, tą pačią akimirką apsigalvojo ir tėvas, mudu atitraukėme rankas ir apsikabinome, beveik nejausdami savo kūno, nespustelėdami, nesiliesdami skruostais, sukdami akis. Tąsyk kitaip negalėjome. Jis įėjo vidun, aš paruošiau jam espreso kavos, o jis iš krepšio išėmė stiklainius su namine uogiene – vyšnių, cidonijų. Nustebau, kad mama pasinaudojo net šia proga atsiųsti mums uogienių iš savo nesibaigiančių atsargų, bet tokia jau ta mama. Paskui sėdėjome

virtuvėje, pasakojau apie vaikus, paskutines naujienas. Tai buvo saugi tema, daug temų mudu neturėjome. Tiksliau tariant, buvo daugybė temų, kurių bijojau, visų pirma jo prisiminimų apie „Marševskio fordus“. Vakare transliavo rungtynes, žaidė Bavarija su Brėmenu, mudu žiūrėjome. Išgėrėme pusę butelio raudonojo vyno, tada atsigulėme. Apie poną Tiberijų neužsiminėme.

Kitą dieną jis drybsojo ant sofos ir skaitė žurnalą *auto motor und sport*. Atsivežė šūsnį žurnalų – atvažiuodamas pas mus į svečius, visada atsiveždavo. Taip galėdavo praleisti ištisą dieną, manau, skaito visus straipsnius nuo pirmo iki paskutinio, todėl eidamas jo lankyti, eidamas jo lankyti į kalėjimą – nusižengdamas įpročiui pavartosiu šį žodį – aš šluote iššluoju spaudos kioską: pirmiausia perku žurnalus apie automobilius ir ginklus, bet taip pat ir apie politiką. Mano tėvas labai domisi politika. Gal nesijaučia labai nelaimingas tomis valandomis, kai skaito savo kameroje, kur jo niekas netrukdo ir negraužia sąžinė, kad skaitydamas vagia iš kitų – pavyzdžiui, iš žmonos, anksčiau ir iš vaikų – laiką, kurį šie mielai praleistų su juo.

Antrąją tėvo viešnagės dieną nieko neįvyko. Ponas Tiberijus pusrūsyje elgėsi ramiai, nieko negirdėjau, išskyrus kartkartėmis tualete nuleidžiamą vandenį, taigi jis buvo namie. Po teisybei, jis visada namie. Per vakarienę tėvas papasakojo apie naujas cilindrų galvutes, gal ir apie karbiuratorius, gerai neatsimenu, paskui apie naujas Izraelio gyvenvietes vakariniame Jordano krante. Nuklydo giliai į šio regiono istoriją; tėvas mėgsta skaityti istorines knygas. Kalbėdamiesi išgėrėme likusį raudonąjį vyną. Prieš vidurnaktį, kai tėvas buvo pasakęs viską, ką norėjo pasakyti šia tema, mudu atsigulėme. Stebėjausi. Ko gi jis laukia? Nieko neaptarinėjome, tačiau buvo visiškai aišku, ko jis čia atvažiavo. Mūsų šeima dėl to sutarė be žodžių. Juk negalimas daiktas, kad klystu?

Kitą rytą atsikėliau anksti ir išėjau į sodą. Kelias dienas nelijo, tad pastačiau vejos purkštuvą ir paleidau lietų ant žolės, lysvių ir krūmų. Manau, tikėjausi išgirsti šūvį, kad pagaliau viskas būtų baigta, tačiau girdėjau tik paukščius ir dar kartais automobilius, dardančius grįsta gatve. Apsukau ratą aplink namą, taigi praėjau ir pro pusrūsio langus. Jų keturi. Kairėje pono Tiberijaus miegamasis, viduryje virtuvė, dešinėje svetainė su dviem langais, vienas priekyje, kitas šone, langai maži ir įstatyti žemai, sulig grindiniu. Ponas Tiberijus gyveno patamsiais. Eidamas aplink namą jo nemačiau, nes tam būtų reikėję pasilenkti, o to aš, suprantama, nedariau. Gal jis matė mano kojas, nežinau. Gyventi jam buvo likę maždaug dešimt minučių.

Kai grįžau į butą, tėvas sėdėjo virtuvėje prie stalo. Prieš jį gulėjo pistoletas, „Walther PPK“, 7,65 mm brauningas, bet tai sužinojau vėliau iš kaltinamojo akto, kaip ir tai, jog PPK reiškia kriminalinės policijos pistoletą. Prokurorui rūpėjo parodyti išmanymą, išmanymą, kurio man stigo, nors turiu tokį tėvą. Nenusimanau apie pistoletus ir nenoriu nusimanyti. Paklausiau tėvo, ar norėtų espreso, jis atsakė teigiamai. Vos atsikėlęs įjungiau aparatą, nuostabiai gražią „Domitą“ iš Italijos, kad įkaistų. Išėmiau iš aparato filtro laikiklį ir pakeičiau kavos filtrą, mažą į didelį, nes ir pats norėjau išgerti puodelį espreso. Užspaudžiau filtro laikiklį ant malūnėlio, ir šis ūždamas pradėjo malti. Milteliai byrėjo į filtrą, kol tas prisipildė. Paėmiau tamperį, sunkų metalinį spaustuvą su palisandro rankena, ir suslėgiau miltelius. Įsukau filtro laikiklį į aparatą, po snapeliu pastačiau du puodukus ir paspaudžiau įjungimo mygtuką. Aparatas suburzgė ir į puodukus ėmė tekėti rudas skystis, tas vaizdas visada mane žavi. Tu su savo espreso kultūra, kartais pašiepdama sako mano žmona. Tokie žmonės kaip aš nevalingai iš visko daro kultūrą, tai erzina ne tik kitus, bet ir mane

patį. Tylėdami siurbčiojome, pistoletas gulėjo ant stalo kaip metalinis klaustukas. Ar tikrai reikėjo taip pasielgti?

Bus geriausia, jei pasakodamas apie tai, kas tada įvyko, pacituosiu kaltinamąjį aktą. Kaltinamasis Hermanas Tyfentaleris, taigi mano tėvas, su savo legaliai laikomu ginklu, tiksliai tariant, kriminalinės policijos pistoletu „Walther PPK“, ryte, prieš 8.40 val., nulipo iš savo sūnaus Randolfo Tyfentalerio buto į pusrūsį, pabeldęs arba paskambinęs privertė nuomininką Dyterį Tiberijų atidaryti buto duris ir iš karto nušovė Tiberijų šūviu į galvą iš arti. Tiberijus mirė vietoje.

Paskui iškviečiau policiją. Tai padaryti paragino tėvas, tačiau ir šiaip buvo aišku, kad eisime šiuo keliu, nei bėgsime kaip pamišę su fordu, nei bandysime nuslėpti nusikaltimą. Mes pritarėme šiam poelgiui, vis dar pritariame, galiu tai pareikšti be išlygų. Ragelį pakėlęs policininkas, vyresnysis policijos inspektorius Leidingeris, pasisveikino kone draugiškai, jis gerai mane pažinojo, pažinojo ir namą, pastaraisiais mėnesiais dažnai čia lankydavosi, kai kas jam atrodė juokinga, bet iš karto surimtėjo, išgirdęs, kad turiu pranešti apie žmogaus mirtį. Kaip tik taip ir pasakiau, visai sąmoningai: Turiu pranešti apie žmogaus mirtį. Jūsų žmona, paklausė vyresnysis inspektorius Leidingeris, ir jo balse nuskambėjo išgąstis, o tai, pripažinsiu, nuteikė gana maloniai, kadangi visos tarnybos tiek laiko abejojo mūsų padėties rimtumu. Ne, atsakiau, ne mano žmona, laimė, ne ji; kalbu apie poną Tiberijų. Tyla, kelias akimirkas tvyrojo tyla, ir man labai smalsu, ką tuo metu galvojo Leidingeris. Atvažiuojame, pasakė jis.

Tėvas susikrovė krepšį ir apsivilko languotą švarką. Tada vėl atsisėdo virtuvėje prie stalo, prieš jį gulėjo „Walther PPK“. Paruošiau jam dar vieną puodelį espreso. Taip kartais čia sėdėdavome, prieš jam išvažiuojant namo, dažniausiai kartu sėdėdavo

ir mano mama, nes tėvas niekada neatvažiuodavo be jos, o dabar, nors ir keista, mes ištarėme kai kuriuos iš tų sakinių, kuriuos ir šiaip pasakydavome. Ar viską pasiėmei? Tikrai nieko nepamiršai? Jis dar sykį nuėjo į vonios kambarį apsidairyti ir išties rado savo skutimosi putas. Niekada nepakenks apsidairyti dar kartą, tariau aš. Galai žino, kada būčiau jų gavęs, atsakė jis. Man dingtelėjo, kad kalėjime gal nė negalima skustis, gal draudžiami skustuvai, ničnieko nenutuokiau apie kalėjimų papročius, o tada sučirškė durų skambutis. Pirmi į mūsų butą atvyko vyresnysis policijos inspektorius Leidingeris ir jo kolega Ripšaftas, man irgi gerai pažįstamas, vėliau prisistatė ir kiti: uniformuoti viešosios tvarkos skyriaus policininkai, neuniformuoti kriminalinės policijos pareigūnai, gydytojas, nusikaltimo vietos tyrėjai, teismo medicinos ekspertai.

Vyresniajam inspektoriui Leidingeriui tėvas pareiškė nušovęs pusrūsio nuomininką ir daugiau nebepravėrė lūpų. Visą laiką buvo ramus. Jam neuždėjo antrankių, gal atsižvelgdami į jo amžių, ir už tai jaučiausi dėkingas. Atsisveikindami apsikabinome, ir šįsyk mums pavyko. Pirmą kartą gyvenime apsikabinimas buvo ilgas ir kupinas meilės. Prisiglaudėme vienas prie kito, ir tėvas pasakė žodžius, kurie pašaliniams gal pasirodys keistoki. Aš taip tavimi didžiuojuosi, tarė jis. Tai derėtų suprasti kaip paskutinį sakinį, kaip santykių tarp tėvo ir sūnaus balansą, prieš tėvui dingstant įkalinimo įstaigoje. Jis niekada to nebuvo sakęs, nebuvo sakęs net nieko panašaus. Galbūt šiomis aplinkybėmis jis norėjo tai pasakyti, idant suprasčiau, jog iki pasirodant ponui Tiberijui mano gyvenimas, jo akimis žiūrint, buvo puikiai nusisekęs ir ponas Tiberijus šiame gyvenime tėra epizodas, dabar jau buvęs, kurį štai užbaigė tikslus šūvis. Tėvas bandė paaiškinti, kad suvokė šitą sėkmingumą, nors mudu ilgai neradome vienas kitam

žodžių, ir bandė sustiprinti mane mano kelyje. Manau, todėl taip ir pasakė.

Ar aš ašaroju? Gal vis dėlto ne, man tik akimirką taip pasidingojo, parašius pastaruosius sakinius, tačiau apsirikau. Gal akys kiek ir sudrėko, jas aptraukė drėgmė, normalu, visai normalu. Sėdžiu prie rašomojo stalo savo darbo kambaryje, jau šiek tiek po vienuoliktos vakaro, vaikai, žinoma, seniai lovose, Rebeka prieš porą minučių buvo užsukusi palinkėti labos nakties, pabučiavo, uždėjo ranką man ant skruosto. Parašyk gražiai, tarstelėjo išeidama; turint galvoje jos padėtį, pasakymas gana formalus. Gal ji mažumėlę dvejoja, nes tiksliai nežino, kodėl rašau šį rašinį ir ką jame parašysiu. Pasakiau jai tik tiek, kad apie tai rašysiu iš širdies. „Tai“ mums reiškia Tiberijaus bylą. Taigi pasakiau žmonai teisybę, bet gal ne visą. Nepasakiau jai, kad apie šią bylą išdėstyta ne viskas, kad kai ko trūksta. Suprantama, daug apie tai kalbėjomės, labai daug, atskleidėme vienas kitam savo liūdesį, pyktį ir baimę. Mūsų santuokai, patyrusiai ir sunkių laikų, tai buvo išbandymas, ir šį išbandymą ji atlaikė. Ir vis tiek neprisiverčiu ištarti kai kurių žodžių. Niekada nebuvau didis kalbėtojas, tikriausiai nenusižengtume teisybei tvirtindami priešingai, šiaip ar taip, neįsižeisčiau, jei kas nors taip tvirtintų. Prieš prasižiodamas ilgai klausausi, o kalbėti prieš didesnę auditoriją man nėra lengva, nors tai sugebu. Būna ir blogiau. Nesu susikaustęs, noriu tik pasakyti, kad nesu plepys, neieškantis žodžio kišenėje. Kalbėti man nėra toks savaime suprantamas dalykas kaip, tarkime, vaikščioti, tai reikalauja pastangų, tačiau jos nėra nepakeliamos, kartais netgi būna visai malonios. Kodėl apskritai apie tai rašau? Gal tai susiję su tuo, kad kai ką nutylėjau Rebekai?

Gera čia sėdėti. Dabar mūsų gatvėje tylu, grindiniu niekas nedarda, kaimynų automobiliai, dideli, daugiausia galingi, glaudžiasi prie šaligatvių kaip mažieji pastatų broliai. Kodėl pastaraisiais metais automobiliai taip padidėjo? Kodėl jie aukščio sulig žmogumi arba ilgio sulig sunkvežimiu, arba ir viena, ir kita? Kada gi žmonės išsikraustys iš namų, nes puikiausiai galima gyventi visureigiuose? Tokios mintys slegia žmogų, gyvenantį iš namų statybos. Aš – architektas. O gal tai girtos mintys, nors dirbdamas prie šio rašinio užsibrėžiau nieku gyvu neišgerti daugiau nei pusę butelio nuostabiojo „Black Print". Išgėriau tik taurę, bet 14,5 procento alkoholis daro savo.

Nesąmonė, nesu girtas, žiūriu pro langą į gatvės žibintą, dujinį žibintą: žalias stulpas, tiesus kaip žvakė, su nedideliais užraitais, viršuje stiklas, pridengtas mažu metaliniu stogeliu, švelni šilta šviesa. Šiuos žibintus ketinama iš mūsų atimti, mat sakoma, kad dujų šviesa aplinkai kenkia labiau už elektros šviesą. Galimas daiktas. Tačiau mes priešinamės. Nesame įkūrę piliečių iniciatyvinės grupės, šioje gatvėje mes ne tokie patetiški, tačiau prieš mus gyvenantis vyras, radiologas, rinko parašus, ir aš, suprantama, pasirašiau už savąjį dujinį žibintą, už savąjį ir už kitus šioje gatvėje. Manau, šviesa pasaulyje turi ne tik šviesti, bet ir šildyti. Jei neklystu, taip buvo nuo pat pradžių, nuo pat pirmojo laužo, prie kurio sėdėjo žmonės. Šviesoje žmogui turi būti jauku ir nešalta. O nuo elektros šviesos, ypač nuo naujųjų lempučių, žmogus šiurpsta iš šalčio.

Dabar girdžiu krebždesį, tai mūsų šuo krebždina nagais parketą. Jis iššoko iš kažkurio vaiko lovos ir eina į virtuvę palakti. Mūsų Benas, Rodezijos ridžbekas, didelis ir stiprus. Jis nėra labai sargus, tačiau grąžino mums saugumo jausmą. Net ir po pono Tiberijaus mirties mes kurį laiką buvome nervinga

šeima. Dabar jau nebe. Jei ne ponas Tiberijus, šuns nebūtume įsigiję.

Taigi rašau šį rašinį, nes tikiuosi, kad pasakoti raštu bus lengviau nei žodžiu. Bet kad įstengčiau parašyti sakinius, kuriuos nutylėjau Rebekai, iš pradžių turiu iškloti priešistorę, visą istoriją. Buvo įvykdytas nusikaltimas, nusikaltimas, kurio troškome, ir, kaip ir kiekvieno nusikaltimo atveju, prie jo vedė ištisa virtinė faktų. Ketinu papasakoti viską, ne vien tai, kas buvo nutylėta, kad būtų galima suprasti ir nuosekliai išdėstyti nutylėtuosius dalykus. Gera, kad tai darydamas žiūriu į dujinį žibintą, į šiltą šviesą virš didžiulių automobilių, stovinčių prie namų, kurie naktį atrodo tokie ramūs. Radiologo svetainėje pilkšvai mirguliuoja televizorius.

Aš, kaip ir tėvas, taip pat mėgstu istorines knygas, todėl, aišku, žinau paprasčiausius istorijos rašymo būdus. Kaip atspirties taškas pasirenkamas koks nors itin svarbus įvykis, pavyzdžiui, pasaulinis karas, ir tada viskas, kas nutiko prieš jį, nuspalvinama atitinkamomis spalvomis, beveik savaime randasi gausybė menkesnių įvykių, vedančių prie šio karo, darančių jį neišvengiamą. Istorikai ieško sąsajų ir nuvertina atsitiktinumo galią. Aš, Randolfas Tyfentaleris, keturiasdešimt penkerių metų amžiaus, architektas, vedęs, dviejų vaikų tėvas, nūnai pasiryžęs tapti savo paties gyvenimo istoriku, neketinu pakliūti į šiuos spąstus, neketinu taip žiūrėti į savo gyvenimą. Kita vertus, tas itin svarbus įvykis neatsiranda iš niekur, jis turi turėti priežastis, turi turėti istoriją, o ji dažnai prasideda prieš kelis dešimtmečius. Manau, kad visada yra ir viena, ir kita, ir atsitiktinumas, ir neišvengiamybė. Jei būtume pamatę poną Tiberijų prieš pirkdami butą, buto nebūtume pirkę, tikrai ne. Tai, kad jo nepamatėme,

yra atsitiktinumas. O tai, kad dėl to jis palydėjo galvą, tikriausiai lėmė mano gyvenimo istorija, šito nepaneigsi.

Sunku ryžtis tai parašyti, nes skamba siaubingai banaliai, bet mano gyvenimas prasidėjo nuo baimės, kad kils karas, nuo baimės, kad žvangės ginklai. 1962 metų spalį, kai motina buvo dienugalė su manimi, tėvas pripirko baisybę dėžių konservų ir mineralinio vandens ir sukrovė jas rūsyje, nes juodu norėjo būti pasiruošę branduoliniam karui. Jie puoselėjo menkutę, beveik jaudinančią viltį, kad rūsyje išgyvens atominį smūgį, palauks kelias dienas ar savaites, kol užges gaisrai ir sumažės radioaktyvusis spinduliavimas, o tada gyvens toliau nusiaubtame pasaulyje su savo dukra, mano seserimi Kornelija, tuomet vienų metų amžiaus, ir sūnumi, gimsiančiu šiame rūsyje. Tai buvo Berlyno daugiaaukščio rūsys, sandėliukas su medinėmis durimis, kur tėvai laikė dviračius ir visokius rakandus, kuriais nenorėjo užgriozdinti buto, bet kurie buvo per daug vertingi, labiau dvasiškai nei materialiai, kad su jais išsiskirtum, tarp jų abejotina enciklopedija, kurios naujausias tomas kas mėnesį vis būdavo pristatomas paštu. Ta enciklopedija žavėjo ne tiek patikimomis žiniomis, kiek prabangiais viršeliais, turinčiais pateisinti didelę kainą. Jos prenumeratą močiutei prie namų durų įpiršo prekybos agentas, močiutė padovanojo ją savo marčiai, o šioji, nors buvo baigusi tik privalomą liaudies mokyklą, permatė skurdžią tos enciklopedijos dvasią ir krovė jos tomus rūsyje, kad prireikus galėtų užmesti į ją akį. Manau, rūsyje buvo laikomos ir bulvės. Tačiau aš vis dėlto gimiau ne rūsyje, o ligoninėje. Kai spalio 30-ąją išvydau dienos šviesą, krizė jau buvo praėjusi. Prieš dvi dienas Chruščiovas buvo paskelbęs, kad patrauks raketas iš Kubos. Kenedžio atkaklumas davė vaisių.

Ar tai nulėmė mano gyvenimą, ar buvau vaikas, kurio biografiją turėjo ženklinti ginklai? Ne, mano tėvams atrodė kitaip. Jiems aš buvau taikos kūdikis, vilties simbolis. Chruščiovas nusileido, idant mano gyvenimas būtų geras ir taikus, pasakė mama, pasakodama man apie tą metą, žinoma, juokais; juk mãmos juokaudamos kalba apie tokius dalykus. Mintis, kad tam tikra prasme Chruščiovas pakeitė toną dėl jos ir jos šeimos, jai neatrodė pinkli.

Atsitiktinumas, kad per Kubos krizę, kai visas pasaulis galvojo apie ginklus, aš tūnojau mamos pilve. Klausimas, ar šis metas nebus vis tiek smarkiai paveikęs mano gyvenimo. Be abejo, mama tuomet daug ko bijojo, mat gyveno Berlyne, Šaltojo karo fronto zonoje. Jei rusai nesugriaus Berlyno, siekdami išsaugoti aplink jį esančią Vokietijos Demokratinę Respubliką, tai miestą sugriaus amerikiečiai, siekdami sunaikinti aplink jį esančią Vokietijos Demokratinę Respubliką. Nesvarbu, iš rytų ar iš vakarų atskries raketos, tėvai numanė tapsią karo aukomis. O nėščia moteris, kaip įsivaizduoju, bijo dvigubai, bijo dėl savęs ir dėl savo kūdikio, kurį trokšta apsaugoti, nors to negali; ji itin pažeidžiama, nes itin nepaslanki. Tokios būklės buvo mama, kai mane nešiojo. Nežinau, kokią įtaką motinos baimė turi vaisiui, nieko apie tai nesu skaitęs, bet juk galima numanyti, jog tai nepraeina be pėdsakų. Atvirai sakant, niekada apie tai nesusimąsčiau. Tik nuo pono Tiberijaus pasirodymo, tik nuo tada, kai savo gyvenimo istoriją bandau pateikti kaip karo istoriją, susidomėjau tokiais dalykais. Gal per daug jo bijojome? Ir iš kur ta baimė? Bet žiūrėkite: tada visi, gimusieji 1962 metų spalį, lapkritį ir gruodį, turėtų būti įsibaiminę, o taip juk tikrai nėra.

Net ir po pono Tiberijaus tvirtinu turėjęs normalią vaikystę, vaikystę be didelių pinigų, su peštynėmis, be žymesnių

bėdų mokykloje ir su mylinčiais tėvais. Tuomet gyvenome Fokso kelyje Reinikendorfe, naujoje gyvenvietėje su raudonais daugiaaukščiais, tarp jų veja, vaikų žaidimų aikštelė ir stadionas, priklausantis klubui „Wacker 04“, futbolo klubui, kurio jaunimo rinktinėje buvau vartininkas. Šis miestas, esantis Šaltojo karo viduryje, mano tėvams akivaizdžiai neatrodė pavojingas, mat atsimenu, kad daug važinėjau autobusu, vienas pats, ir tai turėjo būti prieš mano dešimtąjį gimtadienį. Netrukus po šio gimtadienio mes iš Reinikendorfo persikraustėme į Fronau, kur tėvai nusipirko pusę dvibučio namo. Tai padeda man daug ką prisiminti, nes gan gerai žinau, kas buvo prieš persikraustymą, o kas po jo. Autobusu važinėjau prieš jį. Nepamenu, kodėl tiek daug važinėjau, reikės kada nors paklausti mamos, bet tikrai nemažai laiko praleidau tuose gelsvuose dviaukščiuose autobusuose; atvažiavus autobusui, stotelėje braudavausi į priekį, skubiai lipdavau siaurais laipteliais ir sėsdavausi pirmoje eilėje. Važiuoti sėdint ne priekyje reiškė važiuoti bergždžiai, todėl nelipdavau į autobusą, jei matydavau, kad visos vietos pirmoje eilėje užimtos. Iš čia atsiverdavo puikiausias vaizdas, ir tik čia sukirbėdavo paširdžiuose nuo įspūdžio, kad sėdi virš judančios bedugnės. Buvo nuostabu.

Atsimenu chloro kvapą miesto maudyklėje, kaip degdavo rankos valgant gruzdintas bulvytes iš popierinės tūtelės, pirmą savo gyvenime mėsainį per Vokietijos–Amerikos liaudies šventę, dar gerokai prieš atsirandant restoranams „McDonald’s“, bulių kautynes per Vokietijos–Prancūzijos liaudies šventę, ir man tai nepasirodė keista, tik vėliau toptelėjo, kad jos veikiau būtų derėjusios per Vokietijos–Ispanijos liaudies šventę, tačiau tokių švenčių nebuvo, ir tikrai nieko nepainioju, nes Ispanija nepriklausė prie keturių valstybių, kontroliavusių Berlyną, o dar

vėliau sužinojau, kad Prancūzijoje taip pat rengiamos bulių kautynės. Atsimenu tylą Reinikendorfo viešojoje bibliotekoje ir sąžinės graužatį, kai vėluodavau grąžinti knygas. Atsimenu ir keliones metro, visų pirma tuščias stotis Rytų Berlyne, pro jas mūsų traukiniai pravažiuodavo greitai. Tamsoje matydavau smėlio maišus ir kareivius su šautuvais ir turbūt pirmą kartą gyvenime su siaubu įsivaizdavau, kad traukinys čia sustoja, mes, keleiviai, privalome išlipti ir pakliūvame į šitą tamsos viešpatiją. Tuomet VDR man nieko daugiau nė nereiškė – tik metro stočių tamsą ir didžiulę tuštumą aplink Brandenburgo vartus. Tėvai su manimi, mano broliu ir seseria išlipo perone prieš sieną, žiūrėjome, kas už jos. Nė gyvos dvasios. Aikštė tuščia, gatvė už jos taip pat. Būdamas vaikas to nesupratau. Kam gi ta milžiniška siena, sargybos bokšteliai, maišai su smėliu ir patruliuojantys kareiviai, jeigu nėra ko saugoti, išskyrus tuščias stotis, aikštes ir gatves? Pasaulyje už tos sienos buvo kažkas nelemto, suvokiau tai iš tėvų pokalbių. Tačiau kas? To nežinojau ir, tiesą sakant, man nerūpėjo. Kai nevažiuodavau pro kurią nors iš tų tuščių stočių, pamiršdavau, kad gyvenu aptvertas ir kad toji siena, pasak mano tėvų, simbolizuoja nesantaiką.

Tik vieną sykį šią nesantaiką patyriau savo kailiu. Tai galėjo nutikti 1969 arba 1970 metais, prieš pasirašant su VDR sutartį dėl tranzito, kai automobiliu važiavome į Vakarus lankyti mano senelių, ne tėvo, o mamos tėvų, gyvenančių Vupertalyje. Kartą pas juos jau buvau lankęsis, bet tąsyk skridome lėktuvu. Tėvams kraunant daiktus į mūsų fordą 12M, pastebėjau, kaip jie nervinasi, ypač tėvas, kuris susinervinęs būdavo piktas, jis aprėkė mane, ištempė iš automobilio mano seserį, nes ji per anksti įsėdo, mamai dar nespėjus ant grindų priešais užpakalinę sėdynę sudėti paskutinių maišelių ir ryšulėlių. Tėvas nešiojo, o mama

dėjo daiktus į automobilį – taip jie buvo pasiskirstę darbus. Tėvui nestigo jėgos, o mamai – mitrumo ir optimizmo, reikalingo, kad ir toliau krautum mantą į iki lubų prikimštą automobilį. Tėvas prakaitavo, bet ne nuo nešiojimo, o nuo žiūrėjimo. Fordas nusėdo per visas linges ir amortizatorius, o aikštelėje priešais namą dar teberiogsojo krepšiai ir maišeliai; beje, tą aikštelę prisimenu kone tuščią – ji buvo įrengta toliaregiškai numatant būsimą automobilių gausą ateityje, vėliau taip ir atsitiko, šiandien Berlyne beveik neįmanoma rasti vietos automobiliui, net mūsų gatvelėje, kurioje tikrai nėra daug gyventojų. Kažkurią akimirką tėvas nusiplovė, mat nebegalėjo žiūrėti, kaip mama krauna daiktus.

Čia nebuvo nieko naujo. Iškilus sunkumams tėvas dažnai nusiplaudavo, bet visada grįždavo, tą žinojome ir neėmėme į galvą. Mama nuėjo jo kviesti, į fordą įspraudusi paskutinį kraustulį – savo lagaminėlį su kosmetika. Mes – sesuo, broliukas, tuomet ketverių, ir aš – stypsojome prie automobilio ir žiūrėjome į tolimiausiame didžiulės tuščios stovėjimo aikštelės kampe besiderančius tėvus. Sesuo žaidė su savo kasomis, broliukas čiulpė nykštį, aš susikišau rankas į odinių kelnių kišenes. Negirdėjome, apie ką tėvai šnekasi, bet žinojome, kuo tai baigsis. Mama apkabina tėvą, akimirką palaiko, o paskui juodu grįžta susikibę už rankų.

Vis dėlto tėvas tebesinervino, pastebėjau, kai važiavome AVUS trasa. Vėl ėmė prakaituoti, stovint eilėje prie Dreilindeno sienos perėjimo punkto. Staiga prie automobilio šoninio langelio šmėkštelėjo galva su didžiule kariška kepure. Privalome išlipti, sulojo vyras su ta kariška kepure. Mums išlipus pareiškė, jog privalome iškrauti iš automobilio daiktus. Visus, paklausė mama, nes tėvas tokiose situacijose nebenorėjo ar nebegalėjo kalbėti. Visus, patvirtino vyras. Gerai, visus, tai visus, sutiko mama. Dabar

išsigandau. Išsigandau to šiurkščiai mums įsakinėjančio vyro. Taip pat išsigandau, kad tėvas išsitrauks ginklą ir pradės šaudyti. Laimėti jis nelaimės, tą supratau, nes aplinkui stovėjo daugybė vyrų su kariškomis kepurėmis. Jie buvo su pistoletais, iš karto tą pamačiau, o kai kurie netgi turėjo šautuvus arba automatus. Tuomet nežinojau, kad mano tėvas, kuris iš tiesų visada nešiojosi ginklą, šįsyk nebuvo ginkluotas: juk reikėjo būti visišku bepročiu, kad artintumeisi prie VDR pasieniečio su pistoletu dėkle, juoba kai priekinėje sėdynėje sėdi žmona, o užpakalinėje – trys vaikai. Tad mano baimė buvo nepagrįsta. Tėvas negalėjo pradėti šaudyti, po ranka jis neturėjo ginklo. Tik po daugelio metų iš mamos išgirdau, kad buvo pagrindo bijoti. Tėvas nevaliojo ištverti kelių dienų be ginklo, todėl po darbo valandų „Marševskio fordų" dirbtuvėje įtaisė automobilyje slėptuvę. Toje slėptuvėje gulėjo jo pistoletas arba revolveris – tuo iš dalies aiškintinas jo nervingumas. Šiaip ar taip, žmonės, prieš mus arba už mūsų iškraunantys arba vėl pakraunantys savo automobilius, taip pat nervinosi. Situacija buvo pasibaisėtina. Mes, vaikai, žiūrėjome, kaip mūsų pragmatiškoji mama ramiai ardo savo pakavimo meno šedevrą, o tėvas iš baimės ar įsiūčio, o gal abiejų drauge atrodo kaip suparalyžiuotas ir įstengia tik mechaniškai vykdyti jos nurodymus, nors iškrauti automobilį yra kur kas lengviau nei pakrauti. Tada vėl šiurkštus įsakymas iškraustyti lagaminus. Dabar darbuojasi tik mama, tėvas sėdi puse užpakalio ant keleivio sėdynės, nuleidęs kojas ant asfalto ir parėmęs rankomis galvą. Stebima dviejų vyrų su kariškomis kepurėmis, mama traukia iš lagaminų kelnes, marškinius ir sijonus – vien kaire ranka, kadangi ant dešinės laiko pravirkusį mano broliuką.

Kartais, gana dažnai, savo bute mes rengiame vakarinius pobūvius – iš tiesų tai tik kiek prašmatnesnės vakarienės, kurias taip skambiai pavadinome iš pradžių ironiškai, o paskui iš įpročio.

Vieną tokį vakarą, prašnekus apie orumą, papasakojau apie savo mamą. Papasakojau, kaip ji tupėjo prie mūsų lagaminų, traukė vieną drabužį po kito, trumpai parodydavo juos pasieniečiams ir dėjo į krūvą šalia lagaminų. Traukė ir rodė visus drabužius, net savo apatinius, ėmė rūbelį po rūbelio, atkišdavo pasieniečiams ir dėjo į šalį – šaltai, abejingai. Jai prie šono knerkė mažylis, vyras išgyveno depresinį šoką, dukrai skubiai prireikė į tualetą, bet ji nedrįso ten eiti, o vyresnysis sūnus visą laiką drebino kinkas, kad po kita liemenėle ar po kitais marškiniais gulės ginklas. Parodžiusi pasieniečiams visą mūsų mantą, mama vėl sukrovė lagaminus, krepšius ir maišelius ir vėl viską sukimšo į mūsų fordą, vėl mitriai ir optimistiškai, ir su tokia veido išraiška, lyg jai tai būtų vienas malonumas. Tėvas nė nežiūrėjo jos pusėn, jis jau sėdėjo prie vairo ir spoksojo link Helmšteto, kur prasidėjo Vakarai. Viską sudėjusi mama maloniai atsisveikino, net palinkėjo gražios dienos, įsėdo į automobilį, ir mes nuvažiavome, lygiai šimto kilometrų per valandą greičiu, nė trupučio jo neviršydami. Šioje vietoje vienas iš svečių, kino kompanijos vadybininkas, mane nutraukė ir tarė: Vakarų vokiečiai ištisus dešimtmečius važiuodavo per VDR kaip kokie kiškiai drąsuoliai ir su viskuo taikstėsi, bijodami gauti baudą, o dabar priekaištauja Rytų vokiečiams, kad dauguma gyveno kaip prisitaikėliai, bijodami Bauceno*. Ar jūs Rytų vokietis? – paklausė kita viešnia, ligoninės gydytoja. Ne, atsakė vadybininkas. Bet aš esu Rytų vokietis, pareiškė žurnalistas, vedantis radijuje naktinę kultūros laidą, ir sutinku su jumis: vakariečiai, atsidūrę VDR, elgėsi taip pat kaip ir rytiečiai; mes, vokiečiai, mėgstame paklusti, kai mums liepiama.

* 1945–1992 m. veikęs kalėjimas iš pradžių vokiečiams karo belaisviams, vėliau sovietinio režimo priešininkams. (Čia ir toliau – vert. past.)

Užvirė karšta diskusija, o aš sėdėjau prie stalo kiek suirzęs, mat istoriją apie sienos pervažiavimą papasakojau, norėdamas parodyti, kaip nuostabiai laikėsi mano motina. Apie prisitaikymą nė nepagalvojau. Galiausiai žurnalistas pareiškė, kad net prisitaikydamas žmogus gali išlikti orus, kaip pasielgė mano motina. Visi pritarė, ir aš tą vakarą nusiraminau.

Kelionė buvo siaubinga, nes seseriai vis dar reikėjo į tualetą, tačiau tėvas atsisakė užsukti į kokią nors VDR pakelės aikštelę. Sesuo prileido į kelnes – deja, bet taip jau nutiko. Iš apsilankymo pas senelius ir paskesnių atostogų Nordveiko pajūryje visų pirma atsimenu, kaip per vieną didėlesnį šeimos susibuvimą mano teta, mamos sesuo, tarstelėjo: Tas Randolfas visąlaik tyli. Vėliau gyvenime šį sakinį teko dar ne kartą girdėti, taip pat ir iš Rebekos, savo žmonos.

Iš vaikystės – o tai metai Fokso kelyje – itin maloniai menu apsilankymus Tempelhofe esančiuose „Marševskio forduose". Iš pradžių tėvas ten dirbo mechaniku, bet menu jį tik kaip pardavėją; didžiavausi juo – čia pacituosiu žodžius, kuriuos jis visai neseniai ištarė man. Man patikdavo tenai važiuoti, vienam autobusu, nes mėgau naujus automobilius, mėgau jų blizgesį, metalo, odos ir gumos kvapą, jų žvėriškumą, jų tylų stovėjimą, kuris mano vaizduotėje bet kada galėjo virsti pašėlusia medžiokle, o tėvas buvo šių milžiniškų plėšrūnų valdovas, nors ir nebuvo įmonės savininkas, tą puikiai žinojau. Kai nebeliko pono Marševskio vyresniojo, įmonės savininku tapo ponas Marševskis jaunesnysis, bet jo niekada nemačiau. Tačiau įmonėje šeimininkavo mano tėvas: jis valdė parduotuvę, joje esančius žvėris, kitus pardavėjus ir klientus. Mėgau žiūrėti, kaip jis lėtai žingsniuoja nuo automobilio prie automobilio, iš pradžių tai buvo modeliai 17M arba 15M, vėliau „Consul", „Capri", „Granada", dar vėliau

„Scorpio“ ir „Mondeo“, bet tada jau nebesididžiavau. Tėvas apie šiuos fordus žinojo viską, o septintajame dešimtmetyje žmonės jo aiškinimų klausydavosi su nuostaba, nes automobilį pirko pirmą kartą arba šiaip dar jautė pagarbią baimę stambiai technikai. Tėvas man buvo ne pardavėjas, o žmogus, gebantis stebinti kitus, gal kaip koks burtininkas.

Deja, bet būtent jis šeštadieniais veždavosi mane į Šaulių sąjungos šaudyklą. Vis dėlto man pavyko pasipriešinti ir neleisti, kad iš manęs padarytų medžiotoją. Būdamas šešerių sėdėjau su juo bokštelyje ir laukiau stirnos. Visą laiką žliumbiau, tad galiausiai jis parvežė mane namo. Medžiotoju tapti nereikėjo, bet turėjau imtis sportinio šaudymo. Kiekvieną šeštadienį leisdavomės AVUS trasa, sukdavome link Vanzė ir palei geležinkelio pylimą važiuodavome į pietus. Ant užpakalinės sėdynės gulėdavo odinis lagaminas, užrakintas pakabinama spynele. Menkai tepamenu tas išvykas, ir man nekyla pagunda ten nuvažiuoti gaivinti prisiminimų. Pasistengęs matau medinį baraką, kur būdavo galima nusipirkti dešrelių, dar ten buvo du ar trys šaudymo stendai, taip pat pieva, kurioje treniruodavosi lankininkai. Pirmą valandą dar galėdavau kentėti. Tėvas šaudydavo, o aš trainiodavausi apie lankininkus, stebėdavau juos arba padėdavau surinkti strėles, nepataikiusias į taikinį. Čia būdavo tylu, taigi gera. Baisu pasidarydavo, kai tėvas pasiėmęs mane mokydavo šaudyti rankiniais šaunamaisiais ginklais. Toks buvo jo tikslas: jo vyriausiasis sūnus turėjo tapti geru šauliu. Kadangi buvau per silpnas ir nenulaikydavau pistoleto, ant lentos prieš mane būdavo dedamas smėlio maišas. Buvau aštuonerių ar devynerių, aukštas, bet liesas, užsidėdavau apsaugines ausines, o tėvas užtaisydavo pistoletą, beje, beveik meiliais judesiais, ir paduodavo man. Mane apimdavo panika. Laikydavau rankose kažin ką, su

kuo galėjau nužudyti arba sužeisti tiek kitus žmones, tiek save patį. Driokstelėjimas, net per apsaugines ausines aiškiai girdėsiu šūvį, netgi skausmingai aiškiai. Atatranka nuplėš man rankas, o tai irgi skausminga. Tėvas pataisys mano stovėseną, po šūvio kritikuos, nes vėl viską būsiu padaręs neteisingai, ir netrukus praras savitvardą, mat nebuvo kantrus mokytojas. Nelabai suprasdavau, ką jis sako, nes būdavau su ausinėmis, bet nenorėdavau jų nusiimti, kadangi man iš dešinės ir iš kairės šaudoma, taigi beveik negirdėdavau jo žodžių, matydavau tik veidą, kuriame tvenkiasi nekantra, galiausiai perauganti į įtūžį. Blogiausiu atveju jis nusiplaus, taip irgi yra nutikę, kai po trečio ar ketvirto šūvio vis dar neteisingai kvėpuodavau (įkvėpti, iškvėpti, negiliai įkvėpti, sulaikyti kvėpavimą) arba paskutinę akimirką susikūprindavau – mano gynybinė laikysena. Tada stovėdavau vienišas, bejėgis, apsuptas vyrų su šaulių akiniais, labai susitelkusių, tylių, sustingusių, nei matančių, nei užjaučiančių bėdos ištiktą vaiką. Gal šitie vyrai treniruojasi žudyti, galvodavau. Tiesa, tėvas sugrįš, jis visada grįždavo, tačiau čia, šaudykloje, nuo to netapdavo geriau, jis bus kiek apsiraminęs, ir viskas tęsis, jo nesuprantami žodžiai, nekantros pritvinkęs veidas, neišvengiamai virstantis įtūžio iškreiptu veidu, tiksliau tariant, rūstybės iškreiptu veidu, nes įtūžis yra žmogiškas jausmas, o rūstauja dievai, ir toks jis man atrodė savo visagalybėje – mano rūstaujantis dievas, mano Arėjas. Ir jokios išeities, privalau šauti, taigi šaunu. Kartais net pataikau.

Po šitos kankynės sėdėdavome mediniame barake, aš valgydavau dešrelę ir gerdavau pilstomą limonadą, tėvas gurkšnodavo alų, visada tik vieną bokalą, ir valydavo pistoletus, kuriais šaudėme. Dažniausiai sėdėdavome vieni, tėvas buvo ir tebėra uždaro būdo. Į šaudyklą jis eidavo šaudyti, o ne bendrauti.

Nevaikščiodavo į jokius susirinkimus, į jokias šventes, Šaulių sąjungos gyvenimas jam nerūpėjo. Barake sėdėdavo ir daugiau vyrų, kartais ir viena moteris, į kurią visada žiūrėjau labai nepatikliai, mat mano skaitomose knygose ir žurnaluose moterys nešaudė. Atsiradus moterims, prasidėdavo bučiniai, o man tai buvo nemalonu ir įkyru, nes stabdydavo dominančios istorijos veiksmą. Nusikaltėlių arba indėnų gaudynės nutrūkdavo, kol herojui pagaliau tie siaubingi bučiniai atsibosdavo. Todėl moteris iš šaudyklos man atrodė įtartina. Kodėl ji priėjo prie mūsų stalo ir pastukseno į medinį stalviršį? Ko jai reikėjo iš mano tėvo? Jis taip pat pastukseno, tada moteris nuėjo ir stukseno į kitus stalus, prie kurių sėdėjo kiti vyrai. Galiausiai įsitaisė ant kampinio suolo už apskrito stalo, kur visada būdavo daugiausia šnekama ir juokiamasi. Nenuleidau nuo jos akių. Valydamas pistoletus ir gurkšnodamas alų tėvas planavo, kokį ginklą man netrukus nupirks kaip bendrą gimtadienio ir Kalėdų dovaną, ginklas brangiai kainuoja, mano pirmas nuosavas ginklas, pistoletas. Modelių pavadinimus, išvardytus man švelniu balsu, pamiršau, tikrai nebeprisimenu. Menu tik nuotaiką prie mūsų stalo, būdavau atkentėjęs savo kentėjimus, savo pamaldas, jaučiau tėvo meilę ir aptarinėjau su juo devynmečiui skirtų įvairių šaunamųjų ginklų pranašumus ir trūkumus.

Nors nieku gyvu nenorėjau turėti pistoleto, vis dėlto mėgau valandas, kai tėvas ką nors įsivaizduodavo. Jam nestigo fantazijos, jis galėdavo nupasakoti nuostabiausius dalykus ir jais žavėtis taip, lyg juos jau išgyventų. Nepaisydamas apgailėtinų ką tik įvykusių šaudymo pratybų rezultatų jis vaizdavosi, kaip aš su savo nuosavu pistoletu kada nors laimėsiu Vokietijos jaunimo varžybas, ir vaizduodamasis jautėsi laimingas. Regėjau save su nugalėtojo taure rankose.

Mano mėgstamiausios valandos su tėvu, mano mėgstamiausios valandos apskritai, buvo mūsų sekmadieniniai pasivaikščiojimai Grunevalde. Iš pradžių laikydavomės visi kartu, bet po pusvalandžio tėvas imdavo žingsniuoti sparčiau, ir tik aš spėdavau kartu su juo, sesuo ir broliukas tursendavo šalia mamos, einančios paskui mus. Žinodavau, kad dabar tėvas ims pasakoti, į kokias keliones mudu abu leisimės. Tai būdavo vien nuotykinės kelionės, mat vaikystėje tėvas skaitė daug nuotykinės literatūros ir tos knygos pavertė jį nuotykių ieškotoju – nuotykių ieškotoju, kuris, kaip gerai žinojau, dar nepatyrė nė vieno nuotykio, tačiau supratau kodėl: jam trūko bendrakeleivio. Tačiau šis štai auga: pernai Grunevalde jam buvo aštuoneri, dabar jau devyneri, netrukus bus ir dešimt, o dešimt – visai nemažai, kaip tik tinkamas amžius pirmajam nuotykiui. Taigi aš, bendrakeleivis, žingsniuodavau greta tėvo, klausydamasis jo pasakojimų apie būsimas mudviejų keliones. Jos vedė mus į kalnus, aukštai aukštai, į sniegynus, į stingdantį šaltį, kur išgyventi galima tik su specialiais miegmaišiais ir palapinėmis; vedė į dykras, kur dienų dienas nesutinkame jokio žmogaus, tik buivolus, ir kartais kokį vieną nusišauname, nes mes geri šauliai, o vakare ant laužo kepame buivolo mėsą; vedė į tarpeklius su putojančiais vandenimis, kur mitriai laivuojame savo kanoją per upių slenksčius. Klausydavausi sulaikęs kvapą, nes tos istorijos buvo geresnės už knygas apie Odinę Kojinę arba Robinzoną Kruzą, imtas iš Reinikendorfo bibliotekos, vaikams adaptuotus leidimus, kuriuos skaitydavau ir skaitydavau, kol praleisdavau grąžinimo terminą. Man atrodė įmanoma gyventi taip, kaip Odinė Kojinė, ar bent jau panašiai, be indėnų, bet nuotykingai.

Turėjau laimingą vaikystę, tikrai, vienintelė bėda buvo šaudymo pratybos. Mama kartais mušdavo mane drabužių pakabu iš tikmedžio, tačiau tai buvo įprastas užmokestis berniūkščiui,

savotiškai vertinančiam išdykumą ir nesigėdijančiam pusėtinai padirbti motinos parašą po raudonu penketu* už klasės darbą. Mačiau, 1972 m. balandžio 14 d., Elizabeta Tyfentaler. Klastoti man sekėsi puikiai, tačiau kartais mane vis dėlto pričiupdavo, o tada būdavo paleidžiamas į darbą tikmedis, ir ne vien jis. Beje, tėvas manęs niekada nelupo, tai darė tik mama. Man tai neatrodė smerktina, visi mano draugai kartkartėmis gaudavo į kailį, taip buvo priimta. Tik vėliau, sulaukęs septyniolikos ar aštuoniolikos, kai stojau į didžiąją kovą su motina, pykau ir prikaišiojau jai už smūgius. Tačiau tai jau buvo taktikos dalykas, žinojau, kad šitaip galiu pastatyti mamą į nepatogią padėtį, nes ji jau seniai gailisi mane mušusi, ir anuometinis skausmas tapo mano pranašumu mudviejų žodžių mūšiuose. Nėra ko didžiuotis. Aš pats savo vaikų niekada nemušiau, kartais nedaug trūkdavo, bet iki to nepriėjau.

Vieną gal 1972-ųjų rugsėjo šeštadienio rytą pasakiau tėvui, kad į šaudyklą nevažiuosiu. Ilgai nesiryžau to pranešti, tačiau artėjo mano dešimtasis gimtadienis, todėl buvo tikėtina, kad vėliausiai per Kalėdas dovanų gausiu pistoletą. Tada jau nebeišsikapstysiu. Ką tu sau manai, žinai, kiek kainuoja toks pistoletas, būtų galėjęs pasakyti tėvas, o vaikui, užaugusiam nepritekliuje, tai buvo svarus argumentas. Ilgai maniau, jog nepriteklių kenčiame todėl, kad automobilių pardavėjas, nors ir burtininkas, mažai uždirba. Iš to tikrai nepraturtėsi, alga nėra didelė, bet su komisiniais už parduotus automobilius pajamos gali būti visai neblogos. Mūsų bėda buvo ta, kad tėvas nuolat pirkinėjo naujus ginklus: pistoletus, revolverius ir medžioklinius šautuvus. Niekada mums nesakė, kiek ginklų turi, tiksliai to nežinojo net mama. Jos nuomone, devintajame dešimtmetyje jų buvo mažiausiai trisdešimt. Kadangi stigo pinigų, ne

* Vokietijoje prasčiausias pažymys.

kasmet galėjome važiuoti atostogauti, ir menu atostogų savaites, kai dviračiu važiuodavau Fokso keliu, Kvakerių gatve, iki Kurto Šumacherio Pylimo, beviltiškai ieškodamas kokio nors berniuko, negalėjusio išvažiuoti, kaip ir aš. Tai tikrai vienas iš nedaugelio dalykų, dėl kurių negaliu tėvui atleisti. Jis turėjo dažniau nusivežti mus prie jūros, į Nordveiką arba Amrumą, kur kartą per ekskursiją su klase ridenausi nuo didelių baltų kopų. Dešimties ar penkiolikos ginklų būtų pakakę net tokiam žmogui kaip jis, ne tik mėgstančiam, bet ir naudojančiam ginklus. Vis dėlto jis suprato – o tai vėlgi pliusas jam, – kad iš jo vyriausiojo sūnaus šaulio nebus. Tėvas paklausė, kodėl nenoriu lydėti jo į šaudyklą, o aš baimingai, bet atkakliai pasakiau: Man tas nėra malonu. Mon tas nier maluonu, iš tiesų pasakiau, mat vaikystėje šnekėjau berlynietiškai, kitaip nei mano atžalos, Berlyno pietvakarinėje dalyje beveik nesutinkančios vaikų, kalbančių tarmiškai, o tada, šiauriniame pakraštyje, tarmiškai kalbėjome visi. Tėvas dėbtelėjo į mane, ne piktai, o nusivylęs, ir vienas išvažiavo į šaudyklą. Aš daugiau nekėliau ten kojos. Ir tėvas daugiau neklausė, ar nenorėčiau jo lydėti. Sankcijų, kurių baiminausi, nebuvo, tėvas nepradėjo manęs ignoruoti, nesiliovė Grunevalde pasakoti apie būsimas mudviejų keliones, tęsė savo nuostabiuosius reportažus iš ateities, o aš tebebuvau jo bendrakeleivis. Bent jau toks man susidarė įspūdis. Koks nusivylęs jis jautėsi, sužinojau gerokai vėliau, per savo sūnų. Kai Pauliui sukako penkeri, tėvas jam padovanojo taikinį, kvadratinį kartono lakštą, gal penkiolika centimetrų iš penkiolikos, pakraščiai gelsvi, viduryje juodas skritulys, dalijamas plonų baltų linijų. Lakšte šešios mažos skylutės, visos juodame skritulyje, visos per patį vidurį, kai kurios liečiasi. Senelis sako, kad gerai šaudei, tarė Paulius, rodydamas man taikinį. Paėmiau lakštą ir kaipmat jį grąžinau, apsisukau ir išėjau iš kambario. Tėvas saugojo šį taikinį trisdešimt penkerius metus.

Negaliu prisiminti, kad buvau geras šaulys. Prisimenu kančias, tėvo rūstybę. Tokia jau ta atmintis.

Tik po kelių savaičių atkreipiau dėmesį, kad šeštadienių rytais kažkur pradingsta mano sesuo. Paklausiau mamos, o ji atsakė, kad sesuo su tėčiu važinėja į šaudyklą. Man tai pasirodė keista, juk ji mergaitė, bet nesukau sau dėl to galvos, gal ji ir gali išmokti šaudyti, bet bendrakeleive mergaitė netaps, juk tai visiškai aišku.

Neverta daugiau pasakoti apie savo vaikystę. Kaip jau sakiau, ją laikiau normalia, netgi laiminga. Užsimegzdavo ir nutrūkdavo draugystės, mergaitės buvo niekinamos arba mylimos, drovus bučinys, laiškelis, būdavo tikmedžio dienų ir būdavo tokių, kai mama valandų valandas žaisdavo su mumis stalo žaidimus „Halma“, „Žmogau, nesinervink“, „Malefiz“, „Mikado“. Tėvas sėdėdavo ant sofos ir skaitydavo. Oranžiniai tapetai su svogūnų raštais, žalios užuolaidos, prikimęs balsas iš radijo, kažkokios laidotuvės, laidojama svarbi persona, galbūt Konradas Adenaueris, neįsiminiau, televizijos serialas „Žvaigždžių kelias“, paskui euforiški balsai, bundeskancleriu tampa Vilis Brantas, tą įsiminiau, Francas Bekenbaueris, mėlynos „Pan Am“ stiuardesių uniformos, šios oro linijų bendrovės lėktuvu su klase skridome į Hamburgą, kad nereikėtų važiuoti tranzitu per VDR, gedulas per Miuncheno olimpines žaidynes, vienos kitos muštynės, per kurias gavau į kailį, nesmarkiai, testas pas mokyklos psichologą, viskas gerai, bet ir žodžiai, kuriuos supratau tik vėliau: agresijos slopinimas. Ne bėda, pasakė psichologas mamai, o ji perdavė man. Atsimenu, kaip tėvą ištiko rūstybės priepuolis. Jis siautėjo, nes studentai surengė gatvės mūšį su policija, tai turėjo būti 1967 arba 1968 metais.

Neturėjome telefono nei televizoriaus, „Žvaigždžių kelią“ žiūrėjau pas draugą, taip pat ir „Bonanzą“ bei sporto apžvalgas

„Sportschau“. Mama pasiuvo mums ženklus, kokius ant krūtinės nešiojo kapitonas Kirkas, Spokas ir kiti, geltonus dantytus trikampius, kuriuos iškirpo iš kartono ir aptraukė audiniu.

Tvirtinu, kad mano vaikystė buvo normali. Jaučiausi laimingas, mama išmokė mane melstis, tad aš kiekvieną vakarą dėkodavau gerajam Dievui už gražų gyvenimą ir prašiau, kad taip būtų ir toliau. Tai pliusas man. Gerokai vėliau atėjo laikai, kai maniau, jog toji vaikystė negalėjo būti laiminga, nes susikalbėti su tėvu tapo labai sunku ir aš nenorėjau pripažinti, kad jis suteikė man laimingą vaikystę, tačiau tai buvo paika, o kartu ir apgailėtina. Tuomet dalyvavau judėjime už taiką, nekenčiau ginklų, maniau, kad jie neša nelaimes, nesvarbu – žudo ar ne, mat jie savaime įkūnija smurtą, ir negalėjau įsivaizduoti, kad gali būti kitaip. Metai šaudykloje man atrodė kaip vaiko prievartavimas. Bet ar žmogus turi teisę savo vaikystę, kurią suvokė kaip laimingą, pervertinti kaip nelaimingą, nes vėliau ima galvoti, kad ji turėjo būti nelaiminga, nes tai buvo vaikystė su ginklais? Manau, kad ne. Šaudykloje man tikrai nepatiko, tačiau juk tai tik keli šeštadieniai, be to, juk dažnai pasitaiko, kad tėvai bando užkrėsti vaikus savo mėgstamu sportu. Kodėl tai negalėtų būti šaudymas – olimpinė sporto šaka? O kiek kančių patiria vaikai teniso aikštėse arba ledo arenose? Ne, neleisiu, kad iš manęs atimtų prisiminimus apie laimingą vaikystę, nors kol kas juos atimti norėjau tik aš pats, ir dar terapeutas, pas kurį vėliau, prasidėjus problemoms, apsilankiau. Jis pareiškė, kad turiu liautis stengtis į viską žiūrėti pernelyg pozityviai. Nuėjau pas jį tik porą kartų.

Kai pirkome butą Vakarų Lichterfeldėje, mūsų vaikai buvo dvejų ir penkerių. Per kavutę antrame aukšte susipažinome su kitų trijų butų savininkais, taip pat su pusrūsio savininku, šeštą dešimtį

bebaigiančiu cheminio valymo specialistu, iš pažiūros galinčiu sau leisti daugiau nei niūrus pusrūsis. Kiti buvo senyvi žmonės, jie kalbėjo, kad namas pagaliau vėl atgysiąs, čia jau seniai begyvenę vaikų, visi buvo malonūs, tačiau niekas mums nepasakė, jog pusrūsio savininkas pusrūsyje negyvena.

Galbūt kam nors kyla klausimas, kodėl architektas perka butą, užuot pasistatęs namą, juoba kad mano specializacija – individualūs gyvenamieji namai. Bijau turįs prisipažinti, kad anuomet jausdavausi nejaukiai nuo minties, kad tokiam kaip aš gali nenusisekti nuosavas būstas. Bet reikšmės turėjo ir pinigai. Tokio namo, kokį norėčiau pasistatyti, sau leisti negaliu. Per daug gerai žinau, kaip apgailėtina, kai didžios idėjos priverstos susitraukti, taikantis prie menko biudžeto. Pas mane, kaip individualių namų projektuotoją, užsakovai ateina su fantazijomis, kurioms įgyvendinti reikėtų milijono eurų, neskaičiuojant žemės sklypo kainos; jie geidauja trijų šimtų kvadratinių metrų gyvenamojo ploto ir pusaukščių su gražiais vaizdais, geidauja apatinį fasado ketvirtadalį padengti skalūnu, geidauja miegamajame atskirai stovinčios vonios iš brangios medienos, bet vien tik ji kainuoja devynis tūkstančius eurų ir išbraukiama jau pirmame teisybės raunde, o per kitus išbraukiami skalūnas ir pusaukščiai, kol apsiribojama dviem šimtais dvidešimčia kvadratinių metrų per du aukštus, ir tai galiausiai kainuoja keturis šimtus penkiasdešimt tūkstančių eurų, taip pat neskaičiuojant žemės sklypo kainos, o tai penkiasdešimčia tūkstančių viršija jų biudžetą, tačiau tuos pinigus jie šiaip taip sukrapšto, bankas suteikia didesnę paskolą arba tėvai avansu atiduoda dalį palikimo. Taigi mano klientai įsikrausto į namą, kuris atitinka klasikinio modernizmo tradicijas, gal su keliais ekspresyviais elementais, pavyzdžiui, užapvalintu kampu. Aš pats norėčiau išvengti tokių karpymo orgijų.

Pirmą kartą poną Tiberijų išvydau, kai naujajame bute buvome pragyvenę šešias savaites. Žmonai jau buvo tekę jį susitikti, jis iš pažiūros keistas, tačiau esąs malonus, pasakė ji man. Ką reiškia – keistas, paklausiau. Žmona gūžtelėjo pečiais. Išmečiau jį iš galvos. Susipažinau su ponu Tiberijumi, kai vieną vakarą grįžęs namo netyčia paspaudžiau jo durų skambutį. Jis užlipo laiptais ir atidarė man laukujes duris, ne, ne tas žodis, iš tikrųjų jas atplėšė. Galgi ne pas mane atėjote, tarė. Suglumęs spoksojau į jį, nieko nesakydamas. Jis buvo mažas, jis buvo storas, tačiau ne suglebęs, o stamantrus. Atrodė judrus, lankstus, panašus į gimnastą, sulaukusį vidutinio amžiaus, galėjo būti bebaigiąs, o gal jau perkopęs ketvirtą dešimtį. Didelė galva, aukšta kakta ir plaukai, šiek tiek primenantys Elvio Preslio, nes sušukuoti atgal. Akyse blykčiojo kažkas svetimo, kas man iš karto pasirodė nemalonu. Negaliu tiksliai apibūdinti, kas tai buvo, gudrumas, tai neabejotina, ir irzulys, gal todėl, kad jam sutrukdžiau, tačiau jo žvilgsnyje nebuvo nieko vienareikšmiškai blogo, sakykim, brutalumo arba niekšiškumo, greičiau troškimas išgyventi, ir dar baimė. Nežinau, gal visa tai sukūriau vėliau. Iš arti mačiau jį tik porą sykių. Prašom atleisti, galiausiai pralemenau. Nieko baisaus, atsakė jis vyptelėjęs. Užlipau laiptais ir pabeldžiau į mūsų duris. Buvau priblokštas, kitaip nepasakysi, mane tučtuojau apniko jausmas, kad padariau klaidą pirkdamas šį butą, nors ponas Tiberijus neatrodė baisus, neatrodė grėsmingas, išties ne. Gal čia tiktų žodis „savotiškas“, ponas Tiberijus man pasirodė savotiškas. Tai tikriausiai nėra priežastis nenorėti gyventi su žmogumi viename name arba jo bijoti, tačiau jaučiausi kaip tik taip.

Nieko apie jį nežinojome. Jis akivaizdžiai nėjo į darbą, o jei ir išeidavo iš namų, pasak mano žmonos, netrukus grįždavo

su maišeliais iš prekybcentrio, ne iš katros nors iš dviejų mūsų rajone esančių ekologiškų produktų parduotuvių, bet iš „Penny“. Dieninės užuolaidos jo bute nuolat būdavo užtrauktos, vakarais ir naktinės, tada matydavome šviečiant televizorių, o kartais ir girdėdavome jį. Filmai, kuriuos žiūrėjo ponas Tiberijus, nebuvo prasti, ne koks nors šlamštas, o Holivudo klasika, jis mėgo Dastiną Hofmaną, vis nugirsdavau dialogų nuotrupas iš „Absolvento“, Maratonininko“, „Tutsi“ ar „Lietaus žmogaus“.

Pirmaisiais mėnesiais nieko neįvyko, ir aš nusiraminau. Jis maloniai elgėsi su mano žmona, taip pat ir su vaikais. Kartą per kompiuterį parodė sūnui trumpą filmuką apie gyvūnus, žmona nematė čia nieko blogo, aš irgi nemačiau. Iškepęs sausainių, pastatė lėkštę prie mūsų durų. Po sausainiais gulėjo raštelis: Mieliems kaimynams. Sausainius suvalgėme, ponas Tiberijus neabejotinai buvo puikus kepėjas. Vaikai jį pamėgo. Sekmadieniais pusryčiaudami svetainėje regėdavome jį devintą valandą išeinantį iš namų, grįždavo po pusantros valandos. Spėjome, kad eina į bažnyčią, kitaip nei mes, mes einame tik per Kalėdas, o tada tikrai jį išvydau, kaip ir aš, giedantį „Linksmą giesmę“. Sėdėjome apačioje, o jis viršuj; jam pasilenkus per baliustradą ir pažvelgus į mus, jį pastebėjau.

Sausį žmona papasakojo, kad ponas Tiberijus dažniau kepa jai ir vaikams pyragus. Grįžtančiai namo jis iš savo buto automatiškai atidaro sodo vartelius. Lyg manęs lauktų, pasakė Rebeka. Dažnai ant mūsų kilimėlio prie durų padėta skarda su pyragu arba pica. Ji jaučiasi stebima. Gal su juo pakalbėti, paklausiau. Rebeka sudvejojo, pasvarstė ir tarė: Ne, jis tik nori būti malonus. Šiandien sau prikaišioju, kad nieko nesiėmiau, nepareikalavau pasiaiškinti, gal būčiau užkirtęs kelią tolesniems įvykiams, o gal ir ne. Nesvarbu, vis tiek privalėjau pamėginti.

Vasario 11 dieną mano dienoraštyje atsiranda pirmas įrašas, liudijantis, kad reikalai su ponu Tiberijumi pakrypo pavojinga linkme. Kitoje pusrūsio pusėje yra mums priklausanti skalbykla. Jau kurį laiką ponas Tiberijus, išgirdęs, kad mano žmona ten džiausto skalbinius, ateidavo iš savo buto. Plepėdavo su ja, maloniai, netgi linksmai, ir iš pradžių Rebekai buvo visai smagu, kad dirbant tokį nuobodų darbą kažkas palaiko jai draugiją. Vasario 11 dieną ji taip pat džiaustė skalbinius, daugiausia apatinius, o kai ištraukė iš skalbyklės savo apatines kelnaites ir jas išlygino, ponas Tiberijus pasakė: Ant jūsų jos neabejotinai puikiai atrodo. Tai buvo nei šis, nei tas, begėdystė, bjaurastis. Rebeka, nuleidusi šiuos žodžius negirdomis, pakabino kelnaites ir išdžiaustė kitus skalbinius. Ponas Tiberijus pakeitė temą. Vakare žmona man apie tai papasakojo, o aš, aišku, turėjau tučtuojau pulti į pusrūsį ir įspėti poną Tiberijų, bet to nepadariau. Namo tąsyk grįžau vėlai, žmona jau gulėjo lovoje ir visa tai man išklojo, kai atsiguliau šalia jos. Pasibaisėjau ir pasakiau, kad ryte su juo pasikalbėsiu, tačiau žodžio netesėjau, – kita mano klaida.

Vasario 19-ąją ant kilimėlio prie durų Rebeka rado laišką, meilės laišką, ir vakare man parodė. Laiškas buvo parašytas tvarkinga, beveik vaikiška rašysena, be rašybos klaidų. Ponas Tiberijus rašė, kad ji esanti labai graži ir labai maloni ir kad jis ją mylįs, tačiau jis užaugęs vaikų namuose ir todėl linkęs į nesaikingus jausmus. Tai buvo absurdiška, pratrūkau juoktis. Bjaurus riebus nykštukas įsimylėjo mano gražią ir protingą žmoną. Ko gero, taip jai ir pasakiau. Per kitus septynis mėnesius pagalvojome, pasakėme ir padarėme daug ką, kas kirtosi su mūsų įsivaizdavimu apie mus pačius, su tuo, ką vadinu mūsų neprietaringu biurgeriškumu. Tada viskas ir prasidėjo – nuo kalbos, nuo puikybės.

Svarsčiau, ką reiškia tai, kad jis užaugęs vaikų namuose, ar dėl to jis yra itin pavojingas, nes pažįsta juodąją gyvenimo pusę, ar visiškai nepavojingas, nes neturi šeimos užnugario. Atsakymo neradau ir negalėjau rasti, nes neturiu jokios patirties su vaikų namų auklėtiniais, tačiau mažumėlę nusiraminau, kadangi ponas Tiberijus aiškiai pajėgė suvokti sau leidęs nederamą pastabą. Prisipažinimą apie kilmę palaikiau atsiprašymu. Maniau, su tokiu žmogumi pajėgsiu susidoroti. Su laišku rankose nulipau į rūsį ir pabeldžiau į jo duris. Niekas nė nekrebžtelėjo, bute buvo tylu, negirdėjau veikiančio televizoriaus. Paskambinau, pašaukiau vardu – jokio atgarsio. Buvau įsitikinęs, kad jis namie, vakarais iš namų jis nekeldavo kojos. Vadinasi, pasislėpė, taigi bijo. Tai irgi mane nuramino. Nuo pat pradžių aš nepakankamai įvertinau poną Tiberijų.

Vasario 22 d.: Ant kilimėlio prie mūsų durų guli Rebekai skirta knyga – Fransio Skoto Ficdžeraldo *Didysis Getsbis*. Spėliojame, ar čia slypi kokia nors užuomina. Atmintis nieko nepasufleruoja. Pusę nakties skaitinėju knygą, bet nerandu nieko, ką galėčiau susieti su mumis ir ponu Tiberijumi.

Kovo 10 d.: Rebeka skambina man į biurą. Girdžiu, kad ji susijaudinusi, sukrėsta. Ponas Tiberijus vėl parašė jai laišką. Eidamas pro mūsų duris jis netyčia nugirdęs ją sakant „nusimauk kelnes". Tai esą gali reikšti, kad vaikai tvirkinami. Jis pats kaip vaikų namų auklėtinis buvęs tvirkinamas. Todėl šiuo klausimu jis esąs „jautrus, gal pernelyg jautrus". Sakau, kad tuojau pat grįšiu namo ir su juo pakalbėsiu, pakalbėsiu be užuolankų, sakau. Tą jau padariau, atsako Rebeka, aš jį apstaugiau. Ponui Tiberijui ji bus užkūrusi tikrą pragarą.

Šiandien man gėda dėl šių žodžių. Anuomet parašiau juos lengva ranka, o juk puikiai žinojau, kas dedasi, kai mano žmona paleidžia gerklę.

Vis tiek atvažiuoju, pasakiau. Sekretorė iškvietė man taksi, išpuoliau į gatvę, nekantriai laukiau. Važiuodamas svarsčiau, ar turėčiau primušti poną Tiberijų, tačiau nuo dešimties metų su niekuo nesimušiau, išskyrus savo broliuką, bet tos peštynės nebuvo rimtos. Nemanau, kad konfliktus reikėtų spręsti jėga, nors metai, kai dalyvavau judėjime už taiką, jau seniai praėjo. Aprėksiu jį, mintijau važiuodamas taksi. Kita vertus, niekada ant nieko nerėkiau, net ant savo vaikų. Kai būna sunku, išvažiuoju, ramybė, šaltumas, bet gerklės laidyti aš nelinkęs. Nors gal galėčiau prapliupti, svarsčiau, truputį pašūkauti, gal poną Tiberijų tai paveiktų. Lemtinga, tačiau kad ir kaip buvau įtūžęs dėl tokios kiaulystės, šiek tiek nusiraminau. Jis svaičiotojas, tai aišku, parašiau dienoraštyje. Jeigu žmogus, išgirdęs paliepimą nusimauti kelnes, pagalvoja apie tvirkinimą, tai jis tikrai svaičiotojas. Šeimoje, kurioje yra mažų vaikų, šie žodžiai nuskamba dešimt kartų per dieną. Nė vienas, tikrai norintis mums pakenkti, neišsakys tokio juokingo, paiko priekaišto. Bet ar galime gyventi po vienu stogu su žmogumi, kuriam kyla tokios mintys? Argi tai nėra pasišlykštėtina? Pavojaus neįžvelgiau, įžvelgiau nuolatinį nejaukumą.

Parvažiavęs namo pirmiausia nuėjau į mūsų butą. Apkabinau žmoną ir vaikus, kurie nieko negirdėjo ir dabar nustebo taip anksti sulaukę tėčio. Žmona jau buvo nusiraminusi. Per tą laiką ponas Tiberijus buvo užėjęs atsiprašyti, tūkstantį kartų. Jis pats nesuprantąs, kaip jam šovusi į galvą tokia nesąmonė, retsykiais jam „užplaukią", matyt, tai susiję su vaikų namuose praleistais metais. Jis tik trokštąs palaikyti gerus kaimyniškus santykius, ateityje taip ir elgsiąsis, be jokių abejonių. Gal vis tiek turėčiau su juo pasikalbėti, paklausiau žmonos – dar viena klaida. Nereikėjo leisti spręsti jai. Ji išsikrovė staugdama, nusiramino, pasikalbėjusi su ponu Tiberijumi ir išklausiusi begalės jo atsiprašymų.

Tikėjosi, kad jis pasitaisys. O aš, užuot nulipęs į apačią, lengvai šią viltį priėmiau.

Paskui penkias savaites buvo ramu. Jautėmės pasielgę teisingai. Išmintingai pamiršome šią nemalonią istoriją. Ponas Tiberijus nebesirodė, nepalikinėjo Rebekai nei valgių, nei knygų. Kartais girdėdavome Dastino Hofmano įgarsintojo balsą, kartais – kaip tualete nuleidžiamas vanduo.

Tų metų balandžio 15-ąją išskridau į vestuves į Balį, per Frankfurtą ir Singapūrą. Keliavau vienas, be žmonos ir vaikų. Trumpai pasitarę nusprendėme, kad penkių dienų kelionė su dviem keturiolikos valandų skrydžiais mažus vaikus per daug išvargintų, o kur dar šešių valandų laiko skirtumas. Tačiau turiu prisipažinti, kad man tai labai tiko. Be abejo, su Pauliumi ir Fėja tikrai būtume susitvarkę, bet aš to visiškai nenorėjau ir, jeigu gerai prisimenu, būtent aš pasakiau, kad negalime imti vaikų į tokią išvyką. Rebeka sutiko su mano nuomone.

Čia turiu parašyti porą žodžių apie mūsų santuoką, kaip mums klojosi, kai įsisukome į šitą sumaištį. Švelniai tariant, mūsų santuoka išgyveno sunkius laikus, ir bijau, kad dėl to kaltas visų pirma buvau aš. Tai nebuvo tikras pakrikimas įprastine prasme, nebuvo begalinių barnių, trankymo durimis, išėjimo iš namų, neapykantos, ne, nieko panašaus, tiesiog bėgant metams aš nuo santuokos atsiribojau. Kalbu ne apie vaikus; esu tėvas, kuris dievina savo atžalas, su jomis žaidžia, su jomis kalbasi, esu tėvas, kuris niekada nebūna toks laimingas kaip su savo vaikais. Kalbu apie santuoką, apie santykius su žmona. Nežinau, nuo ko tai prasidėjo; manau, niekada nežinai, nuo ko tai prasideda, nebent sprogtų bomba, aikštėn iškiltų neištikimybė ar kas nors panašaus, tačiau mūsų atveju to nebuvo. Turbūt geriausia bus pasakyti taip: nuo santuokos nusišalinau per laiką. Dažnai

bandydavau prisiminti, kada suvokiau, kad kažkas ne taip, kad atsakymas į klausimą apie santuoką nebeatitinka tikrovės. Juk į tokį klausimą paprastai atsakoma „gerai“ arba „kuo puikiausiai“ ir optimistiškai nusišypsoma. Taip ir aš atsakydavau, nors tai seniai buvo netiesa.

Ieškodamas to momento, kada pirmą kartą tapau sąžiningas pats sau, prisiminiau vakarą „Hedino“ restorane, viename iš daugelio tikrai gerų šio miesto restoranų, jis turi vieną *Michelin* žvaigždutę ir aštuoniolika *Gault-Millau* taškų. Aplink stalus sėdėjo poros arba kompanijos ir šventiškai vakarieniavo, nes vakarienė „Hedine“ kaipmat sukuria šventinę nuotaiką, net jeigu ir ateitum čia dar ne šventiškai nusiteikęs. Tik prie vieno stalo sėdėjo vienišas vyras, jis taip pat šventiškai vakarieniavo, šventė pats su savimi, valgė šešis patiekalus, jūrų ežį su pipirinėmis uosrūtėmis ir ananasais, paskui jūrų ausis, paskui dryžąjį ešerį su baltaisiais trumais ir dvidešimties metų senumo ryžių vynu, paskui kurapką su kinišku medumi ir briuseliniais kopūstais, paskui „Diamond Label“ jautieną su burokėliais ir juodaisiais trumais ir galiausiai sūdyto sviesto karamelę su pasifloromis ir japoniniais kaštainiais, užgerdamas someljė rekomenduotu vynu, o tarp patiekalų tasai vienišas vyras minkštu pieštuku braižė eskizų bloknote. Jis braižė individualaus namo projektus, lengva ranka juos atmesdavo ir tai darydamas atrodė patenkintas, net laimingas, ir nors ant kėdės priešais niekas nesėdėjo, jam nieko netrūko. Tas vyras buvau aš. Tą vakarą mano nuotaika apniuko tik vieną kartą, šmėkštelėjus minčiai, kad vis dėlto mažumėlę keista, jog valandomis, kurios tradiciškai priklauso dviem, aš mėgaujuosi vienas, o mano žmona tuo tarpu sėdi namie, skaito knygą ir sergi mūsų vaikų miegą. Tada ir suvokiau, kad nenoriu būti su žmona, kad jos vengiu, kad mano

laimingiausios valandos būna su vaikais arba vienumoje. Daugiau apie tai negalvojau, nuvijau tą mintį šalin. Jūrų ausies kriauklę parsinešiau namo, ji išmarginta juodais ir perlamutriniais raštais ir atrodo prabangiai. Gavau iš vieno japono, ketinančio įsikurti Berlyne, pasakiau žmonai, nors nė nežinojau, ar jūrų ausis, dar vadinama Abalonės kriaukle, kaip nors susijusi su Japonija, ir kodėl gi aš turėčiau turėti užsakovą japoną? Niekada neturėjau. Rebeka pasidžiaugė ir nieko neklausinėjo.

Vakarieniauti jau senokai vaikščiojau vienas. Tai prasidėjo tais laikais, kai savo santuoką dar galėjau vadinti laiminga. Turėjau įvykdyti užsakymą, vėlavau, teko darbuotis naktimis ir nebenorėjau užsisakinėti picų arba azijietiško maisto. Išeidavau iš biuro ir įsitaisydavau itališkame restoranėlyje, esančiame netoliese. Ten piešdavau eskizus, kartais pasiimdavau nešiojamąjį kompiuterį. Žmona neprieštaravo, suprato, kad neįveiksiu šio darbo nepasėdėjęs vakarais. Tačiau valgyti pas italą man netrukus atsibodo, nes jis niekada nekeitė valgiaraščio, be to, yra visai ne italas, o bulgaras, vaidinantis italą. Nieko neturiu prieš bulgarus, tikrai ne, bet jeigu einu valgyti pas italą, tai ir noriu matyti italus, sakančius *prego* ir *grazie*, o jeigu labai nori, tai ir *grazie dottore*, nors daktaro laipsnio neturiu. Bulgaras irgi tai sakė, labai maloniai ir su itališkai skambančiu akcentu, tačiau sužinojęs, kad jis bulgaras, susiradau kitą restoraną, geresnį, paskui dar geresnį, kol tapau gurmanu, brangus malonumas, tiesą sakant, per daug brangus, bet man buvo tas pats. Žmonai nesakiau, kur leidžiu vakarus. Ji manė, kad sėdžiu biure arba pigiame, paprastame itališkame restoranėlyje netoli biuro, bet, žinoma, stebėjosi, kodėl taip greitai ištirpsta pinigai.

Vengiau jos ir namie. Grįžęs neprisėsdavau šalia jos virtuvėje, kur ji skusdavo morkas arba bulves, bet droždavau į vaikų

kambarį pas vaikus, ir tai buvo lengva pateisinti, esą vaikai visą dieną nematė tėčio, o vaikams juk reikalingas tėvas, tai savaime suprantama. Tai iš tikrųjų tiesa, tačiau, kad ir kaip nesmagu pripažinti, man jie buvo savotiškas apsauginis skydas, kad nereikėtų likti vienam su žmona. Pažiūrėdavau į ją, jei apskritai pažiūrėdavau, bet jos grožis manęs nejaudino; klausydavausi jos, jei apskritai klausydavausi, bet jos žodžiai manęs nepasiekdavo. Kas ginė mane šalin? Kas stūmė mane nuo moters, kurią kitados labai mylėjau?

Žinau, kad „nežinau“ nėra vykęs atsakymas. Tačiau kaip tik nuo to tenka pradėti, čia yra kažkas nepaaiškinamo, kažkas pamėkliško. Vis mažiau jaučiausi dalimi poros, kuria buvome, traukiausi nepastebimai, pamažu, traukiausi nesąmoningai, be jokio nepasitenkinimo savo žmona. Tiesiog laikiausi nuošaly ir iš pradžių net nejaučiau, kad taip elgiuosi. Mobilieji telefonai leidžia lengvai nutolti vienam nuo kito, neprarandant ryšio. Džiaugdavausi gavęs meilią žmonos žinutę, būdamas „Belugoje“, „Stranz“, „Axel Schwicht“ ar „Lunoje“, tarp patiekalų arba kai kiek įsižeidęs spoksodavau į du šimtus keturiasdešimt penkis eurus viršijančią sąskaitą, suprantama, neįskaičiuojant arbatpinigių, taigi du šimtai septyniasdešimt eurų, šykštauti nedera. Meiliai atrašydavau Rebekai. Nebuvau vienišas; kai turi šeimą, net būdamas vienas nesi vienišas, nes žinai, kad bet kada gali grįžti namo, pas tave mylinčius žmones. Taip buvimas vienam gali tapti malonumu. Pavalgęs namo paprastai neskubėdavau, susirasdavau kokį nors barą, išgerdavau stiklą negronio ir retsykiais papasakodavau barmenui apie savo šeimą, apie nuostabius vaikus ir gražią, protingą ir nepakartojamą žmoną, o kadangi nenorėdavau, kad barmenas imtų stebėtis, kodėl nesėdžiu su ta savo gražia, protinga ir nepakartojama žmona, sakydavausi gyvenąs

Frankfurte, komandiruotė į Berlyną, kankina ilgesys. Pypt, SMS, tai ji, sakydavau. Taaaip pavargau, perskaitydavau, ramiai darbuokis, mano vargšeli, ir pabučiuok mane, kai atsigulsi į lovą, gerai? Ji eina miegoti, sakydavau barmenui, o jis sumaišydavo man dar vieną negronį ir abu sujaudinti šyptelėdavome. Tokiais atvejais dažnai vartodavau žodį „neišardoma"; mes taip pat turime problemų, aiškindavau barmenams, draugams ir pažįstamiems, kartais sekasi geriau, kartais prasčiau, na, visiems taip būna, bet viena yra visiškai aišku: mūsų santuoka neišardoma. Koks stiprus žodis. Gal nuo to viskas ir prasidėjo, nuo šito žodžio, išreiškiančio absoliučią vienybę, amžinumą. Buvau patenkintas, tvirtindamas apie neišardomą santuoką. Kaip kvaila būtent tokiu metu šitaip apibūdinti savo santuoką, tokiu metu, kai santuoka nebesiremia visuotinai priimtomis elgesio normomis. Susitinki, veiki ką nori, išsiskiri, viskas puiku, nepažeista jokia elgesio norma, nes šioje srityje jų tiesiog nebėra. Susidoroti turime patys.

Mudviem su Rebeka ne itin pavyko. Grįžęs namo, nejučia pritildydavau balsą, šiek tiek susigūždavau, sumažėdavau, sulėtėdavau, tapdavau nepastebimas, nejudrus. Taip įžengdavau pro duris, apsikabindavome, tardavau porą įprastinių frazių žmonai ir prašapdavau vaikų kambariuose. Praleidęs keletą valandų su Pauliumi ir Fėja, ne šnekėdavausi su žmona, o skaitydavau knygą, vakaras slinkdavo nebendraujant, tačiau persmelktas neišardomos santuokos dvasia. Turbūt taip ir buvo. Raminau save šiuo stipriu ir baisiu žodžiu, tam tikrais momentais suvokdamas, kad mano santuoka miršta lėta mirtimi.

Esu tylenis, žmogus, nieko nepasigendantis, kai dienų dienas nepratаria ar neišgirsta nė žodžio, nuolat pastebiu tai, nugrimzdamas į apmąstymus, penkios dienos Amrume, pasivaikščiojimai

po vatus, po kopas, svarstymai, eskizai kavinėse, restoranuose, trumpi pokalbiai su padavėjais, užsakymas ir atsiskaitymas, jokio tuščiažodžiavimo. Man gera su savimi pačiu. Kartą pamaniau, kad tikriausiai esu vienintelis žmogus, su kuriuo man niekada nebūna nuobodu. Be to, guodžiausi mintimi, kad vieninteliai pašnekesiai, per kuriuos nekyla jokių nesusipratimų, yra pašnekesiai su savimi, tiesiog svaigau nuo tokios minties. Koks buvau kvailas.

Tiesą pasakius, su mano žmona nuobodžiauti neįmanoma. Ji protingesnė už mane ir už visus mano pažįstamus, ji šneki ir linksma, giedro ir taikaus būdo, turi puikų humoro jausmą, o visa jos esybė iki pat lengvos eigasties persmelkta subtilios elegancijos. Sėdintį namie prie rašomojo stalo ji gali mane išgąsdinti, netikėtai priėjusi iš užpakalio ir uždėjusi ranką man ant peties. Negirdžiu jos atplaukiant, nors Rebeka net namie mėgsta avėti aukštakulnius, o juk mūsų bute parketo grindys. Gerai, dirbdamas galiu labai įsigilinti, bet ar pažįstate moterį, kuri sugebėtų su aukštakulniais beveik be garso žengti parketu? Viena tarnaitė taip yra pasakiusi apie poetę Aną Achmatovą: „Vaikščiodama ji neliečia kojomis žemės..." Tokia ir mano žmona.

Gal tik su balsu jai nelabai pasisekė – jos balsas aukštas ir dažnai užlūžta, tačiau dažniausiai tai jokia bėda. Mūsų kasdieniai barniai – nieko baisaus, tai veikiau ginčai, kuriuos greitai išsprendžiame. Randolfairandolfairandolfai, purtydama galvą sako Rebeka, kai būna iškloti visi esminiai dalykai ir lieka tik griovikiškų ir konfliktą aštrinančių pasikartojimų grėsmė. Rebekarebekarebeka, jau šiepdamasis atsakau aš tuo pačiu priekaištaujančiu ir atlaidžiu tonu, ir taip pat purtau galvą. Arba aš sakau Rebekarebekarebeka, o ji atsako Randolfairandolfairandolfai. Be šito susitaikymo aido niekada neapsieiname, galime pasikliauti vienas kitu.

Deja, egzistuoja ne vien šie kasdieniai barniai. Mano žmona, tokia nuostabiai taiki ir giedra, gali visiškai netekti savitvardos, gali sprogti kaip koks savižudis teroristas – nors palyginimas ir neskoningas, jis kažkaip tinka, nes ištikta tokio priepuolio Rebeka praranda savo grožį ir žudyte mane žudo. Negaliu tiksliai įvardyti, kas sukelia tuos sprogimus, dažniausiai tai būna keistos smulkmenos. Pavyzdžiui, kartą pranešiau, kad sausio pirmosios vakarą išvyksiu į komandiruotę į Miuncheną, nes ankstų kitos dienos rytą turėsiu susitikimą. Man nė nedingtelėjo, kad tai galėtų sukelti problemų, nes sausio pirmoji ir šeimos, ir bendravimo požiūriu yra tuščia diena: pagirioji, per televizorių žiūri naujametines slidinėjimo varžybas, svarstai, ar tikrai reikia įgyvendinti visus gerus ketinimus, ir anksti eini gulti. Sausio pirmąją visi tokie nekalbūs ir užsiėmę vien savimi, koks aš būnu beveik kiaurus metus. Tačiau išgirdusi mano planus Rebeka pratrūko rėkti, kaip man šovę į galvą tokią šventinę dieną palikti šeimą likimo valiai, ar jau išvis nebesą jokių ribų. Ketinau ją nuraminti, priminti, kokia tingi būna šita diena, bet jau iš jos veido ir laikysenos mačiau, kad viskas veltui. Rebeka pašoko nuo kėdės, rėkė ir rėkė, akys išplėstos, oda patamsėjusi, ant kaklo išsprogusios gyslos. Ranka ištiesta, smilius nukreiptas į mane – kaip ietis. Turiu prisipažinti, kad mane šitie priepuoliai visiškai išmuša iš vėžių. Sustingstu, raumenys susitraukia, tik širdis daužosi kaip pašėlusi, o galva, regis, sprogs ir iš jos ištekės smegenys. Nuogąstauju, kad tokiomis akimirkos jaučiu baimę, noriu sprukti, bet negaliu pajudėti, noriu ką nors pasakyti, bet negaliu pratarti nė žodžio, tampu akmeniu su kunkuliuojančiu vidumi.

Savo įtūžį Rebeka suvaldo tik ką nors sudaužiusi, ji trenkia į grindis taurę arba paleidžia į sieną lėkštę. Seniau virtuvėje arba svetainėje ji čiupdavo iš vaisių dubens apelsinus ir taip smarkiai

sviesdavo į sieną, kad jie ištikšdavo. Viską sudėjus tai buvo brangiausias variantas, mat norime, kad namie būtų gražu, tad tapetams perklijuoti arba sienai perdažyti tekdavo samdyti meistrus. Todėl nebeperkame apelsinų. Vos ką nors sudaužiusi Rebeka nurimsta, apkabina mane, meiliai ir kartu tvirtai, atsiprašau, kužda man į ausį ir glosto man galvą. Aš tik pamažu išsivaduoju iš stingulio. Tada pasakau, kad jau atleidau, ir kartu su ja renku šukes. Tokie priepuoliai pasitaiko nedažnai, gal porą trejetą sykių per metus. Esame apie tai kalbėjęsi, Rebeka taip pat nežino, kas jai tada užeina, ir nežino, kaip to išvengti. Sutarėme, kad man teks tai ištverti. Ar pajėgsi, paklausė ji manęs. Žinoma, atsakiau ir ją pabučiavau, tačiau neslėpsiu, kad kartais jaučiuosi įsitempęs, kai sėdint su žmona nevyrauja tobula darna, arba kad kartais elgiuosi itin maloniai, idant nesukelčiau priepuolio. Tada pats sau nelabai patinku.

Rebekos priepuoliai stumia mane nuo jos, pasakiau savo broliukui, mudviem drauge stovint prie baro „Blume“, mažoje senoje užeigoje netoli Vinterfelto aikštės. Visada ten einame, kai jis būna Berlyne. Kalta ne ji, o tu, atsakė jis. Bet kodėl ji šitaip mane puola, paklausiau. Nes verti ją badauti. Ne, paprieštaravau, jeigu ji šitaip manęs nepultų, neverščiau jos badauti. Liaukis, atkirto broliukas, paprasčiausiai pabandyk nenusiplauti. Aš, atkakliai: Juk aš nenusiplaunu. Nusiplauni, nenusileido jis, ir anksčiau buvo lygiai taip pat, sėdėjome su mama prie stalo ir žaidėme, o tu nusiplovei. Nes tėvas gadino visiems nuotaiką, tariau. Ir tada brolis pasakė žodžius, kurių negaliu pakęsti: Tu visai toks kaip jis. Tai netiesa, o jeigu ir būtų tiesa, nenorėčiau, kad man tai primintų. Delnu stuktelėjau broliukui į petį, nelabai smarkiai, bet ir ne švelniai. Jis atsakė tuo pačiu, tiesa, kiek smarkiau. Negronis, kurį laikiau kairėje rankoje, kliustelėjo man ant

kelnių. Pastačiau stiklą, pašokau ir nutraukiau broliuką nuo taburetės, jam iš marškinių ištrūko dvi sagos. Susigrūmėme, bet tik trumpai, nes tarp mudviejų įsispraudė barmenas. Ponai, verčiau nešdinkitės, tarė jis. Susimokėjome ir išėjome, lauke pasijuokėme, kad tokioje situacijoje jis dar pavadino mus ponais; apsikabinome, patraukėme tolyn ir iki paryčių gėrėme negronį.

Kai priešpiet pabudau, broliukas sėdėjo virtuvėje su Rebeka ir gėrė kavą, o ji siuvo jam į marškinius sagas. Gali jam neaiškinti, kad nuo genų nepabėgsime, atšiauriai mestelėjau žmonai, jis ir be tavęs tai žino. Viskas gerai, tarė broliukas. Dar pastovėjau tarpduryje, tada Rebeka padėjo į šalį marškinius, sagą, adatą ir siūlus, pakilo ir mane apglėbė. Man patinka tavo genai, pasakė ji. Uždėjau dešinę ranką jai ant klubų. Broliukas atsistojo, priėjo prie mūsų, paėmė mano kairę ir uždėjo ją Rebekai ant peties. Eikite, paragino.

Prieš ponui Tiberijui pradedant mus terorizuoti, savaičių savaites gyvenome apimti sunkiai pakeliamos apatijos. Rebeka liovėsi dėl manęs kovoti. Nebeklausinėjo: Kas tau? Šiaip ar taip, visada sulaukdavo to paties atsakymo: Nieko. Toks atsakymas yra baisiausias iš visų, jį reikėtų uždrausti ir draudimą įtvirtinti vedybų sutartyje, nes toks atsakymas beveik niekada nebūna teisingas ir verčia kitus jaustis bejėgiškai. Nieko nieku neįveiksi. Gyvenau laukdamas, kad mūsų pašnekesiai taps banalūs, ir jie tikrai tapo banalūs, įgudome paversti juos banaliais, tiksliau tariant, aš įgudau. Tad mano lūkesčiai visada išsipildydavo, o tada lengva pasijusti teisuoliu.

Kad ir kaip keista, tuo metu seksas tarp mudviejų buvo pasakiškas, nors tikriausiai turėčiau sakyti, kad tai man seksas su žmona buvo nuostabus. Tačiau ilgai to nesupratau. Svaigau nuo jos kūno, nerdavau į bedugnes, bauginančiai dangiškas,

nes nejaučiau jokio pagrindo, jokių stabdžių. Geras seksas – tai kristi aukštyn. Lovoje tampu auksaburniu, gal kiek vulgaroku, atvirai sakant, bet ir sugebu išpažinti meilę, ypatingumą, amžinumą. Visa tai kartojau ir sunkiais mudviem laikais, ir šiuose žodžiuose glūdėjo tiesa, kurios tikriausiai būta ne vien tokiomis akimirkomis, tačiau patirdamas stiprius orgazmus niekada apie tai negalvojau.

Likus maždaug savaitei iki mano kelionės į Balį, kai pasimylėjęs grimzdau į miegą, žmona manęs paklausė: Su kuo tu ką tik mylėjaisi? Su tavim, atsiliepiau nieko nesuprasdamas. Ne, pareiškė ji, ne, dabar mylėjaisi ne su ta moterimi, kurios dienomis nė nepastebi. Nėra kitos, apie kurią galvočiau, pasakiau nemeluodamas. Neturėjau jokių meilės nuotykių, jokių geismų. Ar manai, kad įsitaisiau meilužę, paklausiau Rebekos. Ne, atsakė ji, nemanau, kad turi meilužę. Apsiverčiau ant kito šono ir uždėjau ranką jai ant nugaros: Aš ne tik negalvoju apie jokią kitą moterį, apskritai nėra jokios moters, apie kurią galėčiau galvoti. Vakarais, kai nesu namie, tikrai būnu vienas, tariau, mažumėlę sujaudintas savo tyrumo. Žinau, atsakė Rebeka. Iš kur žinai, paklausiau. Rebeka prisipažino mane pasekusi, praėjusią savaitę, ir mačiusi mane „Lunoje“. Tu mane sekei, pasipiktinau. Norėjusi žinoti, kas mane taip stumia nuo jos, paaiškino Rebeka, todėl vieną vakarą pasekusi ir išvydusi savo vyrą brangiame restorane, vienui vieną prie stalo, apsupto kitų stalų, prie kurių sėdėjo poros, ir šitas vyras, jos vyras, labai lėtai kėlęs prie burnos šakutę su kąsneliu keptos dešrelės ir žiūrėjęs į tą keptą dešrelę taip, lyg gėrėtųsi nuostabia gėle, paskui šita kepta dešrelė dingusi jo burnoje, o jis užsimerkęs ir kramtęs šią keptą dešrelę su didžiausio susižavėjimo išraiška. Rebeka iš tiesų nuolat kartojo „kepta dešrelė“, ir tai buvo teisybė, tą vakarą „Lunoje“ kaip trečią patiekalą

valgiau keptą naminę veršienos dešrelę su lapiniais burokėliais ir juodaisiais trumais.

Tą akimirką man prieš akis iškilo liūdnas vaizdas. Mano žmona su žydru lietpalčiu stovi prie „Lunos" lango ir stebi savo vyrą, kuris vienui vienas mėgaujasi šventiška vakariene. Kad būtų dar liūdniau, įsivaizdavau lietų, nors nesu tikras, ar tą vakarą išties lijo. O žinai, kas buvo paskui, paklausė Rebeka; mano ranka tebebuvo padėta jai ant nugaros. Suvalgęs keptą dešrelę paėmei telefoną ir pasiuntei man žinutę: Dar dirbu, myliu, bučiuoju. Dabar Rebeka verkė. Aš nemelavau, atsakiau, dar braižiau projektus. Tikrai taip, nuolankiai sutiko ji, tikrai braižei. Ir vis dėlto, kalbėjo Rebeka, nežinau, kas yra blogiau – užklupti tave ten su kita moterimi ar vieną. Apgailestauju, tariau. Rebeka pasikėlė, jos smilius nukrypo į mane. O vis dėlto žinau, suriko ji, kas blogiau. Blogiausia yra tuščia kėdė prieš tave, nes tuščia kėdė tau geriau už mane. Rebekos balsas vis kilo, mane apėmė panika, širdis daužėsi. Jei ten būtų sėdėjusi moteris su papais ir subine, spiegė Rebeka, tegu su gražiausiais papais ir gražiausia subine visame pasaulyje, galėčiau su ja varžytis, bet negaliu varžytis su tuščia kėde, neišmanau, kaip varžytis su tuščia kėde. Ji čiupo žadintuvą, stovintį ant jos naktinio staliuko, nes ji visada norėdavo palįsti po dušu prieš pabundant vaikams, ir sviedė į sieną, o jis sudužo. Mamyte? Tarpduryje stovėjo Fėja su pliušine avyte po pažastimi. Rebeka šoko iš lovos, pripuolė prie jos ir užsikėlė sau ant klubo. Žiūrėjau, kaip jiedvi dingsta, paskui išgirdau kuždantis ir dainuojant; nors Rebekos balsas ir aukštas, ji gražiai dainuoja. Po penkiolikos minučių ji grįžo, atsigulė į lovą, stipriai prie manęs prisispaudė ir sukišo pirštus man į plaukus. Myliesi ne su manimi, po valandėlės prabilo ji, balsas skambėjo ramiai, myliesi su savimi, kaifuoji nuo savęs, o manimi naudojiesi kaip

instrumentu. Netiesa, pasipiktinau. Šššššš, sušnypštė Rebeka ir ramindama pažiūrėjo į mane, turiu galvoje gražų instrumentą, Stradivarijaus smuiką, kažką tauraus, brangaus, naudojiesi manimi taip, kaip virtuozas smuikininkas naudojasi savo smuiku, aistringai, meiliai, švelniai, tu labai švelnus, bet jeigu čia gulėtų kita moteris, svaigtum lygiai taip pat, nes svarbu tu pats, o ne moteris. Žiojausi protestuoti, tačiau Rebeka uždėjo pirštą man ant lūpų, vėl sušnypštė ššššš ir pasiūlė miegoti.

Tą naktį ilgai nesudėjau bluosto, ieškodamas įrodymų, paneigiančių jos žodžius, bet radau jų ne kažin kiek. Ryte paklausiau, ar jai nepatinka seksas su manimi, o ji atsakė: Anaiptol, man patinka seksas su tavimi, puiku, kad galiu prisidėti. Paniuręs išėjau į darbą, tačiau netrukus nuotaika pasitaisė. Mane guodė daugybė dalykų. Vis dėlto seksas buvo geras, vis dėlto mūsų santuoka buvo neišardoma, vis dėlto atostogos būdavo vykusios, vis dėlto Kalėdos būdavo smagios, vis dėlto mylėjau savo žmoną, šiaip ar taip, drąsiai galėjau taip teigti, vis dėlto mes buvome puiki šeima, ir tikrai tokia buvome, visada be jokių išimčių buvome linksmi su vaikais, mano nusišalinimo jie nejautė.

Ilgai trunkančių santuokų keblumas tas, kad susikaupia daugybė istorijų. Norėdamas nusiraminti bet kada galėdavau prisiminti kokią nors gražią istoriją, ir ji turėdavo savo tiesą. Vengdamas žmonos galėdavau prisiminti kokią nors negražią istoriją, ir ji taip pat turėdavo savo tiesą. Taigi prisimindavau būtent tai, ko tuo momentu reikėdavo, ir nieko nekeičiau. Mano protingoji žmona tai vadina „vis tiek“ pasaulio pranašumu. Mes – tavo šeima, mes visada čia, turi mus be jokių pastangų, turi mus vis tiek, tai tavo laimė ir mūsų prakeiksmas, nes nejauti spaudimo ką nors keisti. Man reikėtų sugriauti šitą „vis tiek“ pasaulį, reikėtų tave palikti arba įsitaisyti meilužį, bet to nenoriu,

esu tavo žmona, kalbėjo man žmona. Tokie žodžiai mane sujaudindavo, užsibrėždavau ką nors pagaliau pakeisti, pagaliau išbristi iš savo atskirybės. Dažnai užsibrėždavau, esu žmogus, nuolat atsisveikinantis, mėgstantis sau kartoti: „dar vieną vienintelį sykį“ arba „tai paskutinis sykis“. Kartodavau sau tai „Hedine“, „Belugoje“, „Lunoje“, „Stranze“, dažnai sau prisiekinėjau: paskutinė vienatvės šventė iškilmingai vakarieniaujant, ateityje vakarosiu tik su Rebeka, tačiau netrukus vėl sėdėdavau ten, užsiėmęs savižvalga. Nelaiminga santuoka kaip žmogų patenkinantis gyvenimo būdas – gal ir esama tokio dalyko.

Išvykstant į Balį žmona nenuvežė manęs į oro uostą, nes vežė vaikus į kažkokią šventę. Bučinys koridoriuje, skubotas apsikabinimas, Fėja pravirko. Iš karto užsibrėžiau niekada daugiau nekeliauti be šeimos. O kadangi tai būsianti mano paskutinė kelionė be šeimos, pasiryžau ja mėgautis ir skrisdamas pusiau su bėda apraminau nešvarią sąžinę. Taip jau buvo. Apie poną Tiberijų negalvojau.

Denpasaro oro uoste mane pasitiko mano bičiulis Štėfanas. Buvome pažįstami nuo alternatyviosios civilinės tarnybos laikų, taigi jau seniai. Jis baigė verslo administravimą ir kaip „Deutsche Bank“ darbuotojas išvyko į Džakartą, kur vedė indonezietę ir pasiliko. Dabar dirbo savarankiškai ir vykdė finansines operacijas, į kurias nesigilinau. Turėjome įdomesnių pokalbių temų, neslapukaudami šnekėdavomės apie itin asmeniškus dalykus. Pokalbiai lytinėmis lūpomis, taip juos vadinome, o šitą pavadinimą sugalvojome studijų metais, atviraudami apie intymiausias savo mylimųjų kūno vietas. Dabar taip įvardydavome pokalbius apie santuokos problemas, kurias išklodavome nuosekliai analizuodami patys save. Tačiau kelionė iš Denpasaro į Seminjaką

tokioms analizėms buvo per trumpa. Pradėjome nuo naujienų ir šnekėjomės apie vestuves – jo antrąsias, vėl su indoneziete.

Iki vestuvių buvo likusios trys dienos. Apsigyvenau viešbutyje ant jūros kranto, iki pietų miegojau, dvi valandas skaičiau balkone Viljamo Folknerio *Rugpjūčio šviesą*, šiek tiek piešiau, nuomotu motoroleriu apsukau ratą po Seminjaką ir maždaug prieš keturias nuėjau į pajūrį, kur jau buvo susirinkę dauguma vestuvininkų. Platus baltas paplūdimys, aukštos bangos, karštis net vėlyvą popietę. Išsinuomojau trumpą banglentę, išplaukiau į jūrą ir tykojau gerų bangų. Tokių pasitaikydavo nedažnai. Plūduriavome, pasakojomės apie savo profesijas ir šeimas, o atėjus gerai bangai, bandydami pagauti ją lūžtant, staigiai griūdavome ant lentų, šiek tiek pasiirdavome rankomis ir leisdavomės plukdomi į krantą. Buvo lengva, smagu, juokėmės kaip vaikai. Paskui kažkas atnešė alaus ir mes laukėme įspūdingo saulėlydžio, tačiau tarp jūros ir dangaus vis nusidriekdavo pilka debesų juosta ir saulė begėdiškai joje pradingdavo.

Kai kurie žmonės ėmė nerimauti, nes kiekvieną popietę pusę penkių paplūdimyje susėsdavo dvidešimties trisdešimties indoneziečių grupės. Jie būdavo šventiškai apsirengę, su turbanais ir margomis skaromis, ir dainuodavo. Atsinešdavo dubenis su gėlėmis ir kažkokiais pailgais daiktais, atrodančiais kaip papliauškos. Penktą valandą atsistodavo, lėtai nueidavo prie jūros ir sumesdavo atsineštus daiktus į vandenį. Tada apsisukdavo ir nueidavo. Tas dovanas jūra išmesdavo indoneziečiams dar nespėjus palikti paplūdimio, bet tai jiems nerūpėjo. Du ar trys vyrai iš mūsų kompanijos tvirtino, kad tai ritualas permaldauti jūrai, atseit buvęs įspėjimas apie gresiantį cunamį. Mano bičiulis pareiškė, jog tai nesąmonė. Tačiau jo draugai, negyvenantys Azijoje, bet neva daug skaitę apie šį žemyną, laikėsi savo. Vieni

jais tikėjo, kiti ne. Nuėjau prie vandens pažiūrėti, ką sumetė indoneziečiai. Pamačiau oranžinius gėlių žiedus, pintus fetišus su auksiniais kaspinais, dubenis iš palmių lapų. Radau ir vištos kiaušinį plastikiniame maišelyje, bet nežinojau, ar jis priklausė prie kulto objektų, ar pateko į jūrą kitomis aplinkybėmis. Buvau linkęs netikėti panikieriais, bet vis dėlto dvejojau. Paplūdimyje riejosi šunys, pora berniukų spardė kamuolį, o kartais ateidavo prekijų, siūlančių pirkti laivų formos aitvarus, kai kurie pleveno virš mūsų danguje, išskleidę juodas bures. Nupirkau aitvarą savo vaikams. Stengiausi pabendrauti su kuo daugiau svečių, kad niekas netvirtintų, jog esu susikaustęs. Man buvo šiek tiek baugu dėl kalbos, kurią pasiruošiau vestuvėms.

Antrą vakarą nuėjome į „Metisą", prabangų restoraną, pusiau atvirą, su vaizdu į ilgus baseinus, pilnus vandens lelijų, o tarp jų plaukiojo riebūs dekoratyviniai karpiai. Didžėjus paleido muziką, trimitininkas akompanavo gyvai. Sėdėjome krėsluose, žiūrėjome į vandens lelijas, gurkšnojome braškinį mochitą arba Maskvos mulą, drabužiai lipte lipo prie kūno. Ilgai šnekučiavausi su viena moterimi, Europos Sąjungos diplomate, reziduojančia Bankoke ir iš ten kuruojančia Mianmarą. Ji vilkėjo trumpą baltą Mondriano stiliaus suknelę ir pasakojo apie generolus ir opozicijos lyderę Aung San Su Kdži josios namuose prie ežero. Trupučiuką flirtavome, nieko nesiekdami, vien dėl to, kad tokia buvo vakaro nuotaika, tada prie mūsų prisėdo mano bičiulis. Diplomatė nuėjo, o mes leidomės į pokalbį lytinėmis lūpomis. Išsamiai papasakojau apie poną Tiberijų ir kiek apniukau, kai bičiulis paklausė, ar esant tokiai situacijai buvo galima palikti šeimą Berlyne. Kita vertus, kaip tik tam ir reikalingi šitokie pokalbiai. Pasakiau, kad ponas Tiberijus niekada nepriekabiavo ir kad laikau jį nepavojingu. Paskui užsimiršau, klausydamasis trimito, ir man

atrodė, kad dar niekada negirdėjau muzikos, kuri taip jaudintų mano sielą, tačiau šitaip patetiškai turbūt nuteikė alkoholis. Pirmą valandą nakties prapliupo lietus, jo barbenimas nustelbė trimitą, laukėme taksi, automobiliai ilgai neatvažiavo, kai kurie vestuvininkai patraukė į kitą klubą, o aš nuėjau į viešbutį ir paskambinau žmonai. Ji neatsiliepė. O turėjo būti namie, Vokietijoje buvo aštunta valanda vakaro, laikas, kai guldomi vaikai. Jei būčiau buvęs su jais, būčiau paskaitęs jiems knygą. Anuomet daug kas gyvenime vyko tariamąja nuosaka. Dažnai nebūdavau namie ir gyvai įsivaizduodavau, ką daryčiau, jei būčiau su šeima. Taigi būdavau beveik su jais, bent jau mintimis, ir nusiramindavau. Staiga susirūpinau, prisiminęs poną Tiberijų. Paskambinau dar sykį ir prikalbėjau į balso paštą. Myliu tave, pasakiau galiausiai. Kitą rytą išklausiau savo balso paštą. Rebeka sakė, kad vaikams viskas gerai, jai taip pat.

Vestuvių išvakarėse bičiulis surengė bernvakarį. Jis išėjo linksmintis su vyrais, o jo nuotaka – su moterimis. Vakarieniavome kavinėje, kur mums patiekė milžiniškas porcijas kiaulienos šonkauliukų; iš pradžių mėsą nuo kaulų gremžėme aštriais peiliais, o galiausiai kaulus apgraužėme. Keliuose baruose gėrėme alų, paskui įsitaisėme klube, garsėjančiame gėrimu, į kurį įmaišoma haliucinogeninių grybų. Niekada nebandžiau narkotikų, net žolės nebuvau rūkęs, tačiau iš ratu leidžiamos taurės sriūbtelėjau. Buvome aštuoniese, ant sienos kybojo gekonas, ir kažkas pasakė, kad gekonai neturi vokų, todėl drėkina akis seilėmis – štai kodėl jie nuolat kaišioja liežuvį. Nusikvatojau. Prie mūsų staliuko priėjo trys moterys ir ėmė šokti pagal muziką iš garsiakalbių, jų judesiai buvo santūrūs ir grakštūs. Jos buvo balietės, nedidukės, smulkios, jaunos, avėjo aukštakulnius ir vilkėjo bikinius su leopardo raštais; šoko mums penkias minutes. Po

pusvalandžio sugrįžo. Buvo gražios, žiūrėjau į jas ir džiaugiausi. Paskui išmečiau iš galvos. Grybų poveikio beveik nejaučiau.

Nutarėme susitikti su nuotakos būriu ir toliau švęsti mano bičiulio namuose. Man atsisėdus ant motorolerio ir laukiant kitų, prisistatė viena šokėja. Dabar dėvėjo džinsus ir baltus trumparankovius marškinėlius, ilgus plaukus buvo susirišusi į uodegą raudonu kaspinu. Ji nusišypsojo man, aš nusišypsojau jai, droviai, kiek sutrikęs, nesupratau, ko ji nori. Kiti sėdo ant savo motorolerių ir nuvažiavo. Kai užvedžiau variklį, balietė atsisėdo už manęs. Nesipriešinau, kitaip nepasakysi. Nekviečiau jos – nei žodžiais, nei gestais. Galėčiau prikišti sau šypseną, bet šypsotis gal vis dėlto galima? Mergina apkabino mane per klubus, uždėjo delnus man ant pilvo ir prisiglaudė. Nuvažiavome į naktį, susiradome nuotakos būrį, moterys sėdo ant savo motorolerių ir nusekė paskui mus. Pusiaukelėje sustojome prie krautuvėlės, prisipirkome alaus, vyno, degtinės, traškučių ir šokolado. Balietė paklausė mano vardo, kelis sykius jį pakartojo, kol išmoko teisingai ištarti. Jos vardas buvo Putu.

Mano bičiulis gyveno name ant kalvų, iškilusių virš Seminjako. Namas pusiau atviras, kaip įprasta Balyje, virtuvė sujungta su baseinu. Sėdėjome virtuvėje prie baro, gėrėme, užkandžiavome ir juokėmės. Du vyrai nuo grybų kaip reikiant apsinešė, ėmė mėtyti moteris į baseiną, paskui patys pūkštelėjo, taip pat ir visi kiti. Ilgai nesispyriojau. Dar du, didžiausi ir stambiausi, kaip kokie dramblių patinai grūmėsi pievelėje prie baseino, kol abu drauge pliumptelėjo į vandenį. Putu liko sausa, atnešė mums prie baseino gėrimų, neužsičiaupdami plepėjome, gėrėme ir žiūrėjome į bežvaigždį dangų. Kažkas pareiškė: Tegu azijatai užkariauja pasaulį, nieko baisaus, kol turime baseinus. Visi nusikvatojo. Paskui apsirengėme mūsų bičiulio ir jo nuotakos drabužiais,

kam tiko geriau, kam prasčiau. Viena moteris iš Giotės instituto pradėjo šokti aplink skėčio nuo saulės kotą tvirtindama, jog tai stulpo šokis. Paskui su tuo skėčio kotu ėmė šokti mano bičiulis ir įsmeigė jį į virtuvės ventiliatorių. Ventiliatorius stabtelėjo, bet paskui vėl ėmė netolygiai suktis. Juokėmės ir juokėmės, drybsojau šezlonge, Putu užmigo pievelėje šalia manęs, buvo šešta valanda ryto, svarsčiau, ar vestis merginą į savo kambarį. Pusę septynių, kai prašvito, suskambo mobilusis. Beveik visi pašoko, nes beveik visų mobiliųjų skambutis šiandien yra toks kaip senųjų telefonų, beveik visi dar neišsiskirstę vestuvininkai puolė ieškoti savo žaisliukų. Kai kurie tik dabar pastebėję, kad išsimaudė su mobiliaisiais, prapliupo keiktis. Skambutis nutilo. Bet netrukus suskambo vėl. Sunkiai pakilau iš šezlongo, mano amžiuje jau nebesi toks vikrus, ir nupėdinau prie virtuvės baro, kur buvau pasidėjęs telefoną, matydamas, kad maudynių neišvengsiu. Garsas sklido iš ten, ekranas švietė, jame degė mano žmonos vardas. Vokietijoje buvo pusė pirmos nakties. Klausau, atsiliepiau, stengdamasis neišsiduoti, kad esu vakarėlyje. Tiberijus mūsų sode, pasakė žmona, o balse buvo girdėti panika.

Vėliau daug mąsčiau, kodėl tas skambutis turėjo užklupti mane tokiu netinkamu momentu. Situacija galėjo būti palankesnė, o ne tokia frivoliška. Bet ar nelaimė renkasi tinkamą momentą? Negalime gyventi taip, kad mūsų elgesys sudarytų orias aplinkybes nelaimei, tai būtų absurdas. Aš užbėgu už akių, nukrypstu nuo temos, neturėčiau taip elgtis. Ir kodėl negaliu nustoti galvojęs, kaip čia save pateisinti? Tikrai reikėtų liautis.

Rebeka jau buvo iškvietusi policiją. Ji anksti atsigulė, bet niekaip neužmigo, tad po valandėlės atsikėlė, ketindama atsigerti. Mūsų virtuvės langai išeina į sodą, ir kai Rebeka gerdama pažvelgė pro langą, mėnesienoje po beržu išvydo kažkokią

žmogystą. Pačios Rebekos nesimatė, nes virtuvėje ji neįjungė šviesos. Žmogysta pasitraukė nuo beržo – tai buvo ponas Tiberijus; dabar jis pasileido per sodą, atidūmė prie namo, prie laiptų į mūsų žiemos sodą, persisvėrė per turėklus ir įsispoksojo pro langą, pro mūsų dukros kambario langą. Jis smarkiai prakaitavo, tada nudūmė atgal prie beržo, užlindo už medžio, vėl atlėkė prie namo, vėl spoksojo į Fėjos kambarį. Žmona paskambino policijai, o tada man. Kur Tiberijus dabar, paklausiau. Sodo gilumoje, už komposto dėžės, atsakė žmona. Pasiimk duonriekį peilį, patariau. Jau pasiėmiau, atsakė žmona. Ar visos durys užrakintos, bejėgiškai paklausiau. Žinoma, atsakė žmona, aš bijau, pasiguodė. Kodėl dar neatvyko policija, paklausiau. Dabar jis laksto po sodą, tarė ji, laksto pirmyn ir atgal, kodėl jis taip elgiasi? Juk turi atvažiuoti policija, surikau. Tada valandėlę tvyrojo tyla. Kas vyksta, rėkiau į mikrofoną, kur jis? Nebematau jo, atsiliepė žmona. Išgirdau skambutį į duris. Tai policija, paaiškino žmona. Perskambink, paprašiau. Gerai, pažadėjo ji ir baigė pokalbį.

Apsigręžiau ir išvydau likusius vestuvininkus. Apžvelgiau tuščius butelius, pustuščius traškučių pakelius, baseiną, miegūstus žmones šezlonguose, tarp jų moterį, pažįstančią Aung San Su Kdži, ir pabudusią bei man besišypsančią Putu. Bičiulis priėjo ir paklausė, kas atsitiko. Viską jam papasakojau ir paprašiau, kad padėtų kuo greičiau išskristi namo. Jis, aišku, mane suprato ir pažadėjo visokeriopą pagalbą. Ar pasirūpinsi, kad mergaitė grįžtų namo, paklausiau. Žinoma, atsakė jis. Apsikabinome, dirstelėjau į Putu, ši klausiamai pažiūrėjo į mane, tada nuėjau prie motorolerio ir per bundantį miestą nuvažiavau į viešbutį. Iš viešbučio paskambinau žmonai, bet ji pasakė, kad policija dar neišvyko, ji atskambinsianti vėliau. Susikroviau daiktus, išsiregistravau ir buvau nuvežtas į oro uostą.

Rebeka paskambino ir papasakojo, kad policininkai poną Tiberijų įspėjo. Įspėjo, perklausiau, ir daugiau nieko? Taip, daugiau nieko, patvirtino ji. Ar tai nėra mažų mažiausiai namų ramybės trikdymas, paklausiau. Ne, atsakė ji, jis nemėgino įsibrauti į mūsų butą. Niekaip nepajėgiau to suvokti, mano galva, jis užblokavo mūsų butą, gi už tai turėtų būti baudžiama. O persekiojimas, paklausiau, juk jis tave persekioja, turėtų būti įmanoma ką nors padaryti. Vėl išgirdau skambutį į duris; žmona paaiškino, kad atvažiavo Matilda, jos geriausia draugė. Matilda pas ją nakvosianti, ji negalinti likti bute su vaikais viena. Man pasirodė, kad Rebeka keistai pabrėžė žodį „viena“, bet nebuvau tuo tikras. Pažadėjau pasistengti grįžti kuo greičiau. Norėjau pasakyti dar daugybę dalykų, bet Rebeka paspaudė telefonspynės mygtuką, ir aš išgirdau jos geriausios draugės balsą. Iki, atsisveikino Rebeka ir baigė pokalbį.

Nusipirkau bilietą į Berlyną per Singapūrą ir Paryžių, skristi daugiausia reikėjo „Singapore Airlines“ lėktuvais. Buvo likusi tik viena verslo klasės vieta, skrydis 18.05 val., dar aštuonias valandas laukti. Sėdėjau „Starbucks“ kavinėje mažučio Denpasaro oro uosto laukiamojoje salėje, gėriau vieną espreso puodelį po kito ir gailėjausi visko, ko nepadariau per pastaruosius du mėnesius – nenubrėžiau ponui Tiberijui ribų, nebuvau su savo šeima. Gailėjausi važiavęs į Balį ir nederamai galvojęs apie Putu. Ir kaip man galėjo kilti tokios mintys? Na, šiaip ar taip, nieko neįvyko. Svarsčiau, ką reikės nuveikti dabar: pasikonsultuoti su mūsų advokate, aplankyti pono Tiberijaus nuomojamo buto šeimininką, kreiptis į policiją. Ponas Tiberijus turės išsikraustyti iš pusrūsio, kito kelio nėra, negali būti jokio atleidimo, jokio susitaikymo, daugiau nebegalime gyventi po vienu stogu su šituo žmogumi. Mobiliajame telefone paguglinau apie

persekiojimą ir paskaitinėjau, kas rašoma keliose svetainėse. Bėda, kad nieko konkretaus negalima padaryti, kol persekiotojas nesmurtauja. Pasijutau sugniuždytas, bet paskui vėl apėmė atsargus optimizmas. Neįmanomas dalykas, kad ponas Tiberijus išsisuktų, juk gyvename teisinėje valstybėje. Ankstyvą popietę paskambinau žmonai. Ji verkė, buvo nemigusi. Pasakiau jai, ko ketinu imtis ir kad netrukus atsikratysime šito šunsnukio. Žmona atsakė kitą naktį su vaikais nakvosianti pas draugę. Tada pašnekėjau su Pauliumi ir Fėja, pakartojau tai, ką visada sakau, kai būnu išvykęs, – kad jų pasiilgau, kad netrukus grįšiu ir galėsime nueiti į zoologijos sodą. Man užlūžo balsas, akis užplūdo ašaros. Per trumpą skrydį iš Denpasaro į Singapūrą pamiegojau.

Vos nusileidęs iš karto įjungiau mobilųjį ir nekantriai laukiau, kol telefonas ras tinklą. Balso pašte paliktos dvi žmonos žinutės, aš privaląs tučtuojau jai paskambinti, kodėl aš jai neskambinąs. Paskambinau. Ji pranešė, kad ponas Tiberijus ant kilimėlio prie durų padėjęs laišką, trijų puslapių, rašytą ranka. Jau kurį laiką jis įtariąs, jog mes tvirkiname savo vaikus, todėl naktimis pradėjęs mus stebėti iš sodo. Jis turįs įrodymų, kuriuos perduosiąs tik policijai. Nusijuokiau, dabar jį pričiupsime, juokiausi į mikrofoną, už tokį mėšlą kaipmat iškrapštysime jį iš namų. O jeigu policija juo patikės, suabejojo žmona. Nepatikės, nukirtau, juk tai absurdas. O tada išsikrovė baterija. Skrydžio į Paryžių reikėjo laukti dvi valandas, dalį laiko praleidau ieškodamas parduotuvės, kurioje gaučiau adapterį, tinkantį Singapūro kištukiniams lizdams. Savo universalųjį, tinkantį beveik visame pasaulyje, kaip kvailys buvau įdėjęs į lagaminą – tai toks iš manęs ir keliautojas. Lėkiau palei parduotuvių eiles: kvepalai, drabužiai, elektros prietaisai, alkoholis, visos žinomos didžiosios firmos, kol galiausiai gavau adapterį, bet kur dabar rasti kištukinį lizdą? Nuskubėjau

į tualetą ir įjungiau mobilųjį į lizdą elektriniams skustuvams. Vyrai užeidavo ir išeidavo, girdėjau juos šlapinantis, kai kurie šlapindamiesi dūsaudavo; jie plovėsi rankas šalia manęs, o veidrodžiuose atsispindėjo pavargusios akys. Vienas vyras su nuostaba mane nužvelgė. Ką jis matė? Vaikų prievartautoją?

Palengvėjimo kaip nebūta. O kas bus, jei policija juo patikės, paklausė Rebeka. Tai nėra neįmanoma, juk šiandien, išgirdę apie vaikų tvirkinimą, jie kaipmat sukrunta, ir teisingai daro. Staiga mano galvoje pradėjo suktis filmas, filmas, kurį nuo tada mačiau dešimtis kartų, taip aiškiai ir ryškiai, lyg žiūrėčiau kine, tačiau taip nebuvo, tas filmas egzistavo tik mano mintyse. Kamera slenka per Amerikos priemiestį, kad ir kaip keista, veiksmas vyksta Amerikoje, o gal ir nekeista, nes visi mūsų filmų vaizdai yra iš Amerikos, todėl įsivaizduodami save kaip filmų veikėjus visada regime save Amerikos miestuose arba kraštovaizdžiuose. Tai vienas iš tų švarių priemiesčių, kur visi namai atrodo vienodai, vienodai dailūs, o prieš juos žaliuoja išpuoselėtos vejos ir stovi vidutinės klasės automobiliai. Žiauru, bet tokiuose priemiesčiuose, tame vienodume bet koks nukrypimas yra pastebimas kaip niekur kitur. Čia gyvena padorūs žmonės, o jeigu kas nors yra nepadorus, jis badyte bado kaimynams akis. Kamera stabteli prie vieno namo, pažvelgia pro langą ir mato gražią kasdienybę, mato darną. Prie pusryčių stalo sėdi šeima, graži moteris, rimtas, darbštus vyras ir du žavingi vaikai. Tai mes. Pasirodo persekiotojas, slampinėja aplink namą, niūrus tipas, bjaurus, apiplyšęs, piktadarys, metantis iššūkį gėriui. Iš pradžių šeima atrodo nepažeidžiama, bet paskui istorija pakrypsta visai kita linkme: pernelyg uolus socialinis darbuotojas, korumpuotas prokuroras, sensacijų ištroškęs žurnalistas, negeranoriška visuomenė. Galiausiai vaikai atsiduria prieglaudoje, tėvas kalėjime,

motina priversta parsidavinėti, kad išgyventų. Paskutinis kadras: namą gaubia vakaro sutemos, o pievelėje įsmeigta lentelė su užrašu „Parduodama“. Apgaulė šiame filme buvo žodis „darna“. Mano šeima nebuvo darni.

Mobilusis šiek tiek atsigavo, bent jau galėjau jį įjungti, paskambinau žmonai ir pasakiau, kad mes nesame vaikų tvirkintojai, visi tai žino ir mums niekas negresia. Kur esi, paklausė žmona. Nežinau, gal išgirdo šlapinantis arba čiurlenant vandenį iš čiaupo. Vyrų tualete, atsakiau. Kodėl skambini man iš tualeto, nustebo Rebeka. Paaiškinau, kad išsikrovė baterija ir skambinti galiu tik įjungęs telefoną į elektros tinklą. Nebijok, maldavau, o vienas vyras, galbūt vokietis, dirstelėjo į mane, paskambinsiu tau po dešimties minučių; baigiau pokalbį ir laukiau, laukiau, kol mobilusis truputį daugiau įsikraus. Ištraukiau kištuką iš lizdo, viską susikimšau į kišenes ir išpuolęs iš tualeto vėl paskambinau žmonai. Ji neatsiliepė nei laidiniu, nei mobiliuoju telefonu. Kaip apkvaišęs nudūmiau per oro uostą, vėl pro prabangias parduotuves, klausydamasis pranešimų iš garsiakalbių, skelbiančių skrydžius į Kvala Lumpūrą, Bangalorą, Melburną, Los Andželą ir Pnom Penį.

Kartą Singapūre jau buvau lankęsis, prieš trejus metus, kai ten dirbo Štėfanas, ir per iškilmingą vakarienę viešbutyje „Raffles“ netrukus suirzau, nes visi čia susitinkantys europiečiai, visi Vakarų demokratijos valstybių piliečiai, taip puikiai jautėsi šioje šalyje, kur dešimtmečius autoritariškai valdė Kvan Ju Li šeima, kur buvo taikomos drakoniškos bausmės, mušama lazdomis, nuteisiama myriop. Tačiau valgydami pagrindinį patiekalą visi gyrė tvarką ir saugumą. O dabar, laukdamas „Singapore Airlines“ skrydžio į Paryžių, galvojau: jeigu jau man taip atsitiko, tai kodėl ne Singapūre? Čia jie susidorotų su ponu Tiberijumi.

Mirties bausmė. Jei gerai prisimenu, tai buvo mano pirmas žingsnis barbariškumo link.

Skrisdamas į Paryžių nemiegojau. Tris kartus ėjau į tualetą išklausyti balso pašto žinučių, nes baiminausi Jaunimo reikalų tarnybos skambučio. Bet nesulaukiau. Pasižiūrėjau tris filmus, be garso, vienas buvo Vudžio Aleno, kitas su Klintu Istvudu, trečias – kažkuri „Hario Poterio“ serija, nebepamenu kuri, ir visą laiką monitoriuje sekiau mažą lėktuvėlį, slenkantį link Paryžiaus. Galvoje sukosi mano amerikietiškas filmas, vis pertraukiamas žiaurių minčių, ką padarysiu ponui Tiberijui, kai jis paklius man į nagus. Sulaužysiu nosį, visą kūną išmarginsiu mėlynėmis. Bet netrukus vėl tapau pavyzdingu pavyzdingos teisinės valstybės piliečiu, mes laikomės teisės normų, laikysimės teisės normų ir mūsų valstybė elgsis su mumis teisingai. Ponas Tiberijus gali krautis lagaminus.

Šarlio de Golio oro uostas, nekenčiu oro uostų ir beviltiško laukimo. Pagaliau Berlynas, žmona su Pauliumi ir Fėja pasitiko prie išėjimo, puolėme glėbesčiuotis, kaip jau seniai nesiglėbesčiavome, glėbesčiavomės be praeities, be pastarųjų mūsų santuokos metų, glėbesčiavomės kaip pasmerktieji. Mums važiuojant namo, automobilyje pasakojau vaikams apie aitvarus – dangaus laivus su juodomis burėmis ir apie šunis paplūdimyje. Mūsų namas baltavo ryto saulėje, tylus, ramus, niekas nejudėjo, tai buvo namas, kurį pažinojau, ir vis dėlto visai kitas.

Ko gero, man nesiseka su namais, su nuosavybe. Kol gyvenome Fokso kelyje, nuomojamame bute septintame aukšte, viskas buvo gerai. Sunkūs laikai atėjo, kai 1973 metais tėvai nusipirko pusę dvibučio namo Fronau, nors, kalbant tiksliau, tie sunkūs laikai atėjo ne iš karto. Beveik nieko neprisimenu iš 1973–1975 metų, bent jau nieko asmeniško. Žinoma, menu, kur žiūrėjau 1974-ųjų

finalą, klubo „Wacker 04“ būstinėje, kramsnodamas maltinį ir gurkšnodamas pilstomą limonadą. Dar menu, kaip atsistatydino Vilis Brantas ir kaip tėvas pasakė, kad Gijomą reikėtų pastatyti prie sienos. Tą supratau, Gijomas* buvo šnipas, o mano skaitomose knygose šnipams dažniausiai taip ir baigdavosi. Apie tėvo ginklus niekada nekalbėjome. Jie tiesiog buvo, mums tai atrodė visiškai normalu. Bet jau supratau, kad kiti tėvai neina iš namų su ginklu po pažastimi. Iš pradžių maniau, kad „Marševskio forduose“ jis ne tik pardavinėja automobilius, bet atsako ir už saugumą. Tačiau jie nevykdė didelių atsiskaitymų grynaisiais, tad šitaip negalėjo būti. Todėl sumąsčiau, kad tėvas turi antrą gyvenimą, slaptą, kad jis yra samdomas žudikas arba mafijos grupuotės galva, o mes, jo šeima, esame tik maskuotė. Arba jis yra tikrų tikriausias agentas – Berlyne knibždėte knibždėjo agentų, su metais vis aiškiau suvokiau savo gimtojo miesto vaidmenį Šaltajame kare, mes buvome centras, čia susidūrė dvi sistemos: mūsų geroji ir jų blogoji. O „Ford“ juk amerikiečių firma, valstybės pavedimu neabejotinai priglaudžianti agentus. Ėmiau atidžiau stebėti tėvą, tačiau nebuvo nieko, kas kristų į akis. Darbo dienomis jis išeidavo iš namų be penkiolikos aštuonios, o penkiolika po septynių sugrįždavo – be jokių išimčių. Tada vakarieniaudavome, paskui sėdėdavome svetainėje, kalbėdavomės ir žaisdavome su mama, o tėvas įsitaisydavo ant sofos, skaitydavo arba valydavo ir tepdavo alyva savo ginklus. Niekada nepamiršiu balistolio kvapo. Šeštadieniais jis važiuodavo į šaudyklą, bet dabar jį lydėdavo mano sesuo, o sekmadieniais vaikščiodavome po Grunevaldą.

* *Günter Guillaume* (1927–1995) buvo Vokietijos federalinio kanclerio Willy Brandto (1913–1992) asmeninis asistentas ir VDR slaptosios saugumo ir žvalgybos tarnybos (Stasi) agentas.

Retsykiais netikėtai apsilankydavau „Marševskio forduose“, tikrindamas, ar tėvas visada ten. Jis visada būdavo ten, ir niekada nemačiau, kad mane pastebėjęs skubiai atsisveikintų su kokia nors tamsia persona arba greitai padėtų ragelį. Beje, per pastaruosius metus kai kas pasikeitė. Žmonės, potencialūs klientai, ateidavo jau ne stebėdamiesi, o kaip ekspertai, apie automobilius jie dabar žinojo viską ir leisdavo tėvui tai pajusti, o aš taip pat tai jaučiau. Tačiau iš tiesų tėvas buvo agentas, kurį laiką nėmaž neabejojau, kad jis agentas, ir man labai knietėjo papasakoti draugams, jog mes ne tokia šeima, kokią jie tariasi pažįstantys, ne tokia šeima kaip visos kitos, bet veikiau šeima iš televizijos. Tačiau negalėjau nė prasižioti, mums buvo kuo griežčiausiai prisakyta neprasitarti apie tėvo ginklus – jokiomis aplinkybėmis. Neišklojau apie ginklus net Klausui Karmoliui, o juk jis kartais tykodavo manęs grįžtančio iš mokyklos ir apskaldydavo man ausis – be jokios priežasties. Buvo už mane vyresnis ir stipresnis, nuo jo antausių negalėjau apsiginti ir mielai būčiau jam pasakęs, kad mūsų namuose yra koltas, pora šautuvų ir pistoletų, tarp jų „Walther PPK“, kuriuo puikiausiai moku naudotis. Vis dėlto nieko nepasakiau ir kenčiau antausius; man buvo tvirtai įkalta, kad jei kiti sužinos apie tėvo ginklus, mums gresia bėda. Tėvas bijojo, kad į namus gali įsilaužti gangsteriai, kuriems reikalingi pistoletai, ir mus apvogti. Todėl ginklai man niekada neteikė saugumo pojūčio.

Iš Fronau laikų, taigi iš savo paauglystės, prisimenu vieną įvykį, vieną šeštadienį, kai tėvas nevažiavo į šaudyklą. Man buvo gal trylika, jau nebelaikiau tėvo agentu. Maniau, kad jis paprasčiausiai žavisi ginklais. To šeštadienio popietę jis parėjo namo su didžiuliais pirkinių maišeliais ir ryšuliais. Viską sukrovė svetainėje ir niekam neleido to turto liesti. Žinoma, slankiojome

aplink tą krūvą ir netrukome suprasti, kas ten: palapinė ir daugybė kitokių daiktų, leidžiančių išgyventi šešių tūkstančių metrų aukštyje. Buvau sužavėtas, pagaliau iškeliausime, leisimės į nuotykingus žygius, tėvas ir aš, jo bendrakeleivis.

Bet ir nustebau, nes man, aišku, nepraslydo pro akis, kad pasikeitė mudviejų tarpusavio santykiai. Tuo tyliu metu, tarp 1973 ir 1975 metų, jis nuo manęs kažkaip nutolo. Nežinau, kas nutiko, buvo mažai įvykių, kurie įsirėžė omenin, tėvas nutolo pamažu, o tokius dalykus atmintyje sunku užčiuopti. Tik pamenu, kad maždaug apie 1975-uosius tarp mūsų kažkas sutriko. Negaliu prisiminti jokių pokalbių, nieko, ką būtume darę kartu. Kelerius metus jis nematė manęs stovinčio „Wacker 04" vartuose, nors žaidžiau neprastai, tikrai ne taip, kad tėvui reikėtų manęs gėdytis. Tačiau tėvas neateidavo, neateidavo net kai rungtyniaudavome su Cėlendorfo „Hertha" arba „Hertha BSC", o juk tai būdavo tikri mūšiai. Po 1975-ųjų jis nebeturėjo galimybės matyti manęs vartuose, nes išėjau iš klubo. Su laiku ėmiau jausti nepaaiškinamą baimę ir nebenorėjau stovėti vartuose vienas. Tuomet jaunimo komandos nebuvo taip gerai ruošiamos taktikos atžvilgiu, proga įmušti įvartį atsirasdavo, mano nuomone, užpuolant. Gynėjai būdavo kažin kur, mat visi norėdavo žaisti priešakinėse pozicijose, bet tada jie prarasdavo kamuolį, ir ūmai į mane pasileisdavo trys priešininkų komandos žaidėjai, o greta nebūdavo nieko, kas man padėtų, nė vieno su violetiniais marškinėliais. Nebeištvėriau ir pasiprašiau perkeliamas į kitą poziciją, tačiau tam neužteko gabumų, todėl apskritai lioviausi žaisti futbolą. Šiandien visiškai neprisimenu, kad tėvas kada nors būtų matęs mane žaidžiant, bet manau, kad kai buvau vaikas, kartais ateidavo pažiūrėti.

Tačiau dabar jis nupirko reikmenis būsimoms mudviejų kelionėms, ir aš apsidžiaugiau. Būtų buvę dar puikiau, jei jis būtų

pasiėmęs mane eidamas apsipirkti, bet gal čia turėjo būti staigmena. Buvau susitaręs po pietų pasisvečiuoti pas vieną draugą, o vakare grįžęs namo radau sode stovinčią palapinę. Nuėjau prie jos ir atsegęs užtrauktuką pamačiau miegmaišį ir turistinį kilimėlį. Vadinasi, mano daiktai tikriausiai guli mano kambaryje, pamaniau, bet kambaryje nieko nebuvo. Nulipau į svetainę, mama žaidė su broliu ir seseria, tėvas skaitė, trumpai pasisveikino ir vėl įniko į knygą. Sužaidžiau vieną partiją „Halmos“, bet kadangi niekas nieko nesakė, netrukus vėl užlipau į antrą aukštą. Ilgai maudžiausi, mąsčiau, nesupratau, kas čia vyksta. Kai išmirkęs ir susisupęs į rankšluostį nuėjau į savo kambarį, pažvelgiau pro langą ir palapinėje išvydau degant šviesą, tinkamą Himalajams. Dabar įsiutau ir uždūmiau sraigtiniais laiptais į palėpę, kur buvo sesers kambarys. Ji ten ir kiurksojo, nedraugiškai paklausė, ko man reikia, – mudu nelabai sutarėme. Nieko, atrėžiau ir nusileidau žemyn. Daugiau čia nelaipiok, man pavymui suriko Kornelija.

Prieš kelerius metus sesuo mirė, ir šiandien man skaudu visa tai prisiminti. Mano knygų lentynoje stovi mudviejų nuotrauka, padovanota mamos per pastarąjį mano gimtadienį. Nuotrauka auksiniais rėmeliais, gal dvylika iš dvylikos centimetrų, įstiklinta ir pasportuota violetiniu kartonu su auksiniais gėlių raštais. Nuotrauka mažytė, miniatiūrinė, seseriai gal ketveri metai, taigi man treji. Ji su kasomis ir trumpa suknele, aš trumpai kirptais plaukais ir trumpomis kelnėmis. Laikomės už rankų, sesuo stovi per pusę žingsnio prieš mane, žvelgia linksmai, ryžtingai, veda mane per gyvenimą, o aš seku, paniręs į save. Tai sesuo, kokios niekada neturėjau, pasakiau žmonai, apžiūrinėdamas nuotrauką. O gal tai sesuo, kokią tuomet turėjai, atsakė ji. Šie žodžiai mane suglumino. Niekada nepajėgiau pažiūrėti šitaip, atmintyje sesuo

buvo bjaurybė, su kuria kovojau dėl pirmos vietos vaikų kambariuose. Taip įskaudinome vienas kitą, kad ilgai vienas kito nemėgome, iki dvidešimties ar dvidešimt vienerių, tada kiek atlyžome, tačiau iš tiesų artimi taip ir netapome, nesuartėjome netgi prieš pat jos mirtį.

Man palengvėjo, kad sesuo nesėdi su tėvu palapinėje, kad ji netaps jo bendrakeleive, bet nuliūdau, kad bendrakeleiviu netapsiu ir aš. Tėvas į nuotykingąsias keliones leisis be manęs. Ilgai neužmigau, vis atsikeldavau, atsistodavau prie lango ir spoksodavau į sodą. Mačiau palapinėje degant šviesą, mačiau tėvo šešėlį, tėvas ten tūnodamas tikriausiai skaitė *auto motor und sport*, įsijungęs tokią galingą šviesą, kad net naktį per pūgą septynių tūkstančių penkių šimtų metrų aukštyje rastum kelią į Everesto viršūnę. Paskui apačioje liko tamsu. Kai pabudęs ryte pažvelgiau į sodą, palapinės nebebuvo. Daugiau niekada jos neregėjau. Tėvas taip ir nesileido į nuotykingąsias keliones, net ir vienas. Mano žiniomis, jis niekada nebuvo išvykęs be žmonos, o toliausiai juodu yra nukeliavę iki Gardos ežero Šiaurės Italijoje, kur gyveno pensione. Tėvas buvo svajoklis, nedaug sau leidęs, bet ilgai manęs, kad galės sau leisti. Šiuo požiūriu jis vis dėlto buvo optimistas.

Dar tada, kai buvau vaikas, tėvas kartais tapdavo ūmus arba nepakenčiamas, o mano brendimo laikotarpiu dienų dienas leisdavo apimtas niūros nuotaikos, kurios mama nepajėgdavo išblaškyti. Tada sėdėdavo ant sofos, nugrimzdęs į apmąstymus. Kartu jis buvo labai dirglus ir sprogdavo, vos pasijutęs trukdomas. Muzikos galėjome klausytis tik tokiu garsu, kad nebūtų girdėti kituose kambariuose, antraip tuoj atlėkdavo užsirūstinęs. Vieną kartą man tai kainavo patefono adapterį. Tėvas šiurkščiai nutraukė „Pink Floyd“ dainą.

Neketinu tvirtinti, jog vien tėvas kaltas, kad mudu taip mažai kalbėjomės ir jis beveik nekreipė į mane dėmesio. Manau, fatališkiausias mano brendimo laikotarpio atradimas tas, kad gimnazijos mokytojai ir net mano draugai laikė mane inteligentišku. Mano tėvai nėra kvaili, tikrai ne, bet jie neturėjo galimybių studijuoti, tėvas susikirto per abitūrą, o mama baigė tik privalomą liaudies mokyklą, daugiau jos tėvai negalėjo sau leisti. Savo gėdai turiu prisipažinti, kad netrukus pasijutau protingesnis už tėvus ir elgiausi taip, jog jie negalėjo to nepastebėti. Mama narsiai leisdavosi į visus mano primetamus debatus, nors kartais ją išjuokdavau. Jeigu tai nutikdavo vakarieniaujant, tėvas atsistodavo ir persėsdavo ant sofos. Skaitydavo arba valydavo ginklus, o aš žinodavau, kad jis klausosi. Taip pat žinodavau, kad po valandėlės pašoks ir ims rėkti. Tada aš su pašaipia šypsena pėdindavau į savo kambarį. Tačiau širdis daužydavosi, o kambaryje apimdavo baimė, kad jis gali ateiti ir mane nušauti.

Tuomet, sulaukęs penkiolikos ar šešiolikos metų, žinojau, kad tėvas nėra agentas, taip pat žinojau, kad jis ne šiaip sau yra šaulys, medžiotojas ir ginklų mėgėjas. Ginklų jam reikėjo savigynai, nes jis bijojo. Nežinojau, ko jis bijo, neįžvelgiau jokios priežasties. Jis nesitrainiojo po Štutgarto aikštę, raudonųjų žibintų rajoną, net nevaikščiojo į normalias užeigas, kur po poros bokalų alaus būtų galėjęs su kuo nors susikivirčyti, beveik visąlaik kiurksojo namie, jei nebūdavo darbe. Matydavau, kaip prisisega dėklą ir įsikiša ginklą, prieš važiuodamas su mama apsipirkti. Kas jam kėlė tokią baimę? Ir kodėl niekada jo apie tai nepaklausiau? Šiandien norėčiau paklausti, bet pono Kotkės akivaizdoje negaliu, o ponas Kotkė neišvengiamai būna šalia, kai lankau tėvą.

Tais laikais negalėjau nesuprasti, kad tėvas turi ginklus ne vien tam, kad šaudytų į taikinį, bet ir tam, kad šaudytų į žmones,

jeigu tektų gintis; taip manau, nes tėvas nebuvo toks žmogus, kuris užpultų kitus. Jis dalyvaudavo kovinėse treniruotėse, lankė savigynos su šaunamaisiais ginklais kursus. Matydavau jį treniruojantis namie: būdavo, prie diržo prisisega dėklą, išmeta į orą penkias markes ir traukia ginklą. Nešauna, svarbu išsitraukti revolverį, prieš monetai nukrintant ant grindų. Broliukui patikdavo tai stebėti. O aš, prasidėjus šitoms pratyboms, lipdavau į savo kambarį.

Brunas trejais metais už mane jaunesnis, Fokso kelyje gyvenome viename kambaryje. Yra nuotrauka, kurioje jis sėdi dideliame vaikiškame vežimėlyje ir žiopso į objektyvą. Vežimėlio rankeną laikau aš, didysis brolis. Ne išsyk jį pamilau, nes savo kambarėlyje turėjau padaryti jam vietos, o kūdikystėje jis dažnai verkė. Bet paskui įkinkiau jį rinkti ir nešioti man automobiliukus, kuriuos paleisdavau trasa žemyn. Už tai ir jis kartais galėdavo paleisti kokį automobiliuką. Mylėjau jį, dar nesugebėdamas to įvardyti, ir tebemyliu, nors su juo retsykiais būna sunku. Kai drauge lankydavomės „Marševskio forduose", jis kaipmat dumdavo į dirbtuvę, o aš niekada nemėgau tos vietos – triukšmingos, purvinos; anuomet dirbtuvės buvo dar ir tepaluotos, tai šiandien jos primena elektronikos laboratorijas. Jei mechanikas leisdavo Brunui porą kartų pasukti atsuktuvą arba veržliaraktį, šis būdavo devintame danguje. O aš mieliau atsisėsdavau į kokį nors naują automobilį ir vaidindavau, kad vairuoju. Ypač mėgau automobilius odinėmis sėdynėmis, nes jų salonas taip aitriai kvepėdavo.

Kurį laiką tėvas ir broliuką vežiojosi į šaudyklą, bet Brunas – ne toks žmogus, kad laikytųsi griežtos drausmės, o drausmė, dažniau nei būtina kartojo tėvas, šaudykloje yra svarbiausias dalykas. Tačiau Brunas mosikavo ginklais arba blaškydavo žmones, besistengiančius susitelkti prieš šūvį. Kai šovė į paukštį, tėvas jo karjerai padarė galą. Šaudė tik sesuo, ji tapo kažkokios jaunimo

klasės Berlyno vicečempione. Taurė stovėjo svetainėje, mudu su Brunu iš to šaipėmės, o taip elgėmės ir todėl, kad mums buvo skaudu matyti šitaip aukštinamus Kornelijos kaip šaulės laimėjimus. Nežinau, ar labai apmaudavo tėvas, kad abu jo sūnūs – netikę šauliai, tačiau neabejoju, kad ne tik jis nuvylė mane, bet ir mudu su broliuku nuvylėme jį.

Vieną vakarą, gulėdamas ir skaitydamas savo kambaryje, išgirdau šūvį. Nudundėjau laiptais, išsigandęs, kad tėvas bus nušovęs jaunėlį. Niekas taip neišvesdavo tėvo iš kantrybės kaip Brunas. Vis dėlto atidūmęs į svetainę radau Bruną gyvą ir sveiką. Jis sėdėjo su mama ir seseria prie valgomojo stalo ir žaidė „Memory". Tėvas segėjo diržą su dėklu ir stovėdamas prie durų į terasą apžiūrinėjo skylę stikle. Ant grindų gulėjo penkių markių moneta. Jis iššovė netyčia, ir mums visiems pasisekė, kad tą akimirką niekas nėjo pro mūsų namus. Vėliau, gulėdamas lovoje, mąsčiau apie tai, kad namie laikomi tėvo ginklai akivaizdžiai užtaisyti. Tiesa, žinojau, kad jis kaip reikiant apsirūpinęs šaudmenimis, nes kartais ant valgomojo stalo riogsodavo krūvos spalvotų kartoninių dėžučių. Tačiau niekada nesiejau jų su ginklais, juk tėvas visada labai rūpinosi saugumu. O dabar ginklai man ėmė rodytis dar grėsmingesni.

Tačiau čia noriu pabrėžti, kad net mano paauglystė buvo visiškai normali. Pasakodamas gyvenimo istoriją gali pakliūti į dar vienus spąstus: pabrėži įsimintinus įvykius, todėl seni laikai atrodo labai neramūs, gal net audringi. Dienas leidome ramiai, namie. Būdavo, rytais atsikeliame, pusryčiai jau laukia, einame į mokyklą, ruošiame namų darbus, susitinkame su draugais, vakarieniaujame su tėvais, šnekamės su mama, o tėvas, kaip visada, ramiai skaito. Itin retais atvejais įsiterpia į mūsų pokalbį ir papasakoja ką nors iš savo jaunystės arba kokį nors nutikimą

iš „Marševskio fordų". O kai jis nugrimzdavo į apmąstymus, mes nesikrimsdavome, gyvenome savo gyvenimą taip, kaip norėjome. Pavalgęs, būdavo, einu į savo kambarį, skaitau arba klausausi muzikos. Sesuo ir brolis lieka svetainėje ir žaidžia su mama. Kai Brunui laikas į lovą, paskaitau jam kokią nors istoriją, dar truputį paplepame, o tada ateina mama su mumis pasimelsti. Visada tyliai dėkoju gerajam Dievui už gražų gyvenimą.

Vis dėlto buvo ir siaubo akimirkų, buvo ir šita baimė dėl savęs, o juo labiau dėl broliuko. Tikmedžio dienos liko praeityje, mama liovėsi pėrusi mums kailį. Skirdavo namų areštą arba neduodavo kišenpinigių, bet ir tai buvo skausminga. Tiesa, broliuką lupdavo – tėvas. Kai Brunas jį suerzindavo, tėvas prarasdavo savitvardą. Kartą išgirdau broliuką garsiai rėkiant ir tučtuojau nudundėjau laiptais žemyn, šokdamas išsyk per keturis laiptelius, o tada pamačiau jį, tupintį ant grindų, prispaudusį rankas prie galvos. Tėvas stovėjo prie jo ir pagautas aklo įniršio jį daužė. Ant broliuko pylėsi smarkūs, negailestingi smūgiai. Mama bandė sučiupti tėvo rankas, bet jis vis nusipurtydavo. Hermanai, rėkė ji, Hermanai, liaukis! Išvydęs mane tėvas stabtelėjo, dar sykį tvojo, tada liovėsi. Aš tave... sušvokštė jis. Hermanai, suriko mama. Pakėliau Bruną ir nusivedžiau viršun į savo kambarį. Kritęs ant mano lovos jis be perstojo kūkčiojo. Prisėdau šalimais, viena ranka glosčiau jam galvą. Nudėsiu tėtį, kūkčiojo broliukas. Ko gero, paauglių kambariuose taip pagalvojama arba pasakoma dažnai, bet namuose, pilnuose ginklų, tokie žodžiai skamba visai kitaip. Nusiramink, pasistenk nusiraminti, pasakiau, kaip reikiant įsibauginęs. Bijojau, kad per tą laiką tėvas iš seifo miegamajame bus pasiėmęs pistoletą arba koltą ir dabar ateis mūsų nušauti. Atsistojau ir pasiklausiau prie durų, tylu, užsirakinau. Ėmėme statyti savo žaislinę lenktyninių automobiliukų trasą ir,

kai buvome bebaigią, pamatėme nulinkstant durų rankeną. Sustingome, bet čia pat išgirdome mamos balsą. Atrakinau duris. Ji įžengė į kambarį, ir mes tuojau pastebėjome, kad mama neverkė. Brunas nesileido apkabinamas, ir mama atsisėdo ant kėdės prie rašomojo stalo. Kalbėdamasis su mūsų mama, net po tokių katastrofų visada pasijunti gyvenąs gražiame pasaulyje. Ji sugeba apeiti dalykus, kurie galėtų sukelti kitokį įspūdį. Šitoje situacijoje irgi buvo taip. Mama pasakė, kad Brunas neturėtų provokuoti tėvo, pasakė švelniai, kone supratingai: ji džiaugtųsi, jei Brunas ateityje pasistengtų neprovokuoti tėčio. Juk aš jam nieko nesakiau, atkirto Brunas. Bet man pasakei, kad esu tik savo vyro tarnaitė, priminė mama, o tai nėra gražu. Lig tol man Brunas tepapasakojo, kad tėtis įsiuto, nes jis, Brunas, susiginčijo su mama. Staiga jis metęs ant žemės savo žurnalą, pašokęs nuo sofos ir puolęs jo tvatyti. Aš nesu jūsų tėvo tarnaitė, dabar tarė mama Brunui, mielai atsisakiau darbo, taip pat ir dėl jūsų. Galėjau įsivaizduoti, kaip Brunas jai tai išrėžė, tikrai ne tokiu tonu ir tikrai ne vieną sykį, bet kartojo ir kartojo, vis agresyviau. Toks jis anuomet buvo, o aš ne kažin kiek nuo jo tesiskyriau. Tačiau tai ne priežastis beveik iki sąmonės netekimo sumušti žmogų, pareiškiau mamai. Tėvas nesumuš jūsų beveik iki sąmonės netekimo, užginčijo mama. Nejaugi, suriko Brunas. Prasidėjo vienas iš tų pokalbių, į kokius dažnai leisdavomės su mama. Tvirtinome, kad tėvas negeras, ji tvirtino, kad tai netiesa. Mama visada jį gindavo, kai blogai apie jį atsiliepdavome. Bet gindavo ir mus, kai jis ant mūsų pykdavo. Toks buvo jos vaidmuo – tarpininkauti, sušvelninti, numaldyti. Tada kalbėdavo ramiu, kone šaltakraujišku balsu, lyg viskas nebūtų labai blogai, lyg viskas būtų visiškai normalu. Nežinau, ar jai tikrai taip atrodė. Kai tau, mažai mergaitei, yra tekę naktimis bėgti per degantį Kiolną, yra tekę girdėti ūžiant bombonešius, sprogstant

bombas ir kaukiant sirenas, kai pažįsti degančios žmogaus mėsos kvapą, kai esi regėjusi atviras žaizdas ir nutrauktas galūnes, tikriausiai gyveni apimta jausmo, kad blogiausia jau praeity, kad šeimyninis kivirčas tėra vieni niekai. Bet gali būti ir taip, kad vaikystėje ji patyrė per daug negandų, namus subombardavo, tėvas žuvo kare, tad ji nebegali pakelti daugiau nelaimių ir todėl mato pasaulį taip, tarsi nelaimių jame nebūtų, ir visai nesvarbu, koks tas pasaulis yra iš tikrųjų. Tad įtikinėja save, jog pasaulis gražus, nors jos pačios namuose gausybė ginklų ir tie ginklai kelia pavojų jos vaikams. Ir vėlgi – juk gali būti, kad ji kuo puikiausiai žinojo, jog jos vaikams tie ginklai nekelia nė menkiausio pavojaus, nes permato savo vyrą kaip nuluptą. Nežinau. Reikėtų kada jos paklausti. Tik žinau, kad mama man visada atrodė šaltakraujiška. Taip buvo ir tą vakarą. Ji pusvalandį šnekėjosi su mumis, paskui palinkėjo labos nakties, lyg mūsų visų lauktų gražūs ir malonūs sapnai, ir nusileido į apačią pas vyrą. Aš vėl užsirakinau.

Mudu su Brunu iki vidurnakčio žaidėme lenktynes. Tada į savo kambarį atnešiau Bruno čiužinį ir patiesiau prie lovos. Netrukus išgirdau jį ramiai kvėpuojant, o pats ilgai nesumerkiau akių svarstydamas, ką daryčiau, jei tėvas vis dėlto ateitų. „Aš tave..." pagrasino jis, ir, mano įsitikinimu, vienintelė įmanoma grasinimo pabaiga galėjo būti žodis „nušausiu", nors tėvas to tikriausiai neturėjo omenyje, tačiau tai šiandien aš taip galvoju. Tėvui buvo būdinga švaistytis neapibrėžtais grasinimais. Tik palauk, sakydavo jis, aš tave... ateis tavo eilė. Tokiuose namuose kaip mūsiškiai tai buvo pats blogiausias dalykas. Viskas atrodė įmanoma, net mirtinas šūvis. Nors neturiu ginklų, išmokau, kad nevalia neapibrėžtai grasinti vaikams, reikia aiškiai įvardyti, kas jų laukia, jei ir toliau taip elgsis, knebinės maistą arba mėtys į šunį teniso kamuoliukus, kol šis ims staugti.

Žinoma, jau seniai buvau apsvarstęs visas galimybes, kaip išvengti kulkos, paleistos iš kurio nors tėvo ginklo. Gal atremti į duris čiužinį iš savo lovos – jis tikriausiai sulaikytų kulkas, tačiau nebuvau tuo įsitikinęs. Šiaip ar taip, tą naktį turėjome du čiužinius, o du čiužiniai geriau negu vienas. Bet juk tėvas gali šauti į spyną, tada kaipmat patektų vidun. Taigi, vos jį išgirdę, turėtume išsiropšti pro langą, pasiridenti čerpėmis ir kristi taip, kad atsistotume ant kojų. Klausimas, kuris turėtume ropštis pirmas – broliukas ar aš. Yra pliusų ir minusų. Jei pirmas ropščiausi aš, jam ilgiau grėstų pavojus, bet apačioje galėčiau jį sugauti. Nuspręsti buvo sunku, galiausiai pamaniau, kad geriau būtų leisti jam sprukti pirmam, galgi sugebėtų nušokti. Nušokę turėtume bėgti, vingiuota linija per pievelę, kur, be abejo, būtume kaip ant delno, bet gal mus saugotų tamsa, debesuota naktis be mėnulio, o tolėliau dešinėje sode auga krūmai, jie užstotų tėvui vaizdą, ir mes išsigelbėtume, mat nemaniau, kad tėvas ieškotų mūsų aplinkiniuose soduose, mūsų teritorijoje.

Vėliau, daug vėliau, susikivirčijęs su broliuku prie baro, išrėžiau jam, kad tada išgelbėjau jam gyvybę. Aišku, tai buvo kvailystė, be to, netiesa, broliui apie burną tuoj susimetė ryški raukšlė, jis pareiškė neprašęs manęs gelbėti jam gyvybę. Tai buvo vienas iš įprastinių mudviejų kivirčų, po poros bokalų alaus susitaikėme. Mudu, likę gyvi mūsų tėvų vaikai, esame paženklinti, jokių abejonių. Mums nenutiko nieko blogo, tėvas niekada į mus nešovė, niekada į mus nesitaikė, niekada negrasino nušausiąs, užaugome nenukentėję nuo ginklų, kaip ir visi kiti, tačiau ginklai buvo čia pat, ir tai viską keitė, nes galimybės buvo kitokios – visų pirma grasinimo galimybės, jos iškreipė mąstymą, žiūrint iš šiandieninės perspektyvos, kartais vertė mąstyti isteriškai. Namai man buvo vieta, kur gali būti nušautas.

Suprantu, kokia dabar peršasi mintis. Mano problemos, stengiantis priprasti prie naujo buto, mano atsiskyrėliškas sėdėjimas žvaigždutėmis apdovanotuose restoranuose gali būti susiję su tuo, kad vienu metu paauglystėje namus laikiau pavojingais. Gal čia ir yra tiesos, bet apskritai toks aiškinimas man atrodo per daug primityvus. Nesu savo tėvo ginklų auka. Juk galima pažiūrėti ir taip: mūsų vaikystė tarp ginklų buvo jaudinanti, intensyvi, su įsimintinomis akimirkomis.

Šiandien regiu ne tiek tėvo grasinimus, kiek baimes. Prisimenu įvykį, kuris mums visiems atėmė žadą. Visi nuvažiavome į Pilies gatvėje esantį prekybos centrą „Karstadt", ne su fordu 12M, kuris per tą laiką tapo mums per mažas, bet su fordu „Granada". Žiemai mums reikia naujų drabužių, pareiškė mama, o paskui sukome ratus po stovėjimo aikštelę, nes ilgai neradome jokio plyšio automobiliui, nors tam, kas pastebės plyšį, buvo pažadėtas prizas, čiulpinukas. Štai, štai! mano ir sesers nepasitenkinimui, pagaliau sukliko tarp mudviejų sėdintis broliukas. Tėvas lėtai nuvairavo prie plyšio, bet tada iš kairės atlėkė opelis „Kadett GT/E", išmargintas kaip lenktyninis automobilis, viršus geltonas, apačia juoda, ir užkirto mums kelią. Negalėjome pravažiuoti, bet opelis taip pat negalėjo įlįsti į tą plyšį, nes kampas buvo per status. Mes būtume turėję pavažiuoti atgal. Tėvą ištiko rūstybės priepuolis, jis rėkė ir skeryčiojosi, o opelio vairuotojas, jaunas vyras, įžūliai šypsojosi. Taip valandėlę stovėjome, ir aš vis labiau baiminausi, kad tėvas tuoj išlips ir tą vyruką nušaus. Jam po pažastimi kabėjo revolveris, mačiau, kai rengėmės. Ūmai tėvas visiškai nurimo, ir dabar mane apėmė panika: tai, galvojau aš, tyla prieš šūvį. Tačiau jis neišlipo, tik paspaudė greičio pedalą ir nuvažiavo. Dabar pasibaisėjau kitaip, lygiai kaip ir mano brolis su seseria. Kaip jis galėjo atsisakyti šitos stovėjimo vietos, vienareikšmiškai mūsų stovėjimo vietos?

Mano tėvas, didelis, stiprus, ir be revolverio būtų susidorojęs su šituo storžieviu opelio vairuotoju. Kitos vietos mes neieškojome, ne, tėvas nuvažiavo namo, o forde niekas nepratarė žodžio. Broliukas dar mėgino reikalauti čiulpinuko, nes juk pastebėjo plyšį ir ne jo kaltė, kad tėvas ten nepastatė automobilio, bet sesuo tuoj užspaudė jam burną, su mano pritarimu.

Manau, tąsyk perpratau savo tėvą. Jis nemokėjo ginčytis, nemokėjo prasimušti nei žodžiais, nei veiksmais; kai kildavo problemų su kitais žmonėmis, jis galėjo tik nusiplauti arba šauti ir, laimė, visada nusiplaudavo. Kodėl taip yra, nežinau. Jis pasakodavo apie savo vaikystę kaip apie normalią, buvo vienturtis, jo tėvai Špandau laikė užkandinę. Karo jis beveik nepatyrė, nes kai prasidėjo baisūs bombardavimai, tėvai išsiuntė jį į dėdės ūkį Vestfalijoje. Tėvas sakė, kad motina jį dažnai mušdavusi žarstekliu, o tėvas, prieš atidarydamas užkandinę, buvęs policininku ir dažnai parsinešdavęs namo tarnybinį ginklą. Tai jam buvę labai įdomu, sakė tėvas. Vėliau jis nuolat kivirčijosi su tėvais, nes šie spaudė jį perimti užkandinę, bet jis nieku gyvu nenorėjo. Automobilius jis mėgo taip pat kaip ir ginklus, todėl susikirtęs per abitūrą tapo automechaniku. Mieliau būtų tapęs inžinieriumi. Bundesvere netarnavo, tais metais gimusiųjų į kariuomenę nešaukė. Ar tai nuorodos, galinčios paaiškinti savotišką gyvenimą? Kai tėvas išeis iš kalėjimo, turėsiu jam daugybę klausimų.

Kai man parskridus iš Balio grįžome namo, priebutyje ant palangės gulėjo standus vokas. Rebekai Tyfentaler, buvo užrašyta ant jo, apačioje – Dyteris Tiberijus. Nuo ko laiškas, paklausė Paulius. Nuo vieno pažįstamo, žvaliai atsakė žmona. Taigi pradėjome apsimetinėti, tiksliau tariant, žmona aiškiai pradėjo apsimetinėti, man dar būnant Balyje ir sėdint lėktuve. Nesame

tėvai paniurėliai, vaikų akivaizdoje dažniausiai būname smagūs, o gal net linksmi. Tokie išlikome ir kai ponas Tiberijus ėmė kelti mums grėsmę, bet tai jau buvo vaidyba. Tai buvo pats svarbiausias pono Tiberijaus nulemtas mūsų gyvenimo pokytis: ėmėme vaidinti gyvenimą, jis tapo spektakliu mūsų vaikams.

Prie buto durų atsidūriau pirmas, atrakinau ir kaip patrulis apėjau visus kambarius. Viskas buvo kaip visada – graži diena, kambariai nutvieksti saulės. Žmona užsidarė tualete, žinojau, kad ten perskaitys laišką. Patraukęs į virtuvę paruošiau vaikams pusryčius, o juos ruošdamas pasakojau apie Balį, apie jūrą ir banglentes. Įsivaizduojate, tėtukas ant banglentės, tariau gniaužiama gerkle. Jie nusijuokė. Atėjo Rebeka, išblyškusi, laišką ji kažkur paslėpė, kad neprimintų apie jį vaikams. Tėtukas plaukiojo banglente, pranešė Fėja. Turėjo atrodyti juokingai, atsakė Rebeka. Superjuokingai, pareiškė Paulius. Anksčiau tėtukas buvo banglenčių sporto pasaulio čempionas, pasakiau. Nieko sau, tarė Fėja. Meluoji, užginčijo Paulius. Nevalingai pagalvojau: pokalbis tarp tėvų, kaltinamų vaikų tvirkinimu, ir tų vaikų. O blogiausia, kad Paulius su Fėja man dabar trukdė. Norėjau sužinoti, kas parašyta laiške, privalėjau sužinoti, tačiau prie vaikų negalėjome apie tai kalbėtis. Ruoškitės, pasakiau ir atsistojau. Valykitės dantis, vilkitės striukes. Nulipau į pusrūsį ir įtempęs ausis praėjau pro pono Tiberijaus duris, nieko, nė garso. Išspyriau duris ir puoliau jį, miegantį, bet tik mintyse. Išsivesti iš garažo dviratį, išvesti iš garažo Pauliaus dviratį, nesąmoningai, kaip nesavomis rankomis. Žemyn nulipo ir Rebeka su vaikais, jie atėjo per lauką, o ne per pusrūsį. Uždėti vaikams šalmus, įkelti Fėją į vaikišką sėdynę, pabučiuoti žmoną, gal vis dėlto nori važiuoti kartu? Ne, viskas gerai, atsakė ji ir pabučiavo vaikus. Nuvažiavome į vaikų darželį, palikau vaikus, parlėkiau

atgal. Žmona sėdėjo svetainėje ant sofos ir telefonu šnekėjosi su motina, laiškas gulėjo šalia jos.

Perskaitysiu tau, ką jis rašo, tarė ji, baigusi pokalbį. Ne čia, atsakiau, eime į virtuvę. Pusrūsio butas yra po mūsų svetaine, o po virtuve yra skalbykla. Būdami svetainėje girdėdavome Dastino Hofmano balsą, taigi ponas Tiberijus tikriausiai galėjo girdėti mus. Susėdome virtuvėje prie stalo, ir žmona perskaitė man laišką. Ponas Tiberijus prirašė vienuolika puslapių ir smulkiai pavaizdavo, ką, jo nuomone, mudu su žmona išdarinėjame su savo vaikais. To negaliu perpasakoti, nors viską tiksliai prisimenu, mat per ateinančius mėnesius skaičiau tą laišką daugybę kartų, su tokiu pasišlykštėjimu, kokio dar niekada nebuvau jautęs. Pasakysiu tik tiek, kad pono Tiberijaus vaizduojamos scenos visų pirma vyko vonioje arba po dušu, kai kurios ir mūsų vedybinėje lovoje. Dažnai kartojami žodžiai „pimpaliukas“ ir „putytė“, vaikai šaukė: „Oi, karšta!“ arba „Netrink taip šiurkščiai!“ Mane ypač pritrenkė tai, kad vaizdai atsirado ne vien iš liguistos fantazijos, bet buvo sumaišyti su tikrovės, su mūsų šeimyninės tikrovės, elementais. Sakinys „Netrink taip šiurkščiai!“ buvo ištartas vonios kambaryje, kaip ir „Oi, karšta!“ Tikriausiai tokie sakiniai skamba visuose pasaulio vonios kambariuose, kuriuose maudomi maži vaikai. Ponas Tiberijus juos nugirdo ir supynė su savo beprotybe. Šitaip atėmė iš mūsų visiško nekaltumo jausmą, taip reikalingą susidūrus su tokiais kaltinimais. Žmonai dar nebaigus skaityti, atmintyje ėmiau ieškoti tokių situacijų. Kada nustačiau per karštą dušą? Kada šiurkščiai tryniau galbūt ne visai minkštu rankšluosčiu? Ir gal tada, kai laikui spaudžiant ryte paleidau per karštą vandenį arba nelabai atsargiai šluosčiau vaikus, iš tiesų pasielgiau su jais ne visai deramai? Savo laišku ponas Tiberijus mums primetė tokias

mintis, privertė šiek tiek suabejoti savimi, ir visa tai tęsėsi ateinančiais mėnesiais.

Žmona padėjo laišką ant stalo ir tarė: Jis nori mūsų vaikų. Ir man kilo tokia mintis. Tik pedofilas gali taip smulkiai vaizduoti seksą su vaikais. Rebeka pašoko ir suriko: Aš jį užmušiu! Ėmė spiegti: Tas kiaulė, šliužas iš rūsio, aš jį nudėsiu! Apkabinau ją. Ilgai stovėjome apsikabinę virtuvėje; ko gero, tai buvo pirmas kartas, kai apkabinau spiegti ėmusią žmoną. Tą patetišką akimirką galvojau, kad tarp mudviejų viskas gerai, kad išgyvenome krizę, tačiau dabar, pavojaus akivaizdoje, ji įveikta. Klydau, santuokos yra sudėtingesnis reiškinys. Ir turiu omenyje ne šiokį tokį nesmagumą, atsiradusį po apkabinimo. Susidariau kitokį žmonos paveikslą, tiksliau tariant, du paveikslus. Vienas – ji skaito man laišką, beveik be garso, kartais užsikirsdama, vieną sykį jai virpteli balsas, skaito scenas, kaip ji tvirkina savo vaikus. Kitas – Rebeka su mūsų vaikais, su Pauliumi ir Fėja, vonioje arba po dušu išdarinėja pono Tiberijaus aprašomus dalykus. Netikėjau nė vienu laiško žodžiu, nė vieną sekundę, tačiau man prieš akis vis dėlto iškilo šie vaizdiniai, jie dabar siejosi su mano žmona. Vijau juos šalin, bet jie vis sugrįždavo, lygiai kaip ir kiti vaizdiniai, kuriuose su vaikais buvau aš pats.

Po pietų buvome susitarę susitikti su tuometine savo advokate. Iš pradžių dar užsukome į darželį ir primygtinai įspėjome abi auklėtojas, kad nieku gyvu neatiduotų mūsų vaikų trečiam asmeniui, kad ir ką šis sakytų. Šiaip ar taip, tai pagrindinė taisyklė mūsų darželyje, niekas, ko tėvai neįgaliojo ir nepristatė auklėtojoms, neturi teisės paimti vaiko. Tačiau norėjome būti visiškai tikri, manau, norėjome ir jaustis galintys kažką padaryti. Paskui sėdėjome pas advokatę, susikibę už rankų, o ji skaitė pono Tiberijaus laiškus. Ir mane pirmą kartą apėmė jausmas, vėliau

aplankydavęs dar dažnai: kas bus, jeigu ji patikės ne mumis, o juo, jeigu ji pamanys, kad tokie kaltinimai negali būti laužti iš piršto? Pirmą sykį sėdėjau prieš ją kaip žmogus, ant kurio krinta įtarimo šešėlis, esą jis tvirkina vaikus, ir kuriam kyla klausimas, kaip įrodyti, kad savo vaikų jis netvirkino. Suvokiau, kad nuo šiol esame priklausomi nuo aplinkinių pasitikėjimo ir geranoriškumo. Vis dar prisimenu tą sąmoningo moralumo ir padorumo jausmą, tą beveik šventą jausmą. Kalbant apie šiuos kaltinimus, buvau visiškai moralus ir padorus. Ir prisimenu toje advokatų kontoroje jautęs tvirtą įsitikinimą, jog ponas Tiberijus padarė klaidą. Šis šlykštus laiškas padėsiąs mums iškrapštyti jį iš mūsų namo ir mūsų gyvenimo, gal ne išsyk, bet tikrai per porą savaičių.

Pasibjaurėtina, tarė advokatė, man labai gaila, kad jums teko tai patirti. Juk tai įžeidimas, atsakiau, niekšingas šmeižtas. Apie teisę ir teisės sąvokas tuomet menkai teišmaniau, tačiau pasiklioviau teisingumu. Juk dabar, pareiškiau, turėtų būti paprasta iškraustyti jį iš buto. Advokatė pažiūrėjusi į mane kurį laiką tylėjo. Ji buvo tamsiaplaukė, plaukai sušukuoti atgal ir surišti kaspinu, kostiumėlio su kelnėmis švarkas kabėjo ant jos kėdės, Čarlzo ir Rėjos Eimsų klasikinės biuro kėdės. Juodi USM baldai, sąmoningai vienas daiktas raudonas, stiklinis stalas, ant sienos Dokoupilo leopardas, kamštinis atspaudas. Galiausiai advokatė ištarė žodžius, sudaužiusius mano pasitikėjimą. Pone Tyfentaleri, mes, deja, gyvename teisinėje valstybėje, tarė ji. Kodėl „deja“, lediniu balsu paklausė Rebeka. Visada maniau: laimė, kad gyvename teisinėje valstybėje, pritariau žmonai. Advokatė nužvelgė mus su šiokia tokia užuojauta. Dabar jums tai nėra itin palanku, pareiškė šaltai, nes bijau, kad jūsų lūkesčiai, jūsų pagrįsti lūkesčiai greitai pašalinti šį žmogų iš artimos aplinkos nėra lengvai įvykdomi. Juk tikriausiai galime jį apskųsti, naiviai tariau. Aišku, galėtume

jį apskųsti, atsiliepė advokatė ir išvardijo paragrafus, ir aš neatidėliodama imsiuosi šio reikalo, tačiau tai nereiškia, kad Tiberijus privalės palikti savo butą. Deja, ji negalinti suteikti mums vilčių, mat šioje valstybėje žmogus savo bute esąs ganėtinai saugus, ypač jei už butą moka socialinių reikalų tarnyba, o taip manytina, atsižvelgiant į faktą, kad Tiberijus nedirba. Ji galėtų papasakoti keletą istorijų iš savo butų, klaiku. Man buvo nemalonu, kad jos paniekinantys žodžiai suteikė mūsų atvejui socialinę dimensiją, lig šiol taip į jį nežiūrėjau ir nenorėjau žiūrėti. Žmona pareiškė, kad, jos nuomone, gyventi teisinėje valstybėje reiškia, jog su tais, kurie laikosi teisės normų, valstybė elgiasi teisingai. Tarp abiejų moterų užvirė ilgoka diskusija, vis aštrėjanti, tačiau tai, žinoma, niekur nevedė. Mano nepasitenkinimas augo, esu linkęs elgtis mandagiai, be to, paikai išsigandau, kad jei supykdysime advokatę, ji vis dėlto gali suabejoti mūsų nekaltumu. Įsiterpiau pareikšdamas, kad džiaugsimės, jei ji panaudos visas, visiškai visas teisines priemones. Advokatė pažadėjo. Ji padarė laiškų kopijas, pasirašėme įgaliojimą, tada ji palydėjo mus prie durų. Jei nesijaučiame saugūs, ji galinti parūpinti mums ginklą, pasakė atsisveikindama. Papurčiau galvą, ir išėjome. Lifte žmona ėmė rėkti. Nebeatsimenu, ką ji klykė, bet klykė, kol nusileidome iš šešto aukšto. Apačioje pravirko. Apkabinau ją, bet neįstengiau įkvėpti jai nė menkiausio pasitikėjimo. Esu teisinės valstybės pilietis, visada toks buvau, manau, jog teisinė valstybė egzistuoja tam, kad tokie žmonės kaip aš, dorieji, galėtų ramiai gyventi, o jeigu ramybę kas nors sudrumsčia, teisinė valstybė ją kuo skubiau atkuria. Šis įsitikinimas sudužo advokatės kontoroje, lyg tyčia, bet tik kelioms minutėms. Aš, optimistas, savo motinos sūnus, jau automobilyje pareiškiau, kad netikiu advokate. Teisinė

valstybė mums padės, pasakiau. Nuvažiavome į savigynos prekių parduotuvę ir nupirkome Rebekai pipirinių dujų balionėlį.

Ant palangės priebutyje vėl gulėjo vokas, šįsyk plonas. Jame buvo tik vienas lapas popieriaus, o jame tik vienas sakinys: Pastarajame laiške pamiršau parašyti, kad apie jus pranešiau policijai. Dyteris Tiberijus.

Virtuvėje pasitarėme, ką mums daryti, ir pagaliau nusprendėme, kad Rebeka su vaikais kuriam laikui išvyks pas motiną į Lindau. Kol ji iš darželio paėmė Paulių ir Fėją, aš kitam rytui internetu užsakiau lėktuvo bilietus į Frydrichshafeną. Tada paguglinau ir pastudijavau įstatymus, atidžiai perskaičiau, kas rašoma apie šmeižtą ir persekiojimą, tačiau neaptikau nieko, kas būtų parėmę mano optimizmą. Tuomet dar nebuvo įstatymo dėl persekiojimo, be to, nežinau, ar jis būtų mums padėjęs. Juk ponas Tiberijus, ko gero, nebuvo tikras persekiotojas, nors jį dažnai taip vadinome ir tebevadiname.

Po pietų žaidžiau su vaikais – esu puikus lego statytojas, ir tikriausiai čia nėra ko stebėtis, nes aš architektas, tačiau iš lego statau ne tik namus, bet ir automobilius bei laivus. Paulius su Fėja, kaip visada, neužsičiaupdami čiauškėjo, bet beveik nieko negirdėjau, mano mintys sukosi apie poną Tiberijų ir jo išpuolį prieš mūsų šeimą, be to, jaučiausi pavargęs, juk dvi naktis iš eilės beveik nemiegojau. Kartą išgirdau, kaip pusrūsyje tualete nuleidžiamas vanduo. Užplūdo neapykanta.

Vakare, kai vaikai jau gulėjo lovose, devintą ir vienuoliktą valandą apėjau aplink namą, nervingas, įsitempęs, nes galėjau tikėtis staiga susidurti su ponu Tiberijumi. Dažnai stabtelėdavau ir įsiklausydavau, įvertindavau, per kiek laiko prišokčiau prie malkų stirtos palei garažo vartus ir išsitraukčiau pagalį. Pastogėje gyvenantys žmonės turi židinį.

Kai kitą rytą nuvežiau šeimą į oro uostą, man prasidėjo veiklos etapas – taip man atrodo šiandien, žvelgiant retrospektyviai. Istoriją reikia suskirstyti į etapus, antraip sunku orientuotis. Paskambinau į Štėglico-Cėlendorfo jaunimo reikalų tarnybą ir paprašiau sujungti mane su viršininku. Pasakiau jam, jog esame kaltinami tvirkinę savo vaikus, bet tai netiesa, tikrai netiesa, jis galįs bet kada atvykti ir patikrinti. Kas jūs toks, paklausė Jaunimo reikalų tarnybos viršininkas. Dar sykį pakartojau savo pavardę, nupasakojau padėtį ir vėl primygtinai patikinau dėl mūsų nekaltumo. Mums labai nemalonu, bet mūsų vaikai jūsų dispozicijoje, pareiškiau tvirtu balsu. Buvau skaitęs apie testus, atliekamus su vaikais, siekiant nustatyti, ar jie buvo tvirkinami. Tarp kitko jiems liepiama piešti. Nežinau, ko nevalia piešti, kad tave įvertintų kaip „netvirkintą", tačiau buvau įsitikinęs, kad mano vaikai nupieš tai, ką reikia, nes jie nebuvo tvirkinami. Tiksliau kalbant, įsivaizdavau ir tai, kad jie atsitiktinai gali nupiešti ką nors neteisingo, pavyzdžiui, medį, o psichologas tame piešinyje įžvelgs falą, tačiau kaipmat nuvijau šią mintį šalin, nes ji buvo per daug baisi. Jaunimo reikalų tarnybos vadovas pasakė, kad jam dar niekas nėra skambinęs, kad pats praneštų netvirkinantis savo vaikų. Jis pasidomėsiąs šiuo reikalu ir man paskambinsiąs. Tik dabar man pamažu pradėjo aiškėti, kad mes esame pakeliui į isteriją, tačiau tai, jog pasukome šiuo keliu, nieko nekeitė. Visus savo veiksmus teisinome tuo, kad privalome neleisti ponui Tiberijui nuskriausti mūsų vaikų. Čia negali padaryti per daug, tik per mažai. Taigi jaučiausi visai patenkintas paskambinęs Jaunimo reikalų tarnybai. Vėliau mums atskambino vienas tarnautojas ir pranešė, esą FŽKPB užvedęs „bylą" pagal kaltinimą „nenustatytam asmeniui". Visiškai nesupratau, ką tai reiškia, o jis neįstengė man paaiškinti. Kodėl „nenustatytam asmeniui"?

Juk ponas Tiberijus tikriausiai įvardijo mus kaip nusikaltėlius? O kas toliau, paklausiau. Iš pradžių gal ir nieko, atsakė tarnautojas.

Išsigandau, kad milžiniška įstaiga imsis mūsų pagal savo pačios įstatymus, mums nežinant, mums nedalyvaujant, sumals į miltus savo girgždančiomis girnomis. Paskambinau į FŽKPB, Federalinės žemės kriminalinės policijos biurą, išsiklausinėjau ir netikėtai greitai buvau nukreiptas į FŽKPB 41, „Nusikaltimai prieš asmenis“. Po pietų susitariau susitikti su kažkokia ponia Krioger.

Ponia Krioger vilkėjo džinsus ir džinsinį švarkelį, buvo trumpais raudonai dažytais plaukais. Kai ištiesė man ranką, pastebėjau, jog jai po pažastimi kabo pistoletas. Susėdome, ant rašomojo stalo prieš ją gulėjo segtuvas, užverstas ir plonas, kas būtų mane nuraminę, jei tai būtų buvusi mūsų byla, ir būtų sukėlę nerimo, jei tai būtų buvusi pono Tiberijaus byla. Kuo storesnė jo byla, tuo nepatikimesnis jis turėtų atrodyti. Poniai Krioger už nugaros kabėjo plakatas su dviem mažais kačiukais. Nupasakojau jai situaciją ir primygtinai patikinau dėl mūsų nekaltumo, o ponia Krioger pareiškė, kad ponas Tiberijus niekuo nekaltinamas, tam policija „neturi dingsties“. O ko reikia, kad policija turėtų dingstį, paklausiau. Jeigu jis užpultų jūsų žmoną arba vaikus, atsakė ji. Mano žmona buvo užpulta, priminiau, verbaliai. Fiziškai, patikslino ponia Krioger. Ar tai reiškia, kad policija įsikiš tik tada, jei mano žmonai arba vaikams kas nors atsitiks? Nieko kito negaliu pasakyti, patvirtino ponia Krioger. Nesuprantu, pareiškiau. Ji tylėdama pažvelgė į mane. Įėjo kažkoks vyras ir pranešė, kad tuoj prasidės. Ateinu, atsiliepė ji ir atsistojo. Dar minutėlę, paprašiau. Ji vėl atsisėdo. Pasakykite, ką mums daryti, paklausiau. Pabandykite gauti teismo draudimą artintis prie asmens, pasiūlė ponia Krioger. O ką tai reiškia, pasidomėjau.

Tai sprendimas, įpareigojantis poną Tiberijų laikytis nuo jūsų žmonos ir vaikų ne mažesniu kaip penkiasdešimties metrų atstumu, paaiškino ji. O kaip dėl kaltinimo vaikų tvirkinimu, pasiteiravau. Galimas daiktas, jūsų vaikų laukia psichologinis tyrimas, išgirdau atsakymą. Iš esmės ponia Krioger buvo mažakalbė, jos veide nepastebėjau jokių emocijų, jokios atjautos, jokios simpatijos. Man nesusidarė įspūdis, kad būtų vykdomas koks nors tyrimas – nei prieš poną Tiberijų, nei prieš mus. Segtuvas, kuris per visą pokalbį taip ir nebuvo atverstas, taip ir liks plonas, pamaniau atsisveikindamas. Vis dėlto išėjau ne taip jau prastai nusiteikęs. Žodžiai „draudimas artintis" suteikė man vilčių. Jeigu ponas Tiberijus turės laikytis nuo mano žmonos ir vaikų ne mažesniu kaip penkiasdešimties metrų atstumu, jis negalės likti savo bute. Turės išsikraustyti, ir mes jo atsikratysime. Paskambinau mūsų advokatei, ji buvo posėdyje ir atskambino po dviejų valandų. Ji taip pat pagalvojusi apie draudimą artintis, tačiau nemananti, kad koks nors teismas sutiktų priimti tokį sprendimą šiuo atveju. Kodėl gi ne, paklausiau su nevilties gaida balse. Nes jis gyvena jūsų name, ir joks teismas nevarys jo iš būsto. Vis tiek pamėginkite, paprašiau. Taip, atsakė ji.

Vakarienei pasiruošiau mocarelos su pomidorais ir nusipjoviau porą šakelių bazilikų, augančių vazone sode. Paskui paskambinau žmonai ir papasakojau, ką nuveikiau per dieną ir kaip klostosi reikalai. Jai turėjo susidaryti įspūdis, kad reikalai klostosi neblogai, mat pagražinau padėtį, o draudimą artintis pateikiau kaip realią viltį, taigi necitavau advokatės abejonių. Jau minėjau, kad prasidėjo spektaklis, vaidyba, kai ne taip lengva atpažinti teisybę. Pasakiau, kad man jos trūksta, ir tai buvo teisybė. Man tavęs irgi trūksta, atsakė ji ir pridūrė: juk mums pavyks, ar ne? Taip, atsakiau, mudviem pavyks. Jautėmės kiek

sutrikę, nes jau senokai nesakėme vienas kitam švelnių žodžių. Paskui šnektelėjau su vaikais ir išklausiau linksmų pasakojimų apie pasiplaukiojimą garlaiviu po Bodeno ežerą.

Vakare per televizorių pažiūrėjau futbolo rungtynes, patruliuodamas apėjau aplink namą ir pusę vienuolikos atsiguliau į lovą. Naktį vis žvilgčiojau į žadintuvą, paskutinį kartą pusę trijų. Vadinasi, lig tol tikrai nesudėjau bluosto. Svarsčiau, kodėl taip nutiko, kad laiptų apačioje vėl tyko grėsmė, kaip kad buvo mano tėvų namuose Fronau. Nenoriu to lyginti, nenoriu lyginti savo tėvo su ponu Tiberijumi, ir vis dėlto tai buvo savotiškas sugrįžimas. Svarsčiau, kodėl taip nutiko, kodėl man? Bet tai beprasmis klausimas. Nebijojau taip, kaip anuomet bijojau tėvo, tačiau vis tiek gulėjau lovoje, jausdamas netoliese tvyrantį pavojų. Vyriškumas – štai kas dabar nedavė man ramybės. Nebebuvau įsitikinęs, kad valstybė man padės; galimas daiktas, kad pats vienas turėsiu išguiti poną Tiberijų ir užtikrinti savo šeimos saugumą.

Smulkiai ir amžinomis spiralėmis prisimenu vienas Kūčias, kurias prieš keletą metų šventėme didesniame šeimos rate. Susirinko mano tėvai, Rebekos motina, josios motina, taigi mano vaikų prosenelė, be to, Kornelija su savo nauju draugu Mirča. Broliukas nedalyvavo – jis retai pasirodydavo šeimos šventėse. Šįkart apie nedalyvavimą pranešė iš Mineapolio-Sent Polo. Turįs užsakymą, galintį daug ką pakeisti, pasakė man telefonu, netrukus parašysiąs elektroniniu paštu, tačiau jokio elektroninio laiško taip ir negavau.

Sesuo buvo prieš pusmetį išsiskyrusi su sutuoktiniu ir prieš porą mėnesių susiradusi naują širdies draugą, rumuną iš Bukarešto, Berlyne turintį lengvojo kultūrizmo studiją. Ten sesuo su juo ir susipažino. Mama iš anksto mane įspėjo, kad tasai Mirča esąs, anot jos, „ypatingas“. Iš pirmo žvilgsnio man pasirodė

malonus, buvo atviras, nuoširdus ir puikios išvaizdos: plačiapetis, tvirtas. Jis buvo visai kitokio sukirpimo, palyginti su sesers buvusiaisiais – minkštais, ne itin veikliais vyrais. Sesuo nenorėjo vaikų nuo sutuoktinio, nes manė, kad jis nepajėgs aprūpinti atžalų, ir, dar nespėjus jam padidinti savo pajėgumų, jį paliko. O štai Mirča tryško energija.

Nuo tada, kai rūpintis Kalėdų šventimu ėmė mano žmona, mums pavyksta atšvęsti gražiai ir pakiliai. Fokso kelyje ir Fronau eglutės būdavo mažos ir skurdžios, o Rebeka atsigabena įspūdingus kaukazinius kėnius, kurių viršūnės linksta po aukštomis lubomis. Rebeka turi skonį, todėl mūsų medžiai papuošti nuotaikingai ir prašmatniai, kartais raudonai, kartais baltai, kartais medaus spalva. Neturime jokių savitų kalėdinių ritualų, mano šeimoje niekas nėra uolus krikščionis, išskyrus Korneliją, kuri būdama penkiolikos ar šešiolikos susidomėjo protestantizmu, o paskui ryžtingai ėmė jį praktikuoti. Dar ir todėl Mirča mane nustebino – jo spinduliuojamas gyvenimo džiaugsmas nederėjo prie mano susidaryto sesers paveikslo. Tačiau sesuo nebuvo misionierė, leisdavo mums švęsti Kalėdas taip, kaip norime. Iš pradžių visi einame į bažnyčią, paskui – dovanos, apie kurias, deja, turiu pareikšti, kad metai iš metų jos paverčia mano vaikus man svetimomis būtybėmis. Kitaip nepasakysi: kai dalinamos dovanos, kai Paulius su Fėja nekantriai plėšia vieną paketą po kito, puola nuo vienos dovanos prie kitos – o dovanų visada pūpso didžiulis kalnas – ir galiausiai vis tiek truputį nusivylę paklausia, ar čia jau viskas, tą pusvalandį mano vaikai tampa man svetimi. Negiedame ir nedainuojame, nedeklamuojame eilėraščių ir nekalbame maldų, po dovanų netrukus sėdame vakarieniauti, o vakarienę visada ruošia mano mama, ji visada patiekia įdarytą kalakutą su raudonais gūžiniais kopūstais ir bulvėmis, o paskui

keptus obuolius. Sesuo prie stalo prieš valgydama melsdavosi, kitiems tai visada būdavo keista minutė, nes nežinodavome, kur dėti rankas. Ant stalo? Po stalu? Suglausti delnus? Sukryžiuoti? Kur žiūrėti? Ką galvoti? Manau, seniau, tais laikais, kai dar bjauriai elgiausi su Kornelija, žiūrėdavau su užuojauta ar netgi pašaipa. Vėliau išmokau vidujai atsiriboti, o paskui Kornelija mirė.

Nežinau, ar tos Kūčios, kurios mūsų šeimoje vadinamos Mirčos tragedija, būtų buvusios sėkmingesnės, jei būtume turėję tvirtesnius ritualus ir kitokį Kalėdų supratimą – krikščionišką ir šventišką. Gal tada nebūtume leidę atimti iš mūsų šventės, o pareikalavę, jog ji vyktų pagal mūsų įsivaizdavimą: gi įsivaizduojama, kad per Kalėdas nesipykstama, kad visi atidūs vieni kitiems, niekas nieko neužsipuola, taip sakant, paliaubos.

Šventė prasidėjo visai neblogai, Mirča buvo galantiškas su mano seseria, galantiškas ir su visomis kitomis moterims, įskaitant Rebekos močiutę, visada pastebėdavo, jei joms pritrūkdavo padažo ar taurėje vyno būdavo likę vos per pirštą. Jautėmės šiek tiek pakerėti tokio džentelmeniškumo ir atidumo, nes patys vieni kitiems, bent jau mano tėvai ir brolis su seseria, tokie niekada nebuvome. Mirča užbūrė mus nesibaigiančiu pasakojimu, margu ir maloniu kaip šilkas. Jis vedžiojo mus po milžiniškus rūmus, kuriuos Bukarešte pasistatydino Čaušeskus. Kartu su juo klajojome po sales, dydžio sulig sporto salėmis, po begalinius koridorius, po nišas, į kurias niekada nebuvo užsukęs joks žmogus, regėjome gigantiškus sietynus bei auksinius čiaupus, sutikdavome keistas seniai užmirštas žmogystas, besidarbuojančias kokiame nors rūmų kampelyje, dėliojančias mozaiką arba šluostančias dulkes nuo palangių. Pats Mirča, dirbęs elektriku, prisuko prie rūmų sienų tūkstančius jungiklių, nematydamas pabaigos, nesutikdamas nė gyvos dvasios. Jo pasakojimas skambėjo taip, lyg jis

būtų tikrasis šios grandioziškos karalystės valdovas, žmogus, kuris savo rankose laiko visus siūlų galus ir rūpinasi, kad, nepaisant tiekimo pertrūkių, statyba nestrigtų. Mane trikdė jo simpatijos Čaušeskaus diktatūrai, tačiau tai priėmiau kaip nostalgiškus pramanus. Revoliucijai nušlavus Čaušeskų ir jo žmoną – gerai atsimenu jų lavonų nuotraukas – Mirča emigravo į Vakarus ir kiek paklajojęs apsistojo Berlyne, kur tapo lengvojo kultūrizmo treneriu, o vėliau tą studiją perėmė. Šioje jo pasakojimo vietoje, po keptų obuolių, ėmiau jaustis nesmagiai, mat Mirča žinojo ne tik kaip lavinti kūną, bet galėjo padėti ir sielai, nes tarėsi turįs telepatinių galių. Jo rankos, taip ilgai sukiojusios jungiklius Čaušeskaus rūmuose, Mirčos įsitikinimu, gebėjo stebuklingai gydyti. Išvydęs mano skeptišką žvilgsnį, jis pašoko ir ėmė masažuoti sprandą Rebekos močiutei. Šioji per dovanų dalinimą pasiskundė skausmais. Ar pagerėjo, paklausė jis po minutės. Ar senutė galėjo atsakyti kitaip nei „taip“? Jai buvo devyniasdešimt dveji. Mirča pergalingai dėbtelėjo į mane, masažavo toliau ir pasakojo, kad praėjusią savaitę į jo kultūrizmo studiją įsilaužė, anot jo, pora banditų ir pavogė nešiojamąjį kompiuterį ir muzikinį centrą. O ką daro policija, paklausė jis. Paklausė taip pašaipiai, kad piršosi aiškus atsakymas: nieko. Policija Vokietijoje niekada nieko nedaro, pareiškė Mirča. Jei tą naktį jis atsitiktinai būtų ėjęs pro savo studiją, jų jau nebebūtų tarp gyvųjų, tai aišku kaip dieną. Neturi būti jokio pasigailėjimo, antraip padėtis vis blogėsianti ir Vokietijoje būsią vis blogiau. Niekas neprieštaravo. Aš pasakiau, kad gyvename teisinėje valstybėje ir daugumą nusikaltimų policija atskleidžia. Cha, suriko jis, vis dar laikydamas rankas močiutei ant sprando. Išvardijo gausybę vagysčių ir žmogžudysčių, kurios nerūpėjo jokiam policininkui. Visos aukos aliai vienos buvo jo pažįstami. Dirstelėjau į tėvą, anksčiau ir jis taip šnekėjo, tačiau

su metais tapo švelnesnis ir per rinkimus dabar balsuodavo už žaliuosius. Tėvas tylėdamas žiūrėjo į Mirčą viltingu žvilgsniu, melsdamas, kad šis vyras Kornelijai vis dėlto išeitų į sveikatą, nors taip anaiptol neatrodė. Vokiečiai paprasčiausiai per daug ištižę, jie tik ėdantys ir galvojantys apie pensiją, nebeturintys jėgų gintis, todėl Vokietija netrukus žlugsianti. Atsistojau, nuėjau prie eglutės, iškrapščiau iš laikiklių sudegusių žvakių likučius ir įkišau naujas. Dar neryžtingai mėginau užsistoti mūsų teisinę valstybę, tačiau Mirča mane nutraukė. Jo rankos nebemasažavo, nors tebebuvo padėtos močiutei ant pečių. Jums trūksta vyrų, pareiškė jis, jūsų gražios moterys, paskelbė, galantiškai žvilgtelėjęs į mano seserį bei žmoną, bet tikrų vyrų jau neturite. Man kilo klausimas, degioti žvakutes ant Kalėdų eglutės yra vyriškas ar moteriškas darbas. Su ugnimi susijęs maisto gaminimas, todėl pirmykštėse bendruomenėse už ugnį tikriausiai buvo atsakingos moterys, taigi mano veikla negali būti grynai vyriška, ji moteriška, o vyrišku požiūriu – bobiška. Kita vertus, esu matęs paveikslų, kuriuose vyrai per medžioklę deglais varo mamutus. Vadinasi, labai ilgu degtuku degiodamas medaus spalvos žvakes aš laikausi vyriškos tradicijos. Svarbiausia – gražios moterys, tariau, tačiau tai buvo tik apgailėtinas bandymas gelbėti padėtį humoru. Mirča įsismagino, išrėžė ilgiausią tiradą prieš persisotinusius vokiečius, o mes tylėjome. Buvome kaip tik tokie, kaip jis teigė, – per daug ištižę. Nors ne visai sąžininga taip tvirtinti, tai teisinga tik iš dalies. Tuomet jau žinojome, kad Kornelija serga vėžiu, krūties vėžiu. Jos ginekologas buvo nustatęs ligą prieš dvejus metus, nors prieš tai metų metus nieko nepastebėjo. Mano sesuo, pareigingas žmogus, reguliariai vaikščiojo darytis mamografijos, bet jos gydytojas pasirodė esąs šundaktaris. Kai pastebėjo krūties vėžį, metastazės jau buvo išplitusios į kepenis,

o tai dažniausiai reiškia mirties nuosprendį. Tačiau sesuo kovojo su tokia jėga, kokios iš jos nesitikėjau, leidosi gydoma hormonų terapija, tapo vegetare, kasryt keldavosi pusę šešių ir viename parke praktikuodavo tai či. Vėžys dingo. Kornelija laikė save išgyvenusiu ir sveiku žmogumi, o mes, jos šeima, dėl savęs ir dėl jos manėme taip pat. Bet per tą laiką apie vėžį išsiaiškinome pakankamai, todėl negalėjome atsikratyti niūrios minties, nors niekada jos garsiai neištarėme: kartais vėžys pasislepia, o paskui sugrįžta, būtent kaip kepenų metastazės. Todėl džiaugėmės viskuo, kas jai galėjo išeiti į sveikatą. Be abejo, vyras jai galėjo išeiti į sveikatą, juoba po skyrybų, ir net jeigu ji Mirčą išsirinko dėl jo tariamai gydomųjų galių, man tai buvo priimtina, nors pats tuo nėmaž netikėjau. Galbūt jis kaip reikiant pakedendavo jai plunksneles, o juk tokia laimė irgi gali padėti nuo vėžio, kodėl gi ne? Šiaip ar taip, nevaliojome daryti nieko, kas būtų trukdę mano sesers laimei. Dar ir užtat tylėjome, dar ir užtat išdaviau savo vertybes. Išdavystė buvo dviguba, nes, viena vertus, neprieštaravau dėl šio paniekinančio ir barbariško požiūrio į teisinę valstybę, demokratiją ir civilizaciją, antra vertus, troškau, kad tėvas nueitų į svečių kambarį, kur, be abejo, gulėjo vienas iš jo ginklų. Po Kūčių vakarienės mano tėvai visada nakvodavo pas mus, ir turėjome įtikinti tėvą, kad čia nedėtų ginklo po pagalve, kaip buvo įpratęs namie. Kuris nors vaikas galėtų jį rasti ir sukelti baisią nelaimę. Tūždamas ant Mirčos įsivaizdavau, kaip tėvas prideda vamzdį jam prie pakaušio, kad jis nustotų malti šituos niekus, kad pamatytų, jog ir mes gebame apsiginti. Taigi per tas Kūčias buvau per silpnas ryžtingai ginti civilizaciją, ir tuo pačiu metu mintyse pasidaviau barbariškumo pagundoms.

Kūčių vakarą užbaigėme taikiai. Mirča pagaliau pavargo nuo savo tiradų, atsisėdo ir vėl su visais elgėsi maloniai. Sesuo,

visą laiką pratylėjusi, dabar burkavo su savo draugu, lyg nieko nebūtų įvykę, lyg nebūtų girdėjusi nieko trikdančio. Apsidžiaugiau, kai gerokai po vidurnakčio juodu išėjo.

Ir štai, atmerktomis akimis gulėdamas lovoje, galvojau apie Mirčą. Svarsčiau, kaip jis pasielgtų mano vietoje. Galbūt pono Tiberijaus jau nebebūtų tarp gyvųjų. O gal Mirča daužytų jį tol, kol jis išsikraustytų. Arba kankintų. Troškau, kad Mirča būtų tapęs man geru svainiu, kad dabar galėčiau jam paskambinti ir paprašyti sutvarkyti už mane šį reikalą. Gėdijausi šito troškimo. Šiaip ar taip, nebūčiau galėjęs jam paskambinti, jis miręs kaip ir mano sesuo, anksčiau už ją žuvo Rumunijoje per automobilio avariją. Iš šiaip nebūčiau skambinęs, tikrai ne. Tikėjau teisine valstybe, net ir šiandien tikiu, nors mūsų atveju išryškėjo spraga.

Demokratija dažnai atrodo nekaip, politikai per daug paikioja, ir vis dėlto, mano nuomone, demokratija – tai geriausia, ką turime. Jei būtų diktatūra, valdytų kaip tik tie žmonės, kurie mane baugina, inteligentiški ir be skrupulų, ir jie naudotųsi tokiais žmonėmis, kurie mane baugina dar labiau. Diktatūros bijau, nes bijau būti neapsaugotas: pirmieji, inteligentiški ir be skrupulų, nurodys antriesiems, ribotiems ir brutaliems, susidoroti su manimi, nes man prie širdies laisvė. O demokratija – tai tokia valdymo forma, kai valdžioje žmonės, nenorintys arba negalintys smurtauti. Gal seniau ji būtų buvusi pavadinta silpnuolių valdžia. Šia senoviška prasme esu silpnuolis, taip, prisipažįstu, noriu ginti savo poziciją derybomis, o ne kumštynėmis ar susišaudymu. Mes, silpnuoliai, labai suinteresuoti, kad negaliotų kumščio teisė, todėl įsteigėme teisinę valstybę ir policiją pajungėme jai. Mūsų problema, kad puikiai gebame sukurti mus saugančią visuomeninę formą, tačiau nesugebame apsiginti, jei to nedaro visuomenė. Net nenorime leistis į nuožmias muštynes,

nes bijome, kad galiausiai ištekės smegenų skystis, mūsų smegenų skystis. Niekas nedaro mūsų tokių stiprių ir tokių silpnų, kaip mūsų smegenys.

Tą naktį svarsčiau, ar esu toks vyras, koks dabar, ko gero, turėčiau būti, taigi tikras vyras pagal klasikinę sampratą. Kol kas valstybė nesaugo mano šeimos, apsaugą galiu suteikti tik aš. Bet aš turbūt seniai susimoviau? Nes iš karto kaip reikiant nepamokiau pono Tiberijaus, neišmaliau jam snukio? Nepasielgiau kaip suerzinta gorila?

Išgirdau tualete nuleidžiant vandenį. Vadinasi, ponas Tiberijus nemiega, kaip ir aš. Koks pažeminimas girdėti būtent šį garsą ir paskui nevalingai įsivaizduoti, kaip jis nusišluosto porą lašų nuo varpos galvutės, nes jis toks švaruolis, o paskui paslepia penį. Ir šitas vyras geidžia tos pačios moters kaip ir aš. Štai kokia bėda su gražiomis moterimis: geismas susieja tave su kitais vyrais, taip pat ir su idiotais arba ligoniais kaip ponas Tiberijus. Kovojau su šia mintimi, pavargęs, išsekęs, mintys aplinkkeliais nuvingiavo prie Putu, regėjau ją šokančią, su leopardo raštų bikiniu, su aukštakulniais, regėjau jos stamantrų kūną. Tai paskutinis vaizdinys, kurį atsimenu iš tos nakties.

Atsikėlęs iš karto žvilgtelėjau į priebutį, ar ant palangės neguli naujas laiškas, tačiau nieko neradau. Devintą valandą išėjau iš namų ir patraukiau į tekstilės valyklą prie Vakarų Lichterfeldės greitųjų miesto traukinių stoties. Tai ne kokia mažutė įstaigėlė, priimanti pavienius švarkus ir marškinius, bet kone fabrikas, aptarnaujantis stambius klientus, netoliese įsikūrusius restoranus ir pensionus. Savininkas, ponas Valteris, nuomojo ponui Tiberijui pusrūsį. Priėmimo kambaryje dirbanti moteris nusiuntė mane į apačią, pro sunkias plienines duris. Atsidūriau nedidelėje salėje, pristatytoje aparatų; kai kurie panėšėjo

į milžiniškas skalbimo mašinas. Buvo karšta, drėgmė lipo prie odos. Mačiau garus, girdėjau bildesį ir šnypštimą, tarp mašinų stovėjo pora žmonių baltais chalatais, per garus ne išsyk pastebėjau poną Valterį. Paklausinėjau; jis stovėjo prie mašinos, iš kurios jauna moteris traukė baltas paklodes. Kol artinausi prie jų, abu juokėsi. Maniau, jis mane prisimins, kaip kad aš jį prisiminiau iš pasikalbėjimo su kitais butų savininkais, bet jis neprisiminė. Prisistačiau ir paprašiau pasikalbėti prie keturių akių. Šita moteris iš Moldavijos, vokiškai ji nesupranta nė žodžio, tarė ponas Valteris. Moters mano buvimas netrikdė, ji ir toliau traukė iš mašinos paklodes. Ponas Tiberijus, pranešiau aš, bjauriai priekabiaująs prie mano žmonos, gal jis, ponas Valteris, galėtų atsakyti jam butą, ponas Tiberijus mums nepakenčiamas, mums nepakeliama gyventi su juo po vienu stogu, aš esąs pasiryžęs surasti į pusrūsį naują nuomininką ir padengsiąs visas su nuomininko pasikeitimu susijusias išlaidas. Teko kalbėti labai garsiai, kad perrėkčiau mašinų bildesį ir šnypštimą. O ką gi jis daro, paklausė ponas Valteris. Jis rašinėja mano žmonai nešvankius laiškus, pasakiau. Iš pono Valterio veido mačiau, jog tai nepadarė jam jokio įspūdžio. Meilės laiškus, pasitikslino jis. Ne, nešvankius laiškus, paaiškinau, seksas, šlykštus seksas. Ponas Valteris supratingai linktelėjo ir tarė: Su Dyteriu dar niekada neturėjau jokio vargo. Sunerimau, kad poną Tiberijų jis pavadino vardu. Ponas Tiberijus, pasakiau, tvirtina, kad tvirkiname savo vaikus. Moteris iš Moldavijos įbedė į mane akis. Ji buvo ištraukusi iš skalbyklės visas paklodes ir sukrovusi jas į pintinę ant ratukų. Kad tvirkinate savo vaikus, pusiau klausiančiu tonu pakartojo ponas Valteris. Mes netvirkiname savo vaikų, pasakiau, ir iš karto supratau, kad šie žodžiai neįtikėtini. Ištaręs šiuos žodžius atrodai didžiai kaltas, nes deklaravai tokį savaime suprantamą

dalyką, kad jo nėra prasmės deklaruoti. O kas vis dėlto jį deklaruoja, turi turėti tam priežastį, todėl iš karto sukelia įtarimą. Veidu man sruvo prakaitas, tarp mašinų buvo karšta, marškiniai ir kostiumo kelnės lipo prie odos. Dabar ponas Valteris žiūrėjo į mane susidomėjęs, kone tiriamai. O kaip Dyteriui kilo tokia mintis, paklausė. Nežinau, atsakiau, žinau tik tiek, kad nė dienos ilgiau nenoriu gyventi su ponu Tiberijumi viename name. Jis geras nuomininkas, pareiškė ponas Valteris, nuomą moka socialinių reikalų tarnyba, taigi visada gali būti ramus. O ką sako policija, dar paklausė jis. Dar tiria, pranešiau. Ką gi, tarė jis, tai palaukime tyrimo rezultatų, o tada pašnekėsime dar kartą, gerai? Ponas Valteris pasakė tai gana maloniai, tačiau aš nė per žingsnį nepasistūmėjau į priekį. Gerai, silpnadvasiškai sutikau ir pamaniau, kad su juo kalbėtis turėjo mano žmona. Ji geba laikytis ryžtingiau, mudu neteisingai pasiskirstėme vaidmenis. Kita vertus, ji negali būti name su Tiberijumi be manęs. Nuvažiavau į darbą ir dirbau, nesuvokdamas, ką darau.

Naktį vėl ilgai nesumerkiau akių, klausiausi tylos ir svarsčiau, ar ponas Tiberijus dabar taip pat nemiegodamas guli savo lovoje ir galvoja apie mane, kaip aš galvoju apie jį. Mus skyrė daugių daugiausia dešimt ar penkiolika metrų; du vyrai po savo antklodėmis, galva ant pagalvės, nepaisant trumpalaikio taikaus įspūdžio, susieti kraupiu būdu, susaistyti; vienas – architektas, vedęs gražią moterį, dviejų vaikų tėvas, pasiturintis, padorus; kitas – buvęs vaikų namų auklėtinis, bedarbis, vienišas, gyvenantis iš bedarbio pašalpos. Buvau viskuo pranašesnis, bet bijojau, kad tai gali tapti trūkumu, kad gali rastis žmonių, socialinių darbuotojų, žurnalistų, kurie visa tai pavers neprivilegijuotojo kova prieš privilegijuotąjį, pusrūsis prieš pirmą aukštą. Galų gale tai mano kaltė, manojo visuomeninio sluoksnio kaltė,

kad ponas Tiberijus priverstas sukilti. Jam bus linkima pergalės, man pralaimėjimo, ir todėl jam bus padedama laimėti. Daužosi širdis.

Kitą rytą nuvykau į Štėglico-Cėlendorfo socialinių reikalų tarnybą. Iš pradžių pasiskambinau, bet man pasakė, kad telefonu informacijos neteikia. Klausinėjau, sėdėjau prie kabinetų, kuriuose prieš mane eilėje laukę žmonės užtrukdavo kankinančiai ilgai. Mačiau, kokie neryžtingi, liūdni, nepatenkinti ir įtūžę kiti interesantai, ir nieko nelaimėjau. Ilgai laukęs pagaliau patekau į kabinetą be jokių puošmenų, nebuvo net jokio augalo. Prieš mane už apskrito stalo sėdėjo du vyrai ir moteris, jokio segtuvo. Papasakojau jiems savo istoriją, beveik rutiniškai, pasakodamas žvelgiau į tuščius veidus. Man baigus, prabilo moteris: jie negalintys su manimi šnekėti apie poną Tiberijų, net negalintys man pasakyti, ar už butą moka socialinių reikalų tarnyba, ar ne. Prašytume suprasti, pridūrė vyras. Gal ir suprasčiau, atsiliepiau, bet malonėkite pažiūrėti į šį reikalą šitaip: galbūt ponas Tiberijus yra žmogus, reikalingas pagalbos, o juk tai socialinių reikalų tarnybos darbas, ar ne? Gūžčiojimas pečiais, tyla. Koridoriuje atsitrenkiau į vyrą, tokį storą, kad buvo neįmanoma jo nepastebėti. Tsiprašau, sumurmėjau. Atidžiau žiūrėk, riktelėjo jis man pavymui. Drimba, pamaniau, kvailas drimba.

Vakare grįžęs namo pašto dėžutėje radau laišką. Išsyk pamačiau, jog laiškas ne nuo pono Tiberijaus, kita rašysena, o ant voko – pašto ženklas. Kažkoks advokatas man prisistatė kaip gynėjas pono Tiberijaus byloje. Daugiau nieko nebuvo rašoma, bet tai vis dėlto skambėjo grėsmingai. Supratau, jog ponas Tiberijus nusisamdė advokatą, ketindamas kovoti su mumis visomis įmanomomis priemonėmis. Vakarieniaujant pas italą prie geležinkelio stoties man toptelėjo, kad laiškas gali būti ir geras ženklas.

Matyt, ponas Tiberijus nusprendė eiti įstatymų numatytu keliu. Šio kelio galėjome atkakliai laikytis, nesvarbu, kiek tai kainuotų, pinigų turėjome, o jeigu jų pristigtų, gaučiau daugiau.

Paskambinau žmonai ir pasistengiau vėl įkvėpti pasitikėjimo. Turiu prisipažinti: vaidinau veiklų vyrą, darantį viską, kad apgintų savo šeimą, vaidinau karį ir pranešiau apie pirmuosius laimėjimus. Iš tiesų nepasistūmėjau nė per žingsnį. Iš policijos nieko neišgirdau, mūsų advokatė, kaip sužinojau kalbėdamasis telefonu, neįstengė gauti draudimo artintis, o Mirča manyje dar nebuvo pabudęs. Net iš pono Tiberijaus nieko negirdėjau. Jau maniau, kad kariauju karą, kurio apskritai nėra. Kai po dešimties dienų padėtį žmonai nupasakojau sąžiningai, ji pasakė, kad gal jau išties viskas baigėsi. Gal jis atsitokėjo, tarė ji. Tvirtai nusprendė rytojaus dieną su vaikais grįžti namo. Būsime atsargūs. Žmona pasakė nesibijanti pono Tiberijaus, bijanti tik dėl Fėjos ir Pauliaus. Puikiai ją supratau, mat niekas nedaro mūsų tokių pažeidžiamų ir tokių baimingų, kaip mūsų vaikai.

Argi ne siaubinga, kad negalime gyventi be baimės – nei vaikystėje, nei suaugę? Bijojau tėvo, o kita didžioji mano jaunystės baimė buvo atominis karas. Nereikėjo daug išmanyti apie ginklavimosi varžybas, nereikėjo nieko suprasti, baimei pakurstyti užteko vieno vienintelio sakinio: po branduolinio puolimo viskas žus, visi mirs. Tereikėjo pažiūrėti pro autobuso langą ir įsivaizduoti, kad nebeliks nė vieno iš šitų namų; tereikėjo apsidairyti klasėje ir įsivaizduoti, kad nė vienas iš šitų vaikų neliks gyvas, ir iš karto apimdavo klaikas. Atominis karas – tai staigus posūkis nuo daug žadančio gyvenimo į nebūtį, niekas neturi jokių šansų. Čia nepadėdavo tos mintys, kuriomis įprastai maldydavau savo baimes. Lėktuve apėmus panikai, kad nukrisime, pagalvodavau,

jog vienas žmogus išsigelbės, ir tas žmogus būsiu aš. Žinojau, jog būta tokių atvejų. O per atominį karą esą neišgyvens niekas, o ir išgyventi neverta. Ką vienui vienas veikčiau radioaktyvioje dykynėje? Žiurkės sulig šunimis. Dar nežinojau žodžio „mutacija", tačiau kažkur buvau nugirdęs, kad radiacija prigimdys pabaisų. Be to, vėžys. Atominis karas reiškė baimę mirti ir baimę gyventi. Viskas taip klastinga. Naktimis dažnai gulėdavau nesudėdamas bluosto ir vaizdavausi, kaip išnyksta pasaulis, taigi ir aš pats.

Šitaip tapau pacifistu, jei dar nebuvau toks dėl savo tėvo ginklų. Būdamas šešiolikos ar septyniolikos kaip apsėstas ėmiau skaityti knygas ir straipsnius apie nusiginklavimą. Netrukus žinojau to keisto meto santrumpas ir raktažodžius: SALT I, MIRV, *Flexible Response*, „Garantuotas abipusis sunaikinimas", „Minuteman", SALT II, SS 20, „Pershing II", nulinis variantas... Ant savo kambario durų, iš lauko, kad matytų tėvas, priklijavau taikos balandį, baltą mėlyname fone. Jis nebekėlė kojos į mano kambarį. Kai mano muzika jam pasidarydavo per garsi, rėkdavo man nuo laiptų, o kai muzika grodavo taip garsiai, kad jo rėkimo negirdėdavau, tėvas atplėšdavo kambario duris ir riktelėdavo dar kartą, tačiau vidun neužeidavo.

Kai 1981 metų spalį taikos judėjimas pakvietė į Boną protestuoti prieš NATO dvigubos eigos sprendimą, su keliais draugais nuvažiavau tenai. Prieš nosį buvo abitūra, tad pateikėme prašymą atleisti mus nuo pamokų, nes kalbama apie žmonijos išlikimą. Mokytojų nuomonė šiuo klausimu skyrėsi: vieni, taip pat nusiteikę prieš papildomą NATO ginklavimąsi, norėjo mus išleisti, o kiti, Helmuto Šmito pasekėjai, prieštaravo. Mokyklos direktorius nusprendė, kad demonstracijos dieną privalome dalyvauti pamokose, tačiau vienas mokytojas, palaikęs mūsų pusę, pareiškė, kad už neatėjimą į mokyklą nebus baudžiama, o tai viską nulėmė.

Važiavome traukiniu. VDR pasieniečiai, tikrinantys mūsų pasus, buvo malonūs kaip niekada, nekratė, nesikabinėjo. Pirmą sykį šiuos vyrus ir moteris pilkomis uniformomis mačiau šypsantis, o jiems išėjus mūsų kupė stojo tyla. Koncerno „Springer" laikraščiuose perskaitėme, kad esame penktoji Rytų bloko kolona, kad padėsime Brežnevui užvaldyti pasaulį. Juokėmės, mat nėmaž nesimpatizavome realiai egzistuojančiam socializmui. Per dažnai lankėmės Rytų Berlyne, kad tenykštį gyvenimo būdą laikytume priimtinu. Troškome taikos, troškome išgelbėti pasaulį ir manėme, jog kiekviena nauja raketa dar labiau didina atominio karo tikimybę. O dabar su mumis elgėsi kaip su Varšuvos sutarties sąjungininkais. Porą kilometrų jautėmės prastai, bet paskui nusipurtėme, atkimšome butelį martinio ir saikingai atšventėme. Reikalas buvo per daug rimtas, kad prisigertume. Į Boną atvykę naktį, kurį laiką trynėmės apie stotį, o vėliau šalome ant suolų prie Reino. Kitą dieną stovėjau milžiniškoje minioje Bonos rūmų sode, klausiausi kalbų už taiką ir nusiginklavimą ir mintijau apie tėvą. Jau seniai su juo bekalbėjau. Į galvą ateidavo vien provokacijos, o jeigu jis dėl mano žodžių nesusinervindavo, tai išvis nekreipdavo į mane jokio dėmesio. Neimsiu tvirtinti, kad mūsų tarpusavio santykiai buvo kaip JAV ir SSRS, juk nei tėvas, nei aš negalvojome apie sunaikinimą. Nebuvo nė baimės dėl garantuoto abipusio sunaikinimo, tik įtemptas koegzistavimas, jeigu jau kalbame anų laikų sąvokomis. Nusprendžiau į namus parvežti bent šiek tiek taikos siekio, patirto Bonos rūmų sode.

Iš pradžių pakalbėjau su mama, nes žinojau, kad ji irgi kenčia dėl tėvo potraukio prie ginklų. Karą pergyvenusi kur kas sunkiau negu jis, apie ginklus nenorėjo nė girdėti. Tai, kad ištekėjo už šio vyro ir po šiai dienai tebėra su juo, galima laikyti

vienu iš didžiųjų stebuklų, kuriuos padaro meilė. Kaip ir tikėjausi, mano siūlymas jai patiko, ir vieną popietę, kai tėvas buvo „Marševskio forduose", mes su seseria ir broliu aptarėme nusiginklavimo derybas. Apie šią sritį nemažai išmaniau, buvau tiek prisiskaitęs ir prisiklausęs, kad žinojau, nuo ko reikia pradėti, taigi tol tauškiau apie pasitikėjimą skatinančias priemones, neoficialius dokumentus ir panašius painius dalykus, kol broliukas ėmė bambėti, nes nieko nesuprato. Šiaip ar taip, pasakiau, ko nors pasiekti galėsime tik tada, jei tėvui ką nors pasiūlysime. Tu, pareiškiau broliukui, galėtum mesti rūkyti. Juk jis nerūko, paprieštaravo mama. Aišku, rūko, atkirtau. Anaiptol, nesutiko broliukas. Mama beprotiškai susijaudino, mat manimi tikėjo labiau negu broliuku, ir ne be pagrindo, ir galiausiai broliukas pažadėjo mesti rūkyti. Suprantama, turėjome jam pažadėti, kad apie rūkymą neprasitarsime tėvui. Antraip, prieš paversdamas savo ginklus metalo laužu, jis dar kartą iššaus, pareiškė broliukas. Tėvas į savo vaikus nešaudys, užginčijo mama. Taigi rūkymo tema kaip derybų pasiūlymas atkrito. Kalbant apie seserį buvo dar sunkiau, nes, tėvų akimis, ji viską darė teisingai. Kornelija vėl galėtų pradėti šaudyti, pasiūlė broliukas. Sulaukusi aštuoniolikos, šaudyti Kornelija liovėsi. Visi pastebėjome, kaip nusivylė tėvas, tačiau priėmė tai nesiskųsdamas. Negalime pradėti nusiginklavimo derybų, pranešdami, kad kažkas vėl pradės šaudyti, nesutikau, tai prieštarauja tokių derybų dvasiai, jos turi padaryti pasaulį saugesnį, o ne pavojingesnį. Pradėjusi šaudyti aš nepadarysiu pasaulio pavojingesnio, atrėžė sesuo, aš šaudau tik į taikinius ir, kitaip nei tu, į juos pataikau. Tai buvo akmuo į mano daržą, todėl galėjau tėkšti jai į veidą ką nors užgaulaus, kaip paprastai, tačiau ketinau paruošti dirvą nusiginklavimo deryboms, todėl vargais negalais susilaikiau. O gal, tarė sesuo, tu pagaliau

liaukis elgtis taip arogantiškai, už tai tėtis tikrai atsisakytų visų savo ginklų. To jau buvo per daug. Nuo tavo kvailumo vaistų nėra, sušnypščiau. Mama įsikišo ir ėmė mus maldyti. Manau, maldyti buvo užduotis, kuri atimdavo iš jos daugiausia laiko ir jėgų. Čia ji buvo neprilygstama, ir galiausiai turėjome puikų pasiūlymų tėvui sąrašą. Tame sąraše buvo: tvarkyti kambarius, nestatyti dviračių prie garažo vartų, trumpiau maudytis po dušu, pjauti veją, klausytis muzikos su ausinėmis. Mama sutiko papildomai pasimokyti, kad statydama mūsų fordus jų daugiau neapibraižytų ir neįlenktų. O ko reikalausime mes, paklausiau derybininkų. Tegu parduoda visus ginklus, pareiškė broliukas. Vadinasi, nulinio varianto, tariau. Gudruolis, nusišaipė sesuo. Gal verčiau apsiribokime puse, pasiūlė mama. Taip ir sutarėme.

Derybas su tėvu pasisiūliau vesti per pasivaikščiojimą Grunevalde. Tai nebuvo aliuzija į žymųjį pasivaikščiojimą po Ženevos mišką, kai derybininkai Polas Nicė, JAV, ir Julijus Kvicinskis, SSRS, sutarė dėl plataus masto nusiginklavimo Europoje, bet savo šalyse negalėjo to prastumti. Jų pasivaikščiojimas po mišką įvyko tik 1982 metais, taigi po mūsų nusiginklavimo derybų Fronau. Prisiminiau gerą tų pasivaikščiojimų su tėvu atmosferą, kai jis mudviem planuodavo nuotykingas keliones. Kiti prieštaravo, nes irgi norėjo dalyvauti, sesuo tikriausiai spėjo, kad jei manęs nekontroliuos, tai jos indėlis į taiką gali būti per didelis. Nusprendėme surengti šventišką vakarienę.

Vakarienė nepavyko. Paruošiau ilgą kalbą su daugybe nuorodų į padėtį pasaulyje, bet ta kalba tėvo nepaveikė. Supratęs, kur link sukama, tepratarė du žodžius: nieku gyvu. Mums maloniai, bet primygtinai įtikinėjant, jis niūriu veidu tylėdamas valgė kalakuto kulšį, galiausiai numetė peilį ir šakutę, pašoko ir išpuolė iš kambario. Iki šiandien jis nepardavė nė vieno savo

ginklo, mat dabar jo ginklai jam nebepriklauso, nes visus juos konfiskavo policija.

Po šitos nesėkmės dar beveik metus gyvenau namie, tada išlaikiau abitūrą ir išvykau į Bochumą. Su tėvu praktiškai nebesikalbėjau.

Vėliau ne sykį bandžiau savo paauglystę apibendrinti, bet taip ir nepadariau jokių aiškių išvadų. Be abejo, buvo ir gražių pusių: draugai, pirmosios draugės, man sekėsi su žmonėmis, gerai mokiausi ir dažnai sulaukdavau pripažinimo. Tačiau viską užkloja šešėlis tų baimės valandų, kai manydavau, kad mano broliuką arba mane gali nušauti. Mano vaikystė buvo laiminga, tačiau paauglystė – ne. Man trūko tėvo, tai blogiausias dalykas, tas užsisklendimas, ta panieka. Vis dėlto esu susikūręs teoriją, pagal kurią jaunystės nelaimės vėliau virsta laime. Visada norėjau pabėgti, pabėgti nuo šitų ginklų, pabėgti nuo tokio tėvo. Todėl turėjau tikslų, buvau ambicingas ir toks tebesu. Štai kodėl sugebėjau tapti sėkmingai dirbančiu architektu. Ši teorija bent iš dalies sutaiko mane su mano paauglyste, bet kartu verčia ir nerimauti: kas bus su mano vaikais, kurių tėvai daro viską, kad jie būtų laimingi? Ar jaunystės laimė vėliau gali virsti nelaime? Nežinau.

Neseniai susidūriau su savo paauglyste, ir nuo tada ta paauglystė kitokia. Ilgai pasakojau savo paauglystės istoriją kaip nesmurtavimo istoriją. Ir štai viename Miuncheno viešbutyje atsitiktinai susitikau Zaifą, bendramokslį, kurį buvau pametęs iš akių. Iš naujo susidraugavome, aišku, daug šnekėjome apie praeitį, ir kažkada jis paklausė, ar aš žinąs, kaip esu jį pribloškęs. Nežinojau. Zaifas papasakojo, kad kartą prieš visą klasę susimušiau su Šlyphake, ar aš dar prisimenąs Šlyphakę? Šlyphakę prisiminiau tik miglotai, atmintyje niekaip neatgaminau jo vardo,

Zaifas taip pat neatgamino. Tu nugalėjai, pasakojo Zaifas, jis gulėjo po tavimi, tada suėmei jį už galvos ir kelis kartus trenkei į grindis. Negali būti, užginčijau. Bet buvo, atkirto Zaifas. Neturiu pagrindo netikėti Zaifu, matyt, taip ir buvo. Mane gąsdina du dalykai: kad taip pasielgiau ir kad tai pamiršau. Jeigu gali pamiršti dalykus, kurie smarkiai keičia tavo paveikslą, tai kokią teisybę gali apie save papasakoti? Žmogus pats savęs gerai nepažįsti.

Tai kokia gi mano istorija? Gal per vieną iš savo choleriškų priepuolių tėvas vis dėlto buvo prikišęs man prie galvos revolverį? Nuo tada, kai Zaifas išklojo man apie muštynes, savo istoriją pasakoju kaip negalutinę. Gal bus dar kokių nors atradimų, juk tyrinėjant panašiai vis keičiasi Julijaus Cezario paveikslas.

Pastaruoju metu man daugiau nerimo kelia tai, kad galima prisiminti nebūtus dalykus. Pavyzdžiui, kartais būgštauju, kad kuriam nors iš mūsų vaikų gali šauti į galvą mintis, jog mano žmona arba aš jį tvirkinome. Juk dabar mūsų šeimos istorijoje tokio įtarimo esama, tegu jį išsakė problemiškasis ponas Tiberijus. Tačiau Paulius su Fėja gali apie tai sužinoti ir kada nors, kai jiems bus sunku, įsivaizduoti buvę tvirkinami. Turiu liautis šitaip samprotauti, tai per daug baisu.

Su vaikais grįžusi iš Lindau, po dvidešimties valandų žmona ant palangės priebutyje vėl rado laišką. Paskambino man į darbą ir pasakė, kad ponas Tiberijus mums praneša išsiuntęs elektroninius laiškus į RTL, Sat.I ir *Bild*. Mes tikriausiai numanome, kuo jie domėsis, rašė jis. Rebeka su laišku rankoje nulipo į pusrūsį ir liepė ponui Tiberijui pasiaiškinti, anot jos, ko gero, gana garsiai. Tačiau jis tik įžūliai išsiviepė. Nuvežiau laišką mūsų advokatei ir poniai Krioger iš FŽKPB 41 – abi pareiškė, kad tai ne kažin ką tepakeisią. Tačiau man pasikeitė daugybė dalykų, man

prasidėjo stebėsenos etapas – taip man atrodo, žvelgiant retrospektyviai. Vakarais sukdamas į mūsų gatvę tikėdavausi išvysti eilę televizijos automobilių, reporterius su mikrofonais ir kameromis. Iš tiesų nebuvo jokių televizijos automobilių, tačiau kamera visą laiką veikė, mano nuosava, galvoje. Į savo gyvenimą ėmiau žiūrėti per kamerą, tai buvo vaikų netvirkintojo gyvenimas. Su Pauliumi ir Fėja būdamas žaidimų aikštelėje elgiausi kaip žmogus, netvirkinantis savo vaikų. Nė nežinau, kaip tai daroma, negalėčiau parodyti, elgiausi normaliai, taip, kaip visada, bent jau šventai įsisąmoninęs, kad esu normalus ir savo vaikų netvirkinu. Regėjau save akimis policininkų, detektyvų, žurnalistų, Jaunimo reikalų tarnybos darbuotojų bei visų kitų, atstovaujančių pragariškoms manųjų košmarų institucijoms, ir, griežtai jų stebimas, stengiausi atrodyti nepriekaištingas. Buvau tvarkingas iki koktumo, su skausmingu kruopštumu viską dariau negailestingai teisingai, nenumečiau jokio popierėlio nuo saldainio, nors ir anksčiau popierėlių nemėtydavau, nes rimtai žiūriu į aplinkosaugą. O dabar taip elgiausi kaip žmogus, netvirkinantis savo vaikų. Galiausiai mano kasdienybė, mano normalumas tapo spektakliu. Vaidinau nepavojingą, vaidinau vaikų netvirkintoją. Sąmoninga nebūtis taip pat yra savotiška būtis, todėl sąmoningas buvimas vaikų netvirkintoju taip pat yra buvimas vaikų tvirkintoju. Taip suprantu logiką. Ir taip suvokiau šitokią padėtį. Tvirtinant, koks aš nesu, galvoje nevaldomai rasdavosi vaizdiniai, kokių anksčiau niekada nekildavo. Įsivaizdavau tai, ko su savo vaikais niekada nedariau, nedarau ir nedarysiu. Savo sąmonę nevalingai papildžiau neigimu. Galvoje užvirė pragaras, aš buvau nebe aš, bet minus-aš, savo paties priešybė. Lig tol su ponu Tiberijumi kovojau kaip su svetimu, jei čia apskritai galima kalbėti apie kovą, kaip su žmogumi iš apačios, iš pusrūsio

pasaulio, kaip – įtūžio akimirkomis – su šunsnukiu. Dabar tai baigėsi, dabar jis apsigyveno manyje. Kovojau su savimi, su mane apsėdusiomis mintimis ir vaizdiniais. Net žmonai apie tai neprasitariau, nes gėdijausi.

Didelėmis pastangomis susikūriau biurgeriškumo sampratą. Kai tavo vaikystė ir paauglystė paženklintos ginklų, tai nėra savaime suprantama, ginklai nėra biurgeriškas dalykas, jie buvo veikiau didikų arba banditų reikalas. Ginklas, kurį laiką nešiotas biurgerių, ietis, šiandien yra juokingumo simbolis. Iš čia kilo žodis *Spiesbürger*, biurgeris su ietimi, miesčionis. Jis pirmiausia rūpinasi savo geru vardu ir trokšta pajėgti atpažinti tai, kas kenktų kitų geram vardui. O biurgeris nėra toks bjaurus, tačiau jam taip pat rūpi jo geras vardas. Man rūpi mano geras vardas. Todėl biurgerių gyvenimas toks pažeidžiamas, todėl jie tokie nervingi. Reputacija – tai visa apgaubianti skraistė. Tačiau toje skraistėje kaipmat gali atsirasti skylių, mums reikalinga drausmė ir reikalingi kiti žmonės. Mūsų geras vardas priklauso ir nuo jų geranoriškumo. Jeigu jie nenorės, kad turėtume gerą vardą, jo ir neturėsime. Užtenka gando, tegu ir nepagrįsto. Paniškai bijojau tokio gando, mačiau savo vardą antraštėse laikraščių, kurių neskaitau, kurie geležinkelio stoties kioske savo brutaliais straipsnių pavadinimais šaukia man apie dalykus, kurių nenoriu žinoti. Architektūros žvaigždė – vaikų tvirkintojas? Tokio klausimo pakanka. Jeigu jau jis užduodamas, atsakymas peršasi savaime. Tau galas. Nesu architektūros žvaigždė, nepriklausau žvaigždynui, esu kvalifikuotas, sulaukiu pripažinimo, bet nesu nei Kalatrava arba Hercogas, nei Kolhofas. Tačiau pavadinimų kūrėjams patinka vartoti žodį „žvaigždė“, kad sukeltų susidomėjimą. Kai prie geležinkelio stoties kiosko perskaitau antraštę „Futbolo žvaigždė sumušė savo trenerį“, žinau, kad tasai mušeika

žaidžia antrojoje lygoje. Jei taip pasielgtų Bastijanas Šveinšteigeris, antraštė skambėtų: „Šveinšteigeris sumušė savo trenerį!“ Žvaigždė įvardijamas pavarde, o nežvaigždė – kaip žvaigždė. Tai rinkodara. Būčiau pavadintas architektūros žvaigžde, kad dar žemiau pulčiau skaitytojų akyse. Nuo žvaigždės iki vaikų tvirkintojo, aha, prastai.

Tu ir tavo biurgeriškumas, kartais sako mano brolis ir nusijuokia. Jis dalyvavo viename vakariniame pobūvyje, per kurį paminėjau, jog eiti į rinkimus laikau savo, kaip biurgerio, pareiga. O ką tu laikai biurgeriškumu, paklausė viena moteris, žurnalistė, tokiu dygiu tonu, kad supratau, ką ji pasistengs užginčyti – biurgeriškumą. Vakarieniavome devyniese: ta žurnalistė, jos vyras, dirbantis investiciniame banke, teatro režisierius ir jo gyvenimo draugas, prisistatęs kaip galerininkas, šiuo metu neturintis patalpų parodoms, gydytojas pulmonologas ir jo naujoji draugė, viešųjų ryšių specialistė, visų pirma Šeimos reikalų ministerijoje, ir mano broliukas, vėl be poros. Lig tol vakaras ėjo smagiai, valgėme šernienos ragu, nes tėvas buvo nušovęs šerną ir atvežęs mums karką ir šonkaulių. Gurkšnojome nuostabųjį „Black Print“, asambliažą, tokį tamsų, kad mėlynai nudažo dantenas. Prieš pagrindinį patiekalą trumpai papasakojau apie savo tėvą, pasakiau, kad namie garaže dažnai kabėdavo pusė šerno, stirnos kumpiai arba kiškis, mano sesers siaubui, nes jai būdavo gaila gyvūnų. Ji nė kąsnio neimdavo į burną, mano ir mano brolio džiaugsmui, mat daugiau likdavo mums. Naujoji gydytojo draugė, viešinti pas mus pirmą kartą, tuojau susidomėjo mano tėvu. Papasakojau apie ginklus ir koks savotiškas buvo mano tėvas, broliukas kai ką papildė, tuo tarpu viešųjų ryšių specialistė nenuleisdama akių spoksojo į tatuiruotę jam ant kaklo. Tai kažkokios pabaisos galva, brolis tvirtina, esą tai

Klingzoras*, jis pats nupiešė tatuiruotės eskizą. Valandėlę šnekėjome, istorija apie tėvą visada įtraukianti, visi atidžiai klausėsi, mat šiandien ginklai nėra normalaus gyvenimo dalis, o kas gali būti įdomiau, negu išgirsti apie nukrypimus nuo normos. Kai baigėme pasakoti, galerininkas be patalpų atkreipė mano dėmesį, kad kalbėdamas apie tėvų namus aš pavartojau žodį „namie". Tikrai, paklausiau abejodamas, tačiau bankininkas irgi tai girdėjo, o brolis išsiviepęs pareiškė: tavo žodžiai. Mano namai čia, tariau, žvilgtelėjęs į Rebeką, ir netrukus prie stalo užsimezgė pokalbis, kada žmogus liaunasi sakyti „namie", kalbėdamas apie tėvų namus. Žurnalistė pareiškė: niekada, ji vis dar sakanti, kad važiuoja namo, kai keliauja į Rėgensburgą aplankyti tėvų. Gydytojo pulmonologo nuomone, kai susilauki vaikų. Kai per Kalėdas ne važiuoji pas tėvus, o kvietiesi juos pas save, pasakė Rebeka. Atkimšau šeštą „Black Print", nors ant stalo stovėjo pusiau nugertas butelis, o dar vienas laukė jau atkimštas. Šiam vynui būtinai reikia laiko pakvėpuoti, o aš su metais išsiugdžiau puikią nuojautą, kokiu tempu geria kompanija. Šioji gėrė vidutiniškai greitai. Du smarkūs gėrėjai, viena ragautoja, kiti gyvai mėgaujasi „Black Print"; paprastai dauguma žmonių nepakankamai įvertina 14,5 procentų stiprumą. Paskui kalba pakrypo apie politiką, ir aš ištariau minėtąjį sakinį, į kurį taip dygiai reagavo žurnalistė. Dabar turėjau pateikti biurgeriškumo apibrėžimą, bet man tai nebuvo sunku, nes daug apie tai galvojau. Be abejo, tai ir išsilavinimo siekimas, pasakiau, savišvieta taip pat. Svarbu ir šaltakraujiškumas, kalbėjau, biurgeris nežiūri į pasaulį karštakošiškai ar isteriškai. Reikalingi ir pinigai, bet jie nėra svarbiausias dalykas, tikras biurgeris laikytų akiplėšiškumu leisti, kad jo

* Burtininkas, svarbi vokiečių mitologijos figūra.

gyvenimą valdytų skaičiai: akcijų kursai, dividendai, procentai. Turėtų būti ir šeima, o šeima laikau bet kokią tvirtą sąjungą. Viena vertus, solidus gyvenimo būdas, antra vertus, galimybė turėti juodąją dėžę, kurią privalu kuo atidžiausiai saugoti. Biurgeris domisi tuo, kas vyksta pasaulyje, visų pirma politika, nes žino, kad politikoje randasi tai, kas lemia jo gyvenimą. Jautrumas laisvės klausimams. Tai buvo mano paskutinis teiginys, labai sąmoningai paliktas pabaigai, pasakytas atsainiai, bet kartu primygtinai. Man nutilus, valgomajame visi nuščiuvo. Gurkštelėjau „Blak Print"; broliukas, visą laiką įdėmiai, bet ir šiek tiek užjaučiamai mane stebėjęs, pakėlė taurę ir sveikindamas linktelėjo. Dabar žurnalistė pareiškė: Man biurgeriškumas visų pirma siejasi su tradicija. Žinojau, kad jos tėvas Rėgensburge iš savo tėvo perėmė nedidelę audinių krautuvėlę ir pavertė ją vidutinio dydžio parduotuve. Ką turėjau sakyti? Toks apibrėžimas paliko mane už borto, išklausiusi istoriją apie mūsų tėvą žurnalistė tai suprato, o aš buvau per daug priblokštas, kad gebėčiau taikliai atsikirsti. O ar tai nėra veikiau feodalizmo principas, padėjo man Rebeka, aišku, suvokdama, kaip sutrikdė mane žurnalistės žodžiai. Argi biurgeriškumas nėra įgijinys, o aristokratiškumas – paveldas, papildė ji savo klausimą. Tai sudomino visą stalą, išskyrus viešųjų ryšių specialistę, kuri be paliovos rašinėjo ir skaitinėjo žinutes savo mobiliajame telefone. Buvau per daug suirzęs, kad pajėgčiau atidžiai sekti diskusiją.

Paskutiniai svečiai išsiskirstė apie antrą nakties, visi dėkojo už puikų vakarą. Kodėl to paprasčiausiai nepamiršti, paklausė broliukas, kai sėdėjome virtuvėje ir jautėmės gerokai apsvaigę, ne tiek nuo vyno, kiek nuo kvapo gėlių, kurias svečiai atnešė mano žmonai ir kurios stovėjo ant virtuvės stalo, pamerktos į keturias vazas. Juk žinai, kaip buvo, kalbėjo broliukas. Bet taip,

kaip buvo, jau nebėra, bent jau mano atveju, atsakiau. Tai niekada nesibaigia, nesutiko jis, kiek dar metų turi nugyventi, kad suprastum – namai ir lieka namais. Vyptelėjimas. Mano broliukas moka kraupiai demoniškai nusiviepti, ir tai lemia ne tiek jo veidas, malonus ir amžinai vaikiškas, kiek sąveika su ta figūra jam ant kaklo, su jo Klingzoru, kuris, regis, perima broliuko vyptelėjimą ir susieja su melsvai raibuliuojančiu savo paties demoniškumu. Įsispitrijau į brolį, nuotaika buvo kaip tik tokia, kokios reikia, kad susibartume, kad imtume pašaipiai prikaišioti vienas kitam mūsų dabartinį gyvenimą, kol beveik kibsime vienas kitam į atlapus. Brolis apie mane: sumiesčionėjęs, prisitaikėlis, neturintis svajonių, bijantis rizikuoti, silpnadvasis. Aš apie brolį: neatsakingas, apsimestinai pašėlęs, nebrandus, dykaduonis, pamišėlis. Ir turiu pripažinti, kad pats mielai būčiau šitoks. O jis – toks kaip aš, bent jau retsykiais. O jau visai prastai, kai imame svaidytis abipusiais kaltinimais, esą blogai elgėmės su tėvais. Aš jam: Tu juos išnaudoji. Jis man: Galėtum pagaliau susitaikyti su tėčiu. Seniau nuolatos susimušdavome, kad užbaigtume tarpusavio nesantaiką, kad vėl galėtume kits kitą mylėti ir sakyti, jog laimė, didžiulė laimė, kad turime vienas kitą ir kad nežinia, ką vienas be kito darytume. Gal ir tą naktį taip būtų nutikę, jei nebūtų įsikišusi Rebeka, kuri paprasčiausiai išsivedė mane ir pasiguldė į lovą. Apkabinimai. Žmona ir brolis. Brolis ir aš. Amžius, tarė jis.

Tuo metu mudu su Rebeka nesimylėjome; manau, ponas Tiberijus iš nelemtojo pusrūsio nužudė bet kokį mudviejų lytinį potraukį. Vieną kartą patruliuodamas krūmuose po mūsų miegamojo langu aptikau kopėčias. Vadinasi, jis mus stebėjo, matė mano vienišumą, mano žmonos nuogybę, jos gražų ir elegantišką atėjimą, galbūt girdėjo ir mano vulgarius žodžius.

Mylėdavomės jam žiūrint, ir pasibjaurėjimą, kurį jautėme jam, perkėlėme į savo seksą. Seksas buvo užkrėstas, užnuodytas jo gašlių žvilgsnių. Jo nebenorėjome.

Šiaip Tiberijaus laikotarpiu neturėjome jokių tarpusavio problemų – iš pirmo žvilgsnio. Nebevengiau Rebekos, guosdami vienas kitą apkabindavome, daug kalbėdavomės, beveik vien tik apie mūsų kovą. Mūsų santuokai tai suteikė darnos regimybę. Tiesiog priėmėme poną Tiberijų į savo „vis tiek" pasaulį, o šiaip niekas nepasikeitė. Bet tada atsitiko tai, kas mane po šiai dienai trikdo, vos apie tai pagalvoju. Vieną vakarą, praėjus trims ar keturioms savaitėms nuo Rebekos sugrįžimo iš Lindau, susivokiau – kitaip nė negaliu pasakyti – vėl besėdįs „Lunoje". Ponas Tiberijus jau senokai nebedrumstė mums ramybės, netgi šnektelėjome, kad jis galbūt apsiramino, kad mums nebėra reikalo jo bijoti, nors gyventi su juo po vienu stogu vis tiek atrodė neįmanoma, mūsų kova dar nebuvo baigta, ir, aišku, ponas Tiberijus tebekėlė grėsmę Rebekai ir vaikams. Ir vis dėlto tą vakarą aš patraukiau į „Luną", turbūt nė nesusimąstydamas, pasidavęs nesąmoningam įpročiui, o jau tada sėdėjau ten, piešiau eskizus, užsiėmiau savižvalga ir valgiau šešis patiekalus. Tik tarp ketvirto ir penkto, tarp aluje troškintos jautienos pažandės su kaštainiais bei trūkažolėmis ir mondoro fondiu su graikinių riešutų duona, kriaušėmis ir salierais, man toptelėjo, kad statau į pavojų žmoną ir vaikus, bet tuoj nusiraminau pagalvojęs, kad neužpuls gi ponas Tiberijus mano šeimos mūsų bute. Svarsčiau, ar užsakovas, kuriam kaip tik projektavau namą, įvertins užuominą apie Bruną Tautą, ir ketinau nupiešti langą, apimantį kampą. Nuplėšiau lapą nuo savo nesibaigiančio eskizinio popieriaus ritinio, o tas dryksteléjimo garsas toks bjaurus, kad žmonės prie gretimų stalų nutraukia savo jaukius pokalbius ir atsigręžia į mane, keistą vyrą,

vienui vieną sėdintį prie savo manų kruopų pudingo su datulių bei imbierų marmeladu ir ledais iš deginto sviesto. Pasijutau nesmagiau nei paprastai, ir galvoje ūmai šmėkštelėjo klausimas: gal tikiuosi, kad ponas Tiberijus už mane išspręs mano santuokos problemas? Padėjau šaukštą, datulių bei imbierų marmeladas apkarto, ėmiau negailestingai kaltinti savo smegenis už tokią neteisingą mintį. Guodžiausi tuo, kad kartais pagalvoji dalykus, kuriems nėra jokio pagrindo, taigi pats toks galvojimas yra tuščias. Bet galiausiai nebežinojau, ar šis sekmuo atsirado iš vargo, ar yra moksliškai įrodytas. Nuvijau tas mintis, bet deserto valgyti nebaigiau, neužsisakiau nei digestyvo, nei espreso, o tuojau nuvažiavau namo, besidaužančia širdimi. Ponas Tiberijus žiūrėjo televizorių, tai mane išsyk nuramino, mat nelaikiau jo tokiu šaltakraujišku, kad nužudęs tris žmones žiūrėtų filmą. Vaikai lygiai kvėpuodami gulėjo lovose, žmona tyliai knarkė, kraujo nė lašo. Išsivaliau dantis ir sau prisiekiau daugiau niekada nepalikti šeimos bėdoje. Tai bus paskutinis kartas.

Kitomis dienomis vėl buvau FŽKPB 41, vėl pas advokatę, niekas nevyko, nieko nepasiekėme. Birželio 2-ąją žmona paskambino man į darbą, jos balsas buvo aukštesnis nei paprastai, spigus. Mūsų dukrą aplankė jos draugė Olga, mergaitės valandą žaidė, paskui Rebeka ketino su jomis važiuoti į užmiestį. Jai išėjus iš namų, iš savo pusrūsio išlindo ponas Tiberijus ir pareiškė girdėjęs, kaip ji tvirkinusi Fėją ir Olgą, dabar ji niekur negalinti eiti, nes tuojau atvyksianti policija. Jūs – vaikų tvirkintoja, taip žodis žodin jis išrėžęs Rebekai. Rebeka ėmė ant jo rėkti, ir jai dar teberėkiant prie namo privažiavo policijos automobilis, vyresnysis policijos inspektorius Leidingeris su kolega. Ponas Tiberijus jas apkaltino, o tuo metu Rebeka ir mergaitės stovėjo čia pat. Jeigu kas nors paskambina į policiją ir pareiškia įtariąs,

kad tvirkinamas vaikas, policija privalo nedelsdama atvykti, nesvarbu, tiki ji tuo ar ne. Turi užfiksuoti kaltinimą. Paskui abu policininkai išvažiavo, Rebeka grįžo į butą ir paskambino man. Tučtuojau grįšiu, tariau, sėdau į taksi ir parvažiavau namo. Puoliau į pusrūsį, paskambinau į duris, ėmiau jas trankyti ir garsiai plūstis. Nepamenu, ką rėkiau, buvau taip įsiaudrinęs, kad pamiršau grasinimų turinį. Žadėjau prikulti poną Tiberijų, bet rėkiau ir tai, kad jis nesveikas, kad jam reikia gydytis. Tikrai nerėkiau, kad poną Tiberijų užmušiu, o kaip tik taip jis tvirtino policijai. Jis mane įskundė. Policininkai, užfiksavę jo kaltinimą vaikų tvirkinimu, po valandos stovėjo mūsų bute ir pranešė man, jog ponas Tiberijus pareiškęs, esą aš grasinau jį nužudyti. To visiškai neprisimenu, paneigiau grasinęs ir lieku prie savo nuomonės. Policininkai buvo malonūs, iš jų žvilgsnių buvo galima spręsti, kad palaiko mūsų, o ne pono Tiberijaus pusę. Paklausiau jų, ką man dabar daryti. Jie gūžtelėjo pečiais. O ką jūs darytumėte, paklausiau. Vyresnysis policijos inspektorius Leidingeris vėl gūžtelėjo pečiais, o jo kolega šyptelėjo ir uždėjo ranką ant dėklo su tarnybiniu pistoletu. Gal tai buvo atsitiktinis judesys, bet tuomet supratau taip, kad jis šį reikalą spręstų ginklu. Policininkams išvykus, mane apėmė beribis sutrikimas ir neviltis. Jeigu jau policininkas mano, jog šį reikalą galima išspręsti tik nulinčiuojant, tai iš teisinės valstybės nėra ko tikėtis. Rebekai atrodė lygiai taip pat.

Sūnui grįžus iš draugo, su vaikais susėdome virtuvėje prie stalo ir paaiškinome, kuo ponas Tiberijus kaltina jų tėvus. Turėjome tai padaryti, nes Fėja girdėjo, kaip jos mama buvo pavadinta vaikų tvirkintoja. Su dukra dar nebuvome šnekėję apie lytinius santykius, tad pradėti teko nuo labai toli, tačiau iš Fėjos kikenimo netrukus supratau, kad ji daugmaž žino, kas tai yra.

Ponas Tiberijus, pasakiau prikimusiu balsu, tvirtina, kad mamytė ir tėtukas daro šituos dalykus su jumis. Iš visų sakinių, kuriuos esu ištaręs gyvenime, šis buvo pats baisiausias. Fėja suglumusi įsistebeilijo į mane, Paulius išsiviepė. Nesąmonė, tarė Fėja. Neee, paantrino Paulius. Nors žinojau, kad atsakyti jie gali tik šitaip, pajutau palengvėjimą. O kodėl jis taip tvirtina, paklausė Paulius. Jis blogas žmogus, atsakė Rebeka, mes jam nieko nepadarėme, bet jis nori mums pakenkti. Stengėmės nuraminti vaikus, sakėme, kad jis nieko negali mums padaryti, kad būsime atsargūs ir jie yra visiškai saugūs. O jeigu ne, pareiškė Paulius, ateis dėdė Brunas ir užkurs jam pirtį. Taip, pritariau, dėdė Brunas suskaičiuos jam šonkaulius, jeigu dar pabandys šakotis. Vaikai ėmė juoktis ir ploti. O aš irgi, pasakiau. Rebeka uždėjo delną man ant rankos ir pritariamai nusišypsojo. Suprato, ką galvoju. Kodėl kai kalbama apie jų saugumą, vaikai pasikliauna mano broliuku, o ne manimi, savo tėvu? Galima numanyti, aišku, kai Brunas vieši pas mus, jis valandų valandas siautėja su jais bute ir sode, jis padūkęs, ant kaklo turi tatuiruotę ir pasakoja apie nuotykius, kuriuos patyrė Pietų Amerikoje arba Afrikoje. Vaikai jį myli ir juo žavisi. Žinoma, jie myli ir mane, be abejo, bet aš jiems esu minkštas tėvas, kuris su jais stato ir žaidžia, tačiau anaiptol nėra padūkęs. Tam yra dėdė Brunas. Man tai niekada nekliuvo, bet šią akimirką kentėjau dėl savo santūraus būdo.

Suguldę vaikus vėl sėdėjome su Rebeka virtuvėje prie stalo tardamiesi, ką daryti. Pagalbos iš valstybės nebesitikėjome, valstybė mūsų negelbės. Gal vis dėlto išsikraustyti, paklausiau. Kartą jau svarstėme tokią galimybę, bet ją atmetėme, nors ji buvo tokia logiška – ryžtingas būdas palikti siaubūną ir taip išmesti jį iš savo gyvenimo. Vis dėlto nusprendėme nesileisti išvaromi, buvome teisūs ir nenorėjome trauktis iš kelio neteisybei. Mums patiko

mūsų butas, jis buvo mūsų priebėga, mūsų biurgeriška tvirtovė, mūsų aprūpinta senatvė. Tas pokalbis vyko prieš dvi savaites, bet dabar buvome labiau nusiminę, aš buvau linkęs išsikraustyti, bet Rebeka vis dar nenorėjo. Negali būti net kalbos, pareiškė ji, jei iš čia kas ir išsikraustys, tai mūsų „žemžmogis". Dėbtelėjo į mane, atsistojo, ir netrukus išgirdau, kaip valosi dantis. Tie žodžiai mane mažumėlę išgąsdino. Nemanau, kad Rebeka pavartojo juos ta prasme, kuria vartojo naciai, omenyje ji turėjo ne žemesnįjį žmogų, ne nevisavertiškumą, o namo aukštus. Ponas Tiberijus gyveno po mumis, buvo žemutinis kaimynas, taigi „mūsų žemžmogis". Savybinis įvardis pabrėžia būtent šią reikšmę.

Per kitas dvi savaites neįvyko nieko. Gyvenome savąjį „vis tiek" gyvenimą, ir aš, nusižengdamas savo priesaikai, vieną vakarą nuėjau į „Belugą", paskutinį *Michelin* žvaigždutę turintį restoraną, kuriame dar nebuvau lankęsis. Valgiau ant ąžuolo anglių kepintą elniuko tatakį su cidonijomis, imbieru bei saldymedžiu ir šnekėjausi su someljė apie vyną, kuris man pasirodė per stiprus prie švelnios elniuko mėsos, o someljė staiga keistai pažvelgė į mane, išsigandęs ir mažumėlę pasišlykštėjęs. Tą pačią akimirką pajutau niežėjimą po kaire šnerve. Jums iš nosies bėga kraujas, pasakė padavėjas, kairiuoju smiliumi patapšnojau sau per panosę ir pajutau tirštą skystį. Pažiūrėjau į pirštą ir išvydau kraują, savo kraują. Someljė, per tą laiką vėl tapęs mandagumo įsikūnijimu, padavė mane medžiaginę servetėlę. Ar jums negera, paklausė. Ne, ne, skubiai paneigiau. Kraujavau nesmarkiai, bet ilgokai, servetėlė pamažu nusidažė raudonai. Net jei būčiau sėdėjęs su kompanija, būtų buvę nesmagu, o sėdint vienam tai buvo stačiai nepakeliama. Prabangiame restorane į vienišių ir šiaip skersakiuojama. Įtarinėjama, jog jis klausosi pokalbių prie gretimų staliukų; manoma, jog jis per daug keistas, kad turėtų

žmoną ar draugą; erzina plėšomo eskizinio popieriaus garsas. Bet jeigu kraujuoja iš nosies, tai jis ligonis, raupsuotasis, gadinantis kitiems šventinį vakarą, vakarą už penkis šimtus eurų, mat primeta kitiems savo vienatvę ir ne tik šito nesuvokia, bet dar ir sėdi, liūdnai kraujuodamas. Sustabdęs kraujavimą nebevalgiau, sumokėjau už visus užsisakytus patiekalus ir parvažiavau namo. Rebeka parietusi kojas sėdėjo ant sofos, stovinčios virš pono Tiberijaus buto, ir skaitė romaną. Sustojau tarpduryje ir rodydamas į grindis pasakiau: Ne jis griauna mano šeimą, o aš.

Su Rebeka susipažinau studijuodamas Bochume. Universiteto valgykloje. Po abitūros išvykau į Bochumą, nes norėjau pabėgti nuo tėvų, pabėgti iš Berlyno, savo tėvų miesto. Jau senokai žinojau, ką studijuosiu, architektūrą, man tai buvo artima, nes mėgau piešti. Persikraustymas į Bochumą turėjo trūkumą: kaip berlynietis aš neprivalėjau atlikti nei karinės, nei alternatyviosios civilinės tarnybos, o kaip bochumietis turėjau, bet man tai nerūpėjo. Išsinuomojau dviejų kambarių butą, studijavau architektūrą, uždarbiavau statybose, laukdamas, kol mane pašauks, o po poros mėnesių taip ir įvyko. Stojau prieš komisiją ir pateikiau prašymą atleisti mane nuo karinės tarnybos. Mano įsitikinimų patikrinimas buvo klasikinis, pora senų vyrų, vienas iš jų – vienarankis karo invalidas. Juodu klausinėjo šio bei to, kol priėjo prie esmės: Jūs su drauge einate per mišką ir staiga susiduriate su trim rusų kareiviais, kurie nori išprievartauti jūsų draugę, bet galėtumėt to neleisti, jei turėtumėte ginklą, ką darytumėte? Mano karta šiam klausimui buvo pasiruošusi, buvo prigalvota visokiausių simuliacinių situacijų, kai, pagrasinęs rusams ar net juos apšaudęs, vis tiek būdavai laikomas pacifistu. Žinojau tuos spąstus, buvo literatūros, buvo mokymų, tačiau aš pasirinkau

kitą kelią. Pasakiau, kad jokiomis aplinkybėmis nešaudyčiau, kad nieku gyvu nepajėgčiau pulti žmogaus, kad bandyčiau tuos tris vyrus perkalbėti. Bet jie nesileidžia perkalbami, pareiškė vienarankis. Nešaučiau, tvirtinau. Bet tada jūsų draugę išprievartaus, ar to norite, paklausė kitas senis. To, žinoma, nenoriu, bet vis tiek nepajėgčiau šauti, man tai neįmanoma. Tada jūsų draugę išprievartaus, tarė vienarankis. Negaliu šauti į žmogų, atsakiau. Šitaip valandėlę voliojome tą patį per tą patį, paskui man liepė išeiti, nes norėjo pasitarti. Patikrinimą išlaikiau, komisijos pirmininkas pareiškė, kad jie neabejoja, jog galiausiai aš vis dėlto šaučiau, bet aš, kaip bebūtų, gynęs savo požiūrį taip atkakliai, jog jie negali nuneigti mano pacifistinių įsitikinimų. Pateikiau prašymą atidėti civilinę tarnybą ir porą semestrų studijavau.

Iš pradžių gyvenau įprastą studentišką gyvenimą: dykinėjau, gėriau alų, lošiau kortomis, turėjau porą draugų, vieną kitą draugę, bet neilgai. Per Kalėdas važiuodavau pas tėvus, kur niekas nesikeitė. Sesuo studijavo drabužių dizainą Aukštojoje menų mokykloje ir tebegyveno namie, kaip ir broliukas, dar lankantis mokyklą. Skurdi Kalėdų eglutė, valgydavome kalakutą, su mama žaisdavome „Scrabble", tėvas skaitydavo, nusistovėjo savotiška taika.

Man bebaigiant antrą kursą, vieną dieną mano buto tarpduryje išdygo broliukas ir pareiškė: Dabar gyvensiu pas tave. Nenorėjau šito, nenorėjau, kad jis mestų mokyklą, bet išvaryti jo negalėjau. Užleidau jam kambarį, lig tol atstojusį man svetainę, drauge dirbome statybose, drauge eidavome gerti, barėmės ir pešėmės, guosdavau merginas, kurioms jis sudaužė širdį, kartais su jomis net miegodavau, bet tik po to, kai jos atsiklausdavo mano broliuko. Iš pradžių mudviejų bendras gyvenimas klostėsi visai neblogai, bet paskui jis ėmė vis dažniau dingti, nieko man

nesakęs, o ryte jį pamatęs suprasdavau, kad švenčia taip, jog tuoj pasieks dugną. Vėliau jis man pasakojo tuo metu išbandęs viską, „išskyrus švirkštus“. Kartais naktimis būdavo taip apsvaigęs nuo narkotikų, kad valandų valandas jam garsiai skaitydavau, bijodamas, kad užmigęs nebepabus. Skaičiau *Žiedų valdovą*, tais laikais, kai dar nebuvo filmų, ši knyga masino tuos, kurie įsivaizdavo esą labai originalūs. Skaitydavau stikliniu žvilgsniu dėbsančiam broliui, matydamas, kaip blėsta jo sąmonė, kai kuriuos sakinius rėkte išrėkdavau, kad jis neužmigtų, retsykiais jam trinktelėdavau, kai nuolat besimerkiančios jo akys ilgėliau neprasimerkdavo. Tuo metu brolis pradėjo piešti paveikslus, tušu, knygos *Žiedų valdovas* motyvais. Vėliau tai tapo pamatu jo profesijai, ir aš truputį didžiuojuosi, tą pamatą padėjęs.

Po pusantrų metų brolis dingo. Pradėjau savo civilinę tarnybą senelių namuose ir vieną vakarą grįžęs namo virtuvėje ant stalo radau raštelį: Ačiū, didysis broli. Tučtuojau nuėjau į jo kambarį ir pamačiau, kad nebėra jo daiktų. Paskambinėjau šen bei ten, bet niekas nežinojo, kur patraukė mano broliukas, nežinojo nė mama su seseria. Nerimavome ištisą pusmetį, kol pagaliau gavome atviruką iš Montevidėjaus, pusiau pripaišytą, pusiau prirašytą. Jeigu teisingai supratau, Brunas įstojo į karinį laivyną ir su eskadriniu mininininku „Mölders“ dabar apiplaukė pusę pasaulio. Gali tai suprasti, paklausiau mamos. Jis savo tėvo sūnus, atsakė ji. O aš, kas tada aš, paklausiau. Tu taip pat, atsakė mama.

Grįžęs studijuoti, po kelių mėnesių universiteto valgykloje sutikau Rebeką. Sėdėjau vienas prie staliuko ir valgiau vištienos frikasė, pasigardintą „Maggi“, o ji prisėdo prie manęs ir tarė: Mielai su tavimi susipažinčiau. Taip nustebau, kad nesumojau, ką atsakyti. Ar ką nors pasakysi, paklausė ji. Taip, pasakiau. Ji išpūtė akis ir valandėlę spoksojo į mane. Buvau jau ne kartą ją čia

matęs, ji buvo juodais vidutinio ilgio plaukais, tamsaus gymio ir kiek putloka, bet ne stora, o tik gražiai putloka. Per patį kaktos vidurį turėjo pigmentinę dėmę, iš pradžių tai mane trikdė, nes manau, kad į akis krintantys dalykai neturi būti per vidurį, juos reikia paslinkti į šoną, bent jau grafikos požiūriu. Rebeka atrodė kaip pietietė, bet kalbėjo be akcento. Padėsiu tau, pasiūlė ji. Viskas gerai, atsiliepiau ir pasisakiau savo vardą ir specialybę. O kodėl architektūra, paklausė ji. Jei gerai prisimenu, mano atsakymas buvo be pabaigos. Pažiūrėk, kokiuose miestuose mes gyvename, kokiuose namuose, kokiame pasaulyje, kalbėjau. Neužtenka norėti statyti namus arba miestus, reikia statyti pasaulį. Toks aš anuomet buvau, turėjau didelių užmojų ir maniau, kad didybės manija yra ne bloga savybė, o gera. Rebekai prieš akis sukūriau pasaulius, kuriuos norėjau pastatyti, pasaulius, kuriuose gyvenimas, darbas, apsipirkinėjimas ir visa kita, anot manęs, sietųsi naujoviškai, ir kalbėjau taip ne vien siekdamas padaryti jai įspūdį, bet ir todėl, kad išties turėjau tokių planų. Išsitraukęs bloknotą nupiešiau kelis eskizus ir ėmiausi išsamiai juos aiškinti Rebekai, o kartais pakeldavau akis ir išvysdavau, kad ji žiūri į mane, o ne į naujų pasaulių eskizus.

Paskui mudu su Rebeka vaikščiojome kartu, gerdavome bare „Sachs", šokdavome klube „Zeche" ir žiūrėdavome spektaklius Bochumo dramos teatre, bet turėjo praeiti šiek tiek laiko, kol mūsų santykiai peraugo į meilę. Rebeka studijavo mediciną, jos tėvas Acheno universitete dėsto klasikinę filologiją, motina gydytoja; ji taip pat tamsiaplaukė, tačiau kilusi ne iš Pietų Europos, o iš vokiečių tautinės bendruomenės Belgijoje. Todėl vėliau Rebeką kartais pavadindavau savo „Nyderlandų ispane", nors jai tai ne itin patiko. Niekas nežino, iš kur jų šeimoje tas tamsus gymis, gal pasipainiojo koks čigonas, sako Rebeka. Būdavo,

dieną ji pradeda pareiškimu, kad šiandien sakysime vienas kitam „jūs“, ir tada iki vakaro mudu sakome vienas kitam „jūs“, arba sumano, kad šiandien būsime Čechovo pjesės veikėjai, ir kreipiasi į mane Ivanai Ivanovičiau, o aš vadinu ją Ana Petrovna, ir ji kalba, pavyzdžiui, taip: Charakteris, Ivanai Ivanovičiau, jūs su savo charakteriu; o aš kalbu, pavyzdžiui, taip: Ar nemanote, Ana Petrovna, kad čia nuobodu, mirtinai nuobodu? Tai ne citatos, ne, nebuvome taip gerai susipažinę su Čechovo kūryba, tiesiog mėgdžiojome nuotaiką. Tik po šešių mėnesių Rebeka atsikraustė pas mane gyventi, lig tol dar nebuvome kartu miegoję, bet tada prasidėjo nuostabūs metai, seksas, kol nebenorėjome, nebegalėjome, bet vis tiek mylėjomės, nes neįstengėme sustoti. Niekas neturėjo baigtis – joks pokalbis, jokia iškyla, jokia kelionė, o jeigu privalėjo baigtis, nes turėjome kokių nors įsipareigojimų, tai tuos įsipareigojimus atšaukdavome, o kai tai tapo nebeįmanoma, nes būtų reikėję gyventi be egzaminų, be draugų, be plombų dantyse, skirdavomės taip skausmingai, kaip skiriamasi tik tolimojo plaukiojimo laivų uostuose.

Tai mūsų pradžios mitas, kartą pasakė man Rebeka, juo remiasi mūsų santuoka. Kai negaliu tavęs pasiekti, turiu omenyje – ne prisiskambinti, bet kai negaliu tavęs pasiekti, nors tu namie, gal net sėdi šalia manęs, tada pagalvoju apie mūsų pradžios metus ir manau, kad tai, ką tada patyrėme, negalėjo pradingti, kad tai sugrįš. Man patinka ši Rebekos mintis, nors kartais svarstau, kad tas pradžios mitas prisidėjo prie mudviejų nusiraminimo, kad ir todėl susitaikėme su mano atšalimu.

Po trejų metų grįžo mano brolis. Paskambino į duris ir per telefonspynę paprašė būtinai nusileisti į apačią. Ar nenori užlipti į viršų, paklausiau. Ne, turiu tau kai ką parodyti, atsakė jis. Nulėkiau žemyn, susidomėjęs, kas verčia brolį po trejų metų

nesimatymo susitikti su manimi gatvėje. Pirmas dalykas, į kurį atkreipiau dėmesį, buvo tatuiruotė jam ant kaklo, paskui ilgi plaukai, mudu apsikabinome, ir tada išvydau ant šaligatvio stovintį motociklą, čioperį su ilga priekinio rato šake ir žema sėdyne. Degalų bakas, apsauginės skardos ir šonai buvo įspūdingai apipaišyti. Išsyk supratau, kad šitą motociklą papuošė Brunas, tai buvo jo stilius, jo būdas kurti pasaulius, niūrius mistinius pasaulius, įkvėptus *Žiedų valdovo*. Ką apie tai pasakysi, seni, paklausė jis, kai atsiplėšėme vienas nuo kito. Labai gražu, įvertinau. Daugiau susižavėjimo, paragino jis. Grandioziška, įspūdinga, nepakartojama. Jis kumštelėjo man į krūtinę, aš kumštelėjau jam atgal, tada vėl puolėme vienas kitam į glėbį. Iš kur gavai pinigų tokiam motociklui, paklausiau ir tuojau pasigailėjau. Mano broliukas sugrįžo, man nederėjo iškart pulti jo auklėti. Jis vieno kliento, atsakė Brunas. Mano bute begeriant kavą ir viskį jis papasakojo, kad įsisavino specialią dažymo purkštuvu techniką ir dabar, anot jo, gražina automobilius ir motociklus. Sekasi visai neblogai, tvirtino jis.

Iš tiesų jam niekada tikrai gerai nesisekė, nesiseka ir šiandien. Kartais jis uždirba, o kartais – ne, tada gyvena iš pinigų, kuriuos duodu aš arba uždirba jo moterys, bet jos uždirba nedaug ir niekada neužsibūna. Esama jo motyvų mėgėjų, kai kurie gyvena Amerikoje, kai kurie Kinijoje arba Katare. Jis daug keliauja, vartoja narkotikus, paskui meta, manau, jog toks gyvenimas jam prie širdies. Niekada kitokio ir nenorėjo. Retsykiais pagalvoju, kad jam gyventi lengviau negu man. Kada ne kada yra tekę pervesti jam pinigų per „Western Union“, į Limą arba į Hjustoną, nes jis neturėjo už ką grįžti į Vokietiją. Sykį važiavau į Blantairą Malavyje, nes keli tipai įkalino jį trobelėje. Brunas buvo jiems skolingas tūkstantį dolerių, bet neturėjo nė grašio.

Nesiskundžiu, jis mano mažasis broliukas, visada jam padėsiu. Ilgą laiką jis buvo mano šeimos dalis. Atsikraustė pas mus su Rebeka, bute buvo ankšta, bet viskas ėjosi visai neblogai, juodu sutaria. Po metų Brunas išsinuomojo nedidelį butuką Bochume ir jame iki šiol gyvena.

Daugiau apie metus Bochume nelabai turiu ką pasakyti. O, ne, dar buvo vienas keistas, mane sutrikdęs įvykis. Vieną dieną – mobiliųjų dar nebuvo – mūsų bute suskambėjo telefonas, pakėliau ragelį ir išgirdau žodžius, kurių iš pradžių net negalėjau suvokti, tokie svetimi jie man buvo: Čia tėtis, norėčiau išgirsti, kaip tau sekasi. Turbūt ilgai tylėjau. Tais laikais nė nebuvau girdėjęs tėvo balso per telefoną. Jis niekada man neskambindavo, net per gimtadienius. Per gimtadienius skambindavo mama, sveikindavo ir pasakodavo mano gimimo istoriją – kaip ir pernai, kaip ir užpernai. Perduodavo nuo tėvo linkėjimų. Ačiū, perduok ir jam, sakydavau. O dabar jis skambino ir teiravosi, kaip man sekasi. Ką turėjau sakyti? Gerai, atsakiau. Kaip studijos, klausinėjo jis. Ačiū, neblogai. Stojo nedidelė pauzė, ieškojau žodžių, bet kol kažką sumąsčiau, tėvas tarė: Na, tai gerai, tik norėjau išgirsti, kaip tau sekasi. Ir padėjo ragelį. Kai apie tai papasakojau Rebekai, ji pasakė, esą tėvas norėjo duoti man ženklą – ženklą, kad manimi domisi. Bet jis niekada manimi nesidomėjo, pareiškiau. Anaiptol, atkirto ji, juk pasakojai, kaip veždavosi tave į šaudyklą. Tai buvo žiloje senovėje, atkakliai užginčijau. Po kelių dienų Rebeka mane paragino paskambinti tėvui, bet to nepadariau. Šiandien sau dėl to prikaišioju. Manau, jis bandė susigrąžinti sūnų, bet susidūrė su kietaširdiškumu, mano kietaširdiškumu.

Negaliu pasakyti, kad gyvendamas Bochume ilgėjausi savo tėvo, bet ilgėjausi tėvo apskritai. Kartą skausmingai tai patyriau, po Kalėdų Berlyne laukdamas traukinio į Bochumą. Šalia

manęs stovėjo vyras, maždaug mano amžiaus, o greta jo stovėjo jo tėvas. Traukiniui atvykus juodu taip karštai apsikabino, taip ilgai glėbesčiavosi ir taip smarkiai ašarojo, kad net man akis užplūdo ašaros. Vos ištvėriau tą vaizdą, bet nepadariau nieko, kad pagerinčiau santykius su tėvu.

Vokietijos susivienijimo metais baigiau studijas ir norėjau grįžti į Berlyną; kaip anuomet sakiau, troškau su kitais statyti naują miestą. Rebeka atvažiavo su manimi ir tęsė studijas Berlyno laisvajame universitete. Ji jau tada suprato, kad gydytoja netaps. Domėjosi žmogaus genomu ir ketino tyrinėti šią sritį. Netrukus susituokėme, nes neabejojome, jog priklausome vienas kitam. Ar šiandien man atrodo kitaip? Ne. Mudu priklausome vienas kitam, bet jau nebegalime teigti, kad šie žodžiai nusako, jog bendras gyvenimas yra geras, tikrai ne visada.

Tiberijaus metų birželio 15-ąją surengėme vakarinį pobūvį, ir tai buvo pirmas žingsnis normalybės link; pasišovėme bent iš dalies grįžti į tą gyvenimą, kurį turėjome prieš poną Tiberijų. Pakvietėme tris poras, su kuriomis geriausiai sutariame ir kurios buvo informuotos apie mūsų padėtį, ir Rebekos mokyklos laikų draugą su žmona, atsitiktinai viešinčius mieste. Žmonos nepažinojome. Mudu su Rebeka nusprendėme tą vakarą apie poną Tiberijų nešnekėti, troškome normaliai pasisėdėti kaip anksčiau, ir kviesdami artimus draugus taip jiems ir pasakėme, nepasakėme tik buvusiam Rebekos bendramoksliui, nes apie tai jis nieko nebuvo girdėjęs. Kaip visada, Rebekos patiekalai buvo nepakartojami, ji tikrai nusipelnė žvaigždutės, ir vakaras visai smagiai įsisiūbavo, jokių pertrūkių, nedideliais tarpsniais atkimšinėjau vyno butelius. Aptarinėjome politinį skandalą, svarstėme, ar vaikai paprastose valstybinėse mokyklose gerai paruošiami, o gal verčiau

leisti juos į privačią mokyklą, kad vėliau galėtų įstoti į Jeilį arba Kembridžą. Nuomonės išsiskyrė, visų pirma Rebekos bendramokslio žmona, šeimos advokatė, pasisakė „prieš privilegijas jau vaikystėje“ ir už valstybines mokyklas, „kad visi socialiniai sluoksniai suartėtų ir kuo ilgiau būtų kartu“. Iš esmės su ja sutikau, tačiau pareiškiau, jog rūpestis savo vaikų gerove mane skatintų elgtis „asocialiai“. Ši sąvoka sukėlė karštas diskusijas, net Rebekai ji pasirodė netikusi, atkimšau dar vieną „Black Print“, nors atkimšti jau stovėjo du buteliai, bet, kaip sakyta, šiam vynui reikia laiko pakvėpuoti. Vienas mano draugas teigė, jog tikrasis skirtumas tarp socialinių sluoksnių yra tas, kad jie iš savęs reikalauja visai kitokios aplinkos. Pasak jo, „puikia biurgerių savybe“ jis laikė tai, kad neprimetame kitiems tokių pačių elgesio standartų. Mes nevalgome kebabų važiuodami metro, viešumoje negeriame alaus ir net pasigėrę nesišlapiname gatvėje ant medžių. Čia vėl įsiterpė advokatė ir papasakojo, kaip nesmagu nūnai tapo važiuoti traukiniu pirmąja klase. Ten „visi jūsų biurgeriai“, nepaleidžiantys iš rankų mobiliųjų, rėkia ir nepakenčiamai primeta kitiems savo dalykinius pokalbius. Apie tai kiekvienas galėjo ir norėjo ką nors pasakyti, balsai prie stalo vis garsėjo, ir apie antrą valandą nakties paprašiau kalbėti tyliau, juk nenorime „trukdyti mūsų ponui Tiberijui“, tariau maloningai šypsodamasis ir parodžiau į grindis. Draugai išsišiepė. Tai sudomino Rebekos bendramokslį, ir jis pasmalsavo, kas per vienas tasai ponas Tiberijus, tikriausiai įdomi persona, nes akivaizdu, kad visi svečiai jį pažįsta. Kadangi aš pats kaip visiškas idiotas pradėjau šitą temą, Rebeka numojo ranka į mūsų planą ir išsamiai papasakojo apie poną Tiberijų, o pasakodama taip įsikarščiavo, kad nuskambėjo apibūdinimas „mūsų žemžmogis“. Kelis kartus jos prašiau pritildyti balsą, nes nuo pono Tiberijaus mus skyrė vos trisdešimt

centimetrų, kilimų, aišku, nėra, mūsų bute ąžuolinis parketas. Rebekai dar nebaigus kalbėti, pamačiau, kaip jos bendramokslio žmona gūžteli pečiais ir kietai sučiaupia lūpas. O ar negali būti, galiausiai paklausė ji, kad ponas Tiberijus esąs tiktai auka? Juk jis, šiaip ar taip, užaugo vaikų namuose, o juk visi žino, kas ten dedasi. Dar niekada nebuvau pavadinęs pono Tiberijaus žodžiu „auka“, mums jis buvo nusikaltėlis. Net žinodami, jog jo vaikystė tikriausiai buvo sunki, nematėme jokios priežasties, suteikiančios jam teisę mus terorizuoti. Rebeka aštriai atkirto advokatei, jiedvi apsižodžiavo, vis garsiau, visi mano ir kitų bandymai jas numaldyti žlugo. „Vargšelis“ iš apačios, pareiškė advokatė, turi kasdien matyti, kaip mes „maudomės turtuose“, turi klausytis, kaip „su „Gucci“ batais kaukšime“ per parketą, regėti vaikus, kurių tiesiog neišvengiamai laukia puiki karjera. Tai esą sunku pakelti tokiam „vargšeliui“ kaip jis, kuriam „visuomenė“ neranda geresnės vietos kaip „tamsus ir pridvisęs rūsio užkaboris“. Jam tenka gintis, postringavo advokatė. Ką reiškia – gintis, suriko Rebeka, mes jam nieko blogo nepadarėme. Anaiptol, sušnypštė advokatė, mes provokuojame jį savo nacistiniu žargonu. To jau ir man buvo per daug, aš uždraudžiau tokias insinuacijas. Į tai advokatė visai ramiai pareiškė, esą iš savo darbo patirties žinanti, kad vaikų tvirkinimo atvejų pasitaiko ir biurgerių šeimose, ir suprantama, jog toks „vargšelis“ kaip Tiberijus, kuris vaikų namuose „neabejotinai“ pats buvo tvirkinamas, nepaprastai jautrus šiuo klausimu ir turi „ypatingus sensorius“. Rebeka pašoko ir sukliko, kad advokatė tučtuojau nešdintųsi iš mūsų namų. Mano geriausias draugas, sėdintis šalimais, ją sulaikė, nes antraip ji tikrai būtų advokatę puolusi, bet Rebeka vis dėlto sugebėjo pačiupti butelį „Black Print“ ir trenkti jį į grindis – tuščią butelį, kuris ne sudužo, o nuriedėjo, mūsų parketas gana elastingas, bet

ne visai lygus. Rebeka klykė ir klykė, o tada sučirškė durų skambutis. Prie stalo kaipmat visi nuščiuvo, buvo beveik pusė trijų ryto, nebuvome užsakę taksi ir negirdėjome privažiuojant jokio automobilio. Virš mūsų gyvenanti moteris buvo išvykusi pas dukrą, o sutuoktiniai, gyvenantys pastogėje, patys mėgsta švęsti ir dar niekada nesiskundė dėl triukšmo. Atsistojau, nuėjau į koridorių ir atidariau duris. Jis negalintis miegoti, pareiškė ponas Tiberijus, gal mes malonėtume elgtis tyliau. Pareiškė ne piktai ir irzliai, o klastingai. Mano žmona taip rėkianti, gal jis galėtų su ja pasikalbėti. Mačiau jį neryškiai, nes laiptinėje jis neįjungė šviesos. Vilkėjo per didelį, bent jau tikrai per ilgą chalatą, kuris siekė grindis ir kurio rankovės beveik visiškai dengė plaštakas. Jis negalįs pasikalbėti su mano žmona, atrėžiau, deja, ne šaltakraujiškai, bet įsiutęs dėl tokio įžūlumo. Ponas Tiberijus: Bet ji rėkia kaip pasiutusi. Aš: Galiu užtikrinti, kad tuoj apsiraminsime. Ir uždariau duris. Grįžęs į svetainę išvydau, kad kai kurie vyrai dėl viso pikto atsistojo savo žmonoms už nugaros, taip pat ir Rebekos bendramokslis. Regis, apdovanojau jį paniekinančia šypsena. Ponas Tiberijus prašo elgtis šiek tiek tyliau, pranešiau. Pokalbis daugiau nebeįsisiūbavo, dar sykį bandėme šnekėti apie politiką, tačiau netrukus įsivyravo nejauki tyla, ir Rebekos bendramokslis tarė, kad jau vėlu ir jie važiuosią į viešbutį. Kiti prisidėjo prie jų. Užsakiau taksi, dar šiek tiek pamaliau liežuviu, pats vienas, nes Rebeka buvo dingusi, išklausiau santūrių pagyrų už skanų maistą ir gražų vakarą, taip pat ir iš advokatės lūpų, ir, kai atvažiavo taksi, palydėjau svečius iki sodo vartelių. Apsikabinimai, rankų paspaudimai, keli slapčiomis mesti žvilgsniai į pono Tiberijaus pusrūsį. Ten buvo tamsu, jis buvo užtraukęs užuolaidas. Man grįžus į butą, Rebeka sėdėjo ant sofos ir viena koja švelniai baksnojo į „Black Print“ butelio kaklelį, o butelis

tyliai dardėdamas sukosi ratu. Turi ką nors daryti, tarė ji, turi pagaliau ką nors daryti.

Kitą dieną advokatė paskambino Rebekai ir atsiprašė už savo elgesį. Rebeka šaltai priėmė atsiprašymą ir patikino, kad nieko baisaus. Pizda, pasakė, baigusi pokalbį. Iš Rebekos lūpų dar niekada nebuvau girdėjęs tokio žodžio, bet ją supratau. Mums tikrai negalima prikišti socialinio nejautrumo. Esame pasiryžę dalintis savo gerove, turime globotinį Afrikoje, su kuriuo susirašinėjame, dukros pageidavimu remiame tigrą Indijoje, o įvykus žemės drebėjimams ar kitoms stichinėms nelaimėms visada aukojame nemažas sumas.

Nuėjau į banką, o popiet vėl apsilankiau valykloje. Savininką ir šįsyk radau skendintį automatinių mašinų garuose. Pasiūliau jam šimtą tūkstančių eurų už pusrūsį, dvigubai daugiau nei tikroji kaina. Siūliau šimtą dvidešimt tūkstančių, galiausiai šimtą penkiasdešimt tūkstančių, nors mano banko patarėjas įspėjo, kad šimtas dvidešimt tūkstančių yra maksimumas. Dar nebuvome išmokėję paskolos už butą, o aš nesu iš tų architektų, kurie maudosi piniguose. Viską, pradedant namo projektu, baigiant statybų priežiūra, darau pats, padedamas tik pusę dienos dirbančios sekretorės ir kartais kokio nors praktikanto, taigi nemaža dalis gaunamų pajamų lieka mano kišenėje, tačiau daugiau kaip penkių namų per metus nepastatau. Mes pasiturintys, o ne turtingi.

Butas neparduodamas, pareiškė valyklos savininkas. Juk tai tik pusrūsis, tariau aš. Jums tai tik pusrūsis, atkirto savininkas ir mostelėjo moldavei, kad išjungtų itin garsiai šnypščiančią mašiną. Aš tame pusrūsyje gimiau, paaiškino jis, mano motina tarnavo šeimai, kuriai kitados priklausė visas namas. Ji tiems žmonėms virusi ir tvarkiusi namus, o jis su ja gyvenęs iki dvidešimties.

Mažam jam neleisdavę lipti su mama į viršų, jis kiūtodavęs rūsyje, klausydavęsis jos ir kitų žmonių žingsnių ir pusę dienos, anot jo, „iš apačios“ spoksodavęs į praeivius ir automobilius. Nūnai ši namo dalis priklausanti jam, ir jis jos neatsisakysiąs. Tai gal bent išmestumėte poną Tiberijų, mygau aš. O ką sakanti policija, pasidomėjo valyklos savininkas. Nieko, pripažinau. Dėl nieko neatimsiu iš Dyterio pastogės, tarė valyklos savininkas, tačiau jeigu norėtumėte parduoti savo butą, pasiūlyčiau sandorį. Išėjau, nieko į pastaruosius žodžius neatsakęs.

Šiandien manau, kad tai buvo didžiausia klaida mano gyvenime. Reikėjo atsižadėti buto, tada mano tėvas dabar nesėdėtų kalėjime, o mūsų šeimos sąžinės neslėgtų žmogžudystė. Kovą su ponu Tiberijumi pralaimėjome, pralaimėjome nepelnytai, bet ką gi tai keičia? Nepalaikau tos vyriškos ideologijos, nepripažįstančios pralaimėjimų. Tačiau trauktis taip pat nenorėjau. Mane visiškai užvaldė mintis, kad teisingumas turi būti teisiojo pusėje, kolhaziškas pamišimas, su kuriuo mus, berlyniečius, sieja ypatingas santykis. Kartais vasarą su vaikais važiuojame į Kolhazenbriuko viešbutį, sėdime prie kanalo ir valgome didžiules porcijas ledų. Čia neva gyvenęs Michaelis Kolhazas*. Tačiau aš nesu Kolhazas, ne, tikrai ne. Jau kuris laikas mane kartais aplanko mintis: gal bute būsiu likęs, kad sau ir tėvui suteikčiau progą suartėti – per nusikaltimą. Painu?

Tiberijaus krizei paaštrėjus, Pauliui išsivystė tikas. Jis atkišdavo lūpas ir keistai suraukdavo nosį. Iš pradžių retai, o paskui kas dvidešimt trisdešimt sekundžių. Mintyse tai vadinau

* Heinricho von Kleisto (1777–1811) istorinio apsakymo „Michael Kohlhas“ pagrindinis veikėjas, doras arklių pirklys, kuris nesulaukęs teisingumo bando savavališkai atsiteisti su savo skriaudėju, o galiausiai pats pasmerkiamas myriop.

knysčiojimu, ir šis knysčiojimas kėlė mums nemenką rūpestį. Žinoma, bėdą suvertėme ponui Tiberijui, tuomet beveik visas bėdas vertėme ponui Tiberijui. Paklausėme Pauliaus, gal jį kas nors slegia, Paulius atsakė „ne“. Paklausėme, gal jis bijo pono Tiberijaus, ir Paulius vėl atsakė „ne“. Po teisybei, Paulius yra atsipalaidavęs ir linksmas vaikas. Niekada nemaištavo, valgo, kas paduota, greitai susitaiko su pralaimėjimu, kai parduotuvėje atsisakome pirkti didelį maišelį saldainių, o kai uždraudėme piešti ant sienos flomasteriais, jis niekada daugiau taip nesielgė. Paulius tamsių plaukų ir tamsaus gymio kaip Rebeka, ir kai prie jos tai paminiu, ji maloningai atsako, kad sūnus paveldėjo mano mąslumą ir mano riešus. Mano riešai liauni, tad galiu segėti tik mažus laikrodžius, jokiu būdu ne tuos galingus chronometrus, kuriuos būtų galima pakabinti net geležinkelio stotyse. Daugelis mano kolegų juos mielai nešioja, kvailesnieji pasigiria „pakloję“ už juos penkiolika tūkstančių eurų, man tai, šiaip ar taip, neįkandama suma. Pauliaus kairės rankos mažasis pirštelis kreivas – kaip ir mano, kaip ir mano mamos. Pavadinčiau Paulių švelniu vaiku, jis dažnai mane sujaudina, per telefoną klausdamas: Tėtuk, o kaip tau sekasi? Fėjos plaukai taip pat tamsūs, tačiau oda šviesi, ji paveldėjo mano ambicingumą, mano siekį susitvarkyti gyvenimą pagal savo norus. Ji turi daugiau energijos už brolį, ji nenoriai valgo, kas paduota, ir niekada manęs per telefoną neklausia, kaip man sekasi, bet gal ji dar per maža. Fėja ne tokia mąsli kaip jos brolis, ji greita, tiesmuka ir dažnai kerinčiai sąmojinga. Prasidėjus Tiberijaus krizei, manėme turį skirti jai daugiau dėmesio, nes ji nėra atsipalaidavusi, ji labai emocingai reaguoja į tai, kas vyksta jos pasaulyje, tačiau keistai knysčioti ėmė Paulius. Tuo metu jam kilo keblumų su vienu berniuku, kuris muštis nesimušė, bet kabinėjosi, ir Paulius nebenorėjo eiti

į darželį. Nežinojome, ko griebtis; stengėmės suteikti vaikams gyvenimą be rūpesčių; nepaisydami grėsmės iš rūsio, jų akivaizdoje apie tai nekalbėjome ir laikėmės taip, lyg pono Tiberijaus nė būti nebūtų. Iš pradžių mums atrodė, jog tokia strategija teisinga. Vaikai žaidė ir gyveno kaip visada. Mums niekas nekrito į akis, bet tada prasidėjo knysčiojimas. O gal elgėmės neteisingai? Gal jų nepaliaujamas žaidimas jau buvo karštligiškas? Juk vaikai niekada nesustoja: net turėdami beveik keturiasdešimt laipsnių temperatūros Fėja su Pauliumi narsto savo lego kaladėles taip pat nenuilstamai kaip visados. Gal jie vis dėlto suvokė, kokia jų tėvų būsena, kokiame pavojuje gyvena jie patys, ir jautėsi palikti likimo valiai, nes niekas apie tai nekalbėjo? Gal Paulius ėmė knysčioti iš nerimo arba baimės, nors pats tai neigė? Apgailėtinai mėginau jį nuo to atpratinti; kai suraukdavo veidą, iš pradžių ramiai atkreipdavau jo dėmesį. Sakydavau, kad taip nedarytų, kad liautųsi. Laikui bėgant pasidariau nekantrus, griežtai jį sudrausdavau, netgi apibariau. Paulius pažvelgė kaltai, bet kartu ir klausiamai, lyg apskritai nesuprastų, ko iš jo noriu. O vieną kartą nesusivaldžiau ir riktelėjau: Baik knysčioti kaip paršelis! Išvydęs išplėstas įskaudinto vaiko akis, atsiprašiau. Bet bijau, kad išsprūdusio žodžio nebesugrąžinsi.

Birželio 27-osios vakarą nulipau į rūsį ir pabeldžiau į pono Tiberijaus duris. Niekas nė nekrustelėjo. Norėčiau su jumis pasikalbėti, prašome atidaryti, tariau. Nieko. Grįžau namo, paėmiau telefoną ir surinkau jo numerį. Girdėjau jo bute skambant. Bet paskui jis vis dėlto pakėlė ragelį ir atsiliepė: Dyteris Tiberijus. Tyfentaleris, prisistačiau ir be jokio reikalo pridūriau: Jūsų kaimynas. Man nieko nereiškia sėsti į kalėjimą, iškart pasakė ponas Tiberijus. Praleidau šiuos žodžius pro ausis, jų kaip reikiant nė nesuvokdamas, ir pasiūliau: penki tūkstančiai eurų į

rankas, jei jis per keturias savaites išsikraustys, be to, padengsiu persikraustymo išlaidas. Jis pagalvosiąs, atsakė ponas Tiberijus ir padėjo ragelį. Tai šiuolaikinis sprendimas: pinigai. Niekšingas sprendimas, be jėgų, be elegancijos, be herojiškumo. Sprendimas prekijo, tapusio pagrindine mūsų laikų figūra. Taip pat mano socialinio sluoksnio sprendimas – mes turime pinigų ir už savo pinigus nusiperkame tokį gyvenimą, kokio norime. Bet viskam yra ribos. Nežinau, kodėl pasiūliau penkis tūkstančius, o ne dešimt tūkstančių, kodėl spręsdamas tokį reikalą imi skaičiuoti. Galėjau sau leisti ir penkiasdešimt tūkstančių, būčiau vargais negalais sukrapštęs, gal pasiskolinęs iš draugų. Bet pasiūliau penkis tūkstančius. Atsižvelgiant į mano pajamas, tai buvo didžiausia suma, kuria buvau pasiryžęs atsilyginti už neteisybę.

Tą naktį apgalvojau žodžius, jo pasakytus apie kalėjimą. Jie mane baugino, nes darė jį nepažeidžiamą. Suvokiau, kad visa tai, ką laikiau savo pranašumu, buvo mano trūkumai: šeima, profesija, sotus gyvenimas, pinigai, geras vardas. Galėjau visko netekti, o jis niekuo nerizikavo. Gyveno tamsiame pusrūsyje, gyveno vienas, gyveno iš socialinės pašalpos, ir pragarą jau buvo patyręs, vaikų namai ar kalėjimas – koks skirtumas, jo lengvai nepaimsi, o aš, priešingai, buvau kupinas baimės. Pralaimėtojas stiprus, nes nebeturi, ko prarasti, o tokie žmonės, kaip aš, lyg ir laimėję gyvenime, yra silpni, nes turi labai daug ir trokšta tai išlaikyti. Manau, kad būtent mes, prasisiekėliai, itin bijome. Bijome netekti to, ką pasiekėme, ką įgijome, nes tai neįtvirtinta – nei moraliai, nei finansiškai. Trūksta esmės, ilgos šeimyninės tradicijos pamato. Taip pat mums trūksta ryžto atsiplėšti nuo praeities, neišsivaduojame iš smulkaus biurgeriškumo pančių ir dėl to kankinamės. Reputacija mums – viskas, siekiame išsaugoti gerą vardą, todėl esame tokie neramūs, tokie nervingi. O štai

aristokratijai reputacija nelabai rūpėjo, jiems buvo svarbi garbė. Visko galėjo nutikti, bet aristokratai turėjo galimybę susigrąžinti garbę veiksmais, dažniausiai koviniais – susikauti dvikovoje arba parodyti narsą mūšyje.

Po poros dienų priebutyje ant palangės vėl gulėjo vokas. Atplėšiau ir nusivyliau: Lieku, ir nieko man nepadarysite. Mano išskaičiavimai žlugo.

Dabar kiekvieną rytą keldavausi su mintimi, kad privalau susigrąžinti žmonos jausmus man, ir stengiausi padaryti jai įspūdį. Išsamiai pasakojau apie užklausas, kurios kaupiasi mano biure, nors šis veiksmažodis kiek per skambus tikrajai padėčiai nusakyti; parodžiau straipsnį iš *Architectural Digest*, kur buvo pagirtas vienas iš mano namų. Nesistenk padaryti man įspūdžio, netrukus pareiškė Rebeka, verčiau grąžink man savo normalumą, nes jį iš manęs atėmei. Verčiau būk nuobodus, kalbėjo ji, tada viskas sugrįš į vėžes. Susigėdau, nes tik po šių žodžių supratau pasirinkęs neteisingą kelią. Man reikėjo ne susigrąžinti žmonos jausmus, bet sugrąžinti save savo žmonai. Tai suvokus jau nebuvo labai sunku. Ėmiau pasakoti jai, ką patyriau, ką perskaičiau ar pagalvojau, o ji darė tą patį. Kartu apsipirkinėdami vėl susiliesdavome rankomis, ilgai stovėdavome apsikabinę, tačiau nuo tų apsikabinimų šiurpdavo rankų oda, ir ne todėl, kad tai erotiška, o todėl, kad nebepažinojome savo kūnų tokiose situacijose. Geriausiai padėdavo kitas žvilgsnis. Žiūrėdavau ne į tai, kuo žmona trikdo, o į tai, kuo ji man patinka. Savo santuoką ėmiau vertinti kitaip ir staiga pasijutau gyvenantis su visai kita moterimi: ne su tokia, kurios ūmaus pykčio priepuoliai kėlė man baimę, bet su tokia, kuri porą kartų per metus patiria priepuolį, o tai tikrai nieko baisaus. Reikšmės įgavo kartu praleisti metai. Tik tada suvokiau tokį paprastą dalyką: kai santykiai trunka

labai ilgai, imame gyventi ne su realiu žmogumi, o su tuo, kurį susikūrėme mintyse, visų pirma sijodami prisiminimus. O gal to „realaus“ žmogaus nė būti nėra. Kai Rebeka ką nors sako ar daro, regiu tai savo prisiminimų kontekste, o jie gali būti labai įvairūs, priklausomai nuo nuotaikos.

Po šitos pirmos suartėjimo fazės surengėme vakarienę dviese svetainėje – sąmoningai svetainėje, o ne virtuvėje. Kartu ruošėme maistą, tai yra aš skutau ir lupau tai, ką reikėjo skusti ir lupti, o Rebeka ėmėsi tų užduočių, kurioms reikia įgūdžių. Tada įsmukome į vonios kambarius ir persirengėme. Rebeka vakarienei apsivilko juodą suknelę, apsiavė aukštakulnius ir pasidabino stambiais papuošalais, aš apsirengiau kostiumą, baltus marškinius ir pasirišau Tomo Fordo kaklaraištį. Žvakės, Rebekos prosenelės porcelianas, nuostabiai subalansuotas raudonasis vynas iš Maljorkos. Šnekėjomės apie kasdieniškus dalykus, apie vaikus ir apie tai, ar Rebekai vertėtų vėl dirbti pagal specialybę. Muziką paleidome tokiu garsu, kad neužgožtų mudviejų pokalbio, tačiau trukdytų ponui Tiberijui klausytis, o mes negirdėtume Dastino Hofmano balso. Nesu linkęs į patetiką, per visą šitą istoriją nesusigundžiau patosu, išskyrus tuos vakarus. Tada mėgdavau paleisti Šostakovičiaus Septintąją simfoniją, Leningrado. Kompozitorius sukūrė ją apsiaustame mieste, joje skamba karinių maršų atgarsiai, visų pirma *allegretto*. Pasiryžimo gintis muzika. Tuomet man tai patiko – pasipriešinimas per kultūrą. Kokia nesąmonė, sakau šiandien.

Tais vakarais mums būdavo gera, jautėmės normali pora, o netrukus ir įsimylėjusi pora. Retsykiais Rebeką ištikdavo keisti priepuoliai, kaip ir anksčiau. Kartą ji pasiūlė: Eikš, sakysime vienas kitam dalykus, kurių nepakeltų jokia meilė, išskyrus mūsiškę. Nebuvau tikras, ar mes jau taip toli pažengę, kad galėtume

tai ištverti, tačiau sutikau, nes pasiekus tokią fazę nieko negali kitam atsakyti. Žiemą tu toks neseksualus, nes vaikštai su chalatu, šliurėmis ir puskojinėmis, tarė Rebeka. Bet žiemą man visada šalta kojoms, gyniausi. Ji pareiškė, kad šaltos kojos irgi neseksualu. Mane tai užgavo, nes ir žiemą nenoriu būti neseksualus. O dabar turi man atleisti, pareiškė Rebeka. Nurijau šmėkštelėjusią užgaulę ir jai atleidau, tikrai atleidau ir pamaniau: kokia nuostabi moteris. Dabar tavo eilė, paragino Rebeka ir nekantraudama įbedė į mane akis. Valandėlę pamąsčiau, bet tesugalvojau pasakyti: Valgydama tu taip garsiai kvėpuoji. Ak, liaukis, Rebeka nusivylė, kas antras taip daro, tą pakels bet kokia meilė. Na taip, šliurės irgi nėra labai originalu, atkirtau. Nagi, mygo Rebeka, nagi, nagi, nagi. Pamąsčiau ir išrėžiau: Tu neskaniai kvepi, kai dulkinu tave iš užpakalio. Tai buvo netiesa, dulkinantis žmona pakeri mane savo kvapu, bet dabar norėjau pasakyti ką nors, kas išties ją įskaudintų. Rebeka nurijo, ir jau pamaniau, kad būsiu nuėjęs per toli, bet tada ji atkirto: Ir vis dėlto tau žiauriai patinka dulkinti mane iš užpakalio. Ir vis dėlto man žiauriai patinka dulkinti tave iš užpakalio, pripažinau. Nes mūsų meilė tokia didelė, tarė ji. Nes mūsų meilė tokia didelė, pakartojau. Mudu švelniai susidaužėme raudonojo vyno taurėmis. Malonėkite paduoti man gabalėlį *tomme*, Ivanai Ivanovičiau, paprašė Rebeka su melancholiška šypsena, išduodančia džiovą ir artėjančią mirtį. Mielai, Ana Petrovna, atsakiau ir atpjoviau gabalėlį sūrio, bet ar nemanote, kad čia mirtinai nuobodu? Taip, kvėptelėjo ji, čia mirtinai nuobodu, tačiau malonėkite liautis kalbėjęs apie charakterį, daugiau nieko nenoriu girdėti apie charakterį. Iškart supratau, kodėl ji prabilo šitaip, norėjo grįžti prie mudviejų pradžios mito, galinčio mus išgelbėti, tad tapo aišku, kad po šios vakarienės vėl miegosime kartu. Rebeka palindo po dušu, nors šiaip vėlai

vakare to niekada nedarydavo. Kai atėjo pas mane į lovą, pasakiau: O varge, tu nusiplovei savo puikųjį kvapą. Tu melavai, atsiliepė ji, nevalia meluoti, jei norime susigrąžinti vienas kitą. Paskui mylėjomės, ir aš labai stengiausi ne mėgautis pats, bet kiekvieną akimirką atsižvelgti į savo žmoną. Turbūt skamba ne itin patraukliai; žinau, seksas ir pastangos nėra tie dalykai, kuriuos norėtųsi derinti, tačiau kai kopi iš ilgo ir gilaus slėnio, tai kilimas kartais reikalauja pastangų. Mums abiem taip atrodė, todėl mudviem pavyko.

Mūsų vaikai, mūsų netvirkintieji vaikai, nes tokie jie dabar buvo, tai buvo nauja jų gyvenimo pakopa, ėmė pavyduliauti, nes pastaruoju metu atprato, kad mama ir tėtis tiek daug dėmesio skiria vienas kitam. Seniau, kai žaisdavo, visas mano dėmesys būdavo skiriamas tik jiems, o dabar kartais prisėsdavo ir Rebeka, ir mudu kalbėdavomės, kol statydavau Pauliui laivą arba Fėjai arklidę, – esame tradicinė šeima. Mamyte, išeik, sykį pareiškė Fėja, bet aš pareikalavau, kad Rebeka liktų, ir netrukus vaikai vėl įsisąmonino, kad šeimoje mes esame keturiese.

Visa tai liudija, kad tais Tiberijaus mėnesiais turėjome ir normalų gyvenimą, kasdien gyvenome taip, tarsi nieko nebūtų įvykę, tarsi po mumis negyventų žmogus, trokštantis sugriauti mūsų laimę, kaip mes anuomet įsivaizdavome. Po poros savaičių Paulius liovėsi knysčioti, ir mes toliau laikėmės nuostatos nekalbėti su vaikais apie poną Tiberijų, tad jiems viskas atrodė normalu, taip manau. Jie nežinojo, kad naktimis patruliuodamas vaikštau aplink namą, o aš, žinoma, niekada niekam, net žmonai, neprasitariau, kokias mintis tuomet puoselėju, mintis apie žmogžudystę. Jei pasirodytų ponas Tiberijus, užmuščiau jį, galvojau, o paskui viską pateikčiau kaip savigyną. Tačiau jis niekada nepasirodė, ir aš iš tiesų džiaugiausi, bet ne todėl, kad

priešingu atveju būčiau jį užmušęs, o todėl, kad tikriausiai nebūčiau jo užmušęs, o tai būtų akivaizdžiai atskleidę mano bejėgiškumą.

Vis dėlto mūsų gyvenimas su vaikais nebuvo visai normalus. Iš pradžių nė nepastebėjau, kad nebevaikščioju prieš vaikus nuogas, nes nuogybė jau nebėra savaime suprantamas dalykas. Nusirengdavau ir apsirengdavau vonios kambaryje. Myluodamas vaikus atidžiai saugojausi, kad nepaliesčiau jų ten, kur ir šiaip niekada neliečiau, nebent maudydamas, bet dabar ir to nebedariau. Baisu, bet kitaip nepasakysi: kai maudydavau vaikus, šalia manęs savotiškai stovėdavo ponas Tiberijus ir žiūrėdavo man į pirštus.

Vieną dieną jis atsiuntė mano žmonai eilėraštį. Primityviai surimuotą, bet nekvailą, netgi šiek tiek poetišką. Iš esmės eilėraštyje buvo kalbama apie Rebekos riksmus, tačiau liko neaišku, ar jis turi omenyje riksmus iš įtūžio, ar iš malonumo. Rebeka lovoje gana tyli, bet gal jis geidžia, kad ji rėktų iš malonumo? Vien tai skaityti buvo siaubinga, o eilėraštis dar baigėsi tuo, kad jis nieko daugiau netrokšta, tik būti šalia, kai ji išleis paskutinį riksmą, „kriokdama nusibaigs“ ir amžiams nutils, o žodžius „kriokdama nusibaigs“ jis surimavo su „skausmas praeis“. Grasinimas nužudyti, lūžtančiu balsu pasakiau Rebekai. Perskaičiusi laišką ji tylėdama sėdėjo virtuvėje prie stalo. Jaučiuosi tokia purvina, prabilo tada, tokia neapsakomai purvina, mintyse jis su manimi visa tai daro ir taip galvodamas yra prie pat manęs, beveik mano bute, kaip subnuomininkas. Be to, jis yra mano minčių, mano jausmų, mano kūno subnuomininkas, kalbėjo ji. Bet dabar jis įkliuvo, pasakiau, čia grasinimas nužudyti, ir policija turės imtis veiksmų.

Nunešiau laišką poniai Krioger iš FŽKPB 41, ji ilgai skaitė, o paskui papurtė galvą. Joks prokuroras neįžvelgs čia grasinimo,

pareiškė ji, jūsų kaimynas kažką įsivaizduoja, o tai nėra draudžiama. Bet juk jis rašo apie paskutinį riksmą, sušukau, apie nusibaigimą kriokiant, apie praeisiantį skausmą, juk čia aiškiai turima omenyje mirtis. Bet gali būti ir seksas, paprieštaravo ponia Krioger. Jūs visiška beširdė, tariau. Atsiprašau? Sakau, jūs visiška beširdė. Prieš jus sėdi vyras, bijantis dėl savo žmonos, bijantis dėl savo vaikų, o jūs sakote, čia gali būti ir seksas. Sakau jums tai, kas parašyta įstatymuose, atkirto ji. Apsiverkiau, prisipažįstu, pora ašarų nuriedėjo skruostais, papurčiau galvą, atsistojau ir išėjau, netaręs nė žodžio. Nepuoselėdamas jokių vilčių užsukau pas mūsų advokatę, o ji, kaip ir maniau, perskaičiusi laišką padėtį įvertino lygiai taip pat. Pasiteiravau apie mūsų skundą dėl šmeižto, ji atsakė, kad privalau turėti kantrybės. Atsisakiau jos paslaugų. Mano sprendimą ji priėmė abejingai.

Paskambinau broliui, ir kitą dieną jis atvažiavo. Esant tokiai padėčiai, nė minutės nenorėjau palikti šeimos bute be priežiūros. Nors beveik visą biurą jau buvau perkėlęs į namus, kartkartėmis turėdavau važiuoti į statybvietes, o rizikuoti nenorėjau. Broliukui atvykus, ilgai vakarojome virtuvėje, jis, Rebeka ir aš, gurkšnojome raudonąjį vyną ir nekalbėjome apie poną Tiberijų. Prieš vidurnaktį Brunas išėjo ir netrukus grįžo su laužtuvu. Ką tai reiškia, paklausiau. Pabaikime visa tai, atsakė jis, juk tam ir atvykau. Ne, atvykai ne tam, kad man užsimanius šituo daiktu nudėtum poną Tiberijų, užginčijau, atvykai čia saugoti mano šeimos. Brunas paaiškino, kad laužtuvas reikalingas patekti į „to šunsnukio" butą, paskui paleisime į darbą kumščius. Atsakiau, kad esame teisūs ir laikysimės savo pozicijos. Kas tau iš to teisingumo ir tos tavo teisės, kuri palieka tave bėdoje, atkirto Brunas.

Šiandien manau, kad ponas Tiberijus galėjo likti gyvas, jei anuomet būčiau paklausęs broliuko; gal gavęs į kaulus ponas

Tiberijus būtų išsigandęs ir išsikraustęs. Bet nežinau, negaliu žinoti. Tai viena iš tų neracionalių minčių, kurios kartais mane kankina. Kuo būčiau tapęs, jei toje ar anoje situacijoje būčiau pasirinkęs kitą kelią? Visada gyvename bent du gyvenimus, priklausančius nuo mūsų didžiųjų pasirinkimų: gyvenimą, kurį pasirinkome, ir gyvenimą, kurio nepasirinkome. Jį nuolat apmąstome, lyginame su realia būtimi. Man tai gyvenimas, kuriame pavyko neskausmingai išprašyti iš namo poną Tiberijų. Jis gyvena uždaro tipo įstaigoje ir niekaip negali mums pakenkti. Su tėvu retsykiais einame gerti kavos, nes susitaikėme ir be žmogžudystės. Mums visiems klojasi gerai.

Broliukas padėjo laužtuvą ant stalo ir atsisėdo. Užuot puolę į pusrūsį, tą vakarą ilgai diskutavome. Netrukus supykau, nes Brunas užspeitė mane į kampą kaip skystablauzdį, kaip vyrą, kuris ne ginasi, o tik stebi, kaip bus sudorota jo šeima. Prieštaravau, kad civilizacijai galas, jeigu net tokie žmonės kaip aš griebsis barbariškų veiksmų. Nesipūsk, rėžė broliukas, tiesiog išmalk tam niekšui snukį, o civilizacija jau kaip nors išgyvens. Susikivirčijome kaip reikiant, ėmėme traukti senas šeimos istorijas, bet labiausiai mane erzino tai, kad Rebeka per šį barnį tylėjo, kad nepalaikė mano pusės. Galiausiai išpešiau iš Bruno pažadą, kad be manęs nieko nesiims, kad paliks poną Tiberijų ramybėje. Jis nenoromis sutiko.

Ilgai negalėjau užmigti, anuomet taip būdavo dažnai, o sapnuodamas atmerktomis akimis regėjau save kaip dalį didžios kovos, kaip dalį civilizacijos, kuri turi gintis nuo barbariškumo, tačiau savomis priemonėmis, todėl barbariškumą privalėjau nugalėti, pats netapdamas barbaru.

Kitą dieną pas mus vėl prisistatė policija, nes ponas Tiberijus įskundė mano brolį. Jis kartu su mano žmona tvirkinęs mūsų

vaikus. Atvykę vyresnysis policijos inspektorius Leidingeris ir jo kolega Ripšaftas trumpai mus apklausė ir vėl išvyko. Priminiau broliui, kad laužtuvą pamirštų, juk man pažadėjęs. Brunas su panieka dėbtelėjo į mane ir dingo Pauliaus kambaryje. Turbūt ne visi gali įsivaizduoti, ką reiškia toks policijos apsilankymas, turbūt bekartojant viskas ima panėšėti į komediją, bet mums taip neatrodė. Kiekvieną kartą jausdavomės pažeminti, sutepti, susidūrę su blogiu. Likdavome sukrėsti, likdavome kaip neįkaltinti, bet ne nekalti, nes niekas mums nepasakė, kad esame nekalti. Tai sau turėjome kartoti patys, tačiau to nepakako, kad priskirtume save ten, kur norėjome būti priskirti – prie žmonių, kurių gyvenimo nepalietė įtarimai vaikų tvirkinimu.

Nusistovėjo labai šilti orai, trisdešimt laipsnių, mūsų apniukusią nuotaiką giedrino žydras dangus. Vieną dieną sėdėjau sode ir meistravau individualaus namo maketą, o vaikai siautėjo ant batuto, iš pažiūros viskas atrodė gerai, bet aš budėjau kaip sargybinis poste. Batutas stovėjo už gyvatvorės, mačiau tik vaikų galvas, jie juokdamiesi išnirdavo ir vėl dingdavo. Įsivaizdavau pasaulį be jų, jeigu jie pakliūtų į nagus ponui Tiberijui, ir svarsčiau, kaip galėčiau tokiame pasaulyje gyventi. Ieškojau ne siaubo, bet nusiraminimo. Išliktų kalnų ir jūros grožis, išliktų mano darbas, išliktų Rebeka, bet ar ji tebebūtų ta Rebeka, kurią pažįstu? Paulius išlėkė į viršų, Fėja išlėkė į viršų, pamojavau jiems. Kai gimė Paulius, mano pirma mintis stovint karštą vasaros dieną prie atviro lango buvo, kad štai atsirado žmogus, kurio gyvybė verta daugiau negu mano, už jo gyvybę mainais atiduočiau savąją. Jau rašiau, kad nesu linkęs į patetiką, ir tai tiesa, bet tai buvo viena iš nedaugelio mano patetiškų akimirkų. Ta mintis kilo savaime, kai iš žmonos įsčių išlindo kūdikis. Gimus Fėjai pagalvojau tą patį, bet ta mintis jau turėjo kilti, idant meilė

abiem vaikams būtų vienoda. Ji ir yra vienoda, ir savo žodžių aš neatsiimu: už vaikus atiduočiau gyvybę ir tikiuosi, kad taip pasielgtų kiekvienas tėvas. Užlenkiau namo kampą, kraštelį patepiau klijais ir staiga suvokiau, kad jau kurį laiką nemačiau vaikų. Įsiklausiau, vildamasis išgirsti jų kikenimą arba juoką, bet nieko neišgirdau. Nepanikuok, sudraudžiau save, nebūk paranoikas. Bet aš buvau paranoikas, atsistojau ir pažvelgiau už gyvatvorės. Paulius su Fėja drybsojo ant batuto ir tylėdami spoksojo į saulę. Atsiguliau šalia jų, valandėlę gulėjome tylėdami, buvau užsimerkęs. Vėl atsimerkęs išvydau gyvatvorės pakrašty stovint poną Tiberijų ir pastebėjau, kad dešinėje rankoje jis laiko peilį. Pašokau kaip įgeltas, bet akimirką užtrukau, kol išsirabždinau iš po apsauginio tinklo, tada pasileidau tekinas. Spėjau pamatyti jį dingstant pusrūsyje. Atsidūrus prie laukujų durų man toptelėjo, jog mačiau ne vien peilį, bet ir obuolį, dešinėje peilį, o kairėje obuolį. Nenulipau į pusrūsį, nedaužiau į jo duris, atsisėdau prie sodo stalo ir toliau klijavau maketą. Atėjusi Fėja paklausė, kodėl aš pabėgau. Nubaidžiau lapę, atsakiau. Visai ne, pareiškė Fėja, čia nėra lapių. Tu teisi, sutikau, aš apsirikau, ten buvo lūšis. Fėja dvejodama pažvelgė į mane. Tikrai, paklausė. O aš: Bet ten galėjo būti ir voveraitė. Fėja: Bet juk lūšis daug didesnė už voveraitę. Aš: Bet mažas lūšiukas ne didesnis. Ji: Ar jie tokie maži? Aš: Šiaip ar taip, mažesni už katę. Ji: O kur tu esi matęs mažą lūšiuką? Aš: Kai tu gimei, vienas gulėjo lovytėje šalia tavęs. Ji: Meluoji. Ir taip kurį laiką žodis po žodžio, kol Fėja užmiršo, ko iš tiesų klaususi. Vėl nuėjo šokinėti, o aš apgalvojau erkerio formą. Jautiesi tikrai gerai, kai bendraudamas su savo vaiku šitaip išsisuki.

Ko reikėjo ponui Tiberijui? Rebekos čia nebuvo, jis tikrai tai žinojo, nes visą laiką stebėjo sodo vartelius. Tikėjosi, kad Paulius su Fėja ant batuto šokinėja vieni? Mus nuolatos kankino

įtarimas, kad jis gali tykoti mūsų vaikų, nors visi jo veiksmai buvo nukreipti į mano žmoną. Turėjome vienintelį netiesioginį įkaltį – jo aprašymą, ką tariamai darome su savo vaikais. Todėl manėme, kad sugalvoti tokius dalykus gali tik žmogus, geidžiantis vaikų. Tai buvo mūsų paranojos dalis, pajėgėme įsivaizduoti tik blogiausius scenarijus, gyvenome niūriausių prognozių pasaulyje, gyvenome niūriausių prognozių gyvenimą.

Turiu prisipažinti, ir tai man be galo skausminga, jog mąsčiau, ar galimas daiktas, kad mano žmona tvirkina vaikus. Šovus šiai minčiai, tučtuojau ją nuvijau: nieku gyvu neleisiu, kad ponas Tiberijus savo niekšybėmis įdiegtų man tokį įtarimą. Ir vis dėlto taip nutiko. Porą sykių tą mintį išgujau, bet ji vis grįždavo, todėl kartą ją įsileidau ir ramiai apsvarsčiau. Atidžiai perkračiau smegeninę, prisiminiau visas situacijas vonios kambaryje, Rebeka su Fėja, Rebeka su Pauliumi, bet netoptelėjo niekas o ničniekas, kas būtų galėję patvirtinti šį įtarimą, tik normalus šeimyninis fizinis artumas, kokio tuomet tarp mūsų dar būta. Suprantu, pasaulis – tai ne vien tai, ką matome ir girdime. Tomis valandomis, kai esame kitur, įvairūs dalykai gali būti visai kitokie, nei mes įsivaizduojame. Todėl mūsų gyvenimas toks painus. Kai esame kitur, iš principo viskas įmanoma, bet kokia apgaulė, bet kokia niekšybė, bet koks nusikaltimas, taip, po paraliais, net vaikų tvirkinimas. Spėliojau, ką veikia mano žmona, kol manęs nėra namie, ir prieš akis iškilo nepakeliami vaizdai. Vien dėl šių vaizdų troškau pono Tiberijaus mirties, taip, taip buvo, dabar jau pasakyta. Kalbėjau apie teisinę valstybę, ir tai nebuvo vien tušti paistalai, bet kai kuriomis akimirkomis troškau pono Tiberijaus mirties. Pavyzdžiui, einantį su prekybcentrio maišeliais per gatvę jį galėjo partrenkti sunkvežimis. Tai dėl jo kaltės įsivaizdavau tokius dalykus, jis užnuodijo mano mintis. Žinoma,

būčiau turėjęs neabejoti, kad tie vaizdai neatitinka tikrovės, nes iš Rebekos tokio elgesio nesitikėjau ir žinojau, kad Tiberijaus kaltinimai man neturi jokio pagrindo. Taigi tas pats turėtų galioti ir Rebekai. Bet ar neabejojau? Pasakykime taip: prisiverčiau neabejoti.

Vėlyvuoju Tiberijaus periodu turėjau sakyti kalbą vieno namo atidarymo šventėje. Nemėgstu šito, bet paprastai su užduotimi susidoroju visai neblogai, pasirašau, ką reikės šnekėti, savitaiga nuraminu besidaužančią širdį, ir tada viskas einasi kaip per sviestą. Plojimai, nuoširdi užsakovų padėka. Tokiomis progomis vilkiu elegantišką kostiumą, baltus marškinius ir ryšiu kaklaraištį; žmonės nori, kad viskas vyktų šventiškai, o aš irgi to noriu. Šįsyk jaučiau didesnį nerimą nei paprastai, širdis daužėsi nepaisydama mano savitaigos, ir štai stovėjau prieš susirinkusiuosius, mačiau namo savininkų, jaunos poros su trimis vaikais, žvilgsnius, stogdengių, dailidžių, santechnikų ir elektrikų žvilgsnius, visi žiūrėjo į mane, lūkestingai, godžiai, taip, sakyčiau, tikrai godžiai laukdami mano žodžių, bet mano balso stygos sustingo, gerklę vis labiau ir labiau gniaužė, kol užgniaužė taip, kad žodžiai nebeprasiveržė, stengiausi juos išspausti, tuos įstrigusius žodžius, bet nepajėgiau, o stogdengiai ir santechnikai spygsojo nustebę, spėliodami, kodėl tasai tipas ant mažutės pakylos, kurią dailidės sukalė specialiai šitai kalbai, nieko nesako ir kodėl taip keistai dėbso. Aišku, visi pastebėjo mane apėmusią baimę, ilgiau nebeištvėriau, turėjau dingti iš ten, kuo toliau nuo šitų žvilgsnių, ir nuėjau, ne pabėgau, bet iš visų jėgų tramdydamas žingsnį, kad išsaugočiau paskutinius orumo likučius, praėjau pro jauną porą ir tris jų vaikus, praėjau pro stogdengių, santechnikų, dailidžių ir elektrikų eiles – jie dar labiau spygsojo į mane, bet niekas nieko nesakė, – kol įsėdau į automobilį ir nuvažiavau.

Kitą dieną biure ketinau surengti trumpą pasitarimą su darbininkais, bet likus penkiolikai minučių mane apėmė tokia panika, kad pasitarimą atšaukiau ir išvažiavau namo. Tik tada papasakojau Rebekai, kas man nutiko, ir mudu ilgai svarstėme, ieškodami priežasties, bet į galvą atėjo vien ponas Tiberijus. Mums atrodė tikėtina, jog jo priekaištai, tegu ir laužti iš piršto, bus sukėlę man gėdą ir baimę, kad į mane žiūrintiems žmonėms galiu pasirodyti esąs vaikų tvirkintojas. Rebeka mane ramino, guodė, virė arbatas, ruošė vonias su kvapniaisiais aliejais, elgėsi kaip nuostabiai rūpestinga žmona, bet man negerėjo. Negalėjau kalbėti daugiau nei prieš tris žmones. Iškilo pavojus mano profesijai, taip anuomet maniau, mat architektas nors ir neprivalo būti oratorius, tačiau kartkartėmis jam tenka pasakyti kokią kalbą, derėtis ir bartis su darbininkais, o aš to nebepajėgiau. Žodį „silpnuolis“ sau apibūdinti iki šiol vartojau veikiau koketuodamas, nes mes, dvasingieji, esame iš tiesų stiprūs demokratijoje, teisinėje valstybėje, bet dabar tikrai pasijutau silpnuolis ir visiškai bejėgis prieš poną Tiberijų. Du kartus nuėjau pas terapeutą, šis netruko išsiaiškinti, kad mano tėvas – įdomi istorija, ir visą laiką norėjo su manimi kalbėtis apie tėvą, nes, anot jo, turime „prisikasti iki gilumінių priežasčių“, bet man tai neatrodė naudinga, kaip ir pastaba, esą turiu liautis savo vaikystę taip „atkakliai“ laikyti normalia. Paprašiau, kad man išrašytų raminamųjų, ir daugiau pas jį nebevaikščiojau. Tabletės padėjo, tačiau prie jų greit priprantama, todėl gėriau jas saikingai, kol po kelių savaičių supratau, kad jų nebereikia. Pokalbiai mane mažumėlę baugino, tačiau sugebėdavau juos užbaigti taip, kad niekas nieko nepastebėtų.

Tuomet pirmą kartą suvokiau savo tėvo baimes. Vis dar nežinojau, iš kur jos, bet žinojau, kaip jos veikia. Jos paprasčiausiai

atsiranda, tarytum be pagrindo, ir štai jau temdo tau dvasią it juodas gobtuvas. Viską užvaldo ir šaukia: Bėk! Vidujai tampi įsibaiminusia būtybe, tampi stirna, užuodžiančia nematomus vilkus. Skyli pusiau. Sėdi arba stovi vienur, bet jau esi kitur, bėgi, dumi, veržiesi iš nuosavo kūno. Nepakeliama įtampa, ji tave plėšyte plėšo. Ir tau gėda, siaubingai gėda, kad esi tokia sušikta stirna. Suvokiau, kad tėvas nepajėgė to ištverti, kad jam reikėjo apsaugos. Pistoletai buvo jo apsauga. Nereikėjo jokios išorinės grėsmės, nereikėjo jokių vyrų tamsiais drabužiais, besistengiančių jį pagriebti. Grėsmė buvo vidinė, tėvas perkėlė ją į išorę, savo demoną pavertė nusikaltėliais iš laikraščių ir televizijos žinių laidų, o tokiu atveju ginklai teikia saugumo. Apie demoną reikės jo paklausti, kai išeis iš kalėjimo, tikėkimės, greitai. Gal tai koks per karą patirtas sukrėtimas, nors jis nepasakoja tokių baisybių kaip mama. O gal tai jo tėvas. Tėvas visada gali įkūnyti demoną.

Tuo metu telefonu šnekėdamas su mama pradėjau dėstyti apie mūsų bėdą. Lig tol mamą tausojau, poną Tiberijų vaizdavau labiau kaip bjaurų klouną, o ne kaip grėsmę. Dabar papasakojau aiškiau, išklojau apie laiškus ant palangės. Per tą laiką jis parašė tris eilėraščius apie mano žmoną, visuose buvo kalbama apie seksą ir mirtį.

Šalia viso to egzistavo gluminantis šeimos normalumas. Iškylaudavome Šprėvalde, kuris man mielesnis už visus pasaulio kraštovaizdžius: siauri upokšniai tarp aukštų tuopų, susiglaudusių viršūnėmis ir sudarančių didingą gamtos katedrą. Būdavo, išsinuomojame dvi kanojas ir leidžiamės vandens kelių labirintu tarp žalių žilvičių, Fėja valtyje su manimi, Paulius su Rebeka. Irklai teškena į vandenį, aš pasakoju istorijas apie leitenantą Šivkovą, rusų kilmės Los Andželo policininką, kurį pramaniau

savo atžaloms, arba klastingai tylėdami dairomės bebrų ir kartais tikrai kokį pamatome; o koks džiaugsmas vaikams! Leidžiame vaikams žaisti prie vandens, o patys gulime žolėje, stipriai apsikabinę, beveik mylimės, bet tik beveik, nes esame per daug sarmatlyvi, kaip pasakytų vienas mano draugas bavaras. Rebeka man kužda, ką norėtų su manimi daryti, o aš jai kuždu, ką norėčiau daryti su ja. Kada ne kada atlekia vaikai ir apipila mus šaltu vandeniu. Sykį važiuojant namo ir vaikams miegant ant užpakalinės sėdynės, Rebeka pasakė nenorinti nieko daugiau, tik kad dingtų Tiberijus, bet kartais ji bijanti, kad jis dings. Nes aš vėl užsisklęsiu, paklausiau. Taip, atsakė ji, ko gero, pavojui praėjus užsisklęsi vėl. Patikinau, jog taip nebus, bet žinojau, kokie nepatvarūs būna žodžiai apie ateitį. Taip pat supratau, kad bendra mudviejų laimė buvo dovanota pono Tiberijaus. Ar todėl toji laimė susijusi su juo? Maniau, jog blogai, kad ponas Tiberijus įsūdė mums nelaimę, bet tam tikra prasme dar blogiau, kad jis suteikė mums laimę – atgaivino santuoką ir gerą šeiminį gyvenimą. Ar blogis gali pagimdyti gėrį? Ir ko vertas gėris, kuriam rastis reikia kažkokio blogio? Ar tasai gėris dings, dingus blogiui? Lioviausi rimtai ieškoti atsakymų į šiuos klausimus.

Vieną vakarą mano broliukas išėjo, o mudu su Rebeka svetainėje iškilmingai vakarojome (taip dabar tai vadinome) – skanus maistas, puošnūs drabužiai, Šostakovičius, malonus pašnekesys, ir po pagrindinio patiekalo Rebeka tarė: Turiu tavęs kai ko paklausti, bet nesupyk. Žinoma, klausk, ko tik nori, atsakiau nieko neįtardamas. Kodėl mums pastarąjį kartą atostogaujant Menorkoje gulėjai ant sofos su Fėja nuogas, paklausė ji. Tiksliai žinojau, ką ji turi omenyje. Vieną dieną praleidome paplūdimyje, maudėmės su vaikais, plaukiojome laiveliu, statėme smėlio pilis, svaidėme lėkštę, skaitėme knygas, smėliui gurgždant tarp

puslapių, laikraščius, kuriuos lamdė vėjas, valgėme ledus, kutenomės ant paklotų, tada vėl maudėmės. Orui atvėsus mudu su Fėja patraukėme namo, mat ji buvo pervargusi nuo įspūdžių ir ėmė tirtėti. Nusirenkite šlapius drabužius, šūktelėjo mums pavymui Rebeka. Mes taip ir padarėme, dabar Fėją jau kaip reikiant krėtė drebulys, tad mudu greitai palindome po antklode ant sofos, Fėja tučtuojau užmigo, o aš po valandėlės irgi. Nubudome, kai Paulius nutraukė nuo mūsų antklodę. Aš pati liepiau nusivilkti šlapius drabužius, kad neperšaltumėte, dabar kalbėjo Rebeka, bet akimirką vis dėlto sutrikau, pamačiusi jus ant sofos. Fėja buvo tokia sustirusi, pasakiau, kad norėjau kuo greičiau sušildyti ją po antklode. Pasakiau tai kaip kaltinamasis, norintis įrodyti savo nekaltumą. Paaiškinau žmonai, kad vaikų nedulkinu. Tai štai kokie mes tapome. Pajutau jai nemeilę – už įtarimą, koks ir man buvo kilęs dėl jos. Keista, bet man niekada nedingtelėjo, kad ir Rebeka svarsto apie mano patikimumą, kaip aš svarstau apie josios. Mane tai įžeidė, įžeidė įtarinėjimo faktas, įžeidė tai, kad žmonos galvoje akivaizdžiai radosi šlykštūs vaizdiniai apie mane ir vaikus. Atleisk man, atsiprašė Rebeka, pasitikiu tavimi, bet norėjau pagaliau apie tai pasišnekėti. Ir aš tavimi pasitikiu, atsakiau. Šiaip akimirka, kai partneriai taria vienas kitam tokius žodžius, turėtų būti pakili, tačiau mes apie pasitikėjimą buvome priversti kalbėti tokia tema, kurios net nereikėtų liesti, nes tai savaime suprantamas dalykas. Sėdėjome kaip vaikų netvirkintojai, o būdamas tokios būsenos dėl nieko negali jaustis laimingas. Broliukui grįžus namo, mudu vis dar kiurksojome svetainėje. Nežinau, ar per tą laiką kalbėjomės. Buvome nugrimzdę į juodas mintis, pasinėrę į savąjį gyvenimą su Tiberijumi. Brunas bandė mus prablaškyti, bet jam nepavyko – tylėjome trise, kol galiausiai nuėjome gulti.

Iš pono Tiberijaus gavome dar vieną laišką, kuriame jis kaltino mus pavogus jo dviratį. Kaltinimas juokingas, mes visi turime „Bianchi“ dviračius, nes man labai patinka šios firmos žalia spalva, o jis turėjo parūdijusį ir barškantį moterišką kledarą, tačiau toks akivaizdus absurdiškumas manęs nenuramino, žiūrėjau į laišką kaip į dar vieną to žmogaus beprotybės įrodymą, o toks beprotis gali iškrėsti bet ką. Krūptelėdavau nuo kiekvieno skambučio. Gal čia jis? Nuvarydavau vaikus į jų kambarius, atidarydavau duris, įtempęs raumenis kaip boksininkas prieš kovą, ir netrukus pusėtinai atsipalaidavęs, bet susigėdęs pasirašydavau elektroniniu rašikliu, kurį įteikdami siuntą paduoda DHL vyrukai.

Radome pono Tiberijaus laišką, kuriame jis atsiėmė visus priekaištus, kaltinimus dviračio vagyste ir vaikų tvirkinimu, ir atsiprašė. Nedžiūgavome, į visa tai žiūrėjome skeptiškai, tačiau pirmą kartą po ilgo laiko vėl įgavome vilties. Rytojaus dieną sulaukėme kito laiško. Jis neatsiimąs jokių kaltinimų, viskas esą tiesa ir einą vis blogyn. Policininkai atvykdavo ir išvykdavo, susiradome naują advokatą, pagyvenusį ir patyrusį vyrą, rekomenduotą draugų. Advokatas mus užjautė ir sugebėjo kažkaip švelniai ir pamažu griauti mūsų lūkesčius. Nereikia daug tikėtis iš kaltinimo šmeižtu, kalbėjo jis. Jam tikriausiai pavyktų įtikinti teisėją, jog ponas Tiberijus mus bjauriai apšmeižęs, tačiau tada ponui Tiberijui būtų skirta piniginė bauda, kuri jam nieko nereikštų, nes jis per daug neturtingas, kad ją sumokėtų. Jam tektų atlikti porą visuomenei naudingų darbų, bet jis vis tiek liktų savo bute. Taip galutinai žlugo mūsų pasitikėjimas teisine valstybe. Daug šnekėjau telefonu su mama.

Klausyk, vieną dieną tarė man broliukas, jei nesugebi pats išspirti to žmogėno iš jo skylės, tai leisk tą padaryti kitiems, bet

liaukis verkšlenti. Brunas pažįstąs reikalingų žmonių, turįs tokių klientų, kurie imtųsi sutvarkyti reikalą, kaip reikiant pamokytų „tą šliužą iš rūsio", ir niekas neįrodytų, kad mes čia prikišę nagus. Jis stebėtųsi, jei tasai „šunsnukis" po tokio „pamokymo" dar norėtų likti savo bute. O jeigu norėtų, būtų „antrąkart pamokytas". Jau seniai galvojau apie šį kelią, ir kai vienas mano klientas, gruzinas, kuriam bendrais bruožais nupasakojau mūsų bėdą, pasiūlė patikėti šį reikalą jo „draugams čečėnams", vadinau jį „čečėnišku sprendimu". Tuomet atsisakiau, tai niekaip nederėjo su mūsų, teisinės valstybės piliečių, mąstymu. Tačiau čečėniškas sprendimas kartais išnirdavo iš pasąmonės – kaip nusiraminimas arba kaip fantazija apie kerštą. Kai apie tai prašneko brolis, buvau pernelyg sugniužęs, kad ryžtingai atsisakyčiau. Iš pradžių pasakiau „ne", bet paskui leidausi į pokalbį šia tema ir galiausiai pareiškiau, jog galėtume šnektelėti su tais žmonėmis. Brunas kažkam paskambino ir susitarė dar tą patį vakarą susitikti su vyru, pasivadinusiu Mikeliu.

Nuvažiavome į Berlyno šiaurės rytus. Broliukas nusitempė mane į barą, prieš kurį stovėjo gausybė dvirãčių, daugiausia galingi motociklai ir čioperiai. Pastebėjau, kad du motociklai apipaišyti Bruno, moterys ir kariai iš fantastinių pasaulių. Ar didžiuojiesi manimi, paklausė jis, mudviem stovint gatvėje. Taip, atsakiau, aš tavimi didžiuojuosi. Baras vadinosi „Vonia". Vyras, pasivadinęs Mikeliu, sėdėjo prie staliuko pačiame salės gale prie sienos. Perėjome per tamsią prirūkytą patalpą, visi stalai buvo užsėsti, pora vyrukų svaidė strėlytes į taikinį. Mikelis buvo liesas, maždaug šešiasdešimties, smailianosis, plonalūpis, baltomis blakstienomis, baltais antakiais. Kiaušas plikas, tejuosiamas ilgomis sruogomis krintančių baltų plaukų vainiko. Vilkėjo baikerišką liemenę. Beveik visi „Vonioje" vilkėjo tokias liemenes,

net ir kelios čia esančios moterys. Iš kolonėlių griaudėjo rokas. Mums atnešė alaus, nors neužsisakėme.

Turi biedą, berlynietiškai tarė man Mikelis, kluok. Išsamiai ir perdėtai dramatiškai išdėsčiau jam apie poną Tiberijų, o man baigus Mikelis trumpai įvertino: Tūkstantis eurų plius du šimtai eurų išlaidoms. Bet nenoriu, kad jį sužeistumėte, įspėjau. Tai kainuos tūkstantį penkis šimtus, atsakė Mikelis, plius trys šimtai išlaidoms, už frotinius rankšluosčius. Kokius frotinius rankšluosčius, paklausiau ir išvydau, kaip mano broliukas užverčia akis. Apvynioti kumščiams, paaiškino Mikelis. Pasiteiravau, kodėl švelnus pamokymas kainuoja daugiau už šiurkštų, ir Mikelis nuodugniai išklojo, kokia prabanga yra palyginti žmogui šonus jo nesužeidžiant. Prie staliuko priėjo moteris: trumpas sijonas, gili iškirptė, raudoni batai. Padėjo pluoštą banknotų, Mikelis paseilino pirštą ir suskaičiavo. Skaičiavau kartu, ten turėjo būti lygiai devyni šimtai eurų. Mikelis linktelėjo, moteris nuėjo. Mano didysis brolis nori išsaugoti civilizaciją, mestelėjo broliukas. O mes turime jam padėti, paklausė Mikelis. Suirzau, viskas taip gerai klojosi, kodėl kaip tik dabar Brunui prireikė mane pašiepti? Galėtume pamėginti laikytis Ženevos konvencijų, atsiliepė Mikelis. Dar stebėjausi, kad jis žino tas padorumo kare taisykles, bet Brunas jau varė toliau: Dar pasiimkite Tarptautinį Raudonojo Kryžiaus komitetą ir porą sanitarų, tada neprašausite. Bet kainuos papildomai, atsakė Mikelis. Brunas nusikvatojo. Tu tikras šiknius, užsipuoliau jį. Ar nematai, kaip juokingai atrodai, sušnypštė jis ir palinko prie pat manęs, jei pats nesugebi elgtis vyriškai, tai bent kitiems leisk vyriškai elgtis. Nesusivaldžiau ir galva smarkiai smogiau jam į kaktą. Abu pašokome ir susigrūmėme, alaus bokalai apvirto, bet vos po kelių sekundžių pasijutau kietame vieno baikerio glėbyje, Bruną ištiko tas pats.

Mikelis skėlė mudviem po vidutinio stiprumo antausį, vožtelėjo ne tiek piktai, kiek rūpestingai ir liepė dingti, esą su tokiais žmonėmis kaip mes negalima leistis į tokius sandėrius. Išsinešdinome, lauke broliukas spyrė į vieną iš savo apipaišytų motociklų. Šis žvangėdamas krito ant žemės, o mes juokdamiesi nudūmėm, šokom į mano automobilį ir nurūkom žviegindami padangas.

Kitą dieną broliukui buvo pranešta, kad jo ieško Mikelio žmonės, nes motociklas smarkiai apgadintas. Jis kuriam laikui išvyko į Čingdao išgražinti bentlio turtingam kinui.

Po studijų grįžęs į Berlyną, iš pradžių dirbau jau įsitvirtinusio architekto biure, o po trejų metų atsiskyriau, išsinuomojau šiokias tokias patalpas Vylando gatvėje, investavau ir staiga įklimpau į skolas. Mano specializacija tapo individualūs namai: iš pradžių stambus remontas ir perstatymas, o paskui vis labiau ir labiau nauji namai pagal mano paties projektus. Fantazijos apie naujai pastatytą pasaulį išgaravo, bet mes visi pamažu senstame, ir jaučiau pasitenkinimą aprūpindamas žmones būstu. Jokioje kitoje architektūros srityje savininko laimė nėra tokia akivaizdi kaip manojoje. Kaip jie džiaugiasi įsigiję pastogę visam gyvenimui, nors tokia išvada, žinoma, dažnai esti klaidinga. Būna, savo paties projektuotus namus tenka perstatyti pagal naujų savininkų pageidavimus, nes pirmųjų savininkų šeima subyrėjo. Gerai dirbau savo darbą ir gavau keletą premijų. Mano mėgstamiausias darbas? Namas vien tik iš stiklo Daleme, stačiakampis, dviejų aukštų, viršų juosia apvadas iš sukryžiuotų plokštelių, tarp jų trijų centimetrų atstumas, o plokštelių vidus lakuotas įvairiomis spalvomis, tad namas atrodo ne margas, bet spalvingas ir gyvas; įspūdis kinta, priklausomai nuo žiūrėjimo kampo ir saulės padėties. Tai šitas namas buvo pagirtas *Architectural Digest*.

Rebeka baigė studijas Berlyne ir tapo vieno profesoriaus, tyrinėjančio žmogaus genomą, asistente. Projekto tikslas buvo atskleisti žmogaus sandaros esmę, pelnyti šlovę ir pinigų, nes iš genų tyrimų tikimasi mokslinių išvadų, reikšmingų kuriant naujus vaistus. Rebekos profesorius sekvenavo dvidešimt pirmąją chromosomą, laikytą itin pelninga. Rebeka daug ir gerai dirbo, aš taip pat, ir mudu buvome vienas kitam tokie svarbūs, kad nepametėme kits kito iš akių. Sunkumai prasidėjo tik nuo 1998 metų, kai Kreigas Venteris sukėlė furorą. Ar dar kas nors prisimena Kreigą Venterį? Tai amerikietis, įkūręs įmonę „Celera" ir specialiu metodu sugebėjęs greitai iššifruoti žmogaus DNR, o didžiausią dėmesį jis skyrė atkarpoms, žadėjusioms daug pinigų, taigi dvidešimt pirmajai chromosomai. Prasidėjo varžybos, varžybos dėl šlovės ir patentų. Rebekai teko dirbti ir savaitgaliais, o gavusi laisvadienį būdavo išsunkta ir nelabai prieinama. Mus ištiko pirmoji krizė. Ir šiaip kartais ginčydavomės, nes nenorėjau sutikti, kad žmogų nulemia jo genai. Tikiu, jog žmogus – autonomiška būtybė, savo sprendimų viešpats. Gal tai skamba naiviai, suprantu, kad daugelis negali elgtis taip, kaip norėtų, tačiau iš esmės man galioja žodžiai: mes galime rinktis. Be abejo, Rebekai atrodo kitaip. Jai genai – galinga jėga, turinti didžiulės įtakos mūsų gyvenimui. Bet pažiūrėk į mano brolį, mano seserį ir mane, pasakiau kartą, mes sudaryti iš tų pačių genų, tačiau esame visiškai skirtingi. O ar nepastebėjai, kad esi architektas, tavo brolis gražina motociklus, o sesuo studijavo drabužių dizainą, kad visi trys braižote ir piešiate, nors iš pažiūros esate tokie skirtingi? Bet mūsų tėvai nei braižo, nei piešia, laikiausi savo. Tu aklas, atkirto ji, argi ne tavo mama mezgė savo vaikams pačius gražiausius megztinius? Mačiau nuotraukas šeimos albumuose, varė toliau Rebeka, akivaizdus talentas, poreikis išreikšti save

raštais ir formomis, meilė per kūrybą. Bet iš tėvo nepaveldėjau nieko, pareiškiau, ir iš karto gavau atsakymą, kurį, prakalbus šia tema, jau ne kartą teko girdėti: Nes iš tėvo nieko nenori. O juk tai geri genai, tvirtino Rebeka, tie genai gali tau pasakyti, kaip nugyventi santuokoje ilgus metus, kaip net sunkmečiu rūpintis vaikais... Aš taip pat rūpinsiuosi savo vaikais, nutraukiau Rebeką, o tai buvo kvaila, nes kaipmat išgirdau: Taigi, tai jau yra tavyje, nors dar neturi savo vaikų. Buvau sutriuškintas, ir vėl; suirzau, bet nepasidaviau. Šitos diskusijos dažniausiai baigdavosi bendru sutarimu, kad viskas yra kaip graikų tragedijose: dievai vadovauja žmonėms ir juos kreipia, tačiau galiausiai sprendimus priima patys žmonės. Vadinasi, jie gali rinktis, amžinai nesusivaldydavau nepridūręs. Dėl Dievo – jie gali rinktis, atsakydavo Rebeka, o manęs neapleisdavo įtarimas, kad čia ne šiaip įprastas posakis, bet klastinga formuluotė, leidžianti Rebekai jaustis nugalėtoja, tačiau niekaip nesusigaudžiau, kur toji klasta.

Per patį sekvenavimo įkarštį Rebeka pastojo. Mes niekada nesisaugojome, nesisaugojome rimtai, na, aš buvau atsargus, ji buvo atsargi, bet štai kartą vienam iš mūsų, o gal ir abiem atsargumo pristigo. Rebekai buvo aišku, kad nėštumą reikia nutraukti, man tai nebuvo taip labai aišku, ir mudu daug ginčijomės apie tai, koks būtų mudviejų gyvenimas su vaiku, mano akimis – labai gražus, jos akimis – anaiptol, nes pačiu įdomiausiu metu ji negalėsianti darbui skirti visų jėgų. Bet galiausiai ji vis dėlto nėštumo nenutraukė. Gimė Paulius, ir praėjus šešioms savaitėms po gimdymo jo mama vėl sekvenavo. Organizavome brangiai atsieinančią pamaininę kūdikio priežiūrą, tačiau tai nedavė nieko gero. Profesorius, genamas nemirtingos garbės troškimo, buvo nepatenkintas, kad Rebeka negali dirbti su pageidaujamu „visišku atsidavimu“, o Rebeka jautėsi nelaiminga, nes dirbdama

ilgėdavosi kūdikio, o būdama su kūdikiu ilgėdavosi darbo. Gal tikėjosi, jog aš susimažinsiu krūvį, kad ji galėtų daugiau dirbti, mat vaiką iš tiesų galėjo patikėti tik man. Vis dėlto aš jau gerai uždirbdavau, o ji – ne, taip jau yra su tais vyrų ir moterų uždarbiais, tad šis sprendimas man atrodė nepriimtinas, o po ilgų ginčų su tuo sutiko ir ji. Už pusmečio Rebeka pasidavė ir išėjo motinystės atostogų. Į darbą daugiau nebegrįžo.

Liūdna istorija? Rebeka pyksta, kai per mūsų vakarinius pobūvius karjeros moterys jos gailisi, nes pačios tiksliai žino viską darančios teisingai; esame turėję nemalonių barnių. Moterys puola viena kitą, vyrai darosi vis tylesni ir tylesni. Kita vertus, žinau, kad Rebeka dažnai skundžiasi praleidusi karjeros galimybes. Guodžiu ją tvirtindamas, jog nėra nieko kilnesnio, kaip paaukoti gyvenimą savo vaikams, bet žinau, kad lengva šnekėti vyrui, galėjusiam ir galinčiam savo profesijai skirti tiek laiko ir jėgų, kiek tik norėjo ir nori. Pastaruoju metu Rebeka dažnai sakosi norinti dirbti.

Per vaikus susipažinome iš naujo, nes vaikai viską keičia, visų pirma savo tėvus, ir po kelių mėnesių jau žinojome, katras iš mudviejų turi jėgų tris naktis iš eilės budėti prie sergančio vaiko, o katras neturi. Aš neturiu, Rebeka turi. Tiek kovojome skirstydamiesi pareigas, kad jau nebežinojome, ar mes dar partneriai, ar jau priešininkai. Skirstėme laiką: katras paliks kitam rėkiantį vaiką ir eis išgerti taurės vyno, katras savaitgalį važiuos su senu moksladraugiu į Barseloną? Nūnai žinojome, ką reiškia naktį negeisti vienam kito, nes bemaž kiaurą dieną laikei vaiką ant rankų, ant pilvo, ant krūtinės, ir dabar prisilietus gyvam padarui, kurio kūno temperatūra siekia beveik trisdešimt septynis laipsnius, gali imti nekęsti žmonių. Gal ir todėl susvetimėjome. Bet aš priešinausi šiai minčiai, nes vaikai yra geriausias dalykas

gyvenime, o kaip gali iš geriausio rastis kas nors blogo? Bet jei blogis gali pagimdyti gėrį, tai gal ir gėris gali pagimdyti blogį? Tenka gyventi su tokiais absurdais.

Kai vaikai buvo maži, vėl suartėjau su tėvais, ypač su mama, kuri tapo nuostabia močiute. Ir tėvui visai neblogai sekasi, mane kartais apninka keistas jausmas, ir aš labai tikiuosi, kad tai ne pavydas. Esama įvairių istorijų apie sutuoktinius, tikriausiai esama ir įvairių istorijų apie tėvus.

Praėjus maždaug pusmečiui nuo sesers mirties, vieną dieną man paskambino mama. Gerai atsimenu, jog buvo antradienis, kaip tik bariausi su mūrininkais statybų aikštelėje, kai suskambo mobilusis ir susijaudinusi mama sušuko, kad tetė pas moterų gydytoją. Tai jos įprotis sakyti „tetė“, nors nė vienas iš vaikų niekada nevadino jos vyro „tete“ – nei broliukas, nei aš, nei sesuo. Išsyk supratau, ką ji turi galvoje, kalbėdama apie moterų gydytoją. Moterų gydytojas yra mūsų šeimos priešas, nes pražiūrėjo Kornelijos krūties vėžį. Paskambino asistentė, pranešė mama. Palikęs pikčiurnas mūrininkus, nuskuodžiau prie automobilio ir nurūkau. Žinojau, kur to gydytojo kabinetas, ir aš, įstatymų paisytojas, kuris net vaikščiodamas pėsčiomis nesiryžta eiti per gatvę degant raudonai šviesai, spjoviau į visus signalus, visus kelio ženklus, trukdančius man lėkti pirmyn. Visada įtariau, kad tėvas gali surengti masines žudynes. Kai per žinias pranešdavo apie bepročio žudiko siautėjimą, sulaikydavau kvapą ir nusiramindavau tik tada, kai paaiškėdavo, kad ten negalėjo būti mano tėvas. Tai paranoja, žinau, bet taip jau būna, kai užaugi tokiomis aplinkybėmis kaip aš. Jau regėjau, kaip Kornelijos ginekologo kabinete kaupiasi lavonų kalnai ir plačiomis upėmis liejasi kraujas; palikau automobilį antroje eismo juostoje ir uždūmiau laiptais, peršokdamas iškart po tris laiptelius ir melsdamasis, nors jau

seniai nesimeldžiu, kad tik dabar, paskutinę akimirką, neišgirsčiau šūvių. Kur mano tėvas, surikau asistentėms, ir jos parodė į laukiamąjį. Jis sėdėjo ant kėdės, sukryžiavęs rankas ant krūtinės. Jam iš kairės sėdėjo nėščioji, iš dešinės – moteris, žindanti kūdikį. Kampe kaladėlėmis žaidė vaikas. Laukiamasis buvo apypilnis, tuzinas moteriškių. Tėvas manęs nematė, tiksliau, neatkreipė į mane dėmesio, spoksojo priešais save. Kai paliečiau jam petį, krūptelėjo, bet neišsigando taip, kad griebtųsi ginklo. Čia aš, tariau. Randolfai, atsiliepė jis. Čiupau jį už dešinės rankos, lyg norėdamas padėti atsistoti, bet iš tikrųjų norėjau sukliudyti išsitraukti ginklą – be abejo, jį turėjo. Tėvas atsistojo, labai lėtai, kaip žmogus, vyresnis, nei jis tuomet buvo. Man jį vedantis, moterys žiopsojo į mus, ėjome mažais žingsneliais. Laiptinėje tėvas pravirko, dar niekada nebuvau matęs tėvo verkiančio ir nežinojau, kaip elgtis. Tada puolė man ant kaklo, o to irgi niekada nebuvo daręs, kūkčiojo prisiglaudęs, ant odos jaučiau jo ašaras. Buvau bejėgis, nesusidorojantis, tenka tai pripažinti, norėjau išsilaisvinti iš jo glėbio ir sprukti, bet kaip sūnus negalėjau palikti jo bėdoje. Jam po pažastimi jaučiau revolverį. Atiduok revolverį, paprašiau, nors to nė nereikėjo, dabar jis jau nepuls čia šaudyti į ką pakliuvo. Man tai buvo būdas išspręsti situaciją, užbaigti glėbesčiavimąsi. Tėvas paklusniai žengtelėjo pusę žingsnio atgal, išsitraukė revolverį ir padavė man. Išgirdęs atsidarant laukujes duris, užsikišau revolverį už kelnių juosmens po striuke ir nusivedžiau tėvą laiptais žemyn, vis tebekūkčiojantį; įėjusi moteris mus keistai nužvelgė; revolveris rėmėsi man į stuburgalį. Įsėdome į mano automobilį, parvežiau tėvą namo ir grįžau į statybų aikštelę, suglumęs, turiu pripažinti, nes jei tėvas sumąstė nušauti gydytoją ar net surengti jo kabinete žudynes, tai galėjo reikšti tik viena: jis mylėjo savo dukrą. Kol ji buvo gyva, to nepastebėjome. Paslėpta meilė.

Ką tai sako apie tėvo santykį su mano broliuku ir manimi? Ar mus irgi mylėjo? Negalėjau kaip reikiant šios minties apgalvoti, nes pabūgau praskysti. Šiaip ar taip, išvydau žmogų, iš kurio galima laukti kažin ko, jei kas nors nuskriaudžia jo vaiką. Šiandien žinau, kad tėvas mane myli ir visada mylėjo. Tos kartos vyrai myli kitaip nei mes, jie nedemonstruoja meilės.

Su Pauliumi ir Fėja elgiuosi visai kitaip, todėl kartais vadinu save tėvo antipodu, nors tas žodis man nepatinka. Ilgai maniau, kad nuo tėvo pasprukau: mane ne itin domina automobiliai, niekada nedirbau pardavėju, nedirbau su fordais, tapau visai kitokiu žmogumi. Įsivaizdavau, kad tai visada buvo mano pranašumas, o štai tokia moteris kaip Rebeka nė negalėjo nestudijuoti medicinos, nes motina jai buvo ryškus pavyzdys. Mano akiračio niekas neribojo, neprivalėjau daryti to, ką darė mano tėvas, nes nepripažinau tėvo autoriteto. Maniau, esu laisvas. Kokie kvaili žodžiai. Negalime pabėgti nuo savo tėvų, sekame jų pėdomis arba renkamės kitą kelią, idant nereikėtų sekti jų pėdomis. Net būdamas tėvo antipodas esu jo palikuonis, elgiuosi vienaip ar kitaip, nes jis taip nesielgė. Niekas nėra mumyse taip giliai įsišakniję kaip mūsų tėvai, niekada nuo jų neišsivaduosime. Tą suvokiau tik vėliau. Per mūsų vakarinius pobūvius nėra labiau jaudinančios temos už tėvus. Tomis akimirkomis penkiasdešimtmečiai tampa panašūs į vaikus, verkšlena dėl nuoskaudų, patirtų prieš keturiasdešimt dvejus metus, laukia žodžių, nesakomų jau keturiasdešimt penkerius metus, ir labiausiai, užvis labiausiai trokšta, kad mamytė ar tėtukas paimtų juos ant rankų – dabar pat.

Dar du ar tris kartus mačiau poną Tiberijų sode. Laikėsi nuo manęs atokiai, nenutolo nuo savo durų, o man atsistojus nuo šezlongo dingdavo. Peilio nėsyk nebeturėjo, obuolio taip pat. Nešdinkitės, šaukdavau jam. Jis atkirsdavo galįs čia būti ir

formaliai buvo teisus. Paskui pasitenkindavau tuo, kad pakildavau nuo šezlongo ir taip užbaigdavau jo nepakenčiamą buvimą šalimais. Vaikai šokinėjo ant batuto ir nekreipė į jį dėmesio. Vienam draugui papasakojau apie epizodą su peiliu, tiesa, apie obuolį neužsiminiau. Buvo visiškai kvaila palikti tokią spragą, tačiau man vis stiprėjo įspūdis, kad aplinkiniams mūsų padėtis neatrodo tokia dramatiška, kaip mums, nes nieko dramatiško neįvyko. Žmonės nevalioja įsivaizduoti tylaus teroro, nuosavų minčių teroro. Todėl apie obuolį ir neužsiminiau, kad pagaliau būčiau suprastas. Ir še tau, draugas pamanė, kad padėtis tokia rimta, jog tučtuojau turėtume išsikraustyti. Be to, jis negalėjo patikėti, kad teisinė valstybė mums nepadeda, kai kažkas puola mus su peiliu. Jis mūsų nepuolė, pasakiau, suvokęs, kad padariau klaidą, kad mūsų dramos esmė – pavojus, kuris neatrodo dramatiškas. Lioviausi draugams pasakoti apie poną Tiberijų. Paklaustas atsakydavau nedaugžodžiaudamas, aptakiai. Niekas nepasikeitę.

Rugpjūtį trims savaitėms vėl išvykome į Menorką. Iš pradžių smagiai atostogavome, netvirkintieji vaikai buvo linksmi, bet tais laikais jie ir namie tokie buvo. O paskui nutiko kai kas, kas mus su Rebeka nuliūdino. Vieną vėlyvą popietę traukėme namo iš paplūdimio, apsikrovę rankšluosčiais, tuščiu šaltkrepšiu, vaikiškais plaukmenimis ir taip toliau, ir, kaip visada, ėjome pro žemą iš lauko akmenų sumūrytą sieną. Vienoje vietoje palei žemę žiojėjo skylė, vaikai sustojo ir ėmė spėlioti, kam čia ta skylė reikalinga. Gyvūnams, pareiškė Fėja, ir mums visiems tai buvo aišku. Įsivaizdavome gyvūnus, kurie galėtų pralįsti pro šią skylę: katės, šunys, lapės, jeigu Menorkoje esama lapių, kiaunės, krokodilai, tariau aš. Čia nėra, užginčijo Paulius, bet yra ėriukų, cyptelėjo Fėja. Ir tada Paulius pasakė: Bet Tiberijus čia nepralįstų.

Netekome žado. Ėjo trečia atostogų savaitė, apie poną Tiberijų beveik nekalbėjome, o prie vaikų tai jau tikrai ne. Kodėl Paulius jį staiga prisiminė? Kas dedasi mano berniuko galvoje? Ne, jis per storas, greitai įsiterpiau, jis tikrai storas, sutiko Paulius, jis žiauriai storas, paantrino Fėja, ir jo čia apskritai nėra, tarė Rebeka, o jos balse išgirdau virptelėjimą. Tada vėl sušnekome apie gyvūnus, kurmius, peles. Vakare, sugulus vaikams, mudu su žmona sėdėjome terasoje, gurkšnojome vyną ir svarstėme, ar teisingai elgiamės, beveik nekalbėdami su vaikais apie poną Tiberijų. Man susidarė įspūdis, kad ši strategija žlugo, juk Pauliaus žodžiai parodė, jog jie nepamiršo tos grėsmės, ji juos graužia ir kartais prasiveržia. Vis dėlto reikėjo kreiptis į vaikų psichologą, tariau, tada jie aiškiau susivoktų dėl pono Tiberijaus. Nustok vadinti jį ponu Tiberijumi, užriko Rebeka. Ilgai tylėjome, sukliko kažkoks naktinis paukštis, erzinamai, tolydžio, įkyriai, vėliau išgirdome, kaip kaimynai šaukštais daužo į puodus, mėgindami tą paukštį nubaidyti, bet šis neišsigando. Iš pradžių siutau ant Rebekos, aiškiai nesuprantančios, kad šia formuluote ginuosi nuo vidinio barbariškumo, bet paskui pasidaviau siaubingoms mintims, kad mano vaikai gali pakliūti į pono Tiberijaus pinkles, gali būti pagrobti, uždaryti, išnaudojami. Prieš akis iškilo ir jų laimės vaizdai: Fėja jaukiai guli tarp savo pliušinių žaislų, Paulius žaidžia ant grindų su traukinuku. Uždaryti kažin kokiame rūsyje jie prisimena tuos gražius laikus. Tą naktį ilgai nesudėjome bluosto, girdėjau vartantis Rebeką, girdėjau klykaujant paukštį.

Grįžę namo, ant palangės vėl radome laišką su eilėraščiu. Dorai nė neperskaičiau, tik permečiau akimis, norėdamas pažiūrėti, kokių naujų idėjų kilo ponui Tiberijui, tada nunešiau laišką advokatui, rutiniškai ir nepuoselėdamas jokių vilčių. Dar nebuvo paskirta skundo dėl šmeižto nagrinėjimo data, bet viskas jau

buvo beveik vis tiek. Paskambinau mamai ir papasakojau apie Pauliaus žodžius Menorkoje ir mūsų apgailėtiną padėtį. Toks mano elgesys smarkiai pakeitė mūsų santykius, nusistovėjusius pastaraisiais metais. Mano pareiga penėti mamą laimingomis istorijomis. Dukra mirusi, o jaunėlio gyvenimo būdas ją gąsdina, mama negali įsivaizduoti, kad jis laimingas, nors taip yra. O mano būtis jos įsivaizdavimą, koks turi būti nusisekęs gyvenimas, atitinka: tvirta šeima, materialinė gerovė, aplinkinių pagarba. Ar bent jau tu laimingas, kartais klausdavo ji manęs, ilgai guodusis dėl Kornelijos mirties ir tariamai nelaimingo Bruno gyvenimo, ir ligi tol aš turėjau tik vieną atsakymą: Taip, mama, aš laimingas, ir tada imdavau pasakoti apie nusisekusį gyvenimą, net ir tada, kai mano santuoka nebuvo sėkmės pavyzdys. Privalėjau teikti laimę ir negalėjau beatodairiškai iškloti tiesos.

O dabar ėmiau pasakoti apie nesėkmes iš Tiberijaus pasaulio. Neprisimenu, kad būčiau sugalvojęs taip elgtis, viskas prasidėjo savaime. Prabilau apie tai šnekėdamas telefonu ir tik pamažu suvokiau, kad šitaip siekiu konkretaus tikslo. Šiandien manau, jog pačiose pasąmonės gelmėse sukūriau strategiją, kažkur žemai, kur drumzliname vandenyje rupūžės saugo mūsų draudžiamas mintis. Kartais jos leidžia toms mintims iškilti į paviršių, leidžia belstis, kol jos virsta veiksmais. Taip tikriausiai buvo ir man. Žinojau, kad viską, ką papasakosiu, mama perpasakos tėvui. Žinojau, kaip labai tai paveiks tėvą, – juk mačiau jį Kornelijos ginekologo kabinete. Gal sukirbėjo viltis, kad ilgai jis su tuo nesitaikstys, tačiau sąmoningu siekiu to nepavadinčiau.

Vieną priešpietę ponas Tiberijus paskambino man į mobilųjį. Turėjo numerį iš geresnių laikų pačioje pradžioje: kartą jam reikėjo mano patarimo, nes kažkas sugedo jo bute. Ar dar su manimi kalbatės, be užuolankų paklausė jis. Taip, atsakiau, su

nerimu ir viltimi, o gal vis dėlto atsiras koks vykęs sprendimas. Ar manote, paklausė ponas Tiberijus, kad nieko, ką mačiau ir girdėjau, iš tikrųjų nebuvo? Mano atsakymas nuskambėjo kažkaip kvailai, jį nulėmė pirmas nusivylimas: Su jumis apie tai šnekėsiu tik teisme. Jis valandėlę patylėjo, tada tarė: Stovėdamas prie mano durų pasakėte, kad man reikalinga pagalba, nes aš ligonis, bet aš nesu tikras, ar tai įmanoma. Aš esu tikras, atsakiau, kad jūs ligonis ir jums reikalinga pagalba. Ar manote, išgirdau, kad nė viena detalė neatitinka teisybės? Į tai galėjo būti tik vienas atsakymas: Ne, nė menkiausia detalė. Jis vėl patylėjo. Leiskite jums padėti, prabilau švelniu balsu. Kartais nesu tikras, tarė jis, gal aš iš tikrųjų sergu, mielai nueičiau pas gydytoją, bet bijau. Pažadėjau rasti jam gydytoją, ir pokalbį baigėme.

Pasiteiravau savo šeimos gydytojo, gal žino kokį kolegą psichoterapeutą, jis man kažką rekomendavo, ir netrukus psichoterapeutas pažadėjo man poną Tiberijų aplankyti. Atėjo sutarta diena ir valanda, mačiau, kaip gydytojas atvažiuoja, išlipa iš automobilio ir skambina į pono Tiberijaus duris. Niekas nė nekrustelėjo. Girdėjau gydytoją skambinant daugybę kartų, kol galiausiai pats jam atidariau sodo vartelius ir namo duris. Kartu nulipome į pusrūsį, skambinome, beldėme, šaukėme, deja, veltui. Padėkojau gydytojui ir atsiprašiau, jis išvažiavo, o kartu su juo dingo ir mano paskutinė taikaus sprendimo viltis. Kitą dieną ant palangės vėl gulėjo eilėraštis.

Kas įvyko paskui, jau papasakojau pačioje pradžioje, bent jau bendrais bruožais. Mūsų sodo varteliai amžinai girgžda, nepadeda jokia alyva, girgždėjo jie ir tada, kai karstas su ponu Tiberijumi buvo nešamas į katafalką. Stovėjau prie lango ir žiūrėjau – be triumfo, bet su palengvėjimu. Tėvas jau buvo išgabentas.

Paskambinau Rebekai, paskui mamai. Nė viena neatrodė nustebusi. Apie nusikaltimą arba nusikaltimo priešistorę nekalbėjome, visos mūsų mintys buvo nukreiptos į tėtį, kaip jam padėti, kaip palengvinti gyvenimą tardymo izoliatoriuje. Per tardymą komisaras buvo iškėlęs versiją, esą visa tai gali būti mūsų šeimos sąmokslas, susitarimas nužudyti, tačiau jam garantavome, jog apie šį reikalą nebuvo ištarta nė žodžio, ir tai ne melas. Apie poną Tiberijų su tėvu iš tiesų niekada nekalbėjau, per tą laiką šnekėjomės tik vieną kartą, per jo gimtadienį, o ten buvo pasakyta nieką daugiau nei „nuoširdžiai sveikinu" ir „labai ačiū", „kaip sekasi" ir „viskas gerai", „o tau" ir „man irgi", „laimingai" ir „tau irgi". Įprastas dalykas tarp manęs ir tėvo. Ir mamai nė puse lūpų neužsiminiau, kad pašnekėtų su tėvu. Rebeka apie mano planą nieko nenutuokė, jei tai apskritai galima pavadinti planu. Bendravome kitaip, tylomis, kaip priimta mūsų šeimoje. Visi supratome ženklus, o tylus tarpusavio sutarimas nėra baudžiamas, šiaip ar taip, to neįrodysi. Lemiamą reikšmę turėjo tai, kad tėvas prisiėmė visą kaltę ir griežtai neigė buvus sąmokslą. Komisaras savo versijos nebetyrė, o ar mumis patikėjo, nežinau. Be abejo, jam buvo aišku, kad įrodymų neras.

Kitų metų kovą prasidėjo teismo procesas. Nervinausi, mat žinojome, kad prokuratūra kaltins tyčine žmogžudyste, tačiau advokatas suteikė vilties, kad prisiekusiųjų teismas galiausiai nuspręs, jog tai nužudymas nesant sunkinančių aplinkybių. Už tyčinę žmogžudystę gresia įkalinimas iki gyvos galvos, nusikaltėlis gali tikėtis būti paleistas ne anksčiau kaip po penkiolikos metų. Už nužudymą nesant sunkinančių aplinkybių skiriama daugiausia penkiolika metų, nusikaltėlis gali tikėtis būti paleistas ne anksčiau kaip po septynerių su puse. Tad kalbant apie mano tėvą kilo klausimas, ar jis dar kada išeis į laisvę, ar nebe.

Tarėjų teismo kolegijai pirmininkavo moteris, įpusėjusi šeštą dešimtį, malonaus veido, didžiule šukuosena, kone padvigubinančia galvos apimtį, šviesiaplaukė. Nekenčiu tokių šukuosenų, teatre užstojančių vaizdą. Auksiniai papuošalai, gremėzdiški, sunkūs. Prokuroras, tik pradėjęs šeštą dešimtį, buvo liesas, beveik išsekęs, įtariu, jog keliauja į Sidnėjų, Niujorką ir Čikagą, kad sau ir visam pasauliui parodytų pajėgiąs bėgti pusketvirtos valandos trukmės maratoną. Jis kaltino tėvą tyčine žmogžudyste, nes būta klastos kaip tyčinio nužudymo požymio. Tai išgirdę keli žiūrovai sušnypštė. Teismo salė buvo artipilnė, spauda išsamiai aprašė įvykį, daugiausia supratingai. Deja, turiu pripažinti, geranoriškiausiai rašė tie laikraščiai, kurių paprastai neskaitau, bulvariniai leidiniai, šioje byloje tapę mano sąjungininkais, nes pavojuje atsidūrusi šeima, kuri pati ėmėsi vykdyti teisingumą, atitiko jų dvasią. Todėl skaičiau juos su naujai užgimusia simpatija. Šiandien tai pavadinčiau dar vienu savo barbariško gyvenimo požymiu, greta kalbos ir minčių, primestų mums pono Tiberijaus. O nusikaltimas, aišku, taip pat barbariškumas.

Proceso pradžioje tėvas prisipažino. Kitaip nei aš, jis moka pakalbėti. Įtaigiai apsakė baimę, kurią jautė dėl anūkų, dėl sūnaus ir marčios, nupasakojo, kokia nepakeliama jam buvusi mintis, jog jo mylimiems žmonėms „tasai žmogus iš rūsio“ gali padaryti ką nors blogo. Rūsčiai prabilo apie „valstybės bejėgiškumą“, nesugebėjimą padėti niekuo nenusikaltusiai šeimai. Jei neklystu, teisėja ir prokuroras šioje vietoje nutaisė suglumusį veidą. Esu kaltas, baigdamas kalbą pareiškė tėvas, nužudžiau žmogų, nes nežinojau, kaip kitaip padėti sau ir savo šeimai, todėl turiu būti nubaustas ir nuolankiai priimsiu man skirtą bausmę. Tėtis laikėsi oriai, žavėjausi juo. Apie nusikaltimo eigą jis nieko nepasakė.

Vos tėvui baigus kalbėti, atsidarė teismo salės durys ir įėjo vyras, vilkintis megztinį su gobtuvu. Gobtuvas buvo taip smarkiai užsmauktas ant veido, kad tik po valandėlės pažinau savo broliuką. Pamojau jam sėstis šalia manęs, tačiau jis pasirinko vietą prie krašto. Nemačiau jo nuo tada, kai išvyko į Čingdao, o į mano elektroninius laiškus jis neatsakinėjo. Džiaugiausi, kad jis čia, bet mane stebino jo nedraugiški žvilgsniai.

Tą rytą kaip liudytoja pirmiausia pasisakė Rebeka; ji nupasakojo baimę dėl vaikų ir savęs, nupasakojo, kaip baisiai ją įžeidė laiškai ir eilėraščiai. Rebeka laikėsi puikiai, atrodė pasitikinti savimi, bet ne šalta, o sujaudinta siaubingų prisiminimų ir nevaizdavo kančių patetiškai. Mūsų advokatas primygtinai reikalavo garsiai perskaityti visą pono Tiberijaus rašliavą. Jam skaitant jaučiau salės pasibaisėjimą. Po Rebekos atėjo mano eilė, taip pat pasakojau apie mūsų baimę ir išsamiai referavau apie savo pastangas išspręsti problemą teisiniu keliu. Visą savo kalbą parėmiau žodžiu „nesaugu". Buvome nesaugūs, kentėjome dėl savo nesaugumo. Valstybė, kuria pasitikėjome, kuriai tvarkingai mokame mokesčius, kuriai išreiškiame savo pilietiškumą balsuodami per kiekvienus rinkimus, mūsų nesaugojo. Nebuvau toks savimi pasitikintis kaip Rebeka, kartais balsas drebėdavo, bet susidorojau visai neblogai. Retsykiais dirstelėdavau į savo broliuką, tačiau nepagavau jo žvilgsnio, sėdėjo parėmęs galvą rankomis, spoksodamas į grindis. Prokuroras valandėlę pakankino mane klausinėdamas, kodėl paprasčiausiai neišsikraustėme. O jūs pats ar atsisakytumėte savo namų, jeigu koks nors žmogus, būdamas visiškai neteisus, jums grasintų, atsakiau klausimu. Šiaip ar taip, nespręsčiau problemos žmogžudyste, atkirto prokuroras. Čia įsiterpė mūsų advokatas: Ar įtariate liudytoją žmogžudyste? Aš nieko niekuo neįtarinėju, pyktelėjo prokuroras. Pirmininkaujanti

teisėja paprašė kalbėti dalykiškai ir prokuroro pasiteiravo, ar šis turįs dar klausimų liudytojams. Daugiau klausimų neturiu, atsakė prokuroras.

Per pertrauką priėjau prie broliuko, norėdamas tvirtai ir karštai apkabinti, kaip buvome įpratę, bet pajutau pasipriešinimą, jo kūnas įsitempė ir nenorėjo priglusti. Nusivylęs atšlijau, juoba kad jau laukė Rebeka, ir žiūrėjau, kaip juodu ilgai ir širdingai glėbesčiuojasi. Kodėl jis su gobtuvu, pasidomėjo Rebeka, o broliukas paaiškino, kad čia, Moabito kriminaliniame teisme, amžinai vyksta procesai prieš Mikelio vyrus, tad galima tikėtis juos čia sutikti, o jis žinąs, kad jie vis dar širsta ant jo. Nuėjome į užeigą priešais teismą, ir nespėjus sulaukti sumuštinių su kava brolis piktai, kone įžeidžiamai man metė: Kodėl įpainiojai tėtį, kodėl pats to nepadarei? Atsakiau, kad tėčio nepainiojau, kad niekada nekalbėjau su tėčiu apie žmogžudystę, kad pastaruoju metu apskritai su juo nebendravau, juk jį pažįsti, tariau. Netriesk, rėžė broliukas, abu žinome, kad jį įpainiojai. Neryžtingai paprieštaravau. Kodėl negali būti vyras ir susitvarkyti pats, piktai kamantinėjo jis. Atsakiau, kad šeimai tai geriausias sprendimas. Jei būčiau padaręs tai pats, Paulius, Fėja ir Rebeka būtų likę be maitintojo, ir ne tik be maitintojo, bet ir be tėvo ir vyro. Tada mano vaikai irgi augtų be tėvo. Ką reiškia „irgi“, sušnypštė brolis. Taip, kaip mes, atsakiau. Jis neaugęs be tėvo, atkirto Brunas. Jo tonas dabar buvo nebe piktas, o šiurkštus. Tėvas niekada nieko nėra dėl manęs padaręs, tariau, dabar suteikiau jam progą ką nors dėl manęs nuveikti, ir jis šia proga pasinaudojo. Bailys, rėžė Brunas, vėl garsiai ir piktai. Prie gretimo staliuko sėdėjo teisėjai ar advokatai su mantijomis, pora jų atsigręžė, o brolis parodė jiems didįjį pirštą. Rebeka uždėjo delną Brunui ant rankos ir sušnypštė: Ššš. Mums atnešė maistą, tylėdami valgėme, tada

broliukas ėmė pasakoti, ką patyrė Kinijoje. O paskui prasidėjo pirmõs teismo dienos antra dalis.

Svarbų vaidmenį per teismą vaidino tėvo ginklų gausa. Prokuroras iš pradžių į tai žiūrėjo kaip į „smurtingo būdo" įrodymą, bet paskui kalbėjo psichologas, pakviestas kaip ekspertas, ir jis padarė man puikų įspūdį. Tėvą jis apibūdino kaip keistoką žmogų, bet ne kaip kvailį, o kaip tokį, kuris „dėl neįveiktų ir netgi nepripažįstamų karo traumų jaučia perdėtą saugumo poreikį, lydimą polinkio smurtauti, tačiau nesiekia šio polinkio realizuoti". Mano tėvas gebąs „be problemų suvaldyti savo fantazijas apie žudymą, o tokios fantazijos būdingos daugeliui žmonių", vis dėlto jis, „atsidūręs bejėgiškoje būsenoje, tampa labai pavojingas, nes jam viso labo reikia tik įgyvendinti tai, ką jau yra daug sykių apmąstęs, o baimė panaikina vidinius varžtus". Šeimos bėdos ir įstūmusios jį į tokią būseną, tai buvęs „trigeris", kuris „pono Hermano Tyfentalerio polinkį smurtauti iš minčių perkėlė į realybę". Ar taip buvo iš tiesų, nežinau, bet psichologo vingrybės skambėjo gerai ir išvadavo tėvą nuo „smurtingo būdo" stigmos.

Teisėja paskelbė norinti baigti pirmą proceso dieną, bet mūsų advokatas paprašė išklausyti dar vieną kompetentingą liudytoją. Nustebau, taip nesitarėme. Teisėja, regis, irgi neapsidžiaugė šitaip užklupta. Advokatas paaiškino, kad per pertrauką jį užkalbinęs vienas vyras, psichologas, perskaitęs apie šį procesą laikraštyje ir atėjęs pasiklausyti, nes pažinojęs Tiberijų. Kartą jam tekę rašyti apie Tiberijų atsiliepimą. Dabar susidomėjo ir teisėja, prokuroras taip pat sutiko išklausyti psichologą kaip kompetentingą liudytoją. Mane ši scena suerzino, jaučiau, kad lig tol procesas vyko mums palankiai, svarbiausia, neišsipildė mano didžiausias būgštavimas – nesusidarė įspūdis, neva

ponas Tiberijus tapo socialinio konflikto auka, konflikto tarp skurdžiaus ir turčiaus, ir tai mes buvome tie bjaurybės turčiai, norintys paneigti skurdžiaus vietą visuomenėje. Psichologo išvaizda bylojo, kad jis gali pasukti šia linkme. Dėvėjo kordines kelnes išduobtais keliais ir languotą švarką su odiniais lopais ant alkūnių. Ant kaklo kabėjo skaitymo akiniai. Nagi, pasakokite, paragino teisėja, psichologui atsisėdus ant liudytojo kėdės ir prisistačius. Pasilenkiau, kad geriau girdėčiau; šalimais sėdinti Rebeka irgi atrodė įsitempusi.

Su Dyteriu Tiberijumi jis susipažinęs, kai šis buvęs dvidešimt aštuonerių. Jį atsiuntusi socialinių reikalų tarnyba, nes Tiberijus teigė esąs nedarbingas dėl sunkios depresijos. Norėta įsitikinti, ar tai tiesa. Turėjau su juo ne vieną pokalbį, dėstė psichologas, Dyteris Tiberijus kilęs iš smulkiaburžuazinės šeimos, kuri nebuvo visiškai nuskurusi, bet pasiturinčia jos irgi nepavadinsi. Tėvas anksti paliko šeimą, paliko beatodairiškai, nepalaikė su sūnumi jokio ryšio, nors šis melste meldęs, nemokėjo jokių alimentų, nors prekiaudamas elektros prekėmis neblogai uždirbo. Motina nesugebėjo ir dirbti, ir skirti sūnui pakankamai meilės. Dažnai jį mušdavo, užrakindavo, iš pradžių kelioms valandoms, vėliau ištisoms dienoms, o kartą ir nakčiai. Juos dažnai tikrindavo Jaunimo reikalų tarnyba, kol motina pagaliau nusileido ir atidavė sūnų į vaikų namus. Berniukui buvo devyneri. Vaikų namuose Tiberijus, jau tada storulis, tapo pamėgta vyresnių berniukų auka, dar ir todėl, kad jo intelektas buvo aukštesnis už vidutinį. Tiberijus buvo protingas, tvirtino psichologas. Jis išsamiai ir vaizdingai nupasakojo, kas laukė pono Tiberijaus. Patyčios, smūgiai, lytinis išnaudojimas, kartą jis turėjęs valytis dantis savo paties išmatomis. Prisipažįstu, klausiausi šio pasakojimo ne tik su užuojauta, bet ir susirūpinęs. Girdėjau salėje

dūsaujant ir svarsčiau, kaip trys teisėjai ir abu tarėjai reaguos į pono Tiberijaus kančias.

Būdamas dvidešimties, toliau dėstė psichologas, jis tarsi išsivadavo iš sunkios praeities, išlaikė abitūrą, įgijo informatiko specialybę ir rado patinkantį darbą. Vis dėlto sulaukęs dvidešimt penkerių darbą metė ir visiškai pasitraukė iš visuomenės. Dyteris Tiberijus tikrai sirgo sunkia depresijos forma, vaikystėje ir jaunystėje patirtos „daugybinės traumos" vedė prie perdėto neveiklumo, sakė psichologas. Ką tai reiškia, paklausė pirmininkaujanti teisėja. Tingumas, sąstingis, paaiškino psichologas.

Prokuroras pasiteiravo, ar buvo pastebėtas Dyterio Tiberijaus polinkis į pedofiliją. Žmona paėmė mane už rankos, manau, abu sulaikėme kvapą: dabar sužinosime, koks pavojus grėsė mums iš tikrųjų. Anksčiau tikėjausi, kad pavojus buvo nedidelis, dabar vyliausi, kad jis bus buvęs milžiniškas. Viskas baigta, mums jau nieko nebenutiks, dabar svarbu pateisinti šūvį. Vienareikšmiškai ne, pareiškė ekspertas. Pašiurpau. Vadinasi, ponas Tiberijus nesielgė kaip toks, kuris nusipelno mirties, jei apskritai dera taip sakyti. Ar Tiberijus buvo linkęs smurtauti, teiravosi prokuroras. Vienareikšmiškai ne, vėl pakartojo ekspertas, džiaugdamasis kaip žmogus, galintis nustebinti kitus. Pora žiūrovų ėmė kuždėtis. Nevaliojau patikėti savo ausimis, tai neįmanoma, jis suteikė mums tiek skausmo, tiek kančių. Ir jis neva nelinkęs smurtauti? Šią akimirką – net man – mūsų nusikaltimas atrodė sunkiai pateisinamas. Neabejojau, kad turime prisiimti kaltę dėl pono Tiberijaus mirties, tačiau šią kaltę vertinau lygindamas su ta, kurią būčiau turėjęs prisiimti, jei kas nors būtų nutikę mano vaikams arba žmonai. Šis sąryšis dabar pakibo ore. Jiems niekas negrėsė, aš tik maniau, kad gresia. Tai irgi svarbu, bet ne taip svaru kaip realybė. Čia įsikišo tėvo advokatas, išvardijo, ką mums padarė ponas Tiberijus

ir baigdamas tarė: Juk tai smurtautojo profilis. Priešingai, užginčijo psichologas, ponas Tiberijus buvo linkęs į mazochizmą. Vėl išgirdau publikos šnabždesius. Gal pakomentuotumėte išsamiau, paprašė mūsų advokatas. Mielai, sutiko psichologas: Seksualiai Dyterio Tiberijaus niekas nejaudino labiau už įtūžusias moteris.

Ir staiga pasigirdo toks riksmas, kokio niekada gyvenime daugiau negirdėjau – nei prieš tai, nei po to. Tasai riksmas skaudžiai atsimušė į mano dešinės ausies būgnelį, mat man iš dešinės sėdėjo mano žmona, ir rėkė ji. Ne kokius nors žodžius, ne, tiesiog spiegė šaižiu balsu, iš pradžių sėdėdama, paskui atsistojusi. Visi sužiuro į ją, o teisėja paklausė, kas nutiko, tačiau atsakymo nesulaukė. Rebeka tebespiegė. Priėjo salės prižiūrėtojas, norėdamas ją išvesti, bet aš neleidau. Rebeka, tariau švelniai, sėsk prie manęs. Ji nutilo, atsisėdo ir abejingai klausėsi, ką kalba psichologas. Jei man būtų leista tarti porą žodžių apie motyvą, pareiškė jis, mielai tai padaryčiau. Ar bus leista, paklausė kiek pretenzingai. Prašome, sutiko pirmininkaujanti teisėja. Tiberijus, paaiškino psichologas, visą šį teatrą surengė tam, kad sukeltų poniai Tyfentaler įtūžio priepuolius, troško girdėti jos niršius riksmus, nes jį tai jaudino. Ar galima labiau įsiutinti motiną, nei apkaltinus ją vaikų tvirkinimu? Kai psichologas uždavė šį klausimą, salėje įsivyravo mirtina tyla.

Rebeka akimirksniu viską suprato. Suvokiau, kaip ji jaučiasi, nes jaučiausi panašiai. Dar kartą paniekinta, o dabar dar ir išniekinta. Ponas Tiberijus žaidė su mumis rafinuotą žaidimą, o mes užkibome ant kabliuko. Jis žinojo Rebekos dirglumą, pusrūsyje stebėjo jos priepuolius ir savo nešvankybėmis ir kaltinimais įstumdavo ją į norimą būseną. Jis mane išprievartavo, sukuždėjo man Rebeka, ne, ne tai, jis užsiiminėjo su manimi seksu, o aš jį palaikiau. Apkabinau ją, savotiškai apgautas vyras, visgi

negalintis pykti ant žmonos, nes ji dėl apgavystės nekalta. Mačiau užjaučiančius publikos žvilgsnius. Nuotaika salėje vėl pasikeitė ir tapo palanki mums.

Paskui procesas vyko ir baigėsi be incidentų. Prokuroras nesileido perkalbamas ir antrą teismo dieną reikalavo pripažinti tyčinę žmogžudystę. Gerbtina, pareiškė prokuroras, kad tėvas norėjo padėti šeimai išsikapstyti iš bėdos, tačiau jo nenaudai byloja tai, kad jis „iš anksto suplanavęs ir net paties nuomone aiškiai neįstatymiškai nužudydamas kitą asmenį ėjo saviteismio keliu ir įvykdė sunkiausią įsivaizduojamą nusikaltimą, nors pats tiesiogiai nebuvo nukentėjęs nuo persekiotojo, o nukentėjusieji kaip įmanomą sprendimą turėjo apsvarstyti persikraustymo galimybę". Būta klastos kaip tyčinio nužudymo požymio, nes nužudytasis buvęs nepavojingas ir beginklis, nesitikėjęs tokio užpuolimo iš kaltinamojo pusės, negalėjęs jo tikėtis ir neturėjęs jokių galimybių deramai gintis arba realiai pabėgti. Savo kalbą prokuroras baigė sakydamas, esą įstatymas nepalieka jam kito pasirinkimo, kaip tik reikalauti įkalinimo iki gyvos galvos, ir nors tai reiškia, kad kaltinamasis ne anksčiau kaip po penkiolikos metų gali išeiti į laisvę, bausmės griežtumas, atsižvelgiant į kaltinamojo amžių, būtų ypatingas, tačiau neišvengiamas.

Advokatas prašė pripažinti nužudymą nesant sunkinančių aplinkybių ir skirti šešerių metų laisvės atėmimo bausmę. Visų pirma kalbėjo apie beviltišką šeimos padėtį. Argumentų nebeverta vardyti. Teismas palaikė mūsų požiūrį, pripažino nužudymą nesant sunkinančių aplinkybių, bet prie gynėjų siūlomos bausmės pridėjo dar dvejus metus. Aštuoneri metai, paleidimas anksčiausiai po ketverių, atvirojo tipo pataisos įstaiga gal po metų ar dvejų, jei tik sutiks teismo skyrius, priimantis sprendimus dėl bausmių vykdymo. Laukiame jo verdikto.

Tėti? Šiandien vėl ten lankiausi. Tėvas neatsiliepė, vėl spoksojo priešais save. Vaikai buvo su manimi, kartą per mėnesį jie mane lydi, iš pradžių eidavome kas dvi savaites, bet su vaikais kalėjime sunku. Iš pradžių jie verkdavo, nes manė, kad už jų užrakinamos sunkios grotuotos durys daugiau niekada neatsidarys. Tačiau su laiku įsidrąsino ir koridoriuose ėmė išdykauti, nuolat juos raminau ir prašiau laikytis tylos, kol man toptelėjo, kad, po teisybei, nėra jokios priežasties, kodėl kalėjime reikėtų laikytis tylos. Paskui prasidėjo nuobodulys. Šiandien jie irgi nuobodžiavo, nors buvo atsinešę piešimo reikmenis. Drauge susėdo ant lankytojo kėdės ir piešė kraštovaizdžius su gyvūnais, o aš tuo tarpu kalbėjausi su ponu Kotke. Kartais vaikai pakeldavo galvą pažiūrėti, ką daro senelis. Jis sėdėjo paskendęs mintyse ir tylėjo. Senelis juos baugina, seniai atkreipiau į tai dėmesį ir tikiuosi, kad jis to nepastebėjo, labai tikiuosi. Ponas Kotkė porino, kokios pagarbos susilaukė tėvas šiame kalėjime. Kiti kaliniai juo žavisi, nes jis, būdamas tokio amžiaus, nudėjo tą „šunsnukį". Ponas Kotkė jau ne sykį tai pasakojo, ir iš jo kalbos visada nujaučiu, kad mane kiti kaliniai niekina, nes imtis veiksmų palikau tėvui. Be to, man šitos pagyros ne prie širdies, nes nenumanau, kaip mano vaikus paveiks žinia, kad nusikaltėliai kalėjime senelį laiko didvyriu. Vaikams taip nesakėme. Kas be ko, po nusikaltimo turėjome su jais pašnekėti, išdėstėme, kad senelis neištvėrė matydamas, kaip kenčia jo šeima, ir nusprendė tas kančias užbaigti, o tai visai suprantama, nors, be abejo, tikrai nėra teisinga nušauti žmogų. Nėra labai lengva paaiškinti vaikams tokį sudėtingą dalyką. Dar jiems pasakėme, jog teisinga, kad senelis buvo nubaustas, dabar jis turės atsėdėti, o paskui jį išleis ir viskas bus gerai. Vaikams kilo labiau praktinio pobūdžio klausimų, pavyzdžiui, ar senelis ir kalėjime gali skaityti savo

laikraščius; dėl to galėjome juos nuraminti. Dabar jiems visai nekliūva, kad senelis kalėjime, bamba tik dėl to, kad lankyti jį nuobodu. Man taip pat sunkiau eiti į kalėjimą su vaikais, nes mėgstamiausia pono Kotkės tema – nusikalstamumas kalėjime ir už jo ribų, ir jam trūksta pajautos, kokį siaubą tai gali sukelti vaikams, nors pats augina tris. Šiandien vėl teko atsargiai nukreipti jį nuo šitos temos, nuvesti į nepavojingas sritis, ir mudu valandėlę šnekučiavomės apie monetas, nors manęs tai ir nedomina. Ponas Kotkė renka monetas ir gali daug apie tai papasakoti. Laikas slinko vėžlio žingsniu, likus dešimčiai minučių iki lankymo valandos pabaigos liepiau vaikams susidėti piešimo reikmenis. Fėja nupiešė valstiečių ūkį, karves ganykloje, o virš jų – saulę už grotų. Atsistojo, apėjo aplink stalą ir įteikė piešinį seneliui. Jis padėkojo. Iš Pauliaus gavo lenktyninį automobilį. Šyptelėjo. Atsisveikindami su seneliu vaikai atrodė sumišę, padavė ranką nežiūrėdami į jį. Ponui Kotkei taip pat padavė ranką, mudu su tėvu apsikabinome, tada išėjome namo.

Sugirgžda sodo varteliai, pakeliu akis, namo grįžta moldavė. Ji pagauna mano žvilgsnį ir pamojuoja, atsakydamas taip pat pamojuoju; ir jos, ir mano veide šmėkšteli nežymi kaimyniška šypsena. Dabar pusrūsyje gyvena moldavė iš valyklos, apkūni ketvirtą dešimtį bebaigianti moteris, maloni ir rami kaimynė, kurios nereikia bijotis. Kartą ji iškepė mums pyragą, ir mus trumpai vėl apėmė panika, kad tai gali būti naujo siaubo įžanga, bet taip nenutiko. Ji santūri, tik kartais parodo simpatiją, o mes atsilyginame nedidelėmis dovanėlėmis, kurios galėtų jai praversti: termosas, dailūs stalo įrankiai salotoms. Ji nėra labai piniginga. Retsykiais vakarais užsuka valyklos savininkas, pabūna valandą ar dvi. Jis su šeima gyvena visai netoliese, bet mes ne

miesčionys, tegu kiekvienas elgiasi pagal savo sąžinę. Tiesiog šiek tiek pagarsiname muziką, pastaruoju metu dažniausiai Malerio Antrąją ir Penktąją simfonijas. Susitikę valyklos savininką prie sodo vartelių nesivaipome, nors žiūrint į jo avietines kordines kelnes labai norėtųsi. Lankydamas moldavę jis visada mūvi avietines kordines kelnes. Šarlotenburge yra parduotuvė, siūlanti vyrams platų spalvotų kordinių kelnių asortimentą. Svarstau, kodėl tam tikro tipo vyrai, įkopę į šeštą dešimtį, dažniausiai plikagalviai, demonstruoja mums spalvotas kojas.

Mano „Black Print" butelis beveik tuščias. Šiandien rašydamas nemažai išgėriau, nes man sunku imtis to, ko privalau imtis. Privalau parašyti dar neištartus sakinius, idant galbūt galėčiau juos ištarti – Rebekai, Brunui, mamai, kada nors ir savo vaikams. Manau, tie žmonės turėtų žinoti tiesą. Nedrįstu to padaryti, nes bijau, kad jie į mane žiūrės kitomis akimis, gal atstums, gal garbins, nežinau, viskas įmanoma, bet man labiausiai patiktų, jei viskas liktų po senovei. Mes grįžome į normalybę, naują normalybę, normalybę po Tiberijaus, galima pasakyti taip skambiai. Jei reguliariai nevaikščiotume lankyti tėvo, kasdienybė būtų tokia kaip anksčiau. Na taip, prisipažinsiu, naktimis vis dar patruliuoju sode, ne todėl, kad bijau galinčios grįžti pono Tiberijaus dvasios, bet todėl, kad negaliu atsikratyti baimės, o gal jis turėjo draugužį, tokio pat sukirpimo, ir šis trokšta atkeršyti už žuvusį bendrą. Pasiimu šunį, šiaip ar taip, naktį jį reikia išvesti, šuo uostinėja ir šnirpščia, porą sykių radau jį sutrikusį priešais ežį. Gerai, kai gali taip apsiginti kaip ežys. Niekada nematėme lapės, nors žinome, kad ji čia gyvena, taip pat nesutikome nė vieno žmogaus. Labiausiai tikėtina, kad jokio keršytojo nė būti nėra, bet dabar mes paženklintieji, daugiau niekada nesijausime tokie saugūs kaip kitados, bet pistoleto vis tiek neįsigijau.

Užtat įsigijome Rodezijos ridžbeką, didelį ir galingą, namie labai meilų, bet gatvėje, o juo labiau prie namų, pavojingą. Jį vedžiodamas retsykiais pagalvoju, kad vis dėlto nutūpiau ten, kur buvo mano tėvas: esu ginkluotas. Benas nėra žudikas, nelinkęs pulti žmonių, jo nedresavome, tačiau jo natūralaus agresyvumo užtenka, kad pridarytų man rūpesčių. Turiu raminti žmones, kuriuos jis aploja arba ant kurių šoka, nors yra pririštas. Namie gulime su juo ant grindų, stipriai susiglaudę, mums abiem tai patinka, bet jis šiek tiek slopina mano neprietaringą biurgeriškumą. Jei vedžiojiesi milžinišką šunį, tave galima įtarti asocialumu. Tačiau mums reikia šito žvėries, be jo Rebeka nebūtų nusiraminusi. Kai viskas grįžo į normalias vėžes, ponas Tiberijus nebegali mums pakenkti, mano žmonos dvasia apsiniaukė. Ji, tiek narsiai visko pakėlusi per krizę, buvusi tokia apdairi ir įžvalgi, ėmė dažnai verkti, negalėdama pasakyti kodėl. Padėtis pasitaisė tik įsigijus šunį. Jis užtikrina Rebekai reikalingą saugumą.

Mūsų santuoka iš esmės liko tokia, kokia tapo per poną Tiberijų. Žiauru taip sakyti, žinau, bet kartais gera įvardyti tai, kas skausminga, juoba kad tai tiesa. Kai ponas Tiberijus ėmėsi griauti mūsų santuoką, ji praktiškai jau buvo sugriuvusi, tad jis galėjo būti tik griuvėsių griovėjas. Irgi per daug žiauru, žinau. Kodėl mums kartais patinka skausmas? Nežinau, tik nujaučiu. Pagaliau blaiviai pažvelkime į mano santuokos istoriją: kai ponas Tiberijus įsiveržė į mūsų gyvenimą, ją buvo ištikusi sunki krizė, ir tik dėl jo galėjau sąžiningai pažiūrėti į save, savo žmoną ir mudviejų šeimą. Po to pagerėjo.

Ačiū, pone Tiberijau.

Dabar jau tikrai skauda. Bet kartais rupūžės, karpuotos mano pasąmonės saugotojos, leidžia iš giliausių gelmių iškilti

šiam žodžiui. Tučtuojau nugenu jį atgal į dugną, laikau netinkamu, bet negaliu nepaisyti, kad jis kartkartėmis iškyla. O, kad tikrai įstengtume valdyti savo mintis. Vis dėlto galiu tvirtinti, kad niekada nesijaučiu toks laimingas, kaip būdamas su žmona, kad neatkritau į savimeilę ir gyvenu, mąstau ir jaučiu taip, lyg be Rebekos būčiau nepilnas. Manau, tai būsiąs geriausias santuokos pamatas. Šiaip ar taip, nekalbu apie simbiozę, mudu esame savarankiškos asmenybės, bet vienas be kito nepilni. Deja, kartais abejoju, ar mano žmona jaučiasi panašiai. Pastebėjau, kad ji labai greitai puola tenkinti vieną mūsų šuns įgeidį. Rodezijos ridžbekas pavydus ir, kai apkabinu Rebeką, tučtuojau braunasi tarp mūsų. Nuvaryčiau jį, bet Rebeka padaro jam malonumą ir nuo manęs atsiplėšia. Smulkmena, suprantu, bet tai sutampa su naujai atsiradusiu uždarumu. Gal tai susiję su blogais prisiminimais, bet gal susiję ir su manimi. Gal ji mane laiko bailiu – kaip ir mano brolis arba pataisos įstaigos kaliniai?

Ir vis dėlto apibendrindamas teigčiau, kad toji krizė išryškino tai, kas mano šeimoje geriausia. Mes ištvėrėme, mums grėsė pavojus, bet laikėmės išvien, laikėmės pagal mano šeimos istoriją, sugebėjome apsiginti ir laimėjome pergalę, nors žodis „pergalė“ man nepatinka. Suvieniję jėgas atkūrėme saugumą. Ar galima apie šeimą pasakyti ką nors geresnio? Manau, ne.

Be to, aš turiu tėvą. Šį sakinį taip ir paliksiu, nieko nepridurdamas.

Mama pasirūpinome. Išnuomojau jai nedidelį butuką netoli mūsų, labai dailų, su vaizdu į sodą. Namo savininkas neprieštarauja, kad mama tame sode triūsia, jai tai patinka, ji karpo rožes ir laisto pomidorus. Kone kasdien ateina pas mus, žaidžia su vaikais arba jiems skaito. Be abejo, ilgisi vyro, tačiau jos naujasis gyvenimas nėra liūdnas, juoba kad vėl peniu ją istorijomis apie

savo nusisekusį gyvenimą. Su broliu susitaikiau. Kai turiu sakyti kalbą, balsas kartais suvirpa, bet tai nėra labai baisu.

Dažnai svarstau, ar buvo teisinga atimti ponui Tiberijui gyvybę. Nesu lengvabūdis, tos mintys mane kankina. Jis niekada mūsų nepuolė, tikriausiai būtume galėję gyventi su juo amžinai, kol jam vieną dieną būtų atsibodę mano žmonos įtūžio priepuoliai. Bet ar tikrai būtų atsibodę? Ir koks būtų buvęs toks gyvenimas? Būtų išlikusios mūsų baimės, nes niekada nebūtume sužinoję, kokį žaidimą su mano žmona žaidžia ponas Tiberijus. Baigdamas tokius svarstymus niekada sau nepasakau, jog tai buvo teisinga arba neteisinga. Pono Tiberijaus mirtis slegia mano sąžinę, bet negalėjau įsivaizduoti tolesnio gyvenimo po vienu stogu. Daugiausia mintiju apie tai, kad jis atakavo mus vien žodžiais ir niekada veiksmais, kad pažeidė mūsų saugumo jausmą, bet ne kūną, kad puldamas naudojo subtilią kultūros techniką, rašė eilėraščius, tegu ir apgailėtinus. Būtent mes galiausiai pasirodėme esą barbarai, net jeigu nušovimas yra civilizuočiausias iš visų žudymo būdų. Tačiau nežengsiu taip toli, kad šaudymą rankiniais šaunamaisiais ginklais vadinčiau kultūros technika, nors kai kurie kultūrologai linkę vertinti kaip tik šitaip. Iš tėvo mokiausi neturėdamas tokių pretenzijų, anuomet Vanzė šaudykloje.

Suku ratais. Neturėčiau taip elgtis. Turėčiau pagaliau parašyti tai, kas svarbu. Ką tik atkimšau dar vieną butelį „Black Print“, maktelėjau gerą gurkšnį, dantys mėlyni, dabar mano dantys mėlyni, žinau nė nepažiūrėjęs į veidrodį. Mano žvilgsnis klajodamas užkliudo gatvės žibintą, lyg ieškočiau ten paguodos ir jėgų tam, kas laukia. Žiūrėdamas į žibintą kone kaskart prisimenu Aleksandro Bloko eilėraštį.

Gatvelė, vaistinė, pakrantė,
Naktis, žibintas neryškus.
Gali dar antra tiek gyventi –
Nėr išeities. Kitaip nebus.

Numirsi – prasidės iš naujo,
Pasikartos ir nepakis:
Kanalas krantines skalauja,
*Žibintas, vaistinė, naktis.**

Argi ne taip? Iš pradžių bijau, kad pas mane užlips ir mane nuskriaus tėvas, paskui bijau, kad pas mus užlips ir mus nuskriaus ponas Tiberijus. Mano gyvenimas prasideda su ginklais, aš darau viską, kad pasitraukčiau nuo ginklų, bet grįžtu prie jų, ir nušaunamas žmogus.

Liaukis! Liaukis ir pagaliau pasakyk teisybę.

Teisybė: Trečios dienos rytą tėvas sėdėjo mūsų virtuvėje, o ant stalo gulėjo pistoletas, „Walther PPK". Prisėdau prie tėvo, ir iš pradžių elgėmės taip, lyg tarp mūsų pistoleto nebūtų. Tylėdami gėrėme kavą. Po valandėlės tėvas stumtelėjo pistoletą link manęs, kriminalinės policijos pistoletą „Walther PPK", dabar jis gulėjo šalia mano puodelio su espreso kava. Pažvelgiau į tėvą, jis linktelėjo. Ilgai nesvarstęs paėmiau pistoletą ir nusileidau į pusrūsį, nulipau devynis laiptelius, tada į kairę, pro rūsio duris, penki šeši žingsniai iki pono Tiberijaus buto durų. Eidamas laikiau pistoletą dešinėje – ne atgrubnagiškai ir ne atstu nuo savęs, bet su savotišku įgudimu ir natūralumu. Tai, ką išmokstame vaikystėje, išlieka visam gyvenimui. Ergonomiška medinė rankena prigludo

*	Iš rusų kalbos vertė Andrius Krivas.

prie delno. Neatsimenu, kad būčiau ką nors galvojęs. Rankoje laikiau pistoletą ir norėjau nušauti poną Tiberijų, jokių abejonių, jokių stabdžių. Valia, o ne protas. Man paskambinus, ponas Tiberijus gan greitai atidarė duris. Šiaip jis visada tupėdavo pasislėpęs, bet tada mes atbildėdavome laiptais daužydamiesi ir rėkaudami. Šįkart nusileidau tyliai, jis nežinojo, kas stovi už durų. Girdėjau jo žingsnius, jis nukabino grandinėlę ir atlapojo duris. Pakėliau ranką ir šoviau ponui Tiberijui į galvą. Jis stovėjo už pusantro metro nuo manęs, ir jei nebūčiau savo tėvo sūnus, iš tokio atstumo nebūčiau pataikęs. Apsisukau ir grįžau į viršų. Tėvas laukė tarpduryje, paėmė iš manęs ginklą, nusinešė į virtuvę ir kruopščiai nuvalė vienu iš savo skudurų, kad vėliau laboratorijoje būtų rasti tik jo pirštų atspaudai. Baigęs pasakė, kad paskambinčiau policijai. Paskambinau policijai, buvau klusnus sūnus. Nusiplauk rankas, paliepė tėvas. Nusiploviau. Pareigūnai atvyko po aštuonių minučių. Aš nušoviau pusrūsio nuomininką, pareiškė tėvas vyresniajam policijos inspektoriui Leidingeriui. Tai buvo melas.

Aš, Randolfas Tyfentaleris, nušoviau pusrūsio nuomininką. Tokia yra teisybė.

Jei gerai atsimenu, pirmomis dienomis po nusikaltimo nedaug galvojau apie tai, kad nūnai esu žmogžudys. Kilo baisi sumaištis, o jos esmė buvo, kad mano tėvas nužudė poną Tiberijų, taigi ėmiausi vaidmens, paremto būtent tuo: mano tėvas nužudė poną Tiberijų. Daug bendravome su advokatu, lankėme tėvą tardymo izoliatoriuje Moabite, rūpinomės mano mama, rūpinomės vaikais, kad senelio nusikaltimas nesugriautų jų laimingos vaikystės, tariamas nusikaltimas, turiu sakyti, galiu sakyti dabar, kai pagaliau atskleista teisybė. Buvau apimtas transo, transo „mano tėvas nužudė poną Tiberijų“. Kadangi visas pasaulis elgėsi taip, lyg tai būtų teisybė, aš tai priėmiau kaip teisybę.

Viskas klojosi neblogai, kol su žmona apsilankėme „Hedine“. Nuo nusikaltimo buvo praėjusios trys savaitės. Po to sykio, kai man iš nosies pasipylė kraujas, vienas į žvaigždutėmis apdovanotus restoranus nevaikščiojau, ir nei man, nei Rebekai niekada nekilo mintis nueiti tenai kartu, gal todėl, kad tai buvo vietos iš tamsių mūsų santuokos laikų, mano paklydimo vietos. Tačiau po trijų savaičių pasiūliau Rebekai, eime į „Hediną“, pasimėgaukime gražiu vakaru. Pirmoji sumaištis atlėgo, matėme, kad tėvas visai gerai tvarkosi su gyvenimu tardymo izoliatoriuje, matėme, kad mama nors kartais liūdi, bet nėra sugniuždyta, matėme, kad vaikai po pirmo sudirgimo linksmai gyvena ir smagiai žaidžia. Rezervavau staliuką, mama atėjo prižiūrėti vaikų, ir štai sėdėjome toje didmiestiškai šaltoje patalpoje: mėlynos kėdės, dailių rievių mediena, žalios kiniškos vazos, ant sienos didžiulis Haraldo Hermano paveikslas, kuriame iš šiukšlių konteinerių virsta prikimšti juodi šiukšlių maišai. Šiais laikais mano sluoksniuose viskas turi būti laužoma. Gėrėjomės neįtikėtinai subtiliu atmatų vaizdu, estetizuotų atmatų, suprantama. Jei paveikslai skleistų vaizduojamų objektų kvapą, hermanas „Hedine“ nekabėtų. Mudu su Rebeka pradėjome vakarienę be šampano. Apie tai nekalbėjome, bet tylomis sutarėme, kad šio vakaro neketiname paversti švente. Džiaugėmės atsikratę pono Tiberijaus, bet nemanėme, kad žmogaus mirtis yra priežastis džiūgauti ir švęsti. Užsakiau nebrangaus raudonojo vyno, nemažai išgėrėme, šnekučiuodamiesi apie vaikus ir Rebekos norą grįžti prie mokslinio tiriamojo darbo. Po trečio patiekalo, norveginio omaro su Grenlandijos druska ir trintais salierais, man staiga pasidarė bloga, ėmiau prakaituoti ir pasijutau nejaukiai. Kas nutiko, paklausė Rebeka, pamačiusi, kaip mano žydri marškiniai nusidažo tamsia spalva. Nežinau, atsakiau, bet iš tiesų

nujaučiau. Pradėjau vaizduotis, kaip į mane žiūri kiti. Žmonės sėdi čia, šventiški ir patenkinti, ir nenori praleisti tų valandų žudiko draugijoje. Aš peržengiau šią ribą, mat nors „Hedine“ sėdintys žmonės mėgsta spektaklius su žmogžudystėmis, mėgsta diskutuoti apie žudikiškus režimus Afrikoje ir Azijoje arba žudikišku režimu vadinti Jungtinių Amerikos Valstijų vyriausybę, jie nenori leisti vakaro žudiko draugijoje, na, gal nebent žudiko, atlikusio bausmę ir grįžusio į visuomenę. Tai dar būtų pusė bėdos, bet juk tai nėra mano atvejis. Jaučiau, kad jie jaučia, jog esu žudikas. Šiandien galiu pasakyti, kad visa tai tik įsivaizdavau, tačiau anuomet kitaip negalėjau. Mano esatis ūmai tapo labai galinga, anksčiau taip niekada nebuvo, niekada nenorėjau kristi į akis, atsidurti pirmame plane, sakyti kalbų. Man patiko būti nepastebimam. Nesulaukę deserto, šokolado iš Prancūzijos Gvianos su kukurūzų apvalkalu, mudu išėjome.

Kitą dieną panašus priepuolis ištiko vienoje kavinukėje, kur norėjau greitomis išgerti puodelį espreso. Niekas taip neplinta Berlyne kaip kavinukės, „Einstein“, „Starbucks“ ir panašios, kur kiekvienas paskubomis atgauna pusiausvyrą, pasistiprina, kad pajėgtų įveikti ateinančią valandą. Šitas miestas baisiai nervingas, siaubingai jautrus, visi pervargę nuo visokiausių įspūdžių, triukšmų, susitikimų ir nuojautų, tad menkiausias perviršis varo į neviltį, sukelia neurasteniją, kaip būdavo sakoma anksčiau. Dabar aš buvau tas perviršis, aš, žudikas, viena nuojauta per daug; taip maniau. Būtent aš stačiau namus, būstus taikiam gyvenimui, tačiau dabar apgaubiau juos žudiko karma ir galiausiai paverčiau negyvenamais.

Nebeištvėriau Berlyne, nes maniau, kad Berlynas manęs neištveria, ir pasakiau Rebekai, kad man reikia atokvėpio, savaitės ramybės, poilsio, kuo toliau nuo visko. Ji puikiai suprato, nes, jos

nuomone, buvau žudiko sūnus ir turėjau daug ką apmąstyti. Nuskridau į Bolcaną ir taksi nuvažiavau į nuošalų viešbutuką Alpe di Siuzi pakrašty. Nesu žygeivis, nesu kalnų žmogus, bet kartą Bolcane dalyvavau konferencijoje ir man patiko Pietų Tirolio kalnų atšiaurumas. Pamaniau, toks masyvas išlaikys mano galingą esatį, milijonus metų stūksančio kalnyno abejingumo nesutrikdys žudiko buvimas. Galiu pasikliauti Šiljaru, Monte Pecu, Čima di Kastelo, Gabels Muliu.

Per pietus įsikrausčiau į kambarį, ankstyvą popietę išėjau pasivaikščioti – be plano, be tikslo. Žingsniavau keliu, besidriekiančiu palei mano viešbutuką, jis vedė į kalnus, ir jau po kelių žingsnių sukirbėjo klausimai, kuriuos ilgai slopinau. Kaip žmogus, niekada nenorėjęs šaudyti, galėjo nušauti žmogų? Kaip žmogus, taip tikėjęs teisine valstybe, galėjo griebtis saviteismio? Mano pirmas atsakymas buvo „burbulas“. Mus buvo apėmusi panika, ir tai atplėšė mus nuo realybės, atplėšė nuo mūsų pačių. Pasislėpėme savotiškame burbule ir jame gyvenome panikos persmelktą gyvenimą. Dėl vaikų žmogus tampi toks jautrus, kad kaipmat atsiduri pūslėje. Apimtas tokio nerealumo pradėjau planuoti žmogžudystę, mintijau traukdamas į kalnus. Planavau, kad žmogžudystę įvykdys kitas, mano tėvas, ir tai šiek tiek palengvino naštą, šiek tiek apramino sąžinę, nors žadino sąžinės priekaištus tėvo atžvilgiu, tačiau būdamas to tėvo sūnus jaučiausi teisus, savo labui išnaudodamas jo turimus įgūdžius. Kad galiausiai šoviau pats, lėmė ir situacija, afektas. Tėvas stumtelėjo man pistoletą, ir nebeliko svarstymų, tik valia veikti, iš nuostabos. Dabar pykau ant jo, pykau, kad įpainiojo mane į šį reikalą, bet jau po poros žingsnių suvokiau, jog tai aš jį įpainiojau, jog tai jis pakluso mano planui, išskyrus tai, kad nenorėjo šauti, tik sutiko būti tuo, kuris laikomas šovusiu. Jo teisė. Ar tėčio auka nėra dar

didesnė todėl, kad sutiko kalėti už nusikaltimą, kurio nepadarė? Už mane.

Jau visą valandą kopiau į kalną, prieš mane stūksojo piktos ir stačios Zantnerio ir Oiringerio viršukalnės, gręžiančios dangų. Medžių nebeliko, tik žolė ir rieduliai, smarkiai prakaitavau, jau temo, bet aš kopiau vis aukštyn. Mane apėmė geras jausmas, nepaisant šitų minčių, tarp kurių buvo ir kelios rupūžiškos, bet masyvas tai išlaikys, išlaikys mane, galiu drąsiai čia būti, galiu būti kaip žudikas, įvykdęs žmogžudystę be sunkinančių aplinkybių, jei kalbėsime tiksliai, tačiau tai nelabai ką keičia, nes bausmės laikas skirtas ne man. Kopiau, kopiau, teisinės valstybės šalininkas kalnuose, netikras šalininkas, nes mano veiksmai prieštaravo teisinės valstybės principams, nors išimčių neturėtų būti. Teisinė valstybė yra totalitarinė, tiesą sakant, tai aišku, bet tai suvokiau tik dabar, ieškodamas kokios nors sau palankios spragos. Jų nėra, teisinė valstybė privalo būti nepermaldaujama, išimtys ją griautų, ji gali egzistuoti tik kaip totalitarizmas. Bet nusikaltėlių ji nepaskelbia už įstatymo ribų visiems laikams, juos baudžia, o atlikusiam bausmę nusikaltėliui atleidžia. Tačiau šis kelias ne man, nes aš išvengiu bausmės, neprisiimu atsakomybės. Jokio palengvėjimo, tik žiauri ir amžinai gėdinga kaltė. Taip mintijau pastebėjęs, kad jau beveik tamsu. Išsigandau, bijojau kalnų, bet paskui į savo padėtį numojau ranka, netgi nusivyliau, kad nėra taip blogai. Kadangi ėjau tik tiesiai ir niekur nepasukau į šoną, turėtų būti vieni niekai grįžti į viešbutuką. Sustojau, apsigręžiau ir patamsiais nukulniavau žemyn. Nekart suklupau, nes buvau išsekęs ir avėjau ne alpinistų batais, o sportbačiais, nepakankamai stabiliais, įsitaisiau keletą mėlynių ir apsibraižiau veidą, pykau ant savęs už miestietišką kvailumą, kad taip ne laiku leidausi į šitą žygį, taip nepasiruošęs, bet mano gyvybei niekas negrėsė, ir

dalis manęs manė, jog tai apgailėtina. Viešbutuką pasiekiau saugiai. Buvau toks išsunktas, kad nenusirengęs griuvau ant lovos ir tuoj pat užmigau.

Kitą rytą veidrodyje apžiūrėjau nubrozdinimus ant dešinio skruosto, plonus įbrėžimus su raudonais šašais: žudiko veidas, pagalvojau pirmą akimirką, bet kodėl žudikas turėtų taip atrodyti? Autobusu nuvažiavau į Bresanonę, nusipirkau žygeivio batus, žemėlapį, peilį, kuprinę ir dėžutę sumuštiniams, kišeninį žibintuvėlį ir flisinę striukę, mat buvo šalčiau, nei tikėjausi. Vidurdienį vėl iškeliavau. Virš manęs kybojo susitaršęs dangus, pašėlusiai maišydamiesi lėkė pilkų, mėlynų ir tamsiai mėlynų debesų draiskalai. Iš esmės galvojau apie tuos pačius dalykus kaip ir vakar. Vakare vienui vienas sėdėjau viešbutuko svetainėje, sena moteriškė atnešė man neįmantraus valgio ir alaus buteliuose. Baldai mediniai, visiškai pajuodę, ant vienos sienos kabėjo kryžius, ant kitos taikinys, iš medžio išpjautas skridinys. Visas mano turtas, Viešpaties sukurtas, priklausė nuo taikinio. Kampe riogsojo žalių koklių krosnis. Sėdėdamas prie jos tuoj suprakaituodavau, pasitraukęs toliau akimirksniu sušaldavau. Taip ir slankiojau pirmyn ir atgal, bandydamas susitelkti į romaną. Nukraustydama stalą senoji nepratarė nė žodžio, ir man tai tiko.

Kitą dieną pabudau penktą ryto, tad nuėjau į tvartą pažiūrėti, kaip senoji ir jos vyras melžia karves. Po pusryčių vėl išėjau. Svarsčiau prisipažinti, priimti pelnytą bausmę ir atlikti atgailą. Bet ką tuo laimėčiau? Vaikai netektų tėvo, žmona vyro ir visi trys – pajamų, iš kurių gyvena. Turėtų parduoti butą ir, galimas daiktas, vis tiek skendėtų skolose. Ir dar nežinia, ar tėvą paleistų. Jis parūpino ginklą ir bendrininkavo, taigi neišsisuktų nenubaustas. Pagaliau galėčiau atkentėti už įvykdytą nusikaltimą, tačiau mano atveju tai būtų egoistiškas poelgis. Gal sielai

palengvėtų, bet nukentėtų šeima, o tėvas yra ten, kur yra, todėl, kad į viską žiūri taip pat, kaip ir aš. Žengdamas per riedulius girdėjau girgždant guminius aulinių padus, girdėjau savo kvėpavimą, daugiau nieko, smulkiai lynojo, jaučiausi teisingai padaręs, atsidurdamas tarp šių kalnų.

Kiekvieną dieną klajodavau po rudenišką kraštovaizdį. Mobilųjį palikdavau viešbutuke ir pavakare grįžęs išklausydavau žinutes. Pora darbinių skambučių ir nuolatiniai žmonos ir vaikų. Antrą ar trečią dieną nusprendžiau daugiau neatskambinti verslo partneriams, o paskui nebeatskambindavau net šeimai. Rytais nuėjęs į tvartą žiūrėdavau, kaip senukai melžia, mielai būčiau padėjęs, bet mano pasiūlymą jie abu atmetė. Vos prašvitus bet kokiu oru traukdavau į kalnus. Žingsniuodavau energingai, nieko nesutikdavau, o išalkęs prisėsdavau ant kokio kelmo užkąsti. Žiaumodavau šaltai rūkytas dešreles, sukrimsdavau bandelę, išgerdavau pieno ir keliaudavau toliau. Dabar mano mintys dažnai nuklysdavo prie pono Tiberijaus, kuriuo ketinau atsikratyti, jį nužudydamas, įvykdydamas žmogžudystę be sunkinančių aplinkybių, o dabar jo šmėkla alsavo man į sprandą. Lyginau jo gyvenimą su savuoju, lyginau mudviejų tėvus, dėl kurių tikriausiai ir atsirado tokie skirtumai. Jo tėvas išėjo, maniškis liko, buvo keistuolis, bet buvo. Likti yra didelis dalykas, galvojau kalnuose, nes išeiti taip pat yra didelis dalykas. Susijaudinęs prisiekiau sau niekada neišeiti, bet tai buvo tik dar viena sušikta savimeilės apraiška. Dar svarsčiau, ar šoviau todėl, kad esu kilęs iš tokių namų, kur su šaudymu susipažįsti jau lopšyje. Na, matai, vis dėlto genai, pasakytų Rebeka. Ne, atsakyčiau aš, tai ne genai, mano tėvas nieko nenušovė, toks nusikaltimas būtų jam nebūdingas, jis nėra žudikas, jis to negali, nenori, jis nepavojingas žmogus. Tai aš pats, tvirtinčiau jai, aš galėjau rinktis ir nusprendžiau šitaip.

Tačiau aš visai nebešnekėjau su Rebeka. Popiet, būdavo, guliu ant lovos, man per trumpos, mintiju, o suskambus mobiliajam dirsteliu į ekraną, kas skambina, bet neatsiliepiu. Išjungiu garsą, užmiegu, prabundu ir stebiu, kaip ant naktinio staliuko vibruoja mobilusis. Pasikeliu, pažiūriu, kad čia Rebeka, ir vėl išsitiesiu. Mobilusis kaip sužeistas žvėris prišliaužė prie staliuko krašto, norėjau jį paimti, bet jaučiausi kaip suparalyžiuotas, nesučiupinėjau telefono, į kurį turėsiu kalbėti, negalėdamas pasakyti to, ką privalau pasakyti. Mobilusis nukrito ant grindų, dar girdėjau du kartus suvibruojant, tada nutilo. Gulėjau lovoje iki vakarienės. Gal galiu likti ilgiau nei planuota savaitė, paklausiau senosios. Jokių problemų. Oras subjuro, audros, pirmasis sniegas. Vis tiek kasdien eidavau pasivaikščioti, bent valandai, o šiaip drybsodavau lovoje arba sukiodavausi po kiemą ir tvartą. Kai dešimtą dieną grįžau iš žygio, svetainėje sėdėjo Rebeka. Randolfairandolfairandolfai, tarė ji, suprantu, kad tau nekas, bet esi reikalingas namie.

Kitą dieną mudu išskridome į Berlyną. Šiek tiek bijojau, kad mane vėl apsės mintis, jog negaliu pasikliauti šiuo pernelyg irzliu miestu, bet taip nebuvo. Pirmas dienas ištvėriau pusiau su bėda, o paskui Berlynas vėl tapo mano miestu. Nuo tada prasidėjo normalybė, normalybė po Tiberijaus.

Dar kai ko trūksta – žodžių, kuriuos privalau pasakyti. Jau esu pasiryžęs. Tik dar nenusprendžiau, ar duoti Rebekai šitą rašinį, ar su ja pašnekėti, pavyzdžiui, vedžiojant šunį. Gal nėra labai didelio skirtumo, svarbiausia, kad ji netrukus sužinos, su kuo gyvena. Pasvarsčiau, kad šią naujieną, kuri tikriausiai sukels žmonai šoką, norėčiau susieti su kokia nors malonia žinia. Ketinu jai pranešti, jog jaučiu, kad pamažu galėsiu suprojektuoti ir pastatyti savo šeimai namus. Rebeka trokšta nuosavo namo, ir aš šį norą išpildysiu.

Dėkoju Thomui Antei ir Friedhelmui Haasui.

Valgiaraščiai paimti iš Berlyno restoranų „Tim Raue“, „Reinstoff“ ir „Vau“.

Dirk Kurbjuweit
Baimė

Iš vokiečių kalbos vertė
Dalia Kižlienė

Redaktorė
Asta Bučienė

Korektorė
Marta Jurkevičienė

Maketuotoja
Eglė Jurkūnaitė

Dailininkas
Zigmantas Butautis

2 200 egz.

Išleido UAB „Baltų lankų“ leidyba
A. Jakšto g. 5, LT-01105 Vilnius
leidykla@baltoslankos.lt
www.baltoslankos.lt

Spausdino spaustuvė
ScandBook
Gamyklos g. 23, LT-96155 Gargždai
Tel. +370 46 42 03 00

Architektas Randolfas Tyfentaleris, su šeima persikraustęs į naują gražų butą prestižiniame Berlyno rajone, netrukus susipažįsta su keistoku, bet draugišku kaimynu Dyteriu Tiberijum, kuris gyvena bute pusrūsyje. Tačiau laikui bėgant naujasis kaimynas ima elgtis vis įtartiniau: Tyfentalerio žmonai palieka meilės laiškus ir eilėraščius, šnipinėja, galiausiai apkaltina šeimą seksualiniu vaikų tvirkinimu.

Virš Tyfentalerio šeimos lyg tamsus debesis susikaupia grėsmės, baimės ir paranojos atmosfera, tačiau jokių teisinių priemonių jie imtis negali, nes jokių teisinių priemonių tiesiog nėra – pagal įstatymus leistinos ribos Tiberijus neperžengia. Baimė virsta neviltimi, neviltis panika, o panika veda beprotybės link. Rodos, jokios išeities nėra. Iki tos akimirkos, kai užsuka pasisvečiuoti Tyfentalerio tėvas, išgeria puodelį kavos, pasiima ginklą ir nusileidęs į pusrūsį Tiberijų nušauna.

Baimė nagrinėja pamatines šiuolaikinės visuomenės temas, tokias kaip smurtas, įstatymų galia, meilė artimui, ir iškelia vieną iš svarbiausių klausimų: kiek toli galima žengti, stengiantis apsaugoti tau brangius žmones?

Baimė ***keičia mūsų moralės normas, priverčia pateisinti smurtą iš keršto ir taip mus padaro žmogžudystės bendrininkais. Ar mes norime, kad auka išgyventų? Ne.***

HERMAN KOCH

Romane meistriškai sukurta paranojos ir prisiminimų atmosfera puikiai išnaudojama kiekvieno, auginančio vaikus, giliausioms baimėms kurstyti.

FIONA BARTON

Trikdantis romanas... Autorius kuria įtampą, priversdamas skaitytoją nuolat svarstyti, kas iš tikrųjų lėmė Tiberijaus nužudymą <...> ir kaip elgtųsi kiekvienas iš mūsų, atsidūręs Tyfentalerio vietoje.

PUBLISHERS WEEKLY

Dirk Kurbjuweit (Dirkas Kurbiuveitas, g. 1962) – Vokietijos rašytojas ir žurnalistas, savaitraščio *Der Spiegel* vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas. Parašė septynis romanus, yra apdovanotas daugeliu literatūros premijų. Pagal daugumą jo romanų Vokietijoje buvo sukurti filmai. Didžiausio pasisekimo visame pasaulyje sulaukęs romanas *Baimė* kritikų lyginamas su Hermano Kocho *Vakariene*.

ISBN 978-609-479-082-9

www.baltoslankos.lt